

Къэрэтэбан А.Ю.
иэгъэджен тхылъэу

**«АДЫГАБЗЭР СИГУАПЭУ ЗЭСЭГЪАШИЭ.
Я 3-РЭ КЛАССЫР»**

ЗЫФИИОРЭМКІЭ

МЕТОДИЧЕСКЭ ІЭПЫІЭГЪУ

*Методическое пособие для учителя к учебнику
«Адыгейский язык учу с удовольствием!
Третий класс»*

*Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ
и Министерствэ ыштагъ*

Мыекъуапэ
ООО-у «Качествэр»
2016

УДК 373.3.016:811.352.3

ББК 74.268.19=602.2

Къ60

Рецензент: **Индрисова Р.А.**, руководитель Центра стратегии развития среднего общего образования и организационно-методической поддержки программ АРИПК

Къэрэтэбан, А.Ю.

Къ60 «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашӀ. Я 3-рӀ классыр» зыфиӀорэмкӀ: методическӀ Ӏ-пыӀэгъу / Къэрэтэбан А.Ю. – МыекӀуапӀ : КачествӀр, 2016. – 178 н.

ISBN 978-5-9703-0536-2

Методическое пособие для учителя к учебнику «Адыгейский язык учу с удовольствием! Третий класс» входит в состав УМК по учебному предмету «Адыгейский язык» для 1–4 классов общеобразовательных организаций «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашӀ» под авторством А.Ю. Каратабан.

Методическое пособие разработано в соответствии с требованиями ФГОС начального общего образования. Методическое пособие содержит материалы по методике преподавания, изучения учебного предмета «Адыгейский язык» в 1–4 классах общеобразовательных организаций учащимися, не владеющими адыгейским языком.

Методическое пособие содержит описание целей и задач, сформулированных с учетом отличительных особенностей обучения адыгейскому языку учащихся в начальной школе.

Методическое пособие содержит подробные конспекты уроков, предусмотренных учебником. В задачах каждого урока обозначены предметные, метапредметные и личностные результаты, которые должны быть достигнуты в ходе соответствующего урока, выделен новый лексический и грамматический материал, подлежащий усвоению и необходимый для обучения навыкам устной и письменной речи в соответствии с особенностями текущего этапа обучения. В каждом уроке обозначен лексический и грамматический материал, подлежащий дополнительному повторению, закреплению или доведению до автоматизма.

Методическое пособие предназначено для учителей-предметников, методистов, завучей.

Методическое пособие может быть использовано студентами, обучающимися по специальностям или направлениям подготовки педагогического профиля, слушателями курсов повышения квалификации, родителями обучающихся для дополнительного содействия в освоении учебного предмета, иными заинтересованными лицами.

Официальный сайт УМК по учебному предмету «Адыгейский язык» для 1–4 классов общеобразовательных организаций «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашӀ» под авторством А.Ю. Каратабан: KARATABAN.RU.

Предложения и замечания просим отправлять по адресу: maikor@bk.ru

ISBN 978-5-9703-0536-2

© Каратабан А.Ю., 2016

© Оформление. ООО «Качество», 2016

Дэтхэр

Курсым шлэныгээ-методическэ лыапсэу илэхэр ыкли ахэр егээджен методическэ комплектэу «Адыгабээр сигуапэу зэсэгъашлэ. Я 3-рэ классыр» зыфиорэм юфыгъоу зэрээшлуиххэрэр	7
Курсым купкэу илэр зэклэмэ зэдыряе ублэллэ гэсэнэгъмклэ Федеральнэ кээралыгъо гэсэнэгъэ шапхэхэм (ФКЪГЪШ) зэрадиштэрэр. Егээджен методическэ комплектэу «Адыгабээр сигуапэу зэсэгъашлэ. Я 3-рэ классыр» зыфиорэм иамалхэр гэфедагэхэу, нахышхыэ гэсэнэгъм изэклэмэ зэдыряе ублэллэ гэсэнэгъэ программэ иклэху гухэлхэр зэрээшлуиххэрэр	9
Личностнэ (цыфым испльыклэхэр зтегъэуцонымклэ) клэконыгэхэр	9
Метапредмет (тэрээу гэпсыгъэ, кяагурызыгъаорэ, зэлызыгъэлэхэрэ) клэконыгэхэр	15
Предмет клэконыгэхэр	23
ЕМК-ЭУ «АДЫГАБЗЭР СИГУАПЭУ ЗЭСЭГЪАШЛЭ. Я 3-РЭ КЛАССЫР» ЗЫФИОРЭМ ХЭУШХЫАФЫКЫГЪЭ МЕТОДИЧЕСКЭ НЭШАНЭУ ИГЭХЭР ЫКЛИ АЩ ЮОФ ЗЭРЭДЭШПЭЩТЫР	26
Егээджен тхылэу «Адыгабээр сигуапэу зэсэгъашлэ. Я 3-рэ классыр» зыфиорэм изэхэтыклэ, ыкупклэ ыкли методикэу игъусэм зэклэмэ зэдыряе нэшанэу ахэлхэр	26
Егээджен тхылым графическэ ыкли сурэтхэмклэ кэггэлэгъогъэ материалэу кыщытыгэхэр	29
Егээджен тхылым исправочнэ аппарат	30
Урокхэр зэрээхэлпэщт шлыкэмклэ конспект-щысэхэр АПЭРЭ ИЛГЭСНЫКЪО ЕДЖЭГЪУР	
I. ЕДЗЫГЪОУ «ЕДЖАПЭР».	31
Урокэу 1. Юныгъм и Апэрэ мафэр	31
Урокэу 2. Гэпсэфыгъо мафэхэр тыухыгэх	34
Урокэу 3. Цыфыр зыпыль юфыр	36
Урокэу 4. Клэлэеджэкло хьупхэхэр	39
Урокэу 5. Пкыгъохэр зыдэщылэхэр кэтэлэх	41
Урокэу 6. Пкыгъохэр зыдэщылхэр	45
Урокэу 7. Тиедженлэ предметхэр.	47
Урокэу 8. Урокхэм ащытшлэхэрэр	50
Урокэу 9. Тиклэлэгъаджэхэр.	52
Урокэу 10. Тхылэр – шлэныгъм илункыбз.	55
Урокэу 11. Шлэныгъэ лыэ щылэп.	57
Урокэу 12. Уплгэклун юфшлэн	59

Урокзу 56. Ильэсыр зэрээхэт мазэхэр	149
Урокзу 57. Мазэмэ ацлэхэм ямэхьан	151
Урокзу 58. Ильэсым иуахьтэхэр	154
Урокзу 59. Мырзэ Дзэпш. «ИльэсыкIэр кьытфэсыгь».	156
Урокзу 60. Бэрэтэрэ Хьамид. «Гьатхэу сигушIуагьу».	159
Урокзу 61. Гьэмафэр.	162
Урокзу 62. Бжыхьэр	165
Урокзу 63. Ильэсым иуахьтэхэм якIэджыкIыжын	168
Урокхэу 64, 65. УплэжIун IофшIэн	169
VI. ЕДЗЫГЬОУ «АДЫГЭМЭ ЯШУФЭС ЗЭХЫКIЭХЭР»	170
Урокзу 66. Шуфэсыр ныбжьым елгытыгь	170
Урокзу 67. Шуфэсыр чэщ-зымафэм иуахьтэ елгытыгь.	172
Урокзу 68. Джыри зы илгэс еджэгьу кIуагьэ.	174
Гуальхьэ	176
Хырыхыхьэхэр.	176
ГущыIэжхьэр	176
IурыIупчэхэр	177

**Курсым шлэныгээ-методическэ лъапсэу илэхэр
ыкли ахэр егъэджэн методическэ комплектэу
«Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашлэ. Я 3-рэ классыр»
зыфилорэм лoфыгъоу зэрэзэшлуихыхэрэр**

Курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашлэ. Я 3-рэ классыр» зыфилорэр зэклэхэм зэдырае ублэллэ гэсэныгъэм и Федеральнэ стандарт ылъапсэу гъэхъазырыгъэ ыкли цыфыгъэмклэ, цыф шыкклэ-зеклоклэ шапхэхэмклэ хэхъоныгъэ ышлэу Россием игражданин плугъэным и Концепции, зэклэхэм зэдырае ублэллэ гэсэныгъэм кытын фэе клэух гухэлхэм адештэ.

Российскэ Федерацием иублэллэ еджаплэхэм егъэджэн процессыр зэрашызэхэшагъэр кэралыгъуабзэу урысыбзэр ары, ыкли сыд фэдэрэ лъэныкьохэмкли – гупшысэшъуныгъэмкли, кызышлогъэшлыныгъэмкли, акъылышлоныгъэмкли – ащ имэхъанэ егъэлыегъэщэ уасэ фэпшынын плэжкыштэп. Ащ даклоу Урысые Федерацием цыф лъэпкыбэ щэпсэу, цыф лъэпкэ пэпчэ ежэ ллэшлэгъу пчъагъэхэм ащипсыхъагъэу хэушъхъафыкыгъэ лъэпкэ культурэ ил. Лъэпкэ пэпчэ икультурэ кызызэригъэлъэгъуагъэр, кызызэрэрилотыкыгъэр ыбз. Лъэпкыым иакъыл зыфэдэр – игупшысаклэ, идунэеепллыкклэ, идунэететыклэ, шлуклэ е еклэ ылыгъэтэрэр – зэклэ гъунджэм фэдэу кызызырыщырэр ыбз. Лъэпкыбзэм ллэужхэр зэфещэх, зэрэпхых. Лъэпкыбзэм цыфыр егъасэ. Укызыхэкыгъэ лъэпкыым ыбзэ умышлэрэмэ, убзаку ыкли удэгу. Кызыхэкыгъэ лъэпкыым икультурэ зымышлэрэм, ар шлу зымылэгъурэм нэмыкл лъэпкыым икультурэ икьоу кыгурылоштэп ыкли икьоу уасэ фишыштэп.

Урыс педагогышхоу К. Д. Ушинскэм лъэпкыбзэм мэхъанэшхо ритыштыгъ. Ащ зэрилоштыгъэмклэ, лъэпкыбзэ гори бгъэклод зэрэмыхъуштыр хэтрэ цыф гъэсагъи кыгурылон ыкли ащ фэлорышлэн фае. Дунэе мэхъанэ зилэ шлэныгъэлэжъэу бзэм пылхэм кызызэрагъэунэфыгъэу, бзэ зэфэшъхъафхэр пшлэнхэм мэхъанэшхо ил. Ахэм зэралоу, бзэу пшлэрэм фэдиырэ уцыф, сыда пломэ, бзэ пчъагъэу пшлэрэм фэдиз лъэпкэ культурэ ошлэ. Цыф лъэпкыым игупшысаклэ, идунэеепллыкклэ, идунэететыклэ, шлуклэ е еклэ ылыгъэтэрэр, зыдыригъаштэрэр е ыумысырэр иныдэльфыбзэ, гъунджэм фэдэу, къещы. Бзэ зэфэшъхъафхэр зышлэрэм ахэм ахэль хабзэхэр, къэлуаклэхэр, пкыыгъохэм ацлэхэр, ахэм янэшанэхэр

кызырэлөгъэ шыкIэхэр, нэмыкI лъэныкIохэр зэрегъапшэх, ежь иныдэльфыбзи, зыдэпсэурэ лъэпкъым иныдэльфыбзи нахь зэхышIэу, лъэпкъэу бзэр зыем игупшысакIэ нахь кыгурылоу мэху, иакъыл нахь чан, нахь куу мэху. Зэфэхьысыжь пшIымэ, бзэм лъэпкъхэр нахь зэпэблагъэ ешIых, нахь зэгурегъалох, нахь зэрегъэшIух, нахь зэфешэх. Сьд фэдэрэ лъэхъани а Iофыгъор шъхьалэу шытыгъ, джыри ащ имэхъанэ зыкIи къелыхыгъэп.

Урысыбзэм игъусэу Адыгэ Республикэм адыгабзэр ятIонэрэ кьэралыгъуабзэу илъ. Ащ фэдэ фитыныгъэу тилэ хъугъэм лъэпкъэу тыкьэнэнымкIэ амалышхо кытитыгъ – тызыхэт дунаеу урысыбзэр зышытекIорэм кыткIэхъухьэрэ ныбжьыкIэхэр адыгабзэм едгъэджэнхэм иамал, адыгабзэкIэ дгъэгущылэнхэм иамал тилэ хъугъэ. Бзэм игъусэу адыгэ лъэпкъым кыкIугъэ гъогур зыфэдэр (итарихъ) кIэлэеджакIохэм ашIэшт, яжэрыло лъэпкъ творчествэ нэIуасэ фэхъуштых, тиусакIохэм, титхакIохэм япроизведениехэм яджэнхэ альэкIышт.

Адыгэхэм гущылэжъ дэгъу яI: «ШIэныгъэ лые хъурэп». Уиныдэльфыбзэ фэгъэхьыгъэ зыхъукIэ, мы гущылэжъым имэхъанэ лъэшэу зыкъелэты. Гущылэм пае, кIэлэеджакIохэу адыгабзэр зэзыгъашIэхэрэм (зышIэхэрэм) урыс тхэным хэукъоныгъэхэр бэкIэ нахь макIэу зэрэхашIыхьэхэрэм сикIэлэегъэдждэ IофшIэныгъо игъом сэ шъхьэкIэ гу лыстагъ. Урысыбзэм езыгъаджэхэрэ кIэлэегъаджэхэм ащышхэми ащ фэдэ зэфэхьысыжьхэр ашIыгъэхэу сырихьылIагъ. Арышъ, бзэ зэфэшъхьафхэр зэзыгъашIэрэ кIэлэеджакIохэм ахэр зэрагъэпшэнхэ альэкIы, зтефэрэ нэшанэу ахэлъхэм анаIэ атырадзэ, бзэхэмкIэ агъотырэ шIэныгъэхэр мэпытэх, нахь куу мэхъух ыкIи яшIэныгъэхэмкIэ яшIошъхъуныгъэ мэпытэ.

Курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфилорэр урысыбзэр зышытекIорэ чIыпIэхэм яублэпIэ еджапIэхэм ащеджэрэ адыгэ кIэлэеджакIохэм атегъэпсыхьагъ ыкIи мыщ фэдэ гухэлъхэм язэшIохын афэлажъэ:

* адыгэ бзэшIэныгъэм ихэбзэ шъхьалэхэм нэIуасэ афэшIыгъэнхэм ыкIи ахэр IэубытыпIэ шIыгъэхэу, тамыгъэ-символхэр къагурылохэу, зэхашIыкIыхэу, логикэ (зэкIэлъыкIуакIэ) зыхэлъ гупшысакIэ яIэу гъэсэгъэнхэм;

* адыгэ жабзэ зыIульэу кьэралыгъо пчъэгъабэхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм зэпхыныгъэ адыряIэн альэкIыным, ахэм

агурылошъунхэм: жэрыло ыкИ тхэн жабзэм, гушылэн-зэдэгушылэн жабзэм, хэукъоныгъэ зыхэмыт тэрэз тхэным афэгъэсэгъэнхэм.

Зы гупчэ зилэ зэхэлъыкIэкIэ (концентрическэу) «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфиорэ курсыр зэхэщэгъэ: а зы едзыгъо дэдэхэр ыкИ а зы темэ дэдэхэр класс пэпчъ кышыкIэлотыкIыжыгъэх.

Программэр ауштэу зэрэзэхэтым мыщ фэдэ шуагъэхэр пылтых: бзэм фэгъэхыгъэ шIэныгъэу яптыхэрэр зэхашIыкIынхэмкIэ кIэлэеджакIохэм хъазырныгъэу яIэр зынэсрэр кыдэлъытэгъэнымкIэ, материалэу зэрагъашIэрэм икыныгъэ игъорыгъоу хэхъоныгъэхэр ышIынхэмкIэ, тэрэзтхэнымкIэ ыкИ жабзэм ихэгъэхъонкIэ кыулайныгъэхэр аIэкIэгъэхъэгъэнхэмкIэ амалхэр къетых.

Сыд фэдэрэ предмети изэгъэшIэнкIэ бгъэфедэмэ хушт еджэкIэ шыкIэхэм кIэлэеджакIохэр афэбгъасэхэзэ, анахышъхъэ гъэсэныгъэ программэмкIэ личностнэ, метапредметнэ ыкИ предметнэ гъэхъагъэхэр зэкIэмэ зэдыряе ублэпIэ еджапIэм щягъэшIыгъэнхэм егъэджэн методическэ комплектэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфиорэр фэлажэ.

Курсыр кукIэу иIэр зэкIэмэ зэдыряе ублэпIэ гъэсэныгъэмкIэ Федеральнэ къэралыгъо гъэсэныгъэ шапхъэхэм (ФКЪГЪШ) зэрадиштэрэр. Егъэджэн методическэ комплектэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Я 3-рэ классыр» зыфиорэм иамалхэр гъэфедагъэхэу, нахышъхъэ гъэсэныгъэм изэкIэмэ зэдыряе ублэпIэ гъэсэныгъэ программэ икIэху гухэлхэр зэрэзэшIуиххэрэр

Личностнэ (цIыфым иеплъыкIэхэр зэтегъэуцонымкIэ) кIэклоныгъэхэр

Урысыем игражданин цIыфлэпкъым гушъхъэлэжыгъэ-зекIокIэ-шыкIэ шапхъэхэмкIэ хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэм ыкИ пIуныгъэ егъэгъотыгъэным и Концепции кышытыгъэ унашъохэр шуагъэ хэлъэу зэшIохыгъэнхэмкIэ курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфиорэм кIэлэегъаджэм амалхэр кыретых.

ЦIыфым иеплъыкIэхэр, щыIэныгъэм кыхэхъухъэрэ-кыхэхъышъхъэрэ хъугъэ-шIагъэхэм фышытыкIэу афыриIэхэр

(личностнэ кIэклоньгъэхэр) зэтегъэуцонхэм, ФКЪГЪШ-м кыгъэуцурэ хабзэхэм адиштэу, мыщ фэдэ лъэныкъохэр зыпкк рагъэуцох:

* Урысыем ицIыфэу зилыгтэжьэу, и Хэгъэгу, ащ итарихь, ащ игъусэу Урысыем ицIыфлэпкк, ащ щыщэу Адыгэ Республикэм ыцIэ зыхъэу ежь, адыгэ кIэлэеджакIохэр зыщыщхэ лъэпкыым арыгушхонхэр, цIыф лъэпкыибэ зыщыпсэурэ российскэ обществэм, Адыгэ Республикэм ицIыф лъэпкъхэри зэрахэтхэу, осэшхо зыфэшпIын плъэкIын лъэныкъоу иIэхэмкIэ гуманистическэ ыкIи демократическэ гъозэныгъэхэр яIэнхэр;

* дунаим изэхэтыкIэ зэпыпчын умылкъэкIын зэпхыныгъэу иIэхэмкIэ – чIыопсымкIэ, лъэпкъхэм, культурэхэм, динхэм язэмылIэужыгъуагъэкIэ – хэзыгъэ зыфэмыхъурэ социальнэ еплъыкIэ гъуазэхэр (социально ориентированный взгляд) яIэнхэр;

* IофыгъомкIэ нэмыкI еплъыкIэм, нэмыкI лъэпкъхэм ятарихь, якультурэ шъхъэкIафэ зыхэль фыщытыкIэ афырIэныр;

* ежьхэр зыщыщ адыгэ лъэпкыым итарихь, икультурэ ашIэныр, ащ рыгушхонхэр;

* еджакIом исоциальнэ пшъэрылхъэу еджэнымрэ шIэныгъэ зэгъэгъотыгъэнымрэ мэхъанэу яIэр къагурыIоныр ыкIи аштэныр;

* хэхъоныгъэхэр зышIырэ ыкIи, зэхъокIныгъэхэр зыхэхъухъэрэ дунаим есэнхэ-щыщ хъунхэмкIэ ублэпIэ къулайныгъэхэр алэкIэхъанхэр;

* еджакIом исоциальнэ пшъэрылхъэу еджэнымрэ шIэныгъэ зэгъэгъотыгъэнымрэ мэхъанэу яIэр къагурыIоныр ыкIи аштэныр;

* нравственнэ шапхъэхэм, социальнэ зэфэныгъэм, шъхъафитныгъэм хэшIыкIэу афырIэр ыльапсэу, ежьхэм якъылкIэ зекIонхэр, язекIуакIэкIэ пшъэдэкIыж зэрахъырэр ашIэныр;

* шIыкIэ-гъэпсыкIэ дахэр зыфэдэр къагурыIоу, шIу агу илъэу, гукIэгъу ахэльэу, нэмыкI цIыфым ыгу щышIэрэ-ихъыкIырэр зэхашIэныр, фэгумэкIынхэр;

* дэхагъэр зэхашIэныр, агъэлъэпIэныр;

* чIыпIэ зэфэшхъафхэм арытхэу зыныбжь икIугъэхэм ыкIи ежь ялэгъухэм Iоф адашIэшъуныр ыкIи Iофым зэнэкъокъу кыхахъэмэ, хэкIыпIэ къагъотышъуныр;

* щынэгъончъагъэ зыхэль псэукIэм, псауныгъэм зэрар езымыхырэ щыIакIэм фэгъэсэгъэнхэр, творческэ екIолIакIэ яIэу зыгорэ къызкIэкIощт Iоф рахъухъашъуныр ыкIи

зэшгуахышгууныр, материалнэ ыкИ гушгъхьэлэжыгыгъэ байныгъэхэм афэсакъынхэр.

Нахышгъхьэ гъэсэнгыгъэ программэмкІэ личностнэ кІэкІоныгъэхэр гъэпсыгъэнхэм фэлэжьэрэ курсэу «Адыгабзэр сидуапэу зэсэгъашІэ. Я 3-рэ классыр» зыфІорэм иамалхэм тахэплъэн.

Урысыем ицІыфэу залыгъэжыгъэу, я Хэгъэгу, ащ итарихъ, Урысыем ицІыф лъэпкъмэ ащыщэу адыгэ лъэпкъым зэрэщыцхэр ашІэнхэр, ахэмэ зэкІэмэ арыгушхонхэр, цІыф лъэпкъыбэ зыщыпсэурэ российскэ обществэм осэшхо зыфэпшынын плъэкІын лъэныкыоу иІэхэмкІэ гуманистическэ ыкИ демократическэ гъозэныгъэхэр яІэнхэр.

АшгъхьэкІэ еплыкІэ-фыщытыкІэу яІэхэм якомпонентхэу Урысыем (ащ щыщэу Адыгеим) ицІыфэу залыгъэжыным, яхэгъэгу шу альэгъуным, Адыгэ Республикэм икъэралыгъобзитІу (урысыбзэмрэ адыгабзэмрэ) шгъхьэкІэфэныгъэ афыряІэным, Урысыемрэ Адыгеимрэ лъэпкъ гушгъхьэлэжыгыгъэ кІэнэу яІэхэм шгъхьэкІафэ афашІыным, чІыопс, культурнэ байныгъэхэм афэсакъынхэ фыщытыкІэ яІэнымкІэ хэхъоныгъэхэр кІэлэеджакІохэм ашІынхэм егъэджэн тхылгъым кыщытыгыгъэ егъэджэн материалыр афэлажыгъэ.

ГушыІэм пае, щысэхэм талгыплъэн:

– адыгабзэмрэ урысыбзэмрэ шу альэгъунхэм фэзыпІухэрэ ІофшІэнхэр: н. 19, ІофшІ. 4; н. 25, ІофшІ. 5; н. 26, ІофшІ. 2; н. 27, ІофшІ. 5; н. 28, ІофшІ. 3; н. 30, ІофшІ. 6; н. 77, ІофшІ. 1; н. 118, ІофшІ. 1; н. 121, ІофшІ. 3, 4; усэхэу, гушыІэжгъэхэу, хырыхыхьэхэу, ІурыІупчгъэхэу нэклубгъохэу 8-м, 10-м, 31-м, 37-м, 45-м, 47-м, 50-м, 57-м, 61-м, 63-м, 73-м, 80-м, 83-м, 97-м, 99-м, 106-м, 108-м, 113-м къащытыгъэхэр.

– ячІыгу, ячІыопс ядэхагъэ зэхашІэным (сурэтхэри гъэфедагъэхэу) фэзыпІухэрэр: н. 20, ІофшІ. 1; н. 23, ІофшІ. 1; н. 24, ІофшІ. 3; н. 85, ІофшІ. 1; н. 108, ІофшІ. 3; н. 110, ІофшІ. 1, 4;

Хэхъоныгъэхэр ышІызэ, зэхъокІыныгъэхэр зыхэхъухьэрэ дунаим есэнхэ-щыщ хъунхэмкІэ ублэпІэ къулайныгъэхэр аІэкІэхъанхэр.

Егъэджэн тхылгъым кыщытыгыгъэ ІофшІэнхэр агъэцакІэхэзэ, упчІэхэм яджэуапхэр агъэпсых, ежгъхэм, яунагъо исхэм, ягупсэхэм, яныбджэгъухэм, ялэгъухэм характеристикэ кІэкІхэр къаратых, ахэм

афэгъэхьыгъэ къэлотэн цыкӀухэр къагъэхьазырых. ГушыӀэм пае: Подготовь рассказ о своём однокласснике, как это сделала Сати (н. 27, ИофшӀ. 6); Уигупсэмэ афэгъэхьыгъэ рассказ къэтх. Напиши рассказ о своих родных. Принеси фотографии своих бабушек и дедушек (н. 32, ИофшӀ. 5), нэмыкӀхэр.

Информацием Иоф дэпшӀэшъуныри зыхэтхэ дунаим шыщ хъунхэмкӀэ ишӀуагъэ къэкӀо. ГушыӀэм пае, н. 93-м ит ИофшӀ. 5-р тштэмэ, Нэбзыйрэ Пырацрэ ягъусэхэу, оеэпсыр къыздикӀырэм кӀэлэеджакӀохэр егупшысэх, джэуапым лъэхъух, яшӀошӀхэр къыраӀотыкӀых. Темэхэу «Ильэсыр зэрэзэхэт мазэхэр», «Мазэхэм ацӀэхэм ямэхъан», «Ильэсым иуахътэхэр» зыфӀпӀоштхэм Иоф адашӀээ, дунаеу кӀэлэеджакӀохэр зыхэтхэм хэгъуазэх, яшӀэныгъэ зынэсрэм зеушъомбгъу, ягулыгытэ хэхъо.

Лъэпкъ зэхэдз амышыным, ялэгъухэу лъэпкъ зэфӀшьхьафхэм ащыщхэм ныбджэгъуныгъэ адыряӀэным фэзыпӀурэ текстхэр (н. 39, ИофшӀ. 2), гушыӀакӀэхэр жабзэм щагъэфедэшъухэу зыщыдгъасэхэрэ лъэхъанхэм урыс кӀэлэцӀыкӀу пшысэхэм ащыщ персонажхэм ягъэфедэн (н. 81, ИофшӀ. 3; н.123, ИофшӀ. 1), нэмыкӀхэр.

ЕджакӀом исоциальнэ пшъэрылхэу еджэнымрэ шӀэныгъэ зэгъэгъотыгъэнымрэ мэхъанэу яӀэр къагурыӀоныр ыкӀи аштэныр. УблэпӀэ еджапӀэм икӀэлэеджакӀохэм аныбжьырэ ягупшысакӀэрэ къыдэзылгытэхэу шъошэ ыкӀи купкӀ (содержание) зэфӀшьхьаф зилэ ИофшӀэнхэр, гъэцэкӀэнхэр егъэджен тхылъым, ащ иметодическэ аппарат къащытыгъэх. Ахэм янахьыбэм сурэт гъэкӀэрэкагъэхэр ягъусэх. ИофшӀэнхэм ябзэ материал кӀэлэцӀыкӀу усакӀохэм япроизведениехэмкӀэ, гушыӀэжъхэмкӀэ, лыталъэхэмкӀэ, гурыӀупчъэхэмкӀэ, хырыхыхъэхэмкӀэ къызэрэтыгъэхэм еджен ИофшӀэныгъэмкӀэ шӀуагъэ къеты. ИофшӀэнхэм ятекстхэр гушыӀэкӀэ-зэдэгущыӀакӀэ зэрэзрагъашӀэрэ темэхэм япхыгъэх. ГушыӀэм пае, едзыгъоу «Унэгъо ИофшӀэнхэр» зыфиӀорэм Цуекъо Дж. иусэу «КъашӀэ», едзыгъоу «Пкъыгъохэм якъэпчъын» – Нэхэе Р. иусэу «Сэфэр ылэхъуамбэхэр къызэрилгытэхэрэр», Жэнэ Къ. иусэу «Лыталъэ», сыхьатыр зэрэхьугъэ пчъагъэр къаӀошъоу зыщызэрагъэшӀэрэ урокым – Жэнэ Къ. иусэу «Сыхьат», ильэсыкӀэм фэгъэхьыгъэ жэбзэ материалыр зыщызэрагъашӀэрэ урокым – Мырзэ Дз. иусэу «ИльэсыкӀэр къытфэсыгъ», ильэсым иуахътэхэм къатегушыӀэшъунхэм зызыщыфагъасэхэрэ урокхэм – Бэрэтэрэ Хь. иусэу «Ильэсыр гошыгъэ охьтиплӀэу», этикет шъуашэ зилэ шӀуфэс

зэхыкIэхэр зыщызэрагъашIэхэрэ урокхэм – Нэхэе Руслъанрэ Нэхэе Аслъанрэ атхыгъэ ордэу «Дахэу гушыIэ» зыфиIохэрэр къащытыгъэх.

Гъэсэнэгъэм шIуагъэу къытырэм – н. 26-м, IофшI. 4-м; н. 27-м, IофшI. 5-м; н. 28-м, IофшI. 2-м, 3-м; н. 123-м, IофшI. 1-м; дэгъоу узэреджэн фаем – н. 13-м, IофшI. 5-м, 7-м; еджэн предмет зэфэшъхьафхэр шIу зэрэплъэгъунхэ фаем – н. 19-м, IофшI. 4-м; уиныдэльфыбзэ дэгъоу зэрэпшIэн фаем – н. 20-м, IофшI. 7-м; н. 25-м, IофшI. 5-м; н. 26-м, IофшI. 2-м, 4-м; н. 27-м, IофшI. 5-м; шIэныгъэхэм ямэхъанэ – н. 26-м, 27-м, 28-м къащытыгъэхэм афэгъэхьыгъэх.

ЯхьылъагъэхэмкIэ зэтэкирэ IофшIэнхэу, гъэцэкIэнхэу егъэджэн тхылыми IофшIэнхэмкIэ тетрадми къащытыгъэхэм хэушъхьафыкIыгъэ еклIолакIэр ыгъэфедзэ, кIэлэеджакIохэм Iоф адишIэн амал кIэлэегъаджэм къыраты.

Урокхэм ясценариехэу методическэ IэпыIэгъум къыщытыгъэхэм къызэрэдалгытэу, урок пэпчъ щызэшIуахын фэе пшъэрылхэм урокым икъежьапIэм кIэлэегъаджэм кIэлэеджакIохэр ащегъэгъуазэх ыкIи а мурадыр аIэкIэмызэу, урокыр зэрэрекIокIын фаер ашигъэгъупшэрэп.

ГъэцэкIэн лъэпкъхэу «Как бы ты сказал своему учителю, что он учитель, а ты ученик?» (н. 11, IофшI. 6), «Спроси у своего соседа по парте, прилежный ли он ученик, а потом спроси у двух других одноклассников, прилежные ли они ученики» (н. 11, IофшI. 7), «Напиши, какой предмет ты любишь» (н. 20, IофшI. 8), «Подготовь рассказ о своём однокласснике (однокласснице), похожем на Сати» (н. 27, IофшI. 6), «Спроси соседа по парте и скажи, как зовут его мать, отца, бабушку, дедушку» (н. 34, IофшI. 6), «Напиши своему другу или подруге письмо, подобное письму Даны» (н. 42, IофшI. 4), «Напиши, какой домашней работой занимаются члены твоей семьи» (н. 50, IофшI. 7), «Задай другу вопросы упражнения 2...» зыфэпIощтхэм еджэн IофшIэныгъэм фэщагъэ хъунхэмкIэ кIэлэеджакIохэм мотивацие къараты.

ШыкIэ-гъэпсыкIэ дахэр зыфэдэр къагурыIоу, шIу агу илъэу, гукIэгъу ахэльэу, нэмыкI цIыфым ыгу щышIэрэ-ихьыкIырэр зэхашIэныр, фэгумэкIынхэр. ЦIыфхэм шIукIэ апэгъокIэхэу, шIу агу илъэу, гукIэгъуныгъэ ахэльэу, псэ зыпыт ыкIи зыпымыт чIыопсым фэсакъхэу ыкIи къаухъумэу пIугъэнхэм фэгъэхьыгъэ текстхэр егъэджэн тхылым хэбгъотэщтых. Щысэхэр: яныбджэгъу урыс

унагъом шыщ пшьэшъжьыер Самирэ ядэжь зещэм, гүфэбэныгъэ зыхэлъ псалъэу Самирэ янэжь Алёнэ дишлыгъэр (н. 39, ИофшI. 2); Данэ ипшьэшъэгъоу Сати фитхыгъэ писъмэр (н. 41, ИофшI. 1); цыфмэ дахэу апэгъоклынхэ, къэзыуцухьэхэрэ дунаим фэсакъынхэ зэрэфаем фэгъэхыгъэ оредыр (н. 119, ИофшI. 4); шъэожьыер лыжым зэрэдэлэпыагъэр (н. 121, ИофшI. 1).

Бзэ материалым игъусэхэу, пкъыгъохэм, персонажхэм, адыгэ чыопсым илахьэхэм ясурэт зэфэшъхьафхэу егъэджэн тхылъым къыщытыгъэхэм дэхагъэр зэхашIэным, агъэлъэлIэным, ащ уасэ фашIыным кIэлэеджакIохэр фапIух.

ЧыпIэ зэфэшъхьафхэм арытхэу, зыныбжь икъугъэхэм ыкIи ежь ялэгъухэм Иоф адашIэшъуныр ыкIи Иофым зэнэкъокъу кыыхахьэмэ, хэкIыпIэ къагъотышъуныр. Нэбгырэ тIурытIоу, купым хэтхэу, нахыжьхэр ягъусэхэу агъэцэкIэн фэе ИофшIэнэу егъэджэн тхылъым къыщытыгъэхэр зыцIэ къелогъэ мурадым фэлажьэх. Ахэм ащыщхэр кыыхэдгъэщыных: «Обыграй с одноклассником диалог упражнения 4» (н. 11, ИофшI. 5); «ПартымкIэ уигъунэгъу уигъусэу, уигупсэмэ афэгъэхыгъэ зэдэгущыIэгъу зэхэгъуцу» (н. 38, ИофшI. 5); «Нафисэ иунагъо исхэм ашIэрэмкIэ уикласс кIэлэеджакIохэм адэгущыI» (н. 49, ИофшI. 6); «Прочитай с одноклассником диалог Нэбзыя и Пыраца по ролям» (н. 51, ИофшI. 5); «ПартымкIэ уигъунэгъурэ орырэ кызэшъудзэкI» (н. 70, ИофшI. 3); «Диалогым уиныбджэгъу кыдедж» (н. 94, ИофшI. 1); «Нэбзый иупчIэхэм джэуапхэр къятыжьых, етIанэ уикласс кIэлэеджакIом а упчIэ дэдэхэр етых» (н. 115, ИофшI. 4); «Разделитесь на пары и прочитайте приветствия людей разных возрастов по ролям» (н. 119, ИофшI. 4), урок-проектхэр (н. 66, 84), урок-джэгуныр (н. 67).

Шынэгъончъагъэ зыхэлъ псэукIэм, псауныгъэм зэрар езымыхырэ шыIакIэм фэгъэсэгъэнхэр, творческэ еклIолакIэ яIэу зыгорэ кызкIэкIощт Иоф рахъухьашъуныр ыкIи зэшIуахышъуныр, материальнэ ыкIи гушъхьэлэжьыгъэ байныгъэхэм афэсакъынхэр.

Темэхэу «Сигупсэхэм янэшэнэшIухэр» (н. 35), «Сигупсэхэм сатэгущыIэ» (н. 37) зыщакIурэ урокхэм яИофшIэн зэфэшъхьафэр агъэцакIэхэзэ, цыфым шэн-нэшанэу хэлъын фаехэм кIэлэеджакIохэр атегущыIэх, гушъхьэлэжьыгъэ байныгъэхэм зэрафэсакъынхэ фаер къагурэIо. Едзыгъоу «Унэгъо ИофшIэнхэр» зыфиIорэм къыщытыгъэ ИофшIэнхэм ябзэ материал Иофыр шIу альэгъуным, ИофшIэнэу

агъэцакIэрэм кIэклоныгъэ дэгъу кытыным фэшI, гуетныгъэ яIэу ар зэрагъэцэкIэн фаем фепIух.

Метапредмет (тэрэзу гъэпсыгъэ, къагурызыгъаIорэ, зэлызыгъэIэсхэр) кIэклоныгъэхэр

ФКЪГЪШ-м кыгъэуцурэ хабзэхэм ялытыгъэу, метапредметнэ кIэклоныгъэхэм мыщ фэдэ лъэныкьохэр къагъэпсых:

* **еджэн IофшIэныгъэм** (учебная деятельность) игухэлъхэмрэ ипшъэрылъхэмрэ аштэшъунхэ ыкIи зыIэкIамыгъэкIынхэ къулайныгъэхэр агъотынхэр, ахэм язэшIохын амалхэм алыхъунхэр;

* творческэ ыкIи лъыхъон нэшанэ зыхэлъ проблемэхэм язэхэфынкIэ къулайныгъэхэр яIэнхэр;

* пшъэрылъэу зыфагъэуцужыгъэм ыкIи ащ изэшIохыгъэнкIэ ищыкIагъэм елытыгъэу **еджэн Iоф шIэныгъэхэр** (учебные действия) рахъухъашъунхэр ыкIи фэшъошэ уасэ аратышъуныр;

* **еджэн IофшIэныгъэмкIэ** (учебная деятельность) гъэхъагъэ шIыгъэныр е мышIыгъэныр кызхэкIырэр къагурыIоныр ыкIи хэхъоныгъэ зыщамышIышъугъэ чIыпIэхэм кызэкIэмькIонхэр;

* шIэныгъэ къязыгырэ (познавательная) ыкIи ашъхъэкIэ зэхашIэрэ (личностная рефлексия) ублэпIэ шъуашэхэр аIэкIэгъэхъанхэр;

* зэрагъашIэрэ объектхэм ыкIи процессхэм ямодельхэр (зытырашIыкIырэ шапхъэхэр), еджэн ыкIи практическэ пшъэрылъхэр зэрэзэшIопхыштхэм ясхемэхэр гъэпсыгъэнхэм пае, информациер къаты зыхъукIэ, тамыгъэ-символ амалхэр агъэфедэшъунхэмкIэ къулайныгъэхэр;

* ззыпхыхэрэ ыкIи шIэныгъэ языгъэгъотырэ пшъэрылъхэр зэшIохыгъэнхэм фэшI, жэбзэ амалхэмрэ зэлыIэсыныгъэ-къэбарзэгъэшIэн технологиехэм яамалхэмрэ чанэу агъэфедэшъунхэмкIэ къулайныгъэхэр ягъэгъотыгъэнхэр;

* зэлыIэсын, шIэныгъэ зэгъэгъотын пшъэрылъхэм, еджэпIэ предметым (адыгабзэм) итехнологиехэм ялытыгъэу, къэбарым (информацием) лыхъунхэ, ар къагъотын ыкIи къаугъоин, зэрагъэфэн, анализ ашIын, кытегушыIэнхэ ыкIи кызыфалуатэрэм гурагъэлон къулайныгъэхэр яIэнхэр ыкIи япсалъэ агъэхъазырынышь, графическэ къэгъэлъэгъонхэр агъэфедэхэзэ къэгущыIэнхэр;

* гухэлъэу е пшъэрылъэу агъэцакIэрэм елытыгъэу, стиль ыкIи жанрэ зэфэшъхъафхэм арылъ текстхэм ямэхъанэ къагъэлыагъозэ, къеджэнхэмкIэ къулайныгъэхэр аIэкIэгъэхъанхэр; зэлыIэсыныгъэ

пшгэрылым елытыггэу, кгаурылорэ (зэхашыкырэ) псалгэ кыашышгуныр; тхэнэу ыкИ жэрылоу текстхэр зэхаггэуцошгунхэр;

* лгэпкэ нэшанэхэм ялытыггэу, зэклэлгыкыуаклэ зыхэлгэггэпшэныггэхэр, анализ, синтез, зэфэхысыжэ, классификация, зэхыщырыныггэхэм ыкИ зыпкэ кыкырэ-кызыхэкырэ зэпхыныггэхэм яггэуэфын зэхэцгэныр;

* гушыггэу зыдэхуггэхэм ядэлунхэ ыкИ ащ зэдэгушыггэу дашыны хызырыныггэу ялэныр, еплгыклэ зэфэшхыафхэр шылэнхэ ыкИ хэти шлошныггэу (точка зрения) ггэнэфаггэу илэн зэрэфитыр аштэныр, яшлошлхэр кыралотыкыныхэр ыкИ яеплгыклэхэмрэхурэ-шлэрэм уасэу афашырэмрэ кгаушыхыатыжыныр; * лгэныкыоу логымы хэлажгэхэрэм ыкИ логф зэдэшлэггэным яфедэ кыдэлгытаггэу, зэмызггыныггэу азыфагу кыхыггэхэрэм, клэлэггэаджэр ялэныггэу ядэггэзыжыныр;

* еггэджэн предмет ггэнэфаггэм ыкупклэ елытыггэу, объектхэм, процессхэм, джырэ лгэхыаным хухэрэм ямэхыанэ ыкИ пстэуми афэмыдэ нэшанэу ахэм ялэхэм афэггэхыгыггэу ублэллэ шлэныггэхэр яггэггэотыггэнхэр;

* лгэпсэ предметым ыкИ нэмыклэ предметхэм азыфагу иль зэхэшыкыггэу (понятия) объектхэмрэ процессхэмрэ янахы мэхыанэ зилэ зэпхыныггэхэр ыкИ зэфыщытыкыггэхэр кгэзыггэлгыаггэхэрэр ялэнхэр;

* еггэджэн предметэу «адыгабзэм» ыкупклэ (содержание) елытыггэу, зэклэмэ зэдыряе ублэллэ ггэсэнгыггэм иматериальнэ ыкИ иинформационнэ среда логф шашлэшгун кгулайныггэу ялэныр.

Зэрагыашлэрэ объектхэм ыкИ процессхэм ямодельхэр (зытырашыкырэ шапхгэхэр), еджэн ыкИ практыческэ пшгэрылхэр зэрээшлорхыщтхэм ясхемэхэр ггэпсыггэнхэм псе, иинформационер кыаты зыхыуклэ, тамыггэ-символ амалхэр аггэфедэшгунхэмклэ кгулайныггэхэр. Еггэджэн тхылгэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэггашлэ. Я 3-рэ классыр» зыфилорэм кыыщытыггэу ггэцкылэныбэхэр модельхэр (зытырашыкырэ шапхгэхэр) ашлышгунхэм, тамыггэ-символ логф шлэныггэхэр зэрээхашгэшгухэрэмклэ хэхыоныггэхэр яггэшлыггэнхэм атеггэпсыхыаггэх: макгэр хыарыфклэ кгаггэлгэггэныр, гушылэм, гушылухыггэм ямодель зэхаггэуцоныр, графическэ символхэр аггэфедэнхэр – мэкгэ зещэхэр, мэкгэ зэрашгэхэр, гушылэ лгэпсэр, гушылэм илахыггэу мэхыанэ зилэхэр, гушылухыггэм ичленхэр (н. 12,

ЮфшI. 4; н. 15, ЮфшI. 2; н. 25, ЮфшI. 1; н. 31, ЮфшI. 3; н. 33, ЮфшI. 1; н. 45, ЮфшI. 2; н. 72, ЮфшI. 5);

ЗэлызыгъэIэсынхэр ыкIи шIэныгъэ языгъэгъотырэ пшъэрылхэр зэшIохыгъэнхэм фэшI, жэбзэ амалхэмрэ зэлыIэсыныгъэ-къэбарзэгъэшIэн технологиехэм яамалхэмрэ чанэу агъэфедэшъунхэмкIэ кьулайныгъэхэр ягъэгъотыгъэнхэр. ЗэлыIэсынхэм, Юф шIэныгъэу (действие) агъэцэкIэщтыр агукIэ е амакъэ Юу рахъухъаным, кIэлэегъаджэм кыгъэуцурэ упчIэм иджэуап къагъэхъазырыным, джащ фэдэу, ежъхэм яупчIэхэу кIэлэегъаджэм еякласс кIэлэеджакIом фэгъэзагъэхэр зэхагъэуцонхэм, грамматическэ задачэр зэрэзэшIопхыщтым егупшысэнхэм, ЮфшIэныр тэрэзэу зэрагъэцэкIагъэр къаушыхъатыжыныным пае, IэкIоцI (агукIэ къэлогъэ) жабзэри IэкIыб (амакъэ Юу къэлогъэ) жабзэри зэфэдэу агъэфедэнхэр – джахэр арых кIэлэегъаджэмрэ кIэлэеджакIохэмрэ Юф шIэныгъэу урокым шызэдагъэцакIэрэм ихъисапхэр. Жабзэм иамалхэм зэфэдэу ягъэфедэн зэлылыIэсынхэ пшъэрыль зэфэшъафхэм язэшIохын кыделътыгъэ. А пшъэрылхэр мыщ фэдэх: кIэлэегъаджэм кыгъэуцугъэ унашъомкIэ псалъэ къашIыныр, ежъхэм апкъ къикIэу къэгущыIэнхэр, зыщызэлыIэсхэрэ лъэхъаным игъом зэдэгущыIэгъу зэдашIышъуныр. ЗыцIэ къэлогъэ пшъэрылхэр зэшIуахэу егъэджен тхылъым («Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Я 3-рэ классыр») гъэцэкIэн зэфэшъафыбэ кыщытыгъ ыкIи а ЮфшIэн лъэпкъыр урок пэпчъ ылъапсэу щыт. ГушыIэм пае: «Подумай и прочитай предложения в такой последовательности, чтобы у тебя получился рассказ» (н. 5, ЮфшI. 2). «Обыграй с одноклассником диалог упражнения 4» (н. 11, ЮфшI. 5). «Расскажи, чем заняты герои на картинке в упражнении 3» (н. 16, ЮфшI. 4). «Подготовь рассказ о том, где ты хранишь свои школьные принадлежности» (н. 18, ЮфшI. 7). «Напиши небольшое письмо своему любимому сказочному герою, как это сделала Мадинат» (н. 23, ЮфшI. 6). «Составь о себе диалог, подобный диалогу Сати и её тети» (н.25, ЮфшI. 6). «Подготовь рассказ о своём однокласснике (однокласснице) похожем (похожей) на Сати», «Поговори с одноклассником о занятиях членов семьи Нафисы» (н. 49, ЮфшI. 6). «Уятэ е уянэ фэгъэхьыгъэ рассказ къэтх. Напиши рассказ о матери или отце» (н. 79, ЮфшI. 5). «Уикласс (уикабинет) фэгъэхьыгъэу къэуат. Расскажи о своём классе (кабинете)» (н. 82, ЮфшI. 6), «Сати ирассказ уикласс кIэлэеджакIохэм IупкIэу къафедж. Прочитай

выразительно рассказ Сати своим одноклассникам» (н. 111, ЮфшI. 5), нэмыкIыбэхэр.

ЗэлыIэсын, шIэныгээ зэгээгьотын пшээрълэхэм, еджэлIэ предметым (адыгабзэм) итехнологиехэм ялытыгээу кьэбарым (информацием) лыхьунхэ, ар кьагьотын ыкIи кьаугьоин, зэрагьэфэн, анализ ашы, кьытегушыIэнхэ ыкIи кьызыфауатэрэм гурагьэлон кьулайныгьэхэр яIэнхэр ыкIи япсалэ агьэхьазырынышь, графическэ кьэгьэлэгьонхэр агьэфедэхээ кьэгушыIэнхэр. ТексткIэ, графическэу, сурэткIэ егьэджэн тхылбьым кьыщытыгьэ информацием Юф дашIэ зыхьукIэ, мыщ фэдэ кьулайныгьэхэр кIэлэеджакIохэм алкIахьэх:

* *Лыхьон амалхэр.* ГушыIэм пае: «Подумай и прочитай предложения в такой последовательности, чтобы у тебя получился рассказ» (н. 5, ЮфшI. 2). «Выпиши по порядку слова, отвечающие на вопросы: 1) «Хэт?», 2) «Сыд?», 3) «Сыд фэд?», 4) «Сыд ышIэрэр?» (н. 6, ЮфшI. 3). «КьекIурэ гушыIэхэр хэгьэуцожьхээ, кьедж. Прочитай, вставляя подходящие слова (из данных)» (н. 22, ЮфшI. 4). «Объедини слова из двух столбиков. Запиши предложения» (н. 30, ЮфшI. 6). «Подумай и скажи, что чем делаешь» (здесь нужно выбрать глагол, обозначающий действие, совершаемое с помощью определённого предмета) (н. 55, ЮфшI. 1). «Выбери предложения, подходящие по смыслу к рисунку. У тебя получится рассказ». (н. 56, ЮфшI. 3). «ЯмэхьанэкIэ зэпыщыт гушыIэхэр кьыхэтхькIых. Выбери противоположные по значению слова» (н. 57, ЮфшI. 1). «Проверь, правильно ли вы перевели диалог Нэбзыя и Пырыца» (н. 71, ЮфшI. 4). «Проверь себя. Найди ответы Алёны бабушке в данных предложениях» (н. 40, ЮфшI. 3).

Егьэджэн тхылбьым ыкIэм адыгэ-урыс гушыIальэ кьыщытыгь, ильэс еджэгьум кьыкIоцI зэрагьэшIэрэ грамматическэ материалым щыщэу анахь унаIэ зытеудзэн фэе правилэхэм ясхемэхэр форзацхэм кьащыгьэлэгьуагьэх. Ахэм ыкIи электроннэ гуальхьэу егьэджэн тхылбьым иIэм, ищыкIагьэ хьумэ, кIэлэеджакIохэм зафагьэзэн алэкIышт.

* Бзэм изанэхэр, гушыIэм имодельхэр анализ ашышьунхэр. ГушыIэм пае: «ИурыIупчьэм кьедж. ТетхькI, тамыгьэу «ч» зыхэт буквэхэм акIэгьэтхь» (н. 8, ЮфшI. 2). «Выпиши из упражнения 1 словосочетания, в которых одно слово отвечает на вопрос «Тыдэ? (Где?)», а другое – на вопрос «Сыд ышIэрэр (ашIэрэр)? (Что делает

(ют)?» (н. 15, ЮфшI. 2). «Прочитай скороговорку. Спиши, разделяя слова на слоги. Подчеркни букву-звук, образующийся при участии маленького язычка (он вибрирует)» (н. 31, ЮфшI. 2). «ЮфшIэнэу 6-м суффиксэу «-гъ» зыхэт глаголхэр кыхэтхыкIых. Выпиши из упражнения 6 глаголы с суффиксом «-гъ» (н. 55, ЮфшI. 7). «ЮрыIупчъэхэм кядж. Тамыгъицэу зэхэт буквэхэм акIэгъэтхъ. Спиши. Подчеркни буквы с тремя знаками».

**Графическэу кьэгъэльэгъогъэ нэрыльэгъу IэныIэгъухэм (схемэхэм, таблицэхэм, гуцыIэхэм, гуцыIэухыгъэхэм ямодельхэм) кьаджэшъунхэр.* ГуцыIэм пае: «СхемэмкIэ гуцыIэхэр зэхэгъэуцох» (н. 25, ЮфшI. 1). «Глаголхэр зэгъапшэх. Сравни глаголы (в таблице)» (н. 53, ЮфшI. 1). «Подумай и скажи (используя таблицу), что чем делаешь» (н. 55, ЮфшI. 1).

**ГъэцкIэныр тэрэзэу зрашIыгъэр кьаушыхъатыжъэу псалъэ кьашIышъуныр.* ГуцыIэм пае: «Объясни, в каком случае нужно говорить «еджэ», «матхэ», «сурэт ешIы», а в каком – «щеджэ», «шэтхэ», «сурэт шешIы» (н. 22, ЮфшI. 3).

Гүхэлъэу е пшъэрыльэу агъэцакIэрэм елытыгъэу, стиль ыкIи жанрэ зэфэшъхъафхэм арыль текстхэм ямэхъанэ кьагъэльагъозэ, кьеджэнхэмкIэ кьулайныгъэхэр аIэкIэгъэхъанхэр; зэльыIэсыныгъэ пшъэрыльым елытыгъэу, кьагурыIорэ (зэхашIыкIырэ) псалъэ кьашIышъуныр; тхэнэу ыкIи жэрыIоу текстхэр зэхагъэуцошъуныр. Еджэным икомпонентхэм зэкIэхэм – тэрэз еджэным, аджэхэрэр зэхашIыкIэу еджэнхэм, псынкIэ еджэным, IупкIэ еджэным – ягъэсэгъэнхэм язэхэцэнкIэ ищыкIагъэр зэкIэ апэрэ урокым щегъэжъагъэу ильэс еджэгъум икIэухым нэсэу егъэджен тхылым аIекIегъахъэ. Кыхэдгъэщыных ащ фэдэ гъэцкIэнхэм ащыщхэр: «Подумай и прочитай предложения в такой последовательности, чтобы у тебя получился рассказ» (н. 5, ЮфшI. 2). «Подготовь звуковое письмо своему другу или родственнику и озвучь его» (н. 26, ЮфшI. 3), нэмыкIхэр. КIэлэеджакIохэм кьаIуатэрэр кьагурэIомэ е кьагурымыIорэмэ, зэкIэлъыкIуакIэ иIэу гупшысэнхэ альэкIымэ е амыльэкIымэ, мы ЮфшIэныр зрагъэцакIэрэ шIыкIэм кьегъэльагъо. Мыхэм афэдэ гъэцкIэн лъэпкхэм: «Обыграй с одноклассником диалог», «Прочитай с одноклассником диалог по ролям», «Спроси своего соседа по парте», «Повтори рассказ Нэбзыя (Сэтэнай, Мадинат,...)», «Составь диалог о ...», нэмыкIхэм зэльыIэсыныгъэ

пшээрълъым елбытыгъэу, къагурылорэ (зэхашыкырэ) псалъэ къашышъуным, тхэнэу ыкIи жэрылоу текстхэр зэхэгъэуцошъуным кIэлэеджаклохэр фагъасэх.

ЗэкIэ урокхэм пIоми хъунэу, къэлотэн шыуашэм иль текстхэр, зэдэгущыIэгъухэр (диалоги) къащытыгъэх. Дикторхэр (артистхэр) ахэм къяджэхэу аудиогуальхэ егъэджэн тхылъым игъус. КIэлэеджаклохэр ахэм урокхэм ащадэлух, амакъэкIэ закыдашызэ, къыкIаIотыкыжыых. Мы IофшIакIэм стиль ыкIи жанрэ зэфэшъхьафхэм арыль текстхэм ямэхьанэ къагъэлыагъозэ къеджэнхэмкIэ къулайныгъэхэр кIэлэеджаклохэм аIэкIегъахьэх, къызаджэхэрэ текстым хэт персонажхэм яшэн-нэшанэхэр, агу ихыкIыхэрэр, ежъхэм къалорэм фыщытыкIэу фыряIэр, агу щыхъурэ-щышIэрэр амакъэкIэ къагъэлыэгъошъоу къеджэнхэм е къалотэным фегъасэх. Ащ нэмыкIэу, егъэджэн тхылъым къыщытыгъэх гущыIэухыгъэхэу, текстхэу жанрэ зэфэшъхьафхэм арылхэр: гущыIэжъхэр, хырыхыхьэхэр, усэ цIыкIухэр, лытальэхэр, кIэлэцIыкIухэм апае адыгэ тхаклохэм атхыгъэ усэхэр, ордхэр.

Текстхэм янахыбэхэм Iоф адашIэ зыхъукIэ, мэхьанэу ахэм акIоцIылыр къагъэлыагъозэ къеджэшъунхэмкIэ къулайныгъэхэр кIэлэеджаклохэм аIэIахьэх. Зеджагъэхэм итемэ, игупшысэ шъхьаIэ агъэунэфы, грамматическэ гъэцэкIэнхэр ашIых. ГущыIэухыгъэхэм, текстхэм къызяджаэхэрэ ужым гъэцэкIэнэу ашIыхэрэм ящысэхэр къэтхыных: «Выпиши из диалога (упражнение 5) слова, отвечающие на вопрос «Сыд фэд?», – в первый столбик, а слова, отвечающие на вопрос «Сыд фэдэх?» – во второй столбик» (н. 13, IофшI. 6). «Спроси у своего соседа по парте, прилежный ли он ученик, а потом у двух своих одноклассников, прилежные ли они ученики» (н. 13, IофшI. 7). «Расскажи от имени Кролика, где находятся его вещи» (н. 18, IофшI. 5). «Ответь на вопросы учительницы Сати» (н. 27, IофшI. 5). «Нафисэ иунагъо исхэм ашIэрэмкIэ уикласс кIэлэеджаклохэм адэгущыI. Поговори с одноклассниками о занятиях членов семьи Нафисы» (н. 49, IофшI. 6). «Напиши, какой домашней работой занимаются члены твоей семьи» (н. 50, IофшI. 7). «ЕдэIу, къыкIэIотыкыжъ, еIанэ къедж» (н. 55, IофшI. 6). «Поставь себя на место Гупсэ и прочитай её рассказ» (н. 59, IофшI. 5). «Усэм IупкIэу къедж (н. 63, IофшI. 2). «Усэм фэгъэхьыгъэ упчIэхэм джэуапхэр къытыжыых. Ответь на вопросы к стихотворению» (н. 63, IофшI. 3).

ЗэкэлъыкIокIэ гупшысакIэ зыхэль егъэпшэным, анализым, синтезым, зэфхьысыжьым, лъэпкъ нэшанэхэм ялытыгъэу класс-классэу зэхэдзыным, зэхьщырныгъэхэм якъэгъэнэфэным ыкIи зыпкъ кыкIырэ-кызыхэкIырэ зэпхыныгъэхэм ягъэнэфэным, гупшысэр кыIотыкIыгъэным, ар зэхэшIыкI гъэнэфагъэхэм яхылыгъэным афэгъэхьыгъэ Iоф шIэныгъэхэр (действия). Егъэджэн тхылгым дэт IофшIэнхэм унашъоу апылгхэр лексикэ, фонетикэ, графикэ, грамматикэ, синтаксис, зэлыIэсын нэшанэ зиIэ егъэджэн пшъэрылгхэу пльытэнхэ пльэкIышт. УблэпIэ еджапIэм иеджакIохэм зыцIэ кьелогъэ пшъэрылгхэр зэшIуахыхэзэ, лпыплэныгъэхэм, бзэмрэ жабзэмрэ ушэтын цIыкIухэр ащышыгъэнхэм яхэлэжьэкIо чанхэу, бзэм илэныкыо гъэнэфагъэхэр зэхашIыкIыхэу, ащ кыщыхьурэ-кыыхэхьухьэр хьугъэ-шагъэхэр игъорыгъозэ кьагурыIохэу мэхьух.

Ащ фэдэгъэцкIэнхэм ящысэхэр кьэдгъэлъэгъоных: «IурыIупчъэм кьедж. Тамыгъэу «**ч**» зыхэт буквэхэм акIэгъэтхъ» (н. 8, IофшI. 2). «УнаIэ тедз! Угу иубыт» (н. 10, IофшI. 3; н. 20, IофшI. 5; н. 91, IофшI. 4). «Сурэтхэм яплъ. ЕдэIу, кыкIэIотыкIыжь. ЧIыпIэ приставкэу **щэ-** (**ш-**) зыфиорэм имэхьанэ угу кьэгъэкIыжь» (н. 21, IофшI. 2). «УнаIэ тедз!» (н. 38, IофшI. 1). «ЦIыфым инэшанэхэр кызырэыкIырэ гушыIэхэр Данэ иписьмэ кыыхэтхыкIых» (н. 42, IофшI. 3). «Проследи за значениями глаголов в разных вариантах» (н. 50, IофшI. 3). «Глаголхэр зэгъапшэх» (н. 53, IофшI. 1; н. 70, IофшI. 2). «Подумай и скажи: что чем делаешь» (н. 55, IофшI. 55). «ЯмэхьанэкIэ зэпыщыт гушыIэхэр кыыхэтхыкIых» (н. 57, IофшI. 1). «БлэкIыгъэ уахьтэм ит глаголхэр зыхэт гушыIэхыгъэхэр кыыхэтхыкIых» (н. 65, IофшI. 5). «ГушыIэу кьэтыгъэхэм темэу «Унэгъо IофшIэнхэр» зыфиорэм фэгъэхьыгъэхэр кьахэшъутхыкIых» (н. 67, IофшI. 3). «ЗэкэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэм яприставкэхэмрэ ясуффиксхэмрэ унаIэ атедз» (н. 75, IофшI. 4). «ПчъэгъацIэ зигъусэ пкыыгъуацIэхэр текстым кыыхэгъэщых» (н. 80, IофшI. 4). «ГушыIэхэр кьашIэх» (н. 95, IофшI. 4). «Чэщ-зымафэм иуахьтэхэм ацIэхэр зэкэлъыкIохэу тых» (н. 98, IофшI. 5) «Тхьамафэм имафэхэм ацIэхэр зэкэлъыкIохэу тых» (н. 99, IофшI. 7). «ГушыIэ лъапсэу «**кIо**» зыхэт гушыIэхэмрэ ащ кыпыщыт мэхьанэ зиIэ гушыIэ лъапсэу «**уцу**» зыхэт гушыIэхэмрэ усэм кыыхэтхыкIых» (н. 100, IофшI. 3). «Проследи за значениями названий месяцев» (н. 103, IофшI. 5). «Соединяя слова в двух столбиках, образуй словосочетания и запиши их» (н. 105,

ЮфшI. 3). «Скажи, какое словосочетание к какому времени года больше подходит» (н. 108, ЮфшI. 3). «Найди в стихотворении слова, отвечающие на вопрос «Что сделал?»» (н. 107, ЮфшI. 6). «Бжыхьэм ехьылIэггэ гушыIэхэр кьыхахынымкIэ Нэбзырэ Пырацэрэ адIэпыI» (н. 112, ЮфшI. 3).

*** Юфым хэлажэрэ лъэныкьохэмрэ Юф зэдэшIэггэнымрэ (сотрудничество) яфедэ кьыдэлъытаггэу, зэмызэггыныггэу азыфагу кьыхьэхэрэм ядэггэзыжынкIэ хьазырныггэр.**

ЗэггуситIоу, купэу, зыныбжь икьуггэхэм яггусэхэу Юф зэрашIэрэр мы мурадыр ггэцкIаггэ хьуным фIлорышIэ. Зэггусэ ЮфшIэныггэ (совместная деятельность) лъэхьанхэм хэти ифедэ кьыдэлъытаггэу шьхьадж ыггэцкIэгшт пшьэрылгыр кIэлэеджакIохэм ежь-ежьырэу зэтырагуащэ. (Зэггусэ ЮфшIэныггэм икьулайныггэхэр личностнэ кIэкIоныггэхэм кьащытхыггэ.)

Еггэджэн предмет ггэнэфаггэм ыкупкI елытыггэу объектхэм, процессхэм, джырэ лъэхьаным хьухэрэм ямэхьанэ ыкIи пстэуми афэмыдэ нэшанэу яIэхэм афэггэхьыггэ еггэжьэпIэ шIэныггэхэр. Адыгабзэм изэхэлгыкIэ, бзэ занэхэм (макгэ, хьарыф, гушыI, гушыIэм иIахь, бзэ гушыI, гшыIэхуыгг, текст), мэхьанэ зиIэу ахэм яхарактеристикэхэм ыкIи пстэуми афэмыдэ нэшанэу ахэм ахэлхьэм, адыгабзэм илитературнэ шапхьэхэм, тэрэзтхэным, жэбзэ этикетым афэггэхьыггэ апэрэ хэшIыкIхэр аныбжьырэ адыгэ жэрыIуабзэмкIэ опытуэ яIэмрэ ялытыггэу ублэпIэ еджапIэм икIэлэеджакIохэм аIэкIахьэх. А мурадыр ггэцкIаггэ хьуным фIлажьэ курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэггашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфIлорэр.

Лъэпсэ предмет ыкIи предметхэм азыфагу иль зэхэшIыкIхэу (понятия) объектхэмрэ процессхэмрэ янахь мэхьанэ зиIэ зэпхыныггэхэр ыкIи зэфыщытыкIэхэр кьэзыггэльаггэхэрэр. Мы курсым ыльэпсэ предмет зэхэшIыкIыхэр мыхэр ары: макгэр, хьарыфыр, гушыIэр, гушыIэм иIахь, бзэ гушыIэр, гушыIэхуыггэм иIахь, гушыIэхуыггэ кьызэрыкIор, текстыр, нэмыкIхэр. Предметхэм азыфагу иль зэхэшIыкIыхэр мыхэр арых: бзэр, жабзэр, зэдэгушыIэггур, гушыIэр, текстыр, моделыр, нэмыкIхэр. ШIэныггэхэр, зэкIэмэ зэдыряе еджэн есэныггэхэр, кьулайныггэхэр ыкIи ЮфшIэныггэ амалхэр (виды деятельности) зэраггэгьотхэзэ, а зэхэшIыкIхэр (понятия) кIэлэеджакIохэм аIэкIахьэх.

Еггэджэн предметэу «Адыгабзэм» купкIэу (содержание) иIэм елытыггэу, зэкIэмэ зэдыряе ублэпIэ ггэсэныггэм

иматериальнэ ыкIи иинформационнэ среда Iоф щышIэшугъэн кьулайныгъэр. Мы гухэлъым игъэцкIэн ублэлIэ еджапIэ пэпчъ еж иматериальнэ-техническэ лъапси, иинформационнэ фэныкъоныгъэ-фэмыныкъоныгъи, кIэлэегъаджэ пэпчъ ипрофессиональнэ IэпэIэсэныгъи ялытыгъ. Еджэн IофшIэныгъэ (учебная деятельность) процессым ильэхъан текст, графикэ, сурэт методическэ иинформациеу егъэджэн тхылъхэм, IофшIэнхэмкIэ тетрадым, методическэ пособиехэм адэтхэр, хэхъоныгъэ ягъэшIыным фэлэжьэрэ материалхэр, кIэлэеджакIомэ афагощырэ материалхэр, электроннэ зехъакIом иматериалхэр IэпыIэгъу ышIыхэзэ, ЕМК-эу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ» (апэрэ – яплIэнэрэ классхэр) зыфиIорэм а кьулайныгъэм игъэпсын кIэлэегъаджэм зэхещэ.

Предмет кIэклоныгъэхэр

ЗэкIэмэ зэдыряе ублэлIэ гъэсэныгъэм ипредметкIэ (адыгабзэмкIэ) егъэджэн планым ыкупкI (содержание) ипшъэрыль шъхьаIэхэм язэшIохын ыкIи ФКъГъШ-м агъэуцугъэ хабзэхэм ялытыгъэу, предмет кIэклоныгъэхэмкIэ гъэхъагъэу шыгъэн фаехэр сборникэу «Программ (апэрэ – яплIэнэрэ классхэр). КэлэеджкIохэу адыгабзэкIэ мыгущыIэхэрэм апай» зыфиIорэм, егъэджэн курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфиIорэм ипредметнэ купкI ыкIи методикэу зэребгъэджэщтхэмкIэ ищыкIагъэ IэпыIэгъухэм къащытыгъэх.

ФКъГъШ-м агъэуцугъэ хабзэхэм адаштэу, предмет кIэклоныгъэхэм агъэпсы:

* адыгабзэм игъэпсыкIэрэ изэхэлъыкIэрэ: ифонетикэ, играфикэ, игущыIэгъэпсыкIэ, иморфологиерэ исинтаксисрэ, ибзэ занэ шъхьаIэхэр, ахэм янэшанэхэр ыкIи ахэр жабзэм анахъэу зэрэщагъэфедэхэрэ пэублэ научнэ шIэныгъэхэр;

* бзэм изэнэ шъхьаIэхэр, бзэм играмматическэ лъэпкъхэр (категории) къашIэжьышъунхэр ыкIи ахэр анализ ашIышъунхэр, жэбзэ зэльыIэсын ситуацием къекIоу бзэ занэхэр агъэфедэшъунхэр;

* Урысыем (ащ щыщэу Адыгеим) ибзэ ыкIи икультурэ шьоф (языковое пространство) изыкIыныгъэрэ изэщымыщыбэ зэхэлъныгъэрэкIэ лъэпкъэу зылъытэжьыгъэным бзэр ылъапсэу зэрэщытымкIэ пэублэ хэшIыкIхэр;

* адыгабзэр адыгэ лъэпкъым икультурэ изы Iахъэу зэрэщытыр, IэкIыб къэралыгъуабэхэм арыс адыгэхэр адыгабзэкIэ

зэрэгушыгэхээр, ащ кыхэкгэу, кэралыггохэм азыфагу илгыбзэу, ахэм арыс адыгэхэр зэгурызыггалорэ бзэу плытэн зэрэплэкгыштыр;

* цыфым икултурэ зынэсырэр ыкги ащ игражданскэ епльыкгэ кзызыггэлыаггохэу тэрэз жэрыгуабзэмрэ тэрэз тхыбзэмрэ афыштыкгэ дэгъу;

* адыгэ литературабзэм иорфоэпическэ, илексическэ, играмматическэ шапхэхэм ыкги жэбзэ этикетым ихабзэхэм афэггэхыггэ пэублэ хэшыкгхэр (представления);

* зэлыгэсын-зэрэшгэныггэм игухэлхэм, ипшээрылхэм, иамалхэм ыкги ащ унашьоу пылхэм ащыггозэнхэр; монолог е зэдэгушыггэу мыхылыггэхэр, тхэн текстхэр зэхаггэуцохэ зыхыкгэ, гушыгэн-зэдэгушыггэн пшээрылхэр зэшгохыггэнхэмкгэ ггэхыаггэхэр ашгынхэм пае кьекгурэ бзэ амалхэр кыхахышгунхэр;

* бзэ занэхэм еджэн гоф шгэныггэхэр (действия) адызэрахыан есэныггэхэр (навыки) ыкги шгэныггэ кзызытырэ, практическэ, зэлыгэсын пшээрылхэр зэшгуахынхэм пае яшгэныггэхэр аггэфедэшгунхэр;

* адыгэ литературэр дунэе културэм щыщ хыуггэ-шлаггэу зэрэщытыр, мэхыанэшхо зигэ мылгыкухэу лгэпкыым ишгыкгэ-зекгокгэ шапхэхэм, ишэн-хабзэхэм якгэухгумэнкгэ ыкги лгэужхэм анггэсыжыггэнхэмкгэ ар зэрэамалышгур кьагурыггоныр;

* еджэным имэхыанэ кьагурыггоныр, еджэкгэ зэфэшхыафхэр (агукгэ, амакгэ гоу) аггэфедэшгунхэр; ямынэгосэ гушыгэ зытфых зыхэт текст лгэпкь зэфэшхыафхэм (монологхэм, диалогхэм) купкгэу ягэр кьагурыггоныр, кьаготэжышгуныр, зэджаггэхэр кызытегушыггэрэ хыуггэ-шлаггэхэмкгэ яепльыкгэхэр кыраготыкышгунхэр, герооу хэтхэм язекгуакгэхэм уасэ кьаратышгуныр;

* адыгэ кгэлэцгыкгу гоурыуатэм, художественнэ ыкги музыкальнэ произведениехэм ащыщхэу зэраггэшгэшгущтхэм нгуасэ афгхунхэр.

Нахышхыггэ ггэсэныггэ программэмкгэ епльыкгэхэр зэтеггэуцоггэнхэмкгэ, метапредмет ыкги предмет кгэкгоныггэхэр шыггэнхэмкгэ курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэггыашгэ. Я 3-рэ классыр» зыфигорэм амалэу кытыхэрэм ащыщхэм тахэплгэн.

Бзэм изэнэ шхыаггэхэр, бзэм играмматическэ лгэпкьхэр (категории) кьашгэжышгунхэм ыкги ахэр анализ

ашышгунхэр, жэбзэ зэлылэсын ситуацием къеклоу бзэ занэхэр агьэфедэшгунхэм ягьэпсын. Аныбжь нэшанэхэм ялытыгыгьэу адыгабзэм игьэпсыклэрэ изэхэлъыклэрэ афэгьэхьыгьэ пэублэ хэшлыклэрэ ублэлэ еджаплэм иклэлэеджаклохэм алклэгьэхьанхэм бзэ материалэу курсым кышчытыгьэр фэлажьэ ыкли адыгэ литературабзэм ишашхэхэр ягьэшлэгьэнхэмкIэ ишлуагьэ къекло. КIэлэеджаклохэм яжэрылуабзэ ыкли ятхыбзэ яхэгьэхьон, ащ игьусэу хэукьоныгьэ амышлэу тхэшгунхэм яфэгьэсэн зэлылэсынхэм япрактическэ пшэрылхэм афэлажьэх ыкли кIэлэеджаклохэм якультурэ зынэсырэр кьэзыгьэльэгьорэ есэныгьэхэр зыпкь рагьэуцох. Жабзэм ихэгьэхьон епхыгьэу бзэм ыльэныкьо пстэухэри зэрэзэпхыгьэхэр кьыушыхьатыжьэу, фонетикэм, лексикэм, гушылэгьэпсыным, грамматикэм афэгьэхьыгьэ правилэхэр, гурылоньгьэхэр (понятия), гьозэныгьэхэр (сведения) курсым исистематическэ купкI (содержание) кьышчытыгьэх.

Бзэм изанэхэу льэгэпIэ зэфэшхьафхэм анэсхэрэм кIэлэеджаклохэр нэлуасэ афэхьухэзэ, ахэм ямэхьанэхэр, агьэцэклэрэ пшэрылхэр, ащ фэдэу зэпхыныгьэхэу ыкли зэфышчытыклэхэу бзэмрэ жабзэмрэ ягьэпсыкIэ (система) хэтхэр зэрагьашлэх. Бзэр, ащ хэт гушылэхэр, ифразиологие, ифонетикэ, играфикэ, игушылэгьэпсын системэ бай, играмматикэ зэрагьашлэзэ, кIэлэеджаклохэм ежь яунае бзэ кьулайныгьэхэр уцугьэ мэхьух, яеплывыклэхэр зэтеуцох.

Курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгьашлэ. Я 3-рэ классыр» зыфилорэм кьышчытыгьэ егьэджэн материалым, адрэ классхэм афэдэу, жабзэм, ащ ильэпкь зэфэшхьафхэмкIэ, бзэр льэпкь культурэм ихьугьэ-шлагьэу ыкли цыфхэр зэлылэсынхэм иамал шьхьалэу зэрэщытым, адыгабзэр адыгэхэмкIэ льэпкьыбзэу, Адыгэ Республикэм иятлонэрэ кьэралыгьуабзэу зэрэщытым ямэхьанэ фэгьэхьыгьэ кьызышлогьэшлыныгьэхэу кIэлэеджаклохэм яIэхэр зыпкь еуцох. Жэбзэ дэгьум, жэбзэ дахэм, жабзэр щыIэныгьэм, IофшIэныгьэм, цыфым ыпсэ кьызэрышчыхэрэ гьунджэу зэрэщытыр зэхашлэу мэхьух. Жэбзэ IофшIэныгьэ (речевая деятельность) льэпкьхэм экIэхэм – едэлуным, гушыIэным, еджэным, тхэным – яхэгьэхьонрэ янахьышлу шлыгьэнрэ жэрылуабзэми, тхыбзэми, жабзэм икультури льяпсэ афашышт.

ЕМК-эу «АДЫГАБЗЭР СИГУАПЭУ ЗЭСЭГЪАШІЭ. Я 3-РЭ КЛАССЫР» ЗЫФИОРЕМ ХЭУШЪХЪАФЫКІЫГЪЭ МЕТОДИЧЕСКЭ НЭШАНЭУ ИЭХЭР ЫКИИ АЩ ІОФ ЗЭРЭДЭПШІЭЩТЫР

**Егъэджен тхылъэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашіэ.
Я 3-рэ классыр» зыфиорэм изэхэтыкіэ, ыкупкі ыки
методикэу игъусэм зэкІэмэ зэдыряе нэшанэу ахэлъхэр**

Егъэджен тхылъыр егъэджен процессым ыльапс, сыда зыпІокІэ кІэлээджакІохэр пІугъэнхэ, шІэныгъэ ягъэгъотыгъэн, акылышІо шыгъэнхэ, жэбзэ сэнаушыгъэмкІэ хэхъоныгъэхэр ягъэшІыгъэнхэ пшъэрылъхэр ащ зэшІуехых.

Адыгабзэр ашІогъэшІэгъонэу, шІу альэгъоу пІугъэнхэр, яныдэльфыбзэкІэ шІэныгъэ тэрээхэр ягъэгъотыгъэнхэр ыки акылыр хэлажъээ Іоф ягъэшІэгъэныр бгощынхэ зэрэмыльэкІыщтым фэдэу, пшъэрылъэу зыцІэ кьеІуагъэхэр бгощынхэ плъэкІыщтэп. Системэ хэлъэу, дэгъоу егъэдженыр зэхэшагъэ зыхъукІэ, егъэджен тхылъым шІуагъэ кытынэу щыт.

Егъэджен тхылъэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашіэ. Я 3-рэ классыр» зыфиорэм ыкупкі ыки ащ иметодическэ аппарат кІэлээджакІохэм аныбжъ елытыгъ ыки амалэу яІэхэр кыделъытэх.

Егъэджен тхылъыр этап зэфэшъхъафхэм ащыбгъэфедэн олъэкІы: материалыкІэр зыщызэрагъашІэрэ этапым, ар зыщагъэпытэжъырэ этапым, зыщызэфахысыжъырэ этапым ыки шІэныгъэу агъотыгъэхэр зыщауплъэкІужъырэ этапым. Грамматическэ материалэу жабзэм игъэфедэнкІэ ашІэмэ мыхъуштыр гушыІэн-зэдэгущыІэнымкІэ темэ-ситуациеу акІурэм епхыгъэу ыки ащ хэгъэшагъэу къэтыгъ: имыщыкІагъэмэ научнэ теорие зегъэушъомбгъугъэр имыгъусэу, ищыкІагъэмэ теориемрэ практикескэ ІофшІэнхэмрэ зэгъусэхэу.

Егъэджен тхылъэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашіэ. Я 3-рэ классыр» зыфиорэм жабзэм ихэгъэхъонкІэ мыщ фэдэ едзыгъохэр кышытыгъэх: «ЕджапІэр», «Іахылхэр», «Унэгъо ІофшІэнхэр», «ЛыытакІэ зэтэгъашіэ», «Уахътэм илытэн», «Адыгэмэ яшІуфэс

зэхыгIэхэр». Едзыгъохэм гушыIэн-зэдэгущыIэн ситуациехэу 8-м шегъэжьагъэу 18-м нэсэу къащытыгъэх.

Ситуацие зэфэшъхьафхэм афэгъэхьыгъэу гушыIэкIэ-зэдэгущыIакIэм фэзыгъасэхэрэ урокхэр лексикэ-грамматическэ материалэу кIэлэеджакIохэм аIэкIэльыр альапсэу зэхэцагъэх. БлэкIыгъэ урокым щызэрагъэшIагъэр къыкIэлъыкIорэ урокым шагъэпытэжьыным, хэхъоныгъэхэр ашIынхэм, яшIэныгъэхэм зягъэушъомбгъугъэным, нахъ куу зэрэхъунхэм атегъэпсыхьагъэу, зэхыныгъэ-зэкIэлъыкIокIэ гъэнэфагъэ хэльэу егъэджен процессыр рекIокIыным егъэджен тхылыр тегъэпсыхьагъ.

Адыгабзэм ихъарыфхэр къызэрыкIоу зэрэщымытхэм (тамыгъитIу-тамыгъищэу ащыщыбэхэр зэхэтых), макъэу ахэм къагъэлъагъохэрэр зэхэпфынхэкIэ зэрэмыпсынIэм къахэкIэу, ахэм якIэджыкIыжын егъэджен тхылым чIыпIэшхо щеубыты: тамыгъэ гъэнэфагъэ пэпчъ къыгъэпсыр хъарыфхэр, ахэр зыхэт пычыгъохэр, гушыIэхэр фонетическэ зарядкэм телъытагъэхэу апэрэ четвэрым иурокхэм япэублэхэм къащытыгъэх. Ащ фэдэ IофшIэнхэм а хъарыф дэдэхэр зыхэт IурыIупчъэхэр къаIэлъэкIох. КIэлэеджакIохэм яжабзэ зыкъытIэтэным, макъэхэр тэрэзу къалошъунхэм а шыкIэр фэлажьэ.

Курсэу «Адыгабзэр сигуапэу зэсэгъашIэ. Апэрэ – яплIэнэрэ классхэр» зыфиIорэм гушыIэн-зэдэгущыIэныр ылъапсэу зэрэщытым инэшанэу урок пэпчъ зэдэгущыIэгъу ситуацие къыщытыгъ. ЗэдэгущыIэгъу ситуациехэр ублэпIэ еджапIэм шеджэрэ кIэлэеджакIохэм аныбжьыкIэ къагурыIощтым, ашIогъэшIэгъоныщтым телъытагъэх.

Урокпэпчъаудиогуальхэ зигъусэ IофшIэн къыщытыгъ. Дикторым едэлухэмэ, ащ ымакъэ зыдашIызэ гушыIэхэр, гушыIэхыгъэхэр кIэлэеджакIохэм къыкIаIотыкIыжьых. Ащ фэдэ шыкIэм еджакIохэр щыIэныгъэу зыхэтхэм ылъэныкъо зэфэшъхьафхэм афэгъэхьыгъэу, ялэгъухэм е зыныбжь икъугъэхэм зэрадэгущыIэнхэ фэе шыкIэр къагурегъаIо, агу илыр, зыгъэгумэкIхэрэр, къалорэм фыщытыкIэу фыряIэр амакъэкIэ къагъэлъэгъон альэкIэу мэхъух.

Едзыгъохэм къащытыгъэ ситуациехэм пIуныгъэ потенциалышхо ахэль. Ахэм ащыщхэм ягугъу къэтшIын. Едзыгъоу «ЕджапIэр» зыфиIорэм ситуациеу «ТиеджэпIэ предметхэр» къыщытыгъ. Мы темэм фэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъум кIэлэеджакIо пэпчъ еж икIэсэ еджэпIэ предметыр къыщело, яныдэльфыбзэ уасэ фашIэу, ар зэрэзэрагъашIэрэм гушIуагъорэ гушхоныгъэрэ хагъуатэу мэхъух,

адыгабзэр нахь дэгъоу зэрагъэшлэным ишлѳоигъоныгъэ агу къетаджэ. Ащ игъусэу урысыбзэри нэмыкІ предметхэри шІу альэгъунхэм фегъасэх, шлэныгъэ лые зэрэмыхъурэр агурегъало. Ащ кыыкІлэлъэкІо гушыІэн-зэдэгушыІэн ситуациеу «Урокхэм ащытшІэхэрэр» зыфилорэр. ЕджэпІэ предмет зэфэшъхьафэу акІухэрэм ащагъэцэкІэрэ ІофыгъохэмкІэ лыпллэныгъэхэр ашІыжыкы, ящыІэныгъэ опыткиІэ зэфэхьысыжъхэр ашІых.

Адыгабзэр зэрагъашІээ, бзэ зэфэшъхьафхэм нэшэнэ гъэнэфэгъэ шъхьафхэр зэряІэхэм лыпллээнхэ амал агъоты, ягулыгытэ хэхъо. ГушыІэм пае, аужырэ ситуациеу зигугъу къэтшІыгъэм Іофыр чІыпІэ гъэнэфагъэ горэм зэрэщыхъурэр къапІо зыхъукІэ, адыгэ глаголым ылъапсэ приставкэу **шэ-** (**ш-**) кыызэрэпыхъэрэр щызэрагъашІэ. Урысыбзэм ащ фэдэ явлениер предлогхэмкІэ кыызэрэщыгъэльэгъуагъэм регъэгупшысэх: еджапІэм **щеджэ** – учится **в** школе, уроком ты**щэтхэ** – пишем **на** уроке, шагум ты**щэджэгу** – играем **во** дворе.

Едзыгъохэм якІэуххэм зэфэхьысыжъ мэхъанэ зыхэлъ гушыІэжъхэр кыщытыгъэх. ГушыІэм пае, едзыгъоу «ЕджапІэр» зыфилорэм иаужырэ темитІу ацІэхэр: «Тхылыыр шлэныгъэм иІункІыбз», «Шлэныгъэ лые щыІэп». Мы гушыІэжъхэм ежъ кІэлэеджакІохэм социальнэ пшъэрылъэу яІэр къагурегъало ыкІи а пшъэрылыыр агукІэ аштэнымкІэ яшІуагъэ къэкІо: шлэныгъэм мэхъанэу иІэр зэхарагъэшІыкІы. Мы едзыгъо дэдэм ия 11-рэ урок кыщытыгъэ зэдэгушыІэгъум (ІофшІ. 3) кІэлэеджакІохэм яныдэльфыбзэ уасэ ратын зэрэфаер, ар дэгъоу ашлэнымкІэ пшъэдэкІыжъ зэрахъырэр кыыкІегъэтхы, янахъыжъ гупсэхэм яшлѳоигъоныгъэхэр агъэцэкІэнхэм фепІух.

Едзыгъо пэпчъ изэгъэшІэн заухранэм ыуж, урокитІумэ ателытагъэу, уплэкІун ІофшІэн кыщытыгъ. Лексикэ-грамматическэ материалэу акІугъэр зэраІэкІэхьагъэм идэгъугъэ-идэигъэ мы ІофшІэнхэм къашцэлыагъо, ишлэныгъэхэм язытеткІэ кІэлэеджакІом ежъ осэ гъэнэфагъэ зыфишІыжыын ылъэкІын амал егъоты. КІэлэеджакІохэм тэрэз дэдэу къагурымыІуагъэр, ахэм якъулайныгъэхэр зыфэдизхэр, кІягъэджыкІыжыын фаер кІэлэегъаджэм кыфэнафэх.

Едзыгъоу «Іахыылхэр» зыфилорэм гушыІэн-зэдэгушыІэн ситуациеу кыщытыгъэхэм плуныгъэ мэхъанэу яІэхэм ащыщ тыкыытегушыІэн. Урокэу 16-м итемэ ыцІэр «Сигупсэхэм

янэшэнэшлүхэр». Мы урокым цыфым нэшэнэшлоу хэлтын фаехэм ацлэхэр шызэрагъашлэх: лофшлаклу, чан, лэдэб, шынклы, шыклашу, рэхбат, чэфы, цыфышу. Апэрэмклэ, мы гушылэхэм клэлэеджаклом иакбыл, игушысэ шлум фауээнкы. Ятлонэрэмклэ, кыкклэлыкlorэ темэ-ситуациехэм («Сигупсэхэм сатегушылэ», «Самирэ янэжрэ Алэнэрэ яздэгущылэгъу», нэмыклэхэм а гушылэхэр ашагъэфедэхээ, ялахбыл гупсэхэм яшэн-нэшэнэшлүхэм кьатегушылэх, ахэм кьазэращытхүхэрэм гуапэ кьахельхэ, янахыжхэр шысэ афэхүх, ежхэми нэшэнэ дэгүхэр ахэлтын шлоигъоныгъэ агу кьетаджэ.

Бзэмклэ, грамматикэмклэ шлэныгъэ опытуэ клэлэеджаклохэм ялэр темэ гьэнэфагъэхэмклэ гушылаклэ-здэгущылаклэ ягъэшлэгъэным ыльапсэу, игъорыгъоу хэхъоныгъэхэр фэхүхээ, егъэджныр реклоклы: системэ зыхэль лофшлэн ыкли гьэцклэн зэклэлыклохэу яхылыагъэхэмклэ ыкли шлэныгъэу кьатыхэрэмклэ тлэку-тлэклоу хахьо зыфэхүхэу егъэджен тхылым, ащ игъусэ методическэ аппаратми кьащытыгъэхэр а принципым фэлажэх. Едзыгъо (темэ) пэпчэ ибзэ материал мыщ фэдэ гьэпсыклэ ил:

- едзыгъом (темэм) мурад шьхьалэу илэр кьэгъэнэфэгъэныр;
- урокым икьежаплэм урокым (темэм) пшьэрылэу кыгъэуцухэрэр кызэхэугуфыкыгъэнхэр;
- урокым кыгъэуцурэ пшьэрылэхэр, егъэджен тхылымрэ лофшлэнхэмклэ тетрадымрэ гьэфедагъэхэу, зэшлохыгъэнхэр.

Егъэджен тхылым графическэ ыкли сурэтхэмклэ кьэгъэлэгъогъэ материалэу кьыщытыгъэхэр

Клэлэеджаклохэм шлэныгъэхэр нахэ дэгъоу апкьырыхьанхэм пае, графическэу (таблицэхэр, схемэхэр, макъэр кьэзыгъэлэгъорэ модельхэр) ыкли сурэтклэ (пкьыгъохэр, сюжетхэр, портретхэр, фотографиехэр) кьэгъэлэгъогъэ материалэу егъэджен тхылым кьыщытыгъэхэм мэхьанэшхо ял. Бзэм фэгъэхьыгъэ фактхэр, шлэныгъэу яттыхэрэр нафэ афэшлыгъэнхэм, кьафызэхэфыгъэнхэм, нэрылэгъу афэшлыгъэнхэм, яжэрылуабзэ, ягупшысэшъуныгъэ ахэгъэхъоным ыкли шлэныгъэ кьязытырэ лофшлэныгъэм агухэр кыфлэлэгъэнхэм ахэр афэлажэх.

Форзацхэм кьащытыгъэ таблицэхэр, правилэхэр грамматическэ материалэу ильэс еджэгъум кыкклоцл нэлуасэ зыфэхүхэрэм кьахэхыгъэх. Ищыклагъэ зыхүклэ, адыгабзэм ихабзэу ащыгъупшагъэр агу кьагъэклэжыным е клэджыкыжыным фэшл,

охътабэ тырамыгъэкIуадэу, ахэм зафагъэзэн амал кIэлэеджакIохэм яI.

Егъэджэн тхылъым исправочнэ аппарат

1. Егъэджэн тхылъым кышытыгъэ IофшIэнхэр пшъэрылъ зэфэшъхьафхэм язэшIохын фэгъэзагъэх ыкIи ащ елытыгъэу, **условнэ тамыгъэ зэфэшъхьафхэмкIэ** кыгъэльзэгъуагъэх:

- еджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр – ;
- тхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр – ;
- хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэным, зыгорэм лыгъэхьугъэнхэм, кыгъэгъотыгъэным, яшIэжъ хэгъэхьогъэным фэгъээзэгъэ IофшIэнхэр – ;
- гушыIакIэхэм нэIуасэ защыфэхьухэрэ IофшIэнхэр – ;
- гушыIэн-зэдэгущыIэнымкIэ зэрагъэшIагъэр щыIэныгъэм зыщагъэфедэжърэ IофшIэнхэр – ;
- адыгабзэм играмматикэ нэIуасэ зыщыфэхьухэрэ ыкIи ащ ишапхъэхэр кыдалытыгъэ, агъэцэкIэрэ IофшIэнхэр – ;
- едэIунхэм е едэIунхэшъ, кыкIаIотыкIыжыным фэгъэхьыгъэ IофшIэнхэр – ;
- нэбгырэ тIурытIоу Iоф зэдашIэным фэгъэхьыгъэ IофшIэнхэр – ;
- купым хэтхэу IофшIэныр агъэцэкIэныр – ;
- джэгуным хэтхэу агъэцэкIэрэ IофшIэнхэр – ;
- проектхэр зыщагъэуцурэ ыкIи ахэр зыщызэшIуахырэ IофшIэнхэр – .
- унэмкIэ гъэцэкIэныр – ;
- гъэцэкIэн гъэхьылыгъэ кызыщытыгъэ IофшIэнхэр – ;
- текстэу зэджагъэхэм (зэдэIугъэхэм) информации кыхахыныр, упчIэу кыэтыгъэм джэуап кыратыжыныр – .

2. **ГушыIалъэр.** Егъэджэн тхылъым ыкIэм адыгэ-урыс гушыIалъэ кышытыгъ. КIорэ илгъэс еджэгъум зэрагъэшIэн фэе гушыIэхэмкIэ гушыIалъэр зэхэт. ГушыIалъэм Iоф дашIээ, кIэлэеджакIохэм адыгэ алфавитыр нахъ дэгъоу зэрагъашIэ, гушыIэу зыфахэр кыгъотышъоу загъасэ.

УРОКХЭР ЗЭРЭЗЭХЭПЩЭЦТ ШЫКИЭМКИЭ КОНСПЕКТ-ЩИСЭХЭР АПЭРЭ ИЛЪЭСНЫКЪО ЕДЖЭГЪУР I. ЕДЗЫГЪОУ «ЕДЖАПИЭР»

Урокэу 1. Ионыгъом и Апэрэ мафэр

Пшэрыль шхьаIэхэр:

Жэрыуабзэм икзулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– Ионыгъом и Апэрэ мафэм кIэлэеджакIохэр еджапIэм зэрэкIохэрэр, ахэр зыфэдэхэр, аIыгъхэр кьаIошьюу гэсэгъэнхэр;

– Ионыгъом и Апэрэ мафэ фэгъэхьыгъэ кьэIотэн кIэкIэу янэIосэ гушыIэ шэхуу зыхэмытым едэлүхэмэ, хэз имыIэу кьагурыIоныр;

– Ионыгъом и Апэрэ мафэ фэгъэхьыгъэ кьэIотэн кIэкIэу янэIосэ гушыIэ шэхуу зыхэмытым едэлүхэмэ, ар кьаIотэжьышьюу гэсэгъэнхэр;

– апэрэ одыджыным имэфэки фэгъэхьыгъэ упчIэхэм джэуап кьаратыжьышьюу гэсэгъэнхэр.

2. Бзэ гушыIэу зыщыщхэм ялгытыгъэу гушыIэхэм упчIэхэр афагъэуцушьюу гэсэгъэнхэр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. ИлъясыкIэ ежэгъум кIэгушIүхэу еджэныр рагъэжьэжьыным фэцэгъэнхэр.

6. Урокым пшэрыльэу иIэр кьагурыIоныр ыки зыIэкламыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

Жабзэм ищысэхэр: кьэгъагъэхэр аIыгъых, кIэракIэх, апэрэ одыджыныр кьытыгъ, сыгу рихыгъ. Бжыхэр кьэсыгъ. Непэ Ионыгъом иапэрэ маф.

Урокым икIуакI

1. ИлъясыкIэ еджэгъумкIэ кIэлэегъаджэр кIэлэеджакIохэм афэгушIо. Гьэпсэфыгъо мафэхэм ауж нахь ин, нахь Iүш хьугъэхэу еджапIэм кьагъээзэжьыгъэшъ, гуетныгъэ ахэлъэу еджэным пыхьажьынхэу, хэхьоныгъэхэр ащ шашIынхэу афэлъаIо.

2. Урокым игъусэ сурэтхэм (н.5, н.6) арегъэплъых ыкӀи непэрэ урокым итемэ зыфэдэр ахэр яӀэпыӀэгъухэу, къарегъаӀо.

3. Ащ ыуж ӀофшӀэнэу 1-р арегъэгъэцакӀэ: упчӀэхэр аритхэзэ, упчӀэ пэпчъ нэбгыритӀу – нэбгырищ джэуап къырарегъэтыжы. (Апэ ащ фэдэ шӀоигъоныгъэ зиӀэхэм къарегъаӀо, етӀанэ джэуап къэзымытыжышъункӀэ тещыныхъэхэрэм къыкӀарегъэӀотыкӀыжы.)

4. КӀэлэеджакӀохэм ежь-ежьырэу Ӏоф ашӀэшъуным ыкӀи агукӀэ заджэхэрэр къагурыӀоным фэзыгъасэхэрэ ӀофшӀэнэу 2-р арегъэгъэцакӀэ. Къин къызщыхъухэрэм кӀэлэегъаджэм ынаӀэ атет, адӀэпыӀэ: ахэм акӀэрыхъэзэ, ӀофшӀэнэу 1-м къыщытыгъэ упчӀэхэм джэуапхэр зэкӀэлъыкӀохэу къяптыхэмэ, къӀотэныр гъэпсыгъэ зэрэхурэм анаӀэ тыредзэ. Хъазыр хурэм гущыӀэр ритызэ, нэбгырэ зытӀушмэ зэхагъэуцогъэ къӀотэным едӀу.

5. Адыгабзэр нахь зэхашӀэу хъунхэм фэгъэхыгъэ ӀофшӀэнэу 3-р моуштэу арегъэгъэцакӀэ: а) нахь кӀэлэеджакӀо гупкӀэмэ ащыщ горэ гущыӀэмэ зырызэу къаригъаджэзэ, адрэхэм къыкӀарегъэӀотыкӀыжыых; б) упчӀэ гущыӀэхэм ыкӀи упчӀэ оборотхэм, ахэр къызэрэтыгъэхэм фэдэу зэкӀэлъыкӀохэу, яджэуап гущыӀэхэр къыхарегъэгъэщых, къарегъаӀох; в) упчӀэхэр чэзыу-чэзыоу кӀэлэегъаджэм доскэм къытыритхэхэзэ, ахэр зыфэбгъэуцушт гущыӀэхэр упчӀэхэм къапатхэнхэу унашъо афешӀы; г) ӀофшӀэныр тхэнэу тетрадым шагъэцакӀэ. КӀэлэегъаджэр кӀэлэеджакӀомэ зырызэу акӀэлъырыхъэзэ, ӀофшӀэныр тэрэзэу агъэцакӀэмэ еуплъэкӀу.

6. *Гъэпсэфыгъом итакъыкъ.* КӀэлэеджакӀохэр доскэм къыдещых ыкӀи купиплӀэу егощых. Куп пэпчъ щыщ кӀэлэеджакӀохэр зым ыуж зыр итхэу егъэуцух ыкӀи арӀо:

КӀалэхэр, джы тыджджэгушт. Куп пэпчъ упчӀэхэр зэфэдгощыштых. *Распределим вопросы по командам. Апэрэ командэм ыцӀэр – «Хэт?», ятӀонэрэ командэм – «Сыд?», ящэнэрэ командэм «Сыд фэд?», яплӀэнэрэ командэм – «Сыд ышӀэрэр?».* (Доскэр столбикиплӀэу зэтеутыгъэу упчӀэ оборотхэр тетхагъэх.) **Сэ гущыӀэхэр къэсӀощтых.** *Я буду произносить слова. ГущыӀэу къэсӀуагъэм иупчӀэ зыцӀэ командэм щыщэу апэрэу щытыр доскэм ечъалӀэ ыкӀи иупчӀэ дэжь мэуцу. Впереди стоящий в команде должен быстро подбежать и встать возле того вопроса, на который отвечает названное мною слово. Тэрэзэу икӀи псынкӀэу уцурэм икомандэ зы очко къыфехы. Тот, кто делает это быстро и правильно, приносит своей команде одно очко. Тэрэзэу е*

псынкIэу ар зымышIэрэм икуп штраф кыфехы. *А тот, кто это делает не сразу или неправильно, приносит штраф своей команде, то есть команда теряет одно очко.*

ГушыIэу кIэлэегъаджэм кыIомэ хьущтхэр: **макIо, чэфы, кIэлэеджакIу, еджапIэ, кIэракI, екIы, одыджын, кIэлэегъадж, гъожьы, IэпIас, ыгу рехы, мэфэкI, шъэожьый, къэсы, чэтыу, мэгыкIэ,**

7. IофшIэнэу 4-р моуцтэу арегъэгъэцакIэ: а) Сурэтэу IофшIэным епхыгъэм регъэплых. б) Аудиопыльхэу игъусэм регъэдэлух. в) ГушыIэухыгъэ пэпчэ ригъэдэлухэзэ, кыкIарегъэIотыкIыжы. г) Текстым нэбгырэ зытIущ кыырегъаджэ. д) Глаголхэр кыхарегъэгъэщых, ахэр уахътэу, шхэу ыкIи пчъагъэу зэрытхэр къарегъаIох. е) УпчIэхэр аретых, джэуапхэр къарегъэтыжых: **Мыр сыд фэдэ мафа?** (Мыр Iоныгъом и Апэрэ маф.) **КIэлэцIыкIухэр ятхьапшэнэрэ классым къэкIуагъэха?** (КIэлэцIыкIухэр апэрэ классым къэкIуагъэх.) **Мальвинэ сыда ыIыгыр?** (Мальвинэ одыджыныр ыIыгъ.) **Ащ сыда ышIэрэр?** (Ащ апэрэ одыджыныр къеты.)

8. Жабзэм икзулайныгъэу аIэкIэхьагъэхэр шыIэныгъэм шагъэфедэшгухэу (яеплзыкIэхэр кыраIотыкIышгухэу) гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнхэу 5-р, 6-р моуцтэу арегъэгъэцакIэх: а) **КIалэхэр, шъунаIэ тешгудз!** Обратите внимание на разные формы одного и того же словосочетания (IофшIэнэу 5) и попробуйте объяснить, что это за формы. (**Сыгу рехы** – наст. вр., **сыгу рихыгъ** – прош. вр., **сыгу рихырэп** – отрицательная форма настоящего времени, **сыгу рихыгъэп** – отриц. форма прош. времени). б) А теперь вы расскажете о своих наблюдениях и впечатлениях о вашем первом звонке, ответив на вопросы упражнения б. (УпчIэхэм чэзыу-чэзыоу къарегъаджэхэзэ, ахэмэ джэуапхэр къарарегъэтыжых. Мыщ дэжым гушыIээгъусэ зэпхыгъэу «**сыгу рехы**» зыфиIорэм ишьошэ зэфэшхьафхэу IофшIэнэу 5-м кыщытыгъэхэр IэубытыпIэ ашIынхэу арелю.)

9. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

10. УрокымкIэ зэфэхьысыжхэр арегъэшIых: *Ненэ урокым сыда цытшиIагъэхэр? Чем мы занимались сегодня на уроке?* (Сегодня на уроке мы рассказывали о празднике Первое сентября; слушали

и читали текст о первом звонке; находили слова, отвечающие на разные вопросы; учились рассказывать о своём первом звонке.)

11. УнэмкIэ гэцэкIэныр ареты, ар дневникым дарегъатхэ.

Урокэу 2. Гьэпсэфыгъо мафэхэр тыухыгъэх

Пишэрыль шъхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икъулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– гьэпсэфыгъо мафэхэм, ильэсыкIэ еджэгъум афэгъэхьыгъэ къэIотэн кIэкIхэр ашышъухэу гьэсэгъэнхэр.

2. Мэкъэ зещэхэм, мэкъэ зэрэцэм ибуквэу «I» -м мэкъэ зещэхэр ыуж къэкIыхэ зыхъукIэ, ащ фэдэ буквэзэгъусэхэм укызыэрджэщтыр агу къэгъэкIыжьыныр.

3. Тамыгъэу «г» -м кыыгъэпсырэ буквэхэм къагъэлъэгъорэ макъэхэр кIягъэджыкIыжьынхэр.

4. Глаголхэр (**икIын, къихьан, ухын, къэсын**) мы ыкIи блэкIыгъэ уахъгэхэм, ящэнэрэшъхьэм, зы пчъагъэм арытхэу агъэфедэшъухэу гьэсэгъэнхэр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Текст кызыэрыкIоу янIэосэ гущылэ нэмыкI зыхэмытым едIухэмэ, зэрэщытэу къагурыIоныр.

6. Урокым пишэрыльгъэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зылэкламыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГущылэIэхэр ыкIи гущылэзэгъусакIэхэр: **икIын, гьэпсэфыгъо мафэхэр, ильэс еджэгъу, ильэсыкIэ еджэгъу.**

Агъэпытэжьырэ гущылэхэр: **одыджын, ыIыгъ, IэпIас.**

Урокым щагъэфедэрэ IэпыIэгъухэр: джэгуалъгъэу зыцIэ зэрагъэшагъэхэр е ахэм ясурэтхэр.

Урокым икIуакI

1. УнэмкIэ гэцэкIэныр кIэлэегъаджэм еуплэкIу: кIэлэеджэкIуищ чэзыу-чэзыоу гущылэухыгъэхэм къарегъаджэх, адрэхэм – гэцэкIэныр тэрэзэу къашIыгъэмэ, арегъэуплэкIужы.

2 Ащ ыуж IофшIэнэу 1-р моуцтэу арегъэгъэцакIэ:

IофшIэнэу 1-м шъуеплъ! *Посмотрите упражнение 1. Здесь сравниваются гласные буквы с буквосочетаниями согласная буква «I» + гласная буква. Следите по учебнику и слушайте, как дикторы их читают, и повторяйте за ними.*

Джащ фэдэу тамыгъэу «г» зыхэт буквэхэм ыкIи ахэр зыхэт гушыIэхэм аригъэдэлүхэзэ, кыкIарегъэIотыкIыжьых.

3. ГурыIупчъэм (IофшI.2) къафеджэ, етIанэ Iахь-Iахьэу къеджэзэ, кыкIарегъэIотыкIыжьы. Ащ ыуж зэкIэхэри зырызэу кыарегъаджэх. ЕтIанэ хэмыукъоу нахь псынкIэу къэзыIощтымкIэ зэрегъэнэкъокъух.

4. ГурыIупчъэр тетрадхэм адатхэ, буквэу «чъ»-р кыхагъэщы (кIагъэтхьы).

5. ГушыIакIэхэм нэIуасэ афэзышIхэрэ IофшIэныр (3) моуштэу арегъэшы:

а) гушыIакIэхэм къафеджэзэ, зэкIэхэри зэгъусэхэу кыкIарегъэIотыкIыжьых. (Мыщ дэжым урысыбзэкIэ гушыIэхэр къаIонхэу ищыкIагъэп, ахэр альэгъухэмэ икъушт.) б) Нэбгырэ зытIуш адыгабзэкIэ гушыIэхэм къарегъаджэх: апэ нахь кIэлэеджэкIо гупкIэр, етIанэ нахь хьыбэйхэр.

6. ГушыIакIэхэу «екIы», «икIыгъ» яIэкIоцI мэхъанэхэр кIэлэеджакIохэм агу раубытэнхэм ыкIи а гушыIэхэр яжабзэ щыщ хъунхэм пае, IофшIэнэу 4-р агъэцакIэ. Ар кIэлэегъаджэм моуштэу зэхещэ: а) сурэтхэм арегъэплых; б) ахэмэ акIэтхэгъэ гушыIэхухыгъэхэм къарегъаджэх; в) глаголхэр гушыIэхухыгъэхэм къахарегъэгъэщых; г) ахэр зэрыт уахътэхэр зыфэдэхэр къарегъаIох; д) глаголэу «икIын» зыфиIорэм мэхъэнэ зэфэшхьафхэр зэриIэхэр агурегъаIо: рамкэм (IофшIэнэу 3) дэт гушыIэхэм ыкIи ахэм ямэхъанэхэм джыри зэ къарегъэдэжэжьых; е) IофшIэнэу 4-м кышытыгъэ сурэтхэм акIэтхэгъэ гушыIэхухыгъэхэм къарегъаджэх, кызырарегъэдзэкIыжьых.

7. Глаголэу «икIын» мы ыкIи блэкIыгъэ уахътэм, ящэнэрэшхьэм, зы пчъагъэм арытэу жабзэм щагъэфедэшъоу ыгъэсэнхэм пае, мыщ фэдэ шIыкIэ егъэфедэ: пэшIорыгъэшIэу кыгъэхъазырыгъэ кIэлэеджакIор къегъэтэджы ыкIи рело: «**Алый, классым икI**». Ащ ыуж адрэхэм упчIэ ареты: «**КIалэхэр, Алый сыда ышIэрэр?**» (Алый классым екIы.) Алый классым зикIыхэкIэ, етIани кIэлэеджакIомэ яупчIы: «**КIалэхэр, Алый сыда ышлагъэр?**» (Алый классым икIыгъ.)

8. *Гъэпсэфыгъом итакъыкь*. (Еплъ: урокэу 1, уцугъоу 6.)

9. Аудиогуальхьэм регъэдэлүх (IофшI.5), етIанэ гушыIэхухыгъэ пэпчъ регъэдэлүх, кыкIаIотыкIыжьы.

10. КIэлэеджакIохэм яжабзэ хэхъоныгъэ егъэшIыгъэным пае, IофшIэнэу 5-м итекст Iоф дарегъашIэ: а) подлежащэхэмрэ

сказуемэхэмрэ кыхареггэггэщых; б) пкыггьоцІэ-плышгьоцІэ гушыІээггусэхэр кыхареггэггэщых (**ггэпсэфыггьо мафэхэр, кьэггэггэ дахэхэр**).

11. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кышчытыггэ ІофшІэнхэр ареггэггэцакІэх.

12. УрокымкІэ зэфэхьысыжхэр ареггэшых:

– повторили гласные буквы-звуки, словосочетания **согласная буква «І» + гласная буква**;

– повторили буквы-звуки со знаком «г»;

– выучили скороговорку на звуки «а», «ч»;

– выучили значения глагола «**икІын**» и другие новые слова;

– работали с текстом;

– разбирали слова по составу;

– к схеме подбирали предложение.

13. УнэмкІэ ггэцэкІэныр ареты (н.9, ІофшІ. 6)

Урокэу 3. Цыфыр зыпыль Іофыр

Пиггэрль шхьяІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икьулайныггэхэр аІэкІэггэхьанхэр:

– цыфыр Іоф ггэнэфаггэ горэм зэрэпылгыр кьэзыггэлгьгьорэ приставкэхэр аггэфедэхээ, упчІэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыІэггүхэр ашышгүхэу ггэсэггэнхэр;

– янІуасэхэр, яІахьылхэр зыпыль Іофхэр кьяІошгьоу ггэсэггэнхэр.

2. Тамыггэу «д»-м кыггэпсырэ буквэ-макгэхэр агу кьэггэкІыжыынхэр, ахэр кызэраІохэрэр нахьышІу шыггэныр, а макгэхэр зыхэт ІурыІупчгэр кьяІошгьоу ггэсэггэнхэр.

3. ЕджэнымкІэ яІэпІэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. ТхэнымкІэ яІэпІэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

5. Текст кызэррыкІоу янІосэ гушыІэ нэмыкІ зыхэмытым едгүхэмэ, зэрэщыггэу кьагурыІоныр.

6. Урокым пшгэрльгэу иІэр кьагурыІоныр ыкІи зыІэкІамыггэкІэу, ар зэрэзэшІуахьщтым пыггэлгыггэнхэр.

ГушыІээггусакІэхэр: **ар сигуапэ, сэри сигуапэ.**

Аггэпытгэжырэ гушыІэхэр: **джгуаль, лггэуандж, дзыо.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэ сыкІэлэеджакІу. Ори укІэлэеджакІу.**

Урокым иггусэ ІэпыІэггүхэр: тамыггэу «д» зыхэт буквэхэр.

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэIэ кIэлэегъаджэм урокыр рарегъэгъажэ:

а) тамыгъэу «д» -м кыгъэпсырэ буквэу доскэм тегъэпкIагъэхэм къарегъаджэх; б) аудиогуальхъэм регъэдэлух (IофшI. 1), кыкIарегъэIотыкIыжы.

2. Буквэ-макъэхэр агу зэрэраубытагъэхэр ыуплэкIуным пае, IофшIэнэу I-м кышытыгъэ гушыIэхэр хэо-хапкIэу кыIохэзэ, тамыгъэу «д»-м кыгъэпсырэ буквэу а гушыIэхэм ахэтхэр къарегъэгъэлыагъох.

3. Макъэхэр тэрэзэу кьаIошъунхэм, IупкIэу, зэхэугуфыкIыгъэу гушыIэшъунхэм фэзыгъэсэхэрэ IурыIупчъэм (IофшI. 3) кьафеджэ (аудиогуальхъэм регъэдэлух). ЕтIанэ Iахь-Iахъэу кьафеджэзэ, кыкIарегъэIотыкIыжы, агу раубытэфэ къарегъаIо.

4. IурыIупчъэр (IофшI. 3) тетрадым дарегъатхэ, тамыгъэу «д» зыхэт буквэхэм акIарегъэгъэтхы. Членэу зэрэээхэтхэмкIэ доскэми тетрадхэми гушыIэхыгъэхэр кьащызэхарегъэфых. (Бэджим бэджэхъ ыухъытыгъ. Бэджим бадзэ кыубытыгъ.)

5. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплэкIу. (Урокэу 2-м иятфэнэрэ IофшIэн кышытыгъэ текстыр нэбгырэ зыIушмэ къарегъэIотэжы.)

6. *Гъэспэфыгъом итакъыкъ.* (Еплъ: Урокэу 1, уцугъоу 6).

7. Грамматикэм щыщ правилэу непэ зрагъэшIэщтым моуштэу нэIуасэ фешIых:

КIалэхэр, сегодня мы выучим изменение по лицам и числам приставок, обозначающих деятельность, профессию, специальность человека или же, кем он является вообще. Послушайте, как Мальвина рассказывает о себе. Обратите внимание на то, какую приставку она при этом использует: «Сэ сы Мальвин. Сэ сыпшгъэшгъэжъый, ськIэлэеджакIу». Какую приставку использовала Мальвина для того, чтобы рассказать, кто она и какой у неё вид деятельности – «сы Мальвин, сыпшгъэшгъэжъый, ськIэлэеджакIу»? (Приставку сы-)

Теперь пусть каждый из вас расскажет, как Мальвина, кто он, и каким видом деятельности он занимается. Работать будем по цепочке. Начинаю я: Сэ сы Асиет Юнусовна. Сэ ськIэлэегъадж.

Фразэхэр зэкIэмэ кызаIуахэкIэ, рамкэм (н. 10) кышытыгъэ шысэхэм кьафеджэзэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу

кыкIарегъэIотыкIыжы. ЕтIанэ а дэдэм нэбгырэ зытIущ кыырегъаджэ, Iофэу агъэцакIэрэр къэзыгъэлъэгъорэ гушыIэхэм кыапыхьэрэ шьхьэ приставкэхэм анаIэ тырарегъадзэ.

8. Апэрэ столбикыр тетрадхэм адарегъатхэ, Iофгъэнэфагъэ цыфыр зэрэпылгыр къэзыгъэлъэгъорэ приставкэхэр кыыхарегъэгъэщых. Яцэнэрэшъхьэм приставкэ кыызэрэпымыхьэрэм анаIэ тырарегъадзэ. Яцэнэрэшъхьэм изы пчъагъэрэ ибэ пчъагъэрэ зэрэзетекIхэрэм лъегъаплъэх ыкIи правилэр арелo: **Бэ пчъагъэм ит лъымыкIотэрэ глаголым бэ пчъагъэм исуффиксэу «-х» кыыпэхьэ.** К корню слова, обозначающего деятельность человека, во множественном числе прибавляется суффикс -х.

9. Цыфым Iофгъэнэфагъэ зэригъэцакIэрэр къэзыгъэлъэгъорэ приставкэхэм ягъэфедэн гъэпытэгъэным пае, мыщ фэдэ шыкIэ кIэлэегъаджэм егъэфедэ:

КIэлэцIыкIухэр, шьукъэдаIу! *Я буду говорить о себе, а затем задавать вам встречный вопрос. Вы должны быть внимательны для того, чтобы отвечать мне, используя подходящие приставки: Сэ сы Асиет Юнусовна. Сэ сыкIэлэегъадж. О ухэт?* (Нэбгырэ зытIущмэ джэуап къарегъэты.) **КIэлэцIыкIухэр, джыри шьукъэдаIу!** *Теперь я не буду спрашивать, а буду обращаться к каждому отдельно с утверждением: Сэ сыкIэлэегъадж. О, Мадинат, укIэлэеджакIу. Сэ сыкIэлэегъадж. О, Къантемыр, укIэлэеджакIу.* (ГушыIухыгъэу кыIуагъэхэр доскэм кыытыретхэх, приставкэхэр къахегъэщых.) *Кто теперь обратится ко мне с аналогичным утверждением? КIэлэеджакIохэм чэзыу-чэзыоу къарегъаIо: «Сэ сыкIэлэеджакIу. О, Асиет Юнусовна, укIэлэегъадж». Джы, кIалэхэр, я обращаюсь ко всем вам одновременно. Вы должны подтвердить моё высказывание: КIэлэцIыкIухэр, шьо шьукIэлэеджакIу.* (Ары, Асиет Юнусовна, тэ тыкIэлэеджакIу.)

10. Аудиогуальхьэм регъэдэлух (IофшI. 4), етIанэ гушыIухыгъэ пэпчэ регъэдэлух, кыкIарегъэIотыкIыжы.

11. Диалогым (IофшI. 4) рольхэмкIэ зытIо-зыщэ кыырегъаджэх.

12. Диалогыр сценкэу къарегъэшIы.

13. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

14. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.

15. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты. (IофшI. 6).

Урок 4. Кĕлĕдĕжĕĕ хуууĕхĕр

Пиĕрĕль шĕхĕлĕхĕр:

1. Жĕрĕуабзĕм икĕулайныгĕхĕр аĕкĕлĕгĕхĕнхĕр:

– цыфыр Иоф гĕнĕфагĕ горĕм зĕрĕпылыр кĕзыгĕлĕгĕрĕ приставкĕхĕр агĕфедĕхĕзĕ, улчĕ-дĕжуанĕу зĕхĕт зĕдĕгушыĕгĕхĕр зĕрашĕшĕрĕр нахышу шыгĕнĕр.

2. Тамыгĕу «ш»-м кыгĕпсырĕ буквĕ-макĕхĕр агу кĕгĕкĕлĕжынхĕр, ахĕр кызĕралохĕрĕр нахышу шыгĕнĕр, а макĕхĕр зыхĕт Іурылупчĕр кĕлошĕу гĕсĕгĕнхĕр.

3. Едĕнĕмкĕ яĕпĕлĕсĕныгĕ хĕгĕхĕгĕнĕр.

4. Тхĕнĕмкĕ яĕпĕлĕсĕныгĕ хĕгĕхĕгĕнĕр.

5. Текст кызĕрĕкĕу яĕлĕсĕ гушыĕ нĕмыкĕ зыхĕмытым едĕлĕхĕмĕ, зĕрĕщытĕу кĕагурыоуныр.

6. Урокым пшĕрĕльĕу иĕр кĕагурыоуныр ыкĕи зыĕкĕламыгĕкĕу, ар зĕрĕзĕшуахыщтым пыгĕлĕгыгĕнхĕр.

Агĕпытĕжырĕ гушыĕхĕр: **пĕлашĕ, шыны, Иофшĕ.**

Жабзĕм ишысĕхĕр: **Сĕ сыкĕлĕдĕжĕĕ хуууĕ. Ар сигуанĕ. Сĕри сигуанĕ.**

Урокым игĕусĕ Іĕпыĕгĕхĕр: тамыгĕу «ш» зыхĕт буквĕхĕр зытетхĕгĕ картчĕкĕхĕр.

Урокым икĕуакĕ

1. Фонетическĕ зарядкĕкĕ кĕлĕгĕадĕжĕм урокыр рĕрегĕгĕжыĕ: а) тамыгĕу «ш»-м кыгĕпсырĕ буквĕу доскĕм тегĕпкĕагĕхĕм кĕрĕрегĕадĕжĕ; б) аудиогуальхĕм рĕгĕдĕлĕх (Иофшĕ. 2), кыкĕрĕрегĕĕотыкĕжыĕ.

2. Буквĕ-макĕхĕр агу зĕрĕраубытагĕр ыуплĕкĕуным пае, Иофшĕнĕу 2-м кышытыгĕ гушыĕхĕр хĕо-хапкĕу кылохĕзĕ, тамыгĕу «ш»-м кыгĕпсырĕ буквĕу а гушыĕхĕм ахĕтхĕр кĕрĕрегĕгĕлĕагĕох.

3. Макĕхĕу [шĕ], [шĕу], [шĕ] тĕрĕзĕу, Іупкĕу кĕлошĕуным фĕзыгĕсĕхĕр Іурылупчĕм (Иофшĕ. 3) кĕафедĕжĕ. Етĕнĕ Іахĕ-Іахĕу кĕафедĕжĕ, кыкĕрĕрегĕĕотыкĕжыĕ, агу раубытĕфĕ кĕрĕрегĕло.

4. Іурылупчĕр (Иофшĕ. 3) тетрадым дарĕгатхĕ, тамыгĕу «ш» зыхĕт буквĕхĕм аĕрĕрегĕгĕтхыĕ.

5. Унĕмкĕ гĕцĕкĕныр еуплĕкĕу (Иофшĕнĕу 1) – яунагĕо исхĕм агĕцĕкĕрĕ Иофыгĕохĕр нĕбгырĕ зытĕуцĕмĕ кĕрĕрегĕуатĕ.)

Адрэ кІэлэеджакІохэм ребусхэм (ІофшІэныр 4) къяджэнхэу зыкъягъэхъазырынэу унашъо афешІы. Апэ хъазыр хъурэм гущыІэхэр доскэм кытытырегъатхэх. ГущыІэмэ къарыкІхэрэр кІэлэеджакІомэ къарегъаІо.

6. *Гъэпсэфыгъом итакыкь.* (Еплъ: Урокэу 1, уцугъоу 6).

7. Аудиогуалъхъэм (ІофшІ. 5) регъэдэлух, еІланэ гущыІэхыгъэ пэпчэ регъэдэлух, кыкІарегъэІотыкІыжы.

8. Диалогым рольхэмкІэ тІо-щэ кырегъаджэх.

9. ПлъышъуацІэхэр зы пчъагъэм ыкІи бэ пчъагъэм арытхэу кызыэрэпІощтхэм кІэлэеджакІомэ анаІэ тыраригъэдзэным фэгъэхыгъэ ІофшІэну 6-р тхэнэу арегъэгъэцакІэ: упчІэхэр (**Сыд фэд? Сыд фэдэх?**) столбикитІоу доскэм кытытыретхэх, нэбгырэ зырызэу кыдигъэкІхэзэ, упчІэмэ къякІурэ плъышъуацІэу текстым (ІофшІ. 5) хэтхэр ахэм ачІэгъ къякІарегъатхэх. КІэлэеджакІохэм зэкІэмэ ІофшІэныр тетрадым шагъэцакІэ.

10. ЛъымыкІотэрэ глаголхэу цыфыр зыфэдэр, ар Іоф горэм зэрэпылъыр къэзыгъэлъэгъорэ приставкэхэр зигъусэхэр зэрагъэфедэшъухэрэр нахышІу шЫгъэным фэгъэхыгъэ ІофшІэну 7-р моуштэу агъэцакІэ:

а) КІэлэегъаджэм кІэлэеджакІомэ зафегъазэ:

КІалэхэр, джы сэ упчІэхэр кышъоостыщтых, шъо ахэм джэуапхэр къяшъутыжыщтых. Теперь я буду задавать вопросы, а вы будете на них отвечать. Мадинат (Къантемыр, ...), о укІэлэеджэкІо хъупхъа? (Ары, сэ ськІэлэеджэкІо хъупхъ.)

б) ЕІлани кІэлэегъаджэм кІэлэеджакІомэ зафегъазэ:

Джы, кІалэхэр, «пшъэхъу» шЫкІэм тетэу а упчІэ дэдэр шъо зэшъутыжыщт ыкІи джэуап ащ къешъутыжыщт. Теперь этот же вопрос вы будете задавать друг другу по цепочке и отвечать на него.

в) **Джы зэкІэхэм упчІэ кышъоостыщт, шъо шъузэгъусэу джэуап къешъутыжыщт. А теперь я задам вам всем вместе вопрос, и вы вместе ответите на него. КІалэхэр, шъо шъукІэлэеджэкІо хъупхъа?** (Ары, тэ тыкІэлэеджэкІо хъупхъ.)

11. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкІэнхэр арегъэшІых.

12. УрокомкІэ зэфэхысыжъхэр арегъэшІых.

13. УнэмкІэ гъэцэкІэныр ареты.

Урокэу 5. Пкыгыгъохэр зыдэщылэхэр къэтэлэх

Пшьэрыль шъхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныгъэхэр аэкIэгъэхьанхэр:

– кьекIурэ чIыпIэ приставкэхэр агъэфедэхэзэ, Iофыр гъэцэкIагъэ зыщыхурэ чIыпIэр кьалощоу гъэсэгъэнхэр;

– лъымыкIотэрэ глаголхэр агъэфедэхэзэ, урокым щагъэцэкIэрэ Iофхэм афэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъу ашышшоу гъэсэгъэнхэр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. Текст кызырыкIоу янэлосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшьэрыльэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкламыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

Агъэпытэжьырэ гушыIэхэр: **пкIашь, шьынэ, IофшIэн.**

Жабзэм ищысэхэр: **задэчэр кьешIы; доскэм тыретхэ; сыда ар зыфаер? ыIэ кьелэты; классым икIынэу фай.**

Урокым игъусэ IэтыIэгъухэр: чIыпIэ зэфэшъхьафхэм ащыль пкыгыгъохэу кабинетым илхэр.

Урокым икIуакI

1. АдыгабзэкIэ гупшысээнхэм ыкIи гушыIэнхэм кIэлэеджакIохэр тезыгъэпсыхьэрэ зэдэгущыIэгъукIэ кIэлэегъаджэм урокыр кызылэухы:

Тикласс кIэлэеджэкIо Iушэу хэта исхэр? (Джэуапым ищысэ кIэлэегъаджэм еж кьеты: «**Муратрэ ИсIьамрэ кIэлэеджэкIо Iушых**». Ащ буж кIэлэеджакIохэм яшIошIхэр кьарегъало.)

Хэта пшьэшъэжьые рэхьатхэр? (Замирэрэ Альбинэрэ пшьэшъэжьые рэхьатых.)

Хэта пшьэшъэжьые хьупхьэхэр? (Миланэрэ Данэрэ пшьэшъэжьые хьупхьэх.)

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплэкIу:

Джы унэмкIэ гъэцэкIэныр тыуплэкIушт. *Теперь мы проверим домашнее задание. Я послушаю, кто из вас кого считает умным, а кого спокойным. Читайте по цепочке свои записи.*

3. Къатхыгъэ гушыIэхыгъэхэм зэкIэхэри кызеджахэхэкIэ, грамматическэ материалэу непэ Iоф зыдашIэщтыр кьафызэхефы:

КIэлэцIыкIухэр, классым иль пкыгыгъохэр зыдэщыль чIыпIэхэр къэтIошшоу непэ зыдгъэсэшт. *Сегодня мы будем*

учиться рассказывать о том, где находятся предметы, и в каком месте происходит какое-либо действие. Но сначала обратим внимание, как про это же самое мы рассказываем по-русски. Вот я буду перекладывать ручку в разные места, а вы будете говорить, где она находится.

КІэлэегъаджэм ручкэр столым тырельхэ ыкІи упчІэ кьегъэуцу: **Ручкэр тыдэ шыльа?** Где лежит ручка? (Ручка лежит на столе.) Да, на столе. ЕтІанэ кІэлэегъаджэм ручкэр пеналым дельхэ ыкІи упчІэ кьеты: **Джы тыдэ шыла ручкэр?** А теперь где ручка? (Ручка в пенале.) Да, в пенале.

ПэшІорыгъэшъэу ыгъэхъазырыгъэ кІэлэеджакІор кІэлэегъаджэм кьыдешы, доскэм гушыІэ горэ кьытырыригъатхэзэ, адрэхэм упчІэ ареты: **Тыдэ тетхэра Къантемыр?** Где пишет Кантемир? (Кантемир пишет на доске.) Да, на доске. КІэлэеджакІоу ыгъэхъазырыгъэм гушыІэ горэ тетрад тхъапэм тырыригъатхэзэ, кІэлэегъаджэм упчІэ кьеты: **Джы Къантемыр тыдэ тетхэра? Теперь, где пишет Кантемир?** (Кантемир пишет в тетради.) Да, в тетради. Теперь вопрос: «Какую часть речи мы используем в русском языке для того, чтобы сказать о том, где находится предмет или же где происходит действие? (Мы используем разные предлоги.)

Итак, кІалэхэр, мы с вами доказали, что, для того, чтобы сказать, где находится предмет, или же, в каком месте происходит действие, в русском языке используются разные предлоги: если на поверхности чего-либо – предлог «на» (на столе, на парте, на крыше), если внутри чего-либо – «в» (в классе, в школе, в пенале, в коробке) и так далее. Теперь внимание! Для того, чтобы сказать, где находится предмет или живое существо, адыги используют разные приставки места, а не предлоги. В каком случае и какая приставка места используется, мы поймём, если прочитаем предложения под картинками упражнения 1.

ГушыІэухыгъэу сурэт пэпчъ акІэтхагъэхэм къаригъаджэхэзэ, ахэм ахэт глаголхэр зэрарегъапшэх. Ушэтынхэр ашышъунхэм пае, мыщ фэдэ ІэпыІэгъу упчІэхэр кІэлэеджакІохэм аретых:

а) *В каком из двух предложений указано место, где происходит действие? (В предложении «КІэлэеджакІор доскэм тетхэ».) Какая приставка указывает на то, что действие происходит на какой-либо поверхности? (Приставка «те-» указывает на то, что действие происходит на какой-либо поверхности.)*

б) В каком из двух предложений указано место, где лежит книга? (В предложении «Тхылыр столым тель» указано место, где лежит книга.) Какая приставка указывает на то, что предмет находится на какой-либо поверхности? (Приставка «те-» указывает на то, что предмет находится на какой-либо поверхности.)

в) В каком из двух предложений указано место, где ученик пишет? (В предложении «КІэлэеджакІор тетрадым дэтхэ» указано место, где ученик пишет.) Какая приставка указывает, что ученик пишет в чём-либо? (Приставка «дэ-» указывает на то, что ученик пишет в чём-либо.)

г) В каком предложении сказано, что ученики сидят за партой? (В предложении «КІэлэеджакІохэр партым дэсых» сказано, что ученики сидят за партой.) Какая приставка указывает на то, что ученики сидят между какими-либо предметами? (Приставка «дэ-» указывает на то, что ученики сидят между какими-либо предметами.) КІалэхэр, здесь нужно обратить внимание на особенность значения словосочетания «партым дэсых». По-русски говорим: «сидят за партой». Адыги эту ситуацию понимают так: ученики находятся между двумя предметами, то есть между столом и спинкой стула. Это потому, что раньше парты делались крепкие, монолитные, то есть сам стол и сиденье со спинкой были соединены так, чтобы они не раздвигались. Это было сделано для того, чтобы ученик не горбился, держал спину прямо, чтобы у него была правильная осанка. А ещё чтобы не создавал шум, двигая стол и сиденье. Получалось, что ученик находится между двумя частями мебели.

д) В каком предложении сказано, что ученики находятся в каком-либо ограниченном пространстве, то есть во дворе? (В предложении «КІэлэеджакІохэр щагум дэтых» сказано, что ученики находятся в каком-либо ограниченном пространстве, то есть во дворе.) Какая приставка указывает на то, что действие происходит в каком-либо ограниченном пространстве? (Приставка «дэ-» указывает на то, что действие происходит в каком-либо ограниченном пространстве.)

4. Юфыр гьэцэкІагьэ зыщыхьурэ чІыпІэр кьэзыгьэлъэгьорэ приставкэхэр агьэфедэхэзэ гушыІэшгунхэм фэзыгьасэхэрэ гьэцэкІэн кІэлэегьаджэм зэхещэ: сурэтхэм (ЮфшІ. 1) афэгьэхьыгьэ упчІэхэр джыри зэ аритхэзэ, джуапхэр тэрэзэу кьызэратыжкынхэм лъэплъэ:

а) КІэлэеджакІом сыда ышІэрэр? КІэлэеджакІор тыдэ тетхэра?

б) Тхылгыр шылыа? Тхылгыр тыдэ шылыа?

в) КІэлэеджакІом сыда ышІэрэр? КІэлэеджакІор сыдым датхэра?

г) КІэлэеджакІохэм сыда ашІэрэр? КІэлэеджакІохэр сыдым дэсха?

д) КІэлэеджакІохэм сыда ашІэрэр? КІэлэеджакІохэр тыдэ шыІэхэ?

5. Іофыр зыщыхурэ чЫпІэр кызыэрыкІырэ гушыІэхэм кІэхуэу «-м» кызыэрапыхээр агу кыэгъэкІыжыгыгъэным ыкІи Іофыр чЫпІэу зыщыхурэр кызыгыгъэлъэгъорэ приставкэхэм ягъэфедэн гъэпытэгъэным фэшІ, тхэн ІофшІэныр (2) агъэцакІэ: гушыІээзэгъусэхэр (ІофшІэным шысэу кытырэм еплъ) кыыхатхыкІых, чЫпІэ приставкэхэмрэ Іофыр зыщыхурэ чЫпІэр кызыэрыкІырэ гушыІэхэм якІэхурэ кыыхагъэшых. Мыщ дэжыым чэзыу-чэзыуо кІэлэеджакІохэр кыдищхээ, доскэм Іоф царегъашІэ. ІофшІэныр тетрадхэм адарегъатхэ.

6. *Гъэпсэфыгыгом итакыкь.* (Еплъ: Урокэу 1, уцугъоу (пункт) 6).

7. Аудиогуальхэм (ІофшІ. 3) регъэдэлух, еІанэ гушыІэхуыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кыкІарегъэІотыкІыжыы.

8. Еджэным итехникэ Іоф дарегъашІэ: рольхэмкІэ диалогым кыырегъаджэх.

9. Зэдэлугъэхэр ыкІи зэджагыгъэхэр кыагурыІуагыэмэ ыуплъэкІуным ыкІи ащ кышытыгыгъэ гушыІээзэгъусэхэр (**партмэ адэсых, ыІэ кыелэты, задачэр кыешы, классым икІынэу фай, доскэм тыретхэ**) кыаІошгунхэм ыкІи агу раубытэнхэм фэлэжьэрэ ІофшІэнэу 4-р арегъэгъэцакІэ.

10. Іофыр чЫпІэу зыщыхурэр кызыгыгъэлъэгъорэ приставкэхэр автоматизмэм нэсэу агъэфедэшгухуэу ыгъэсэнхэм фэлэжьэрэ ІофшІэнэу 5-р арегъэгъэцакІэ: а) чЫпІэ приставкэ зэфэшхыафхэр зыпыт лымыкІотэрэ глаголхэр нахыбэрэ зыцагыгъэфедэрэ гушыІээзэгъусэхэр кыарегъаІох (**партым дэс, щагум дэс,...**), кызыэрарегъэдзэкІыжыых; б) Іофыр гъэцэкІагъэ зыщыхурэ чЫпІэр кызыэрыкІырэ гушыІэм кІэхуэу кыпыхыэрэмкІэ джыри зэ яупчІыжы, джэуапыр кыарегъаІо; в) зыфэе гушыІээзэгъусэхэр хэтхуэ гушыІэхуыгъэхэр зэхарегъэгъэуцох.

11. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кышытыгыгъэ гъэцэкІэнхэр арегъэшых.

12. УрокымкІэ зэфэхысыжыхэр арегъэшых.

13. УнэмкIэ гэцэкIэныр ареты. Ар тхэнэу кызырашIыжыын фаер арIо.

Урокэу 6. Пкыгыгьохэр зыдэщылхэр

Пшээрылъ шъхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныгьэхэр алэкIэгьэхьанхэр:

– кьекIурэ чIыпIэ приставкэхэр агьэфедэхээ, Iофыр гэцэкIагьэ зыщыхурэ чIыпIэр кызыралашьурэр гэпытэгьэныр;

– гушыIээгьусэ зэпхыгьэхэр (**еджакIэ сэшIэ, тхакIэ сэшIэ, ...**) агьэфедэхээ, агьэцэкIэшурэ Iофхэм кьатегушыIэшухэу гэсэгьэнхэр;

– зэдIугьэхэ ыкIи зэджагьэхэ текстыр кьалотэжышьюу гэсэгьэнхэр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгьэ хэгьэхьогьэныр.

3. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгьэ хэгьэхьогьэныр.

4. Текст кызырыкIоу янIосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшээрылъэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгьэкIэу, ар зэрээшIуахыштым пыгьэллыгьэнхэр.

Агьэпытэжырэ гушыIэхэр: **хэтэрыкI, тхыль, бэдээр, кьутам.**

Жабзэм ишысэхэр: **Сэ еджакIэ (тхакIэ, шысыкIэ, сурэт шыкIэ) сэшIэ. Шьюур мэкIаим тет.**

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэкIэ кIэлэегьаджэм урокыр рарегьэгьажьэ: а) IурыIупчьэхэу нэкIубгьохэу 8 – 12 -м атетхэу зэрагьэшIагьэхэр кьарегьаIох; б) гушыIээгьусэхэр кьыIохэээ кьыкIарегьэIотыкIыжыых (**партым дэс, кьалэм дэс, кьуаджэм дэс, шагум дэс, шагум дэт, шкафым дэт, хатэм дэт, кьэмланым иль, щальэм иль, вазэм иль, пеналым дэль, шагум дэль, унэм ис, классым ис, автобусым ис**).

2. Гупшысэнхэ зэралэкIырэм хэгьэхьогьэным, лымыкIотэрэ глаголхэм чIыпIэ приставкэхэр апытхэу ыкIи хурэ-шIэрэр чIыпIэ гэнэфагьэ горэм зэрэщыхурэр кьэзыгьэлъэгьорэ приставкэу «**щэ**» зыфIорэр агьэфедэшьуным, ащ имэхьанэ зэхашIэу гэсэгьэнхэм фэгьэхьыгьэ IофшIэнэу I-р агьэцакIэ: хырыхыхьэхэм чэзыу-чэзыоу кьарегьаджэх, кьэзышIэхэрэм джэуапхэр кьарегьаIох.

3. Адыгабзэм ихэушъхьафыкIыгъэ хабзэхэм ащыщэу Iоф гъэнэфагъэ горэм зыгорэм ишыкIэ зэрэпшIэрэр кызэрэпIощтыр агу къэгъэкIыжьыным, яжабзэ нахь IупкIэ шыгъэным ыкIи хэгъэхьогъэным фэгъэхьыгъэх IофшIэнхэу 2-рэ 3-рэ. IофшIэнэу 2-р моуштэу арегъэгъэцакIэ: а) ребуххэм къяджэнхэу зыкъагъэхьазырынэу, ахэм къарыкIхэрэм егупшысэнхэу зы такыкь-такыкытIу пIалъэ ареты; б) хьазыр хьухэрэр амакъэ Iоу къарегъаджэх, урысыбзэкIэ къарыкIыхэрэр къарегъаIо; в) IофшIэнэу 3-р, партхэм зэрадэхэм тетэу, нэбгырэ тIурытIоу зэдашынэу (джэуапыр къагъэхьазырынэу) унашъо афешы; в) шъхьадж зэхигъэуцогъэ гушыIэухыгъэхэр «пшъэху» шыкIэм тетэу къарегъаIох.

4. Аудиогуальхьэм (IофшIэныр 4) регъэдэлух, етIанэ гушыIэухыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кыкIарегъэIотыкIыжьы. Зэдэлугъэхэр къагурыIуагъэмэ ыуплэкIуным ыкIи хьурэ-шIэрэр зышыхьурэ чIыпIэр къэзыгъэлъэгъорэ приставкэхэр агъэфедэхэзэ, ягупшысэхэр гушыIэухыгъэ кIэкI къызэрыкIохэмкIэ къыраIотыкIышъоу гъэсэгъэнхэм пае, мыш фэдэ упчIэхэр аретых:

Кроликым ивазэ тыдэ шыта? Къэгъагъэхэр тыдэ шыIэха? Лагъэхэр тыдэ шыIэха? Шыгъынхэр тыдэ шыIэха? Тхыльхэр тыдэ шыIэха? Тетрадыр тыдэ шыIа? Къэлэмыр тыдэ шылъа? Шъоур тыдэ шыта?

5. *Гъэсэфыгъом итакыкь.*

6. Текстым (IофшIэныр 4) джыри ежь-ежьырэу зэ регъэджэжьых, къарегъэIотэжьы.

7. Текстым чIыпIэ обстоятельствохэр кыыхатхыкIых, ахэм якIэуххэр кыыхагъэщых.

8. Зэрагъэгъотыгъэ шIэныгъэхэр шыIэныгъэу зыхэтхэм щагъэфедэжьышъунхэм фэзыгъасэхэрэ IофшIэныр (5) моуштэу арегъэгъэцакIэ: гушыIээгъусэу ащ кышытыгъэхэр агъэфедэхэзэ, классым чIэль пкъыгъохэр зыдэщыльхэр къаIуатэ.

9. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшых.

10. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшых.

11. УнэмкIэ гъэцэкIэныр тхэнэу къашыжьынынэу ареты.

Урокэу 7. ТиеджэпIэ предметхэр

Пишэрыль шхьаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныггэхэр аIэкIэггэхьанхэр:

- еджапIэм щызэраггашIэрэ предметхэм ацIэхэр яггэшIэггээнхэр;
- зэраггашIэрэ предметхэм ащыщэу якIасэр кьаIошгоу ггэсэггээнхэр.
- якIэсэ предметхэм афэггэхьыггэу упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыIэггэу зэдашIышгоу ггэсэггээнхэр;

2. Тамыггэу «ч»-м кьыггэпсырэ буквэ-макгэхэр агу кьэггэкIыжынхэр, ахэр кьызэраIохэрэр нахьышIу шIыггэныр, а макгэхэр зыхэт IурыIупчгэр кьаIошгоу ггэсэггээнхэр.

3. Глаголэу «икIэсэн» шхьэ ыкIи пчгэггэу зэфгэшхьафхэм арытэу ггэсэггээнхэр.

4. КгэзыIотгэрэ, упчIэ, Iэтыггэу гущыIэухыггэхэр интонация тэрэзкIэ кьаIошгоу ггэсэггээнхэр.

5. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныггэу хэггэхьоггэныр.

6. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныггэу хэггэхьоггэныр.

7. Текст кьызэрыкIоу янэIосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едэIухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

6. Урокым пишэрыльгэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыггэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыггэлгыггээнхэр.

Аггэпытэжырэ гущыIэхэр: **чыгу, упчIэ, IурыIупч, пчгэ.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэ адыгабзэри урысыбзэри сикIасэх. Нэбзыи хьисапыр икIас.**

Урокым иггусэ IэпыIэггүхэр: тамыггэу «ч» зыхэт буквэхэр, ячэнэрэ классым пае предмет зэфгэшхьафхэмкIэ еггэджэн тхыльхэр.

Урокым икIуакI

1. Непэрэ урокым щызэраггэшIэщтыр кIэлэеджакIохэм ареIо:

КIалэхэр, непэ тамыггэу «ч» зыхэт хьарыфхэмрэ ахэмэ кьаггэпсырэ макгэхэмрэ тыгу кьэдггэкIыжыщтых. Сегодня мы вспомним буквы со знаком «ч» и звуки, которые они отображают. Непэ еджэпIэ предметхэм ацIэхэр зэдггэшIэщтых. Сегодня мы выучим названия школьных предметов. ЕджэпIэ предметэу тикIасэхэр кьэтIошгоу зыдггэсэщт. Научимся рассказывать, какие предметы мы любим. ЕджэпIэ предметхэм афэггэхьыггэу зэдэгущыIэггэу зэдэтшIышгоу зыдггэсэщт. Научимся беседовать о школьных предметах.

2. Фонетическэ зарядкэ арегъэшЫ: а) тамыгъэу «ч»-м кыыгъэпсырэ буквэхэу доскэм тегъэпкIагъэхэм къарегъаджэх; б) аудиогуальхэм регъэдэлух (IофшI. 1), кыкIарегъэлотыкIыжы.

3. Буквэ-макъэхэр агу раубытагъэхэмэ ыуплъэкIуным пае IофшIэнэу 2-м кыщытыгъэ гущыIэхэр хэо-хапкIэу кыIохэзэ, тамыгъэу «ч»-м кыыгъэпсырэ буквэхэу а гущыIэхэм ахэтхэр къарегъэгъэлыагъо.

4. КIэлэеджакIомэ макъэхэр (**ч, чь, чI**) тэрэзэу, IупкIэу къаIошъуным фэгъгъэхэрэ IурыIупчъэм (IофшI. 2) иаудиопыльхэ регъэдэлух е къафеджэ. ЕтIанэ Iахь-Iахъэу къафеджэзэ (ригъэдэлухэзэ), кыкIарегъэлотыкIыжы, агу раубытэфэ къарегъаIо.

5. IурыIупчъэр (IофшI. 2) тетрадым дарегъатхэ, тамыгъэу «ч» зыхэт буквэхэм акIарегъэгъэтхы.

6. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплъэкIу: яеджэпIэ предметхэр зыдэщыльхэр нэгырэ зыщыплI къарегъэIуатэ.

7. ЕджэпIэ предметхэм ацIэхэм кIэлэеджакIохэр моуштэу нэIуасэ афешЫх: а) я 3-рэ классым щызэрагъашIэхэрэ еджэпIэ предметэу истол тельхэр IэкIэ кыыгъэлыагъохэзэ, кIэлэегъаджэм къеIо: **«КIалэхэр, мыхэр егъэджэн тхыльых. Это учебники. КъашъуIо: егъэджэн тхыльых. Егъэджэн тхыльхэм ацIэхэр къашъуIох: Мыр адыгабзэ. Мыр адыгабзэмкIэ егъэджэн тхыль. Это учебник по адыгейскому языку. КъашъуIо: адыгабзэ. Мыр урысыбзэ. Мыр урысыбзэмкIэ егъэджэн тхыль. КъашъуIо: урысыбзэ. Мыр еджэныр ары. Мыр еджэнымкIэ тхыль. КъашъуIо: еджэныр. Мыр хысап. Мыр хысапамкIэ егъэджэн тхыль. КъашъуIо: хысап. Мыр чIыопшIэныгъ. Мыр чIыопшIэныгъэмкIэ егъэджэн тхыль. КъашъуIо: чIыопшIэныгъ.**

Егъэджэн тхыльхэр зэкIэлыкIохэу джыри зэ зырызэу аригъэлыэгъухэзэ, кIэлэеджакIомэ ареIо: **Мыр адыгабзэ. Адыгабзэр – еджэпIэ предмет. Адыгейский язык – это школьный предмет. Мыр урысыбзэ. Урысыбзэр – еджэпIэ предмет. Русский язык – это учебный предмет. Мыр еджэныр ары. Еджэныр – еджэпIэ предмет. Чтение – это ... (учебный предмет). Мыр хысап. Хысапыр – ... (еджэпIэ предмет). Мыр чIыопшIэныгъ. ЧIыопшIэныгъэр – ... (еджэпIэ предмет).**

Егъэджэн предметымрэ (учебник) еджэпIэ предметымрэ (школьный предмет) къарыкIхэрэр зэхамыгъэкIокIэнхэм пае,

егъэджэн тхыльхэр зэкIэ IапэкIэ аригъэльэгъухээзэ арелo: «**Мыхэр егъэджэн тхыльых. КъашьуIо: Мыхэр егъэджэн тхыльых.**»

8. ГушыIакIэхэр яжабзэ щыщ хъунхэм пае, мыщ фэдэ IофшIэн кIэлэегъаджэм зэхещэ:

IофшIэнэу 3-м исурэтхэм кIэлэеджакIохэр арегъэплъых ыкIи яупчIы: «**Сыд фэдэ егъэджэн тхыльыха сурэтым ишъульагъохэрэр?** Что за учебники вы видите на картинке?». Егъэджэн тхыльхэм ацIэхэр къызыраIуахэхэкIэ, кIэлэегъаджэр джыри яупчIы: «**Сыд фэдэ еджэпIэ предметха шьo зэжъугъашIэхэрэр?** *А какие школьные предметы вы изучаете?*» (Тэ мыщ фэдэ еджэпIэ предметхэр зэтэгъашIэх: адыгабзэр, урысыбзэр, еджэныр, хысапыр, чIыопшIэныгъэр.)

9. *Гъэспэфыгъом итакъикъ.* КIэлэеджакIохэр доскэм къыдешых, анэлухэр къыфэгъзагъэхэу зэготхэу къегъэуцух. Егъэджэн тхыльхэр столым зэгольхэу къытырельхьэх ыкIи кIэлэеджакIохэм арелo:

Я буду называть учебник на адыгейском языке, а вы будете по очереди подбегать к столу и брать названный мной учебник. Кто ошибается, тот исключается из игры.

10. Доскэм тетхэгъэ гушыIакIэхэм джыри зэ къарегъаджэх, гушыIалгъэм дарегъатхэх (**егъэджэн тхыль** – учебник, **еджэпIэ предмет** – школьный предмет, **адыгабзэр** – адыгейский язык, **урысыбзэр** – русский язык, **еджэныр** – чтение, **хысапыр** – математика, **чIыопшIэныгъэр** – природоведение, окружающий мир).

11. ЯкIэсэ еджэпIэ предметхэм афэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъу ашIышъуным фэзыгъасэхэрэ IофшIэнэу 4-р моуцтэу арегъэгъэцакIэ: а) аудиогуальхьэм регъэдэлух; б) гушыIэхыгъэ пэпчъ регъэдэлух, къыкIарегъэIотыкIыжы; в) упчIэхэм джэуапхэр къарарегъэтых. (**Пырацэ сыд фэдэ еджэпIэ предмета икIасэр?** Дэхашцэ **сыд фэдэ еджэпIэ предметхэр икIасэха?** **Нэбзый сыд фэдэ еджэпIэ предмета икIасэр?** **Бырабэ сыд фэдэ еджэпIэ предмета икIасэр?**)

12. глаголэу «**икIэсэн**» шъхьэхэмкIэ ыкIи пчъагъэхэмкIэ зэраокIышъоу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 5-р арегъэшIы; а) глаголыр шъхьэу ыкIи пчъагъэу зэрытым ялбытыгъэу къызэрэпIощт шIыкIэр къыIозэ, къыкIарегъэIотыкIыжы; б) кIэлэеджакIохэр зэкIэхэри зэгъусэхэу глаголыр шъхьэхэмкIэ ыкIи пчъагъэхэмкIэ зэрэзэхьокIырэм къырегаджэх; в) фаехэм шъхьафэу глаголыр шъхьэхэмкIэ ыкIи пчъагъэхэмкIэ къызэрарегъэокIы.

13. Иофшэнэу 6-р тхэнэу арегъэгъэцакIэ: а) гушыIэухыгъэхэм кыырегъаджэх; б) кIэлэеджакIохэм ащыщ горэм доскэм кытырырегъатхэх, адрэхэм тетрадым дарегъатхэх; в) гушыIэухыгъэхэм подлежащэмрэ сказуемэмрэ къахарегъэгъэщых; г) глаголэу «**икIэсэн**» подлежащэу зигъусэм кIэухэу иIэм анаIэ тырарегъадзэ, кыыхарегъэгъэщы.

14. Иофшэнэу 5-р агъэцакIэзэ, кIэлэеджакIохэм непэ зэрагъэшIагъэр (глаголэу «**икIэсэн**» зэрэзэокIырэ шыкIэр, къэзыIотэрэ, упчIэ, Iэтыгъэ гушыIэухыгъэхэм интонациеу яIэн фаехэр) арегъэгъэпытэжы.

15. ИофшэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

16. УрокымкIэ зэфэхысыжьхэр арегъэшIых.

17. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 8. Урокхэм ащытшIэхэрэ

Пишэрыль шъхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– еджапIэм щызэрагъэшIэрэ предметхэм ацIэу ашIэхэрэм язгъэушъомбгъугъэныр;

– кIэлэеджакIохэм урокым шагъэцэкIэрэ Иофыгъохэм къатегушыIэшъухэу гъэсэгъэнхэр;

– пшысэхэм ахэт геройхэу якIасэхэм письмэ афатхышъоу гъэсэгъэнхэр.

2. ЧыпIэ приставкэу «**шэ-**» имэхьанэ зэхягъэшIыкIыныр.

3. ГушыIэ зэхэлъхэу «**ошъогу**», «**чыюпсшIэныгъ**» зыфиохэрэм язэхэтыкIэхэмрэ яIэкIоцI мэхьанэхэмрэ алыгъэпллэгъэнхэр – адыгабзэр нахь зэхашIэу гъэсэгъэнхэр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

6. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

7. Текст къызэрыкIоу янэлосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едIухэмэ, зэрэщытэу къагурыIоныр.

6. Урокым пишэрыльэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зылэкламыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

Агъэпытэжьрэ гушыIэхэр: **чыюпсшIэныгъ, хысип.**

ГушыIакIэхэр: **зэрегъашIэ, чы, чыгу, чыюпс, шIэныгъ, ошъогу.**

Жабзэм ищысэхэр: **Нэбзый адыгэбзэ урокым адыгабзэ щызэрегъашIэ.**

Урокым икІуакІ

1. Непэ урокым шашІэщтым иплан кІэлэегъаджем кІэлэеджакІохэм къафегуатэ:

– еджэпІэ предметхэм ацІэхэм изегъэшІэн лъыдгъэкІотэщт.

Будем продолжать учить названия школьных предметов.

– приставкэу «щэ-» зыфІорэм имэхьанэ кІэтыджыкІыжьыщт. Будем повторять значение приставки «щэ-».

– урок зэфэшхьафхэм ащытшІэхэрэр къэтІотэщт. Будем рассказывать, чем мы занимаемся на разных уроках.

– гушыІэхэр зэрэзэхэтхэмкІэ зэхэтфыщтых. Будем разбирать слова по составу.

– Мадинат Бырабэ фитхыгъэ письмэм тедэІущт, еІанэ теджэщт. Будем слушать, а затем читать письмо Мадинат к Быраб.

2. УнэмкІэ гъэцэкІэныр еуплъэкІу: нэбгырэ пэпчъ къытхыгъэ гушыІэхыгъэм къырегъаджэ. Сатырмэ арыкІозэ, унэмкІэ гъэцэкІэныр зэкІэмэ къашІыжьыгъэмэ еуплъэкІу.

3. ГушыІакІэхэм нэІуасэ афешІых: а) аудиогуальхьэм регъэдэлух, къыкІарегъэІотыкІыжьы; б) «пшэхъу» шыкІэм тетэу кІэлэеджакІохэр джыри зэ гушыІэхэм къарегъаджэх; в) гушыІакІэхэр гушыІальэм дарегъатхэх.

4. ЧІыпІэ приставкэу «щэ-» кІэлэеджакІохэм агу къэгъэкІыжьыгъэным фэгъэхьыгъэ ІофшІэнхэу 2-рэ 3-рэ арегъэгъэцэкІэх: а) сурэтхэм арегъэплых; б) сурэтхэм акІэтхэгъэ гушыІэхыгъэхэм къарегъаджэх; в) глаголхэр кыхарегъэгъэщых, зарарегъэгъапшэх; г) глаголхэм чІыпІэ приставкэр кыхарегъэгъэщы; д) гушыІэзэгъусэхэр кыхатхыкІых, приставкэу «щэ-» («щ-») кыхагъэщы (библиотекем щеджэ, классым щэтхэ, урокым сурэт щешІы); е) ІофшІэнэу 3-м къытырэ упчІэм джэуап къыарегъэты.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъыкь.* (Еплъ: урокэу 7, уцугъоу 9).

6. Хьурэ-шІэрэр чІыпІэ гъэнэфагъэ горэм зэрэщыхьурэр къэзыгъэлъэгъорэ приставкэу «щэ-» («щ-») игъэфедэн гъэпытэгъэным фэгъэхьыгъэ тхэн ІофшІэнэу 4-р арегъэшІы.

7. ИофшIэнэу 5-м итекст Иоф дарегъашIэ: а) аудиогуальхьэм регъэдэлух, етIанэ гущыIэхыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кыкIарегъэлотыкIыжы; б) кIэлэеджаклохэр текстым кырегъаджэ; в) чIыпIэ обстоятельство зигъусэ глаголхэр кыхарегъэтхыкIых, ахэм приставкэу «щэ-» («щ-») къахагъэщы.

8. ИофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

9. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр ашIых.

10. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 9. ТикIэлэегъаджэхэр

Пишэрэуль шхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэханхэр:

– кIэлэегъаджэхэм ацIэхэр кыдаIохэзэ, предмет зэфэшхьафхэмкIэ езыгъаджэхэрэр къаIотэшьюу гъэсэгъэнхэр;

– предмет зэфэшхьафхэмкIэ езыгъаджэхэрэ кIэлэегъаджэхэм афэгъэхьыгъэ упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыIэгъу зэдашIышьюу гъэсэгъэнхэр.

2. Тамыгъэу «к»-м кыгъэпсырэ буквэ-макъэхэр агу къэгъэкIыжьыгъэнхэр, ахэр кызэраIохэрэр нахьышIу шIыгъэныр, а макъэхэр зыхэт IурыIупчэр къаIошьюу гъэсэгъэнхэр.

3. Глаголэу «егъэджен» зыфиIорэм шхьэхэмкIэ ыкIи пчъагъэхэмкIэ изэокIыкIэ ягъэшIэныр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

6. Текст кызэрыкIоу янэлосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу къагурыIоныр.

7. Урокым пишэрэульгъэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлъыгъэнхэр.

Агъэпытэжьырэ гущыIэхэр: **къэлэм, къалэ, къэбаскъ.**

ГущынакIэхэр: **егъэджен, регъаджэ, къэсэхьы.**

Жабзэм ищысэхэр: **Тэ мыш фэдэ предметхэр зэтэгъашIэх: ...Адыгабзэмм тырегъаджэ. Сэ «тфыхэр» къэсэхьых. Нэбзый адыгэбзэ урокым адыгабзэ щызэрегъашIэ.**

Урокым игъусэ IэныIэгъухэр: ящэнэрэ классым пае предмет зэфэшхьафхэмкIэ егъэджен тхылъхэр.

Урокым икIуакI

1. Непэ урокым шашIэщтым иплан кIэлэегъаджэм кIэлэеджакIохэр нэIуасэ фешIых:

КIалэхэр, непэ урокым мыхэр шытшIэщтых: а) Сэтэнай ихырыхыхьэ кьэтшIэщт. *Разгадаем загадку Сэтэнай.* б) Тамыгъэу «к»-м кыгъэпсырэ хьарыфхэр ыкIи ахэм кьатырэ макъэхэр тыгу кьэдгъэкIыжыщтых. *Вспомним буквы со знаком «к» и звуки, которые отображают эти буквы.* г) Тамыгъэу «к»-м кыгъэпсырэ хьарыфхэр зыхэтхэ IурыIупчьэр зэдгъэшIэщт. *Выучим скороговорку с буквами со знаком «к».* д) ЕджэпIэ предмет зэфъэшхьафхэмкIэ тезыгъаджэрэ кIэлэегъаджэхэр кьэтIошьюу зыдгъэсэщт. *Научимся рассказывать о том, какие учителя учат нас по разным школьным предметам.* е) Глаголэу «егъэджен» изокIыкIэ зэдгъэшIэщт. *Научимся спрягать, то есть изменять по лицам и числам глагол «егъэджен» – учить кого-либо.* ж) ЕджэпIэ предметэу зэдгъашIэхэрэм афэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъу зэдэтшIышьюу зыдгъэсэщт. *Научимся беседовать друг с другом об учебных предметах, которые мы изучаем.*

2. КIэлэегъаджэр сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэм ятетрадхэм адэплэ – унэмкIэ гьэцэкIэныр зэкIэхэм кьашIыжыгъэмэ еуплэкIу.

3. Хьарыфэу «зэбгырэткъыгъэхэмкIэ» гущыIэ зэхагъэуцошгумэ Сэтэнай ыуплэкIунхэу зэрэфаер арело: *Сэтэнай придумала загадку для вас. Она рассыпала листья с буквами, чтобы проверить, догадливые ли вы ученики. Рассмотрите буквы на листьях, прочитайте условие задания упражнения 1 и попробуйте разгадать загадку Сэтэнай. Самому внимательному из вас она даст фишку – очко.*

3. Тамыгъэу «к»-м кыгъэпсырэ хьарыфхэр кIэлэеджакIохэм агу кьэгъэкIыжыныхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 2-м моуцтэу Iоф дарегъашIэ: а) доскэм тегъэпкIэгъэ хьарыфхэм ыкIи хьарыфпычыгъохэм (к, ку, кь, кьу, кьо, кI, кIу, кIо) кьарегъаджэх; б) аудиогуалъхьэм регъэдэлух, кьыкIарегъэIотыкIыжы; в) кьэтыгъэ гущыIэхэр хэтхэу гущыIэхыгъэхэр зэхарегъэгъэуцох, кьарегъалох.

4. Макъэхэу [к]-р, [кь]-р, [кьу]-р, [кI]-р тэрэзэу, IупкIэу кьалошгунхэм кIэлэеджакIохэр фэзыгъэсэхэрэ IурыIупчьэм

(ЮфшI. 3) кьафеджэ. ЕтIанэ Iахь-Iахьэу кьафеджэ, кьыкIарегьэЮтыкIыжы, агу раубытэфэ кьарегьаЮ.

5. ЮрыIупчьэр тетрадым дарегьатхэ, тамыгьэу «к»-м кьыгьэпсырэ хьарыфхэм акIарегьэгьэтхы.

6. *Гьэпсэфыгьом итакьикь.* (Еплъ: Урокэу 7, уцугьоу 9).

7. Глаголэу «егьэджэн» зыфиЮрэр зэрэзэокIырэм кIэлэеджакIохэр нэЮасэ фэшIыгьэнхэм фэгьэхьыгьэ ЮфшIэнэу 4-р моуштэу арегьэгьэцакIэ: а) Сурэтхэм арегьэплых; б) сурэтхэм акIэтхэгьэ глаголхэм кьарегьаджэх, ахэр зэрэзэтекIхэрэмкIэ яупчы, зыкIызтекIхэрэмкIэ **яшЮшьхэр** кьарегьаЮох; в) глаголыр зэрэзэокIырэ шIыкIэм кьафеджэ, кьыкIарегьэЮтыкIыжы; г) глаголыр зэрэзэокIырэ шIыкIэм кIэлэеджэкIо зытIуц джыри кьырегьаджэ.

8. Глаголыр шьхэ зэфэшьхьафхэм арытэу агьэфедэшьоу кIэлэеджакIохэр гьэсэгьэнхэм фэгьэхьыгьэ ЮфшIэн зэхещэ: а) ЮфшIэнэу 4-м исурэтхэр кьыгьэлыагьохэзэ, упчIэхэр аретых: **КIэлэегьаджэм сыда ышIэрэр? Мыдрэ кIэлэегьаджэм сыда ышIэрэр?** б) предмет зэфэшьхьафхэмкIэ езыгьэджэрэ кIэлэегьаджэхэмкIэ кIэлэеджакIохэм упчIэхэр аретых: **Урысыбзэм хэта шьуезгьаджэрэр? Адыгабзэм (хьисапым, еджэным, чIыопшIэныгьэм) хэта шьуезгьаджэрэр? Анжела Нурбиевнам шьо шьурегьаджа? м шьурегьаджа?**

9. ЮфшIэнэу 5-м моуштэу Юф дарегьашIэ: а) аудиогуальхьэм регьэдэлух; б) гущыIэухыгьэ пэпчь регьэдэлух, кьыкIарегьэЮтыкIыжы; в) текстым столбикитЮу глаголхэр кьыхарегьэтхыкIых: апэрэ столбикым – Юфыр чIыпIэ гьэнэфагьэ горэм гьэцэкIагьэ зэрэщыхьурэр кьэзыгьэлыгьэорэ приставкэу «щэ-» зыхэтхэр, ятIонэрэм – ащ фэдэ зыхэмытхэр.

10. ЮфшIэнхэмкIэ тетрадым кьыщытыгьэ гьэцэкIэнхэр арегьэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегьэшIых.

12. УнэмкIэ гьэцэкIэныр ареты: нэбгырэ тIурытЮу гьусэ зэфэхьунхи, диалогыр (ЮфшI. 5) рольхэмкIэ кьашIышьоу зыкьагьэхьазырыныр.

Урокэу 10. Тхылъыр – шэныгэм илункыбз

Пшэрыль шхьагэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныгэхэр агэкгэхьанхэр:

– еджапгэм шызэрагэшгэрэ предметхэм, бзэу шызэрагъашгэхэрэм, предметхэм ащышэу якласэхэм афэгэхьыггэ кьэлотэн зэрашышгьурэр нахьышгьу шыггэныр;

– кгэлэеджакгом хэлъын фэе нэшэнэ дэггьухэм кьатегушыггэшгьухэу ггэсэггэнхэр;

– кгэлэеджакгом хэлъын фэе нэшэнэ дэггьухэм афэгэхьыггэ упчгэдгьэуапэу зэхэт зэдэггьушгьэггьу ашгьышгьоу ггэсэггэнхэр;

– гушыггэжгьэу «Тхылъыр шэныгэм илункыбз» зыфигорэр яггэшгьэггэныр.

2. Схемэмкгэ гушыггэхэр зэхаггьэуцозэ, ягупшысакгэ хэггэхьоггэныр – адыгабзэм ихабзэхэр нахь зэхашггэхэу ггэсэггэнхэр.

3. Еджэнымкгэ ягпэггэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. Тхэнымкгэ ягпэггэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

5. Текст кьызэрыкгоу янэгосэ гушыггэ нэмыкг зыхэмытым едггьухэмэ, зэрэггьэггэу кьагурыггэныр.

6. Урокым пшэрыльгьэу игэр кьагурыггэныр ыкги зыгкгамыггэжггэу, ар зэрэггэшгьахьыггэтым пыггэлъыггэнхэр.

Аггэпытэггьэрэ гушыггэхэр: **шэныггэ, еджэггэ предметхэм аггэхэр.**

Гушыггакгэхэр: **губзыггэ, гушыггэжгэ, инджылызыбз, лункыбз.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сати пшгэшгэжгьэе губзыггэ. Ащ мыщ фэдэ гушыггэжгэ дэггьу ешгэ:**

Урокым икгуакг

1. Кгэлэггэаджэм унэмкгэ ггэцэкггэныр еупльггэгу: диалог-сценкэу кьаггэхьазырыггэхэр нэггьэрэ ггурыггггг кьареггэшгьых.

2. Непэ урокым шашггэщгьым иплан кгэлэеджакгохэр нггуасэ фешгьых.

3. Ггфшггэнгэу 1-м исхемэ реггэплъых, гушыггэ лъапсэм (едж) аггэл тырареггэдзэ. Гушыггэ лъапсэм приставкэхэр ыкги суффиксхэр кьыпаггэхьэггэхээ, гушыггакгэхэр аггэпсынхэу унашггэ афешгьы. Мыщ дэггьым нэггьэрэ ггурыггггг Ггф зэдэшггэнгэу фитныггэ ареггэ. Хьазыр хьухэрэм гушыгггэу зэхаггьэуцаггэхэр кьарегггггг, нахь гушыггэ тэрэггьэггэ зэхэггьэуцаггэмкгэ зэрэггэнэгкьоггьух, гушыггэхэр доскэм кьытырарегггггггг,

тетрады дарегъатхэх. Ахэр мыш фэдэнхэ альэкIышт: **седжэ, кIэлэеджакIу, еджакIу, еджапIэ, шьуеджакIу, шьуедж, шьуеджэ, еджэ, едж.**

4. Миланэ ипшэшьэгъоу Дэнэф фитхыгъэ письмэм (аудиогуальхэм) регъэдэлух (IофшIэнэу 2), еIанэ джыри зэ гушыIухыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кыкIарегъэлотыкIыжы.

5. Нэбгырэ зыIуш письмэм кырегъаджэ.

6. ЗэрагъэшIэгъэ материалыр гъэпытэжыгъэным ыкIи шыIэныгъэм шагъэфедэшъуным фэгъэхыгъэ IофшIэныр (3) арегъэшIы: Миланэ ипшэшьэгъу фитхыгъэ письмэм фэдэ ежхэми яныбджэгъухэм афатхынэу унашьо афешIы. Хъазыр хурэр иписьмэ кырегъаджэ.

7. *Гъэсэфыгъом итакъикъ.* КIэлэеджакIохэр кыдешых, зэуж итхэу, анэлухэр ежъ кIэлэегъаджэм кыфэгъэзагъэхэу егъэуцух ыкIи арело:

КIалэхэр, мыш фэдэ джэгулкIэкIэ тыджэгущт. Мы поиграем в следующую игру: вы будете быстро называть учебные предметы в порядке той очередности, как вы стоите друг за другом. Кто скажет название предмета правильно и чётко, тот получит фишку-очко, победит и станет в конец строя. А тот, кто это делает не сразу или скажет слово неправильно, тот выйдет из игры. Нужно соблюдать одно условие: нельзя повторяться.

8. ГушыIакIэхэр кIэлэеджакIохэм яжабзэ шыц хъунхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнхэу 4-рэ 5-рэ арегъэгъэцакIэх: а) IофшIэнэу 4-м иаудиогуальхэ регъэдэлух; б) гушыIухыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кыкIарегъэлотыкIыжы; в) кыхэгъэщыгъэ гушыIэхэр, гушыIээгъусэхэр гушыIалэхэм адарегъатхэх, гушыIэжыр («**Тхылыр – шIэныгъэм иIункIыбз**») тетрадым дарегъатхэ; г) IофшIэнэу 5-м кыщытыгъэ диалогым нэбгырэ IурытIоу кырегъаджэх. Мыщ дэжым точкэмэ ачыпIэкIэ шыкIэрэ гушыIэхэр хагъэуцожынхэ зэрэфаер арело.

9. ГушыIакIэхэр гушыIалэхэм адарегъатхэх (**инджылызыбз, губзыгъ, гушыIэжъ, IункIыбз**).

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты. Ар тхэнэу кызырашIыжын фаер арело.

Урокэу 11. Шэныгээ лые шылэп

Пишэрыль шхьагэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныггээхэр агэкэггэхьанхэр:

– едзыгьоу «**Еджапэр**» зыфиорэмклэ зэрагэшлэггэьыкли ащепхыггэ грамматическэ ыкли лексическэ материалыр кладжыкыжыныр, ар жаабзэ зэрэшаггэфедэшгүрэр нахышылу шыггэныр;

– упплэкун юфшэным фэггэхьазырыггэнхэр;

– гушыгэжгэу «**Шэныггэ лые шылэп**» зыфиорэр яггэшлэггэныр;

– урокым шаггэцэклэрэ юфыггэхэр кызырыклэрэ глаголхэр блэкыггэ уахгтэм итхэу аггэфедэшгьоу ггэсэггэнхэр (юфшл. 3) (Мы юфшлэныр аггэцаклэ зыхьуклэ, глаголэу кыхатхыкыггэхэм ахэт суффиксэу блэкыггэ уахгтэр кээзыггэлъяггөрэр клэлэеггэаджэм кыхариггэггэщын фэе.)

2. Еджэнымклэ ягпэлэсэнныггэ хэггэхьоггэныр.

4. Тхэнымклэ ягпэлэсэнныггэ хэггэхьоггэныр.

5. Текст кызырыкюу янэлосэ гушыгэ нэмыкл зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщыггэу кягурылоныр.

6. Урокым пишэрыльгэу илэр кягурылоныр ыкли зыгкэламыггэклэу, ар зэрээшлуахыщтым пыггэлъяггэнхэр.

Жабзэм ищысэхэр: **Сыда урокым шышгүшлаггэр? Сыд фэдэ оенка кэпхыггэр?**

Урокым иггүсэ лэпылэггүхэр: чыплэ приставкэхэм ятаблиц, тамыггэхэу «г», «д», «ш», «ч», «к» зыфилохэрэм кяггэпсырэ хьарыфхэр зэрытхэггэ таблицэр.

Урокым иклуакл

Мы урокым кытырэ юфшлэн-ггэцэклэнхэр клэлэеджаклохэм ежэ-ежырэу зэраггэцэклэщтым клэлэеггэаджэр пылыныр ипшэрыль, сыда плөмэ едзыгьоу аклүггэмклэ шэныггэу агклэлхэр зыфэдэхэр кыклэлыкlorэ урокым клэлэеджакломэ кышаггэлгэггөн фэе. Клэлэеггэаджэм ипшэрыльыр клэлэеджаклохэм юф зэрэшлэрэм лыпллэныр, ищыклаггэ хьүмэ, ахэм лэпылэггү афэхуныр ары.

1. Урокым икьежапэлэм унэмклэ ггэцэклэныр кызырашлыжыггэр клэлэеггэаджэм еуплэклу: нэбгырэ зытфыхмэ кызэхаггэуцоггэ рассказыр кьареггэлуатэ.

2. Ащ ыуж уплэжкун юфшлэным непэ зызэрэфагэхьязырыщтыр, гуетныгъэ ахэлъэу зэкIэхэм юф ашIэн ыкли урокым кыыщытыгъэ юфшлэнхэр зэкIэлъыкIохэу ежъ-ежъырэу зэрагъэцэкIэнхэ фаер, ищыкIагъэ хьумэ, упчIэкIэ ежъ зыкыфагъэзэн зэрэфитхэр арелю.

3. Урокым икIэухым едзыгъоу («ЕджапIэр») акIугъэмкIэ шIэныгъэу агъотыгъэхэмкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых:

– еджэпIэ предметэу зэрагъашIэхэрэм ацIэхэр кьаюшъухэу зызэрагъэсагъэр (научились называть предметы, которые мы изучаем в школе);

– еджэпIэ предмет зэфэшъхьафхэмкIэ урокхэм юфыгъоу ацагъэцакIэхэрэр зыфэдэхэм кьатегушыIэшъухэу зызэрагъэсагъэр (научились рассказывать о том, чем мы занимаемся на разных уроках);

– кIэлэеджэкIю дэгъур зыфэдэр кьаютэшъоу зызэрагъэсагъэр (научились рассказывать о том, кого называют хорошим учеником);

– якIэсэ еджэпIэ предметхэм кьатегушыIэшъухэу зызэрагъэсагъэр (научились рассказывать о своих любимых школьных предметах);

– ищыкIэгъэ приставкэхэр агъэфедэхээз, пкыгъохэр зыдэщыль чIыпIэхэр кьаюшъоу зызэрагъэсагъэр (используя нужные приставки места, научились говорить о том, где находятся предметы). Мыщ дэжъым чIыпIэ приставкэхэм ямэхъанэхэр таблицэмкIэ кIарегъэджыкIыжьых:

месторасположение предметов	щыт – стоит	щыс – сидит	щыль – лежит
на чём-либо	тет	тес	тель
в чём-либо; между какими-либо двумя предметами	дэт	дэс	дэль
внутри чего-либо	ит	ис	иль

– тамыгъэхэу «г», «д», «ш», «ч», «к» зыфиIохэрэм кьагъэпсырэ хьарыфхэмрэ ахэмэ кьагъэлъэгъорэ макъэхэмрэ зэрэкладжыкIыжьыгъэхэр (повторили буквы со знаками «г», «д», «ш», «ч», «к» и звуки, которые они обозначают). Мыщ дэжъым хьарыф-макъэхэр таблицэмкIэ кIарегъэджыкIыжьых:

г	гу	гъ	гъу			гъо	
д	дж	дз	дзу			дзо	
ш		шь	шьу	шI	шы	шьо	шо
ч		чь		чI			
к	ку	къ	къу	кI	кы	къо	ко

– а макъэхэр зыхэт IурыIупчъэхэр зэрээрэгъэшIагъэхэр (выучили скороговорки с этими звуками). (Мыщ дэжым IурыIупчъэхэр къарегъэложых: нэIубгъохэу 8, 10, 12, 19, 24).

– шIэныгъэм фэгъэхыгъэ гушыIэжытIу зэрээрэгъэшIагъэр (выучили две пословицы о знаниях). Мыщ дэжым гушыIэжъэр джыри зэ къарегъэложых: «Тхылъыр – шIэныгъэм иIункIыбз», «ШIэныгъэ лые щыIэп».

4. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 12. УплъэкIун IофшIэн

Урокым икIуакI

УплъэкIун IофшIэным игъэцэкIэн даублэным ыпэкIэ, ащ къыубытырэ материал шъхьаIэмкIэ кIэджыкIыжын кIэлэегъаджэм кIэлэеджакIохэм моуштэу афызэхыщэмэ ишIуагъэ къэкIошт:

1. УпчIэ оборотхэр («Сыд?», «Хэт?», «Сыд ышIэрэр?», «Сыд фэд?», «Сыдэуштэу?») зытетхэгъэ тхьапэхэр зэдыпэбгъоу кIэлэегъаджэм доскэм къыпелъэх е столбикэу доскэм къытыретхэх ыкIи а упчIэхэм ащыщ иджэуап гушыIэ горэ зытетхэгъэ карточкэ кIэлэеджакIо пэпчъ реты. (ГушыIэхэр мыщ фэдэнхэ альэкIышт: **гушыIэжъ, хырыхыхь, IурыIупчъ, кIэлэеджакIу, кIэлэегъадж, еджэ, ешIэ, мэгушыIэ, хьупхъэ, Iасэ, дэгъу, хьупхъэу, дэгъоу, Iушэу.**) КIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу упчIэ оборотхэм къарегъаджэх. ЕтIанэ шъхьадж икарточкэ тетхэгъэ гушыIэм къырегъаджэ, ащ фэбгъэуцушт упчIэр къырегъаIо.

2. Шъхъэ ыкIи пчъэгъэ зэфэшъхьафхэм арытэу лъымыкIотэрэ глаголэу «**хьупхъэ**» зыфIорэр кIэлэегъаджэм доскэм къытыретхэ:

... ухьупхъ, ... тыхьупхъ, ...сыхьупхъ, ... хьупхъэх, ... шъухьупхъ, ... хьупхъэ.

ЕтIанэ ычIэгъкIэ шъхъэ цIэпапкIэхэр къыкIетхэх:

ар, сэ, тэ, о, шъо, ахэр.

Шъхъ цIэпапкIэхэр ячIыпIэхэм агъэуцужьынхэу арелo. ЗыIэ къэзIэтрэ кIэлэеджакIохэр зырызэу доскэм къыдищхэзэ, глаголхэм къыкIурэ цIэпапкIэхэр точкэхэм ачIыпIэкIэ харегъэтхэжьых.

3. НэкIубгъоу 21-р, IофшIэнэу 2-р къыхарегъэгъэщы. Апэрэ сурэтыр аригъэльэгъузэ, упчIэ афегъэуцу: «**Нарт сыда ышIэрэр?**». Джэуапыр (Нарт тхылъым еджэ.) къызыратыжьыхэкIэ, нэкIубгъоу 24-м иятIонэрэ сурэт регъэплъых ыкIи упчIэ афегъэуцу: «**КIэлэегъаджэм сыда ышIэрэр?**» (КIэлэегъадэм кIэлэеджакIохэр регъаджэх.)

4. ГущыIэжъэу, хырыхыхъэу зэрагъэшIагъэхэр агу къегъэкIыжьых.

5. Егъэджен тхылъхэр алехых ыкIи уплъэкIун IофшIэнхэм апае тетрадхэр аретых.

6. УплъэкIун гъэцэкIэным IофшIэнхэр къызэрэщытыгъэхэм тетэу, зэкIэлъыкIохэу кIэлэеджакIохэм ежъ-ежъырэу тетрадым цагъэцакIэх.

Урокэу 13. Хэукъоныгъэхэм ягъэтэрэзыжьын

УплъэкIун IофшIэным хэукъоныгъэ хэзымышIыхъэгъэ кIэлэеджакIохэр кIэлэеджэкIо хъыбэйхэм адигъэлэпыIэхэзэ, хэукъоныгъэхэр арегъэгъэтэрэзыжьых: анахь хэукъоныгъэ макIэ зышIыгъэхэмкIэ кырегъажьэ, ахэр доскэм къыдищхэзэ, яхэукъоныгъэхэр къарегъаIох. Хэукъоныгъэр зышIыгъэм ихэукъоныгъэ кымыгъэтэрэзыжьышъурэмэ, тэрэзэу зытхыгъэ кIэлэеджакIом ар кырегъэгъэтэрэзыжьы ыкIи кызэхырегъэфы. Джауштгэу нэмыкI хэукъоныгъэхэр зышIыгъэ кIэлэеджакIохэр къыдищхэзэ, хэукъоныгъэу уплъэкIун IофшIэным хашIыхъагъэхэр зэкIэ арегъэгъэтэрэзыжьых.

Ащ нэмыкIэу шIэныгъэ дэгъухэр зиIэхэм кIэлэегъаджэм IофшIэн тедзэхэр аритмэ дэгъу. ГущыIэм пае, IофшIэнхэмкIэ тетрадым къыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр ашIынхэу.

II. ЕДЗЫГЪОУ «IAХЬЫЛХЭР»

Урокэу 14. Iахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ приставкэхэр

Пшъэрыль шъхьаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– гупсэу яIэхэр, ахэм агъэцэкIэрэ Iофыгъохэр зыфэдэхэр къаIотэшъоу гъэсэгъэнхэр;

– предмет зэфэшъхьафхэмкIэ езыгъаджэхэрэ кIэлэегъаджэхэм афэгъэхьыгъэ упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыIэгъу зэдашIышъоу гъэсэгъэнхэр.

2. Тамыгъэу «х»-м къыгъэпсырэ буквэ-макъэхэр агу къэгъэкIыжьынхэр, ахэр къызэраIохэрэр нахьышIу шIыгъэныр, а макъэхэр зыхэт IурыIупчъэр къаIошъоу гъэсэгъэнхэр.

3. Iахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ приставкэхэр ягъэшIэгъэнхэр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхъогъэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхъогъэныр.

5. Текст къызэрыкIоу янэIосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщытэу къагурыIоныр.

6. Урокым пшъэрыльэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэльыгъэнхэр.

Агъэпытэжьырэ гущыIэхэр: **хъунхэ, хьалыгъу, хъурай, рэхьат.**

ГущыIакIэхэр: **Iахьыл, шынкIы, епIу.**

Жабзэм ищысэхэр: Сэ **мышц фэдэ гупсэхэр сиIэх: ..., Сянэ ...м Iоф шешIэ. Си... ... епIу.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: Iахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ приставкэхэм ятаблиц.

Урокым икIуакI

1. Непэ урокым шашIэщтым иплан кIэлэегъаджэм кIэлэеджакIохэр нэIуасэ фешIых:

KIалэхэр, непэ едзыгъуакIэм изэгъэшIэн етэгъажьэ. Сегодня мы начинаем изучение нового раздела. ЕдзыгъуакIэм ыцIэр «Iахьылхэр». Новый раздел называется «Родственники». Непэрэ урокым иплан мышц фэд. План работы сегодняшнего урока такой: а) тамыгъэу «х»-м къыгъэпсырэ хьарыфхэмрэ, ахэмкIэ къагъэльэгъорэ макъэхэмрэ кIэтыджыкIыжьыщтых.

Будем повторять буквы со знаком «х» и звуки, которые они обозначают; б) тамыгъэу «х» зыхэт хьарыфхэм афэгъэхьыгъэ **ІурыІупчъэ** зэдгъэшІэшт. Выучим скороговорку с буквами со знаком «х»; в) **Іахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ** приставкэхэр зэдгъэшІэштых. Выучим приставки, указывающие на родственные отношения; г) игупсэхэм афэгъэхьыгъэу **Мадинат къыІуатэрэм тедэІушт**. Будем слушать рассказ *Мадинат* о своих родных. д) **Мадинат икъэІотэн фэдэу, тэри тиІахьылхэм афэгъэхьыгъэ къэІотэн зэхэдгъэуцошъоу зыдгъэсэшт**. Будем учиться составлять рассказ о своих родных, подобный рассказу *Мадинат*.

2. Тамыгъэу «х»-м къыгъэпсырэ буквэу доскэм тегъэпкІагъэхэм е хьарыфхэмрэ пычыгъохэмрэ ятаблицэкІэ къарегъаджэх.

3. Аудиогуальхэм (ІофшІ. 1) регъэдэлүх, къыкІарегъэІотыкІыжы.

4. **ІурыІупчъэм** (ІофшІ.2) Іоф дарегъашІэ: а) ащ жъажъэу къафеджэ; б) **Іахь-Іахьэу** къафеджэ, къыкІарегъэІотыкІыжы; в) «пшъэхъу» шыкІэм тетэу зырызэу кІэлэеджакІохэр къырегъаджэх; г) хэмыукъоу нахь псынкІэу къеджэрэмкІэ зэрегъэнэкъокъух.

5. **ІурыІупчъэр** зы нэбгырэ доскэм къытырырегъатхэ, адрэхэм тетрадхэм адарегъатхэ, хьарыфэу «хь»-м, ІофшІэным унашъоу пылым тетэу, кІарегъэгъэтхы. Сатырхэм арыкІозэ, хэукъоныгъэ хамышІыхъэу атхымэ еуплэкІу.

6. **Іахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ** приставкэхэр агу раубытэнхэм фэгъэхьыгъэ ІофшІэну 3-р арегъэгъэцакІэ: а) шъхъэ ыкІи пчъэгъэ зэфэшъхьафхэм арытхэу, **Іахьылыр** зыер къызэрыкІырэ гущыІэхэм къарегъаджэх, къызэрарегъэдзэкІыжыых; б) таблицэхэр тетрадхэм адарегъэшІыхъэх, **Іахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ** приставкэхэр къыхарарегъэщых.

7. *Гъэпсэфыгъом итакыкь*. КІэлэеджакІохэр доскэм къыдешых, анэлүхэр ежъ къыфэгъэзагъэхэу, зэготхэу къегъэуцух. Доскэм тетхэгъэ гущыІэхэм (**Іахьыл, ны, ты, ныжъ, тыжъ**) кІэлэеджакІохэр къарегъаджэх, етІанэ ареІо:

Мы будем играть в игру «Скажи, чей родственник». Я буду называть личное местоимение (сэ, о, ащ, тэ, шъо, ахэм) и бросать мяч вам по очереди. Тот, кому я бросила мяч, должен назвать слово, написанное на доске, прибавив к нему соответствующую приставку, обозначающую родственные отношения, а затем бросить мяч мне обратно. Кто неправильно скажет, тот выбывает из игры.

ГушыIэм пae, гушыIэу «Iахьыл» зыфиIорэр кIэлэегъаджэм доскэм кытыретхэ, шъхъэ цIэпапкIэхэмрэ Iахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ приставкэхэмрэ ащ ычIэгъкIэ кыкIетхэх:

Сэ си-

О уи-

Ащ и-

Тэ ти-

Шъо шъуи-

Ахэмэ я-

КIэлэегъаджэм цIэпапкIэр къеIо («Сэ...») ыкIи апэ ит кIэлэеджакIом Iэгуаор феды. Iэгуаор зыфидзыгъэ кIэлэеджакIом кыубытыни, «сиIахьыл» кыIон фae. КIэлэегъаджэм джауштэу джэгуныр лъегъэкIуатэ.

8. IофшIэнэу 4-м итекст моуштэу Iоф дарегъашIэ: а) аудиогуальхъэм регъэдэлух; б) зэкIэхэри зэгъусэхэу амакъэ мыльэшэу кырегъаджэх; в) нэбгыритIу-щы джыри зырызэу амакъэ Iоу текстым кырегъаджэ; г) Iахьылныгъэр кызырэыкIырэ гушыIэхэр кыхарегъэгъэщых, кыхарегъэтхыкIых, Iахьылныгъэр къэзыгъэльэгъорэ приставкэхэр гушыIэхэм къахарегъэгъэщых (Сян, сят, сянэжь, сшы, сшыпхъу).

9. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

10. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.

11. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты. Янэжь-ятэжьхэм ясурэтхэр кыздахьынхэу е ахэр сурэт къашIынхэу арело.

Урокэу 15. Iахьыл гупсэхэр

Пищэрыль шъхьалэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икъулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– ягупсэхэм нэшэнэшIоу ахэлхэр къалошъухэу гъэсэгъэнхэр.

(Ягупсэхэм щысэшIу атырахэу, ахэм ахэль нэшэнэ дэгъухэр ежьхэми ахэль ашIоигъоу пIугъэнхэр.)

– ежьхэм ашъхьэкIэ ахэль шэн-нэшанэхэр зыфэдэхэр къалошъухэу (*ежь-ежьырэу уасэ зэратыжьышъоу*) гъэсэгъэнхэр.

2. Тамыгъэу «х»-м кыгъэпсырэ буквэ-макъэхэр агу къэгъэкIыжьынхэр, ахэр кызыраIохэрэр нахьышIу шIыгъэныр, а макъэхэр зыхэт IурыIупчэр къалошъоу гъэсэгъэнхэр.

3. Тахылынгыэр кээзыгээльгээрэ приставкээр шьхьэ ыкИ пчээгээ эфэшъафхэм арытхэу агээфедэшъухэу гэсээгьэнхэр.

4. ЕджэнымкИэ яИэпИэсэныгээ хэггээхьогьэныр.

5. ТхэнымкИэ яИэпИэсэныгээ хэггээхьогьэныр.

6. Янэюсэ гушыИэ нэмыкИ зыхэмыт кээлотэным едэлүхэмэ, зэрэщытэу кьагурыИоным ыкИ информациеу кьыхахырэр кьаюжышъуным фэггээсэгьэнхэр.

7. Урокым пшьэрыльгэу иИэр кьагурыИоныр ыкИ зыИэкламыггэкИэу, ар зэрээшъуахыщтым пыггээльгыгьэнхэр.

Аггэпытэжырэ гушыИэхэр: **сипшьээшьэггэу, синыйбджэггэу.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сятэжъ ыцИэр ... Дэнэф янэжъ ыцИэр ... Дэнэф сэ сипшьээшьэггэу. Абрек сэ синыйбджэггэу.**

Урокым иггусэ ИпыИэггүхэр: Тахылынгыэр кээзыгээльгээрэ приставкээм ятаблиц.

Урокым икИуакИ

1. КИэлэеджакИохэр зэкИэ зэггусэхэу Тахылынгыэр кээзыгээльгээрэ приставкээм ятаблицэ кьыреггэаджэх.

2. Непэ урокым щашИэщтым иплан кИэлээггэаджэм кИэлэеджакИохэр нэлуасэ фешИых:

КИалэхэр, тинепэрэ урок иплан мыш фэд: а) **ТИахылы гупсэхэм тыкьызэратегушыИэшъурэр дггэпытэжыщт.** Будем закреплять наше умение рассказывать о своих близких родных.

б) **ТИныбджэггүхэм, типшьээшьэггүхэм яИахылы гупсэхэм такьытегушыИэшъоу зыдггээсщт.** Будем учиться рассказывать о близких родственниках наших друзей, подруг. в) **Иахылыр зыер кээзыгээльгээрэ приставкээр зэрэдггэфедэшъухэрэр нахышъу тшИыщт.** Будем совершенствовать наше умение использовать приставки, обозначающие родственные отношения.

3. УнэмкИэ ггээцкИэныр кИэлээггэаджэм еупльгкИу: кээлотэнэу кьатхыггэм нэггырэ зытлуц кьыреггэаджэ. Сатырхэм арыкИозэ, унэмкИэ ггээцкИэныр зэкИэхэм кьашИыжыггэмэ зреггашИэ.

4. Зыер кээзыгээльгээрэ приставкээр аггэфедэхээ, Тахылыр ежъхэм е зыгорэм зэрыер кьызэралошъурэр нахышъу шИыггэным фэггээхыггээ юфшИэнхэу 1-р, 2-р моущтэу ареггэггэцакИэх:

а) **КИалэхэр, сурэтхэм шъуяплъ! Мадинат янэжъхэм ыкИ ятэжъхэм нэлуасэ тафешИы.** Мадинат знакомит нас со своими

бабушками и дедушками. Ащ кыыlorэ гушыIэухыгъэхэм тяжьугъаджи кыызэтэжьугъэдзэкIых. Давайте прочитаем её предложения и переведём их.

б) ГушыIэухыгъэхэр тетрадым дарегъатхэх, приставкэхэр кыыхарегъэгъэщых.

5. Янэжъ-ятэжъхэм ясурэтэу къахыгъэхэр (къашIыгъэхэр) агъэфедэхэзэ, Мадинат зеришIыгъэм фэдэу, якласс ис кIэлэеджакIохэр ахэм нэIуасэ афашIых.

6. Iахылыр зьер шъхъэ зэфэшъхъафхэм арытэу кыызэрэпIощтыр агу раубытэным фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 3-р арегъэгъэцакIэ:

КIалэхэр, Iахылыр гупсэхэр зыхэхэр къапIо зыхъукIэ, приставкэу бгъэфедэн фаехэр IофшIэнэу 3-м кьегъэлыагъо. Упражнение 3 показывает, какие приставки нужно использовать для того, чтобы сказать, кто чей родственник. Тяжьугъадж ахэм икIи тыгу итэжъугъэубытэх. Давайте прочитаем и запомним их.

«Пшъэхъу» шIыкIэм тетэу кIэлэеджакIохэр сатыр пэпчъ кыыригъаджэхэзэ, гушыIэхэр кыызэрарегъэдзэкIых.

7. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* (Еплъ: Урокэу 14, уцугъоу 7 е «СеIофытэ синэнэжъы...» зыфиlorэ усэ сатырхэм движениехэр кыдарегъэшIых.)

8. Iахылыныгъэр къэзыгъэлыгъорэ приставкэхэр хэмыукъохэу агъэфедэнхэм фэзыгъасэхэрэ IофшIэнэу 4-р моуцтэу арегъэгъэцакIэ:

КIалэхэр, сурэтым шъуеплъ! Мыр Гупсэ. Ар ежъ игупсэхэм ыкIи ипшъэшъэгъоу Дэнэф игупсэхэм къатегушыIэ. Гупсэ рассказывает о своих родных и о родных своей подруги Дэнэф. Аудиогуальхэм шъуедэIу! Послушайте аудиоприложение.

а) IофшIэнэу 4-м иапэрэ уцугъо регъэдэлэх. б) УпчIэхэр аретых: **Гупсэ янэ сыда ыцIэр? Гупсэ ятэ сыда ыцIэр? Гупсэ янэжъ сыда ыцIэр? Гупсэ ятэжъ сыда ыцIэр?** в) IофшIэнэу 4-м иятIонэрэ уцугъо регъэдэлэх. г) УпчIэхэр аретых: **Хэта Дэнэф? (Дэнэф Гупсэ ипшъэшъэгъу.) Дэнэф янэ сыда ыцIэр? Дэнэф ятэ сыда ыцIэр? Дэнэф янэжъ сыда ыцIэр? Дэнэф ятэжъ сыда ыцIэр?**

9. Iахылыныгъэр къэзыгъэлыгъорэ приставкэхэр автоматизмэм нэсэу агъэфедэшъухэу гъэсэгъэнхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнхэр (5, 6) арегъэгъэцакIэх.

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжъхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гэцэкIэныр ареты. Ар тхэнэу кьаггэцэкIэнэу унашъо афешы.

Урокэу 16. Сигупсэхэм янэшэнэшлүхэр

Пшээрълъ шъхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икъяулайныггэхэр алкIэггэхьанхэр:

– ягупсэхэм нэшэнэшлюу ахэльхэр кьыдалохэзэ, ахэм кьагегушыIэшъухэу гьэсэггэнхэр;

– ежхэм ахэль нэшэнэшлүхэмкIэ уасэ зыфашыжызыэ кьызтегушыIэжышъунхэм фэггэсэггэнхэр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

3. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. Урокым пшээрълъэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкламыггэкIэу, ар зэрэзэшлуахыщтым пыггэлъыггэнхэр.

ГушыIаклэхэр: **ЮфшIаклү, чан, Iэдэб, шыкIашлү, IэпкIэ-лъяпкI, шынкIы, чэфы, чэфынч, цыфышлү.**

Жабзэм ищысэхэр: Сэ **сыЮфшIаклү. Сэ сянэжъ цыфышлү.**

Урокым игъусэ IэпыIэггүхэр: Iахьылныггэр кьэзыггэлъэггөрэ приставкэхэм ятаблиц.

Урокым икIуакI

1. Непэ урокым шызэшлуахын фэе пшээрълъхэр арелю:

КIалэхэр, непэрэ урокым мыщ фэдэ пшээрълъхэр шытиIэх:

а) Тэ тхэль нэшэнэшлүхэр кьэтIотэшъухэу зыдггэсэщт. Научимся рассказывать о своих хороших качествах характера.

б) Тигупсэхэм ахэль нэшэнэшлүхэр кьэтIотэшъухэу зыдггэсэщт. Научимся рассказывать о хороших качествах наших родных.

в) ГушыIэхэр зэрэзэхэтхэмкIэ ушэтын цыкIү тшыщт. Проведём небольшое исследование по составу слов. **г) Интонации тэрэзкIэ гушыIэухыггэхэм тыкъяджэу зыдггэсэщт.** Будем учиться читать предложения с правильной интонацией.

2. Нах гупкIэу класс кIэлэеджакIохэм ащыщ доскэм кьыдешы, ЮфшIэнэу I-м кьытырэ гьэцэкIэныр доскэм кьыщишIынэу унашъо фешы.

Доскэм Iут кIэлэеджакIом риIуаггэр еггэцэкIафэкIэ, унэмкIэ гьэцэкIэныр кIэлэеггяджэм еуплгэкIү: кьаггэхьазырыггэ рассказхэр нэбгырэ зытIушмэ кьареггэлуатэ.

3. ИофшIэнэу 1-м кытырэ пшъэрылгыр доскэм Iут кIэлэеджакIом зэшIуихыгъэмэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэхэри егупшысэнхэу арело, яшIошIхэм ядэу. Ежь кIэлэегъаджэр ягъусэу, ИофшIэныр джыри зэ зехафыжы, гушыIэхэр тетрадым датхэх:

Тян, ян, шыуян, шыуянэжь, ян, янэжь, тят, тятэжь, ят, ятэжь.

4. КъэзыIотэр, упчIэ, Iэтыгъэ гушыIэхыгъэхэм амакъэ дашIызэ къяджэшъухэу зыгъэсэхэрэ ИофшIэнэу 3-р арегъэгъэцакIэ: а) ГушыIэхыгъэхэм кIэлэеджакIохэр ежь-ежьырэу агукIэ арегъаджэх. б) Ахэр зэрээзтекIхэрэмкIэ яшIошIхэр къарегъаIох. в) Ахэр зэрээзтекIхэрэр макъэкIэ къэбгъэлыгъон плъэкIышттымэ е умыльэкIыштмэ еплъыкIэу яIэхэр къарегъаIох. г) «Пшъэхъу» шыкIэм тетэу кIэлэеджакIо пэпчъ гушыIэхыгъэхэм зэкIэхэм къарегъаджэ. ИщыкIагъэ хъумэ, къеджакIэм ищысэ кIэлэегъаджэм арегъэлыгъу.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъыкь.* («СеIофытэ синэнэжы...»)

6. Цыфым хэль нэшэнэшIухэр кызырэыкIырэ гушыIэхэм кIэлэеджакIохэр нэIуасэ афишIынхэм пае, ИофшIэнэу 4-р арегъэгъэцакIэ:

КIалэхэр, кызыэрэтIуагъэу, тIахьылхэм янэшэнэшIухэм ыкIи тэ тхэль нэшэнэшIухэм такъытегушыIэшъоу джыдэдэм зыдгъэсэшт. Как было уже сказано, сейчас мы будем учиться говорить о своих положительных качествах и о положительных качествах наших родных. Для этого нам нужно познакомиться со словами, обозначающими черты характера человека. Давайте послушаем, как дикторы произносят эти слова, и попробуем повторить за ними правильно: а) Сурэтым регъэплых. б) Аудиогуальхэм тIо регъэдэлух, кыкIарегъэIотыкIыжы. в) «Пшъэхъу» шыкIэм тетэу адыгабзэкIэ тхыгъэ гушыIэхэм къарегъаджэх. (Мыщ дэжым гушыIэхэм якъэIуакIэрэ ахэм ямэханэхэмрэ нахь дэгъоу агу рабытэным фэшI, зэкIэ кIэлэеджакIохэм гушыIэхэр тIорытIо къаIожыфэхэкIэ ИофшIэным игъэцэкIэн лъагъэкIуатэмэ дэгъу.) г) ГушыIальэм гушыIэхэр датхэх. КIэлэегъаджэр сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэм Иоф зэрэшIэрэм лъэплъэ, мытэрээу зыгорэ зытхырэр цыкIу-цыкIоу егъэтэрэзыжы.

7. ГушыIакIэхэр яжабзэ щыщ хъунхэм пае, ИофшIэнэу 5-р арегъэгъэцакIэ:

а) Шъхьадж игупсэхэм ахэль нэшанэхэр агу къагъэкIыжынэшъ, къаIотэнэу зыкъагъэхъазырын зэрэфаер арело. Ащ пае зы такыкь

ареты. б) Нахь кЛэлэеджэкLo чанхэу, хьазырэу зызылгытэжьхэрэм ягупшысэхэр апэ кьарегьаlox, етlанэ нахь зышымыгугьужьхэрэм кЛэлэегьаджэр lэпыlэгьу афэхьузэ, ахэри кьегьэгушылэх. Ыужырэ кЛэлэеджэкLo купым схемэ-lэпыlэгьур ыгьэфедэмэ хьушт:

Сэ сянэ ..., сятэ ..., сянэжь ..., сятэжь

8. КЛэлэеджакloхэм ежь-ежьырэу уасэ зэратыжьызэ, нэшэнэшloу ахэлхэр зыфэдэхэу альытэрэм елытыгьэу, кьызытегушылэжьышгьухэу гьэсэгьэнхэм пае, loфшlэнэу б-р кЛэлэегьаджэм моуштэу зэхещэ:

Кlалэхэр, Буратинэ шьэожьые чэф, шьэожьые шыкlай. Буратино – озорной мальчик. Послушайте, что он говорит о себе, как он хвастается.

Буратинэ игушылэхэм кьафеджэ, кьыкlарегьэлотыкlыжьы. Етlанэ упчlэ афегьэуцу: Какую приставку Буратино прибавляет к словам, чтобы сказать, какой он сам по харатеру? (Приставку **сы-**.) Давайте мы тоже поозорничаем, похвастаемся: скажем о себе хорошие слова.

9. loфшlэнэу 7-р арегьэгьэцакlэ: апэ нахь кЛэлэеджэкlo чанхэм гушылэр ареты, ащ ыуж ехьырэхьышэхэрэр кьегьэгушылэх.

10. loфшlэнхэмкlэ тетрадым кьышытыгьэ гьэцэкlэнхэр арегьэшlых.

11. КЛэлэегьаджэм урокымкlэ зэфэхьысыжь кЛэлэеджакloхэм аригьэшl зыхьукlэ, мыщ фэдэ упчlэ аритмэ дэгьу: **Сьда непэ кlэу зэдгьэшlагьэр?** Что нового мы сегодня выучили? (Научились рассказывать о том, какие у нас хорошие качества, и какие хорошие качества у наших родных.)

12. Унэмкlэ гьэцэкlэныр ареты: а) гушылакlэхэр зэрагьэшlэнхэр (loфшl. 4); б) ягупсэхэм янэшэнэшlухэм кьатегушылэнхэу (тхэнэу икlи жэрыloкlэ кьалотэнэу) зыкьагьэхьазырыныр.

Урокэу 17. Сигупсэхэм сатегушылэ

Пиьэрыль шьхьalэхэр:

1. Жэрылуабзэм икьулайныгьэхэр алэкlэгьэхьанхэр:

– ягупсэхэм нэшэнэшloу ахэлхэр кьыдалохзэ, ахэм афэгьэхьыгьэ кьэлотэн зэрашlышгьурэр гьэпытэгьэныр;

– нэлуасэ зэфэхьухэрэм зэрагорэ гушылэхэр ягьэшlэнхэр, ягупсэхэм афэгьэхьыгьэ кьэлотэн цыкlu нэлуасэ зыфэхьухэрэм фашlышгьоу гьэсэгьэнхэр;

– цыфыр кызэрыкырэ пкыгыуацлэхэм нэшэнэ плышыуацлэхэр ягысэхэу кялошбухэу гэсэггэнхэр.

2. Тамыггэу «ж»-м кыггэпсырэ буквэ-макбэхэр агу кыггэккыжыггэнхэр, ахэр кызэралохэрэр нахышу шыггэныр, а макбэхэр зыхэт лурьупчээр кялошбоу гэсэггэнхэр.

3. Еджэнымккэ ялэпэлэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. Тхэнымккэ ялэпэлэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

5. Текст кызэрыккэу янэлосэ гущылэ нэмыккэ зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщытэу кягурылоныр.

6. Урокым пшээрылгэу илэр кягурылоныр ыккэи зылэкламыггэккэу, ар зэрээшуахыщтым пыггэлгыггэнхэр.

Аггэпытэжырэ гущылэхэр: цыфым инэшэнэшлүхэр кызэрыккырэ гущылэхэр.

Гущылаккэу: **еггэжбу, еггэжбо.**

Жабзэм ищысэхэр: **Нэлүасэ тызэфггэху.**

Урокым иггусэ лэнылэггүхэр: лэхылныггэр кээзыггэлгэггөрэ приставкэхэм ятаблиц.

Урокым иккыаккэ

1. Блэккыггэ урокым щыщ лөфшлэнэу 4-м иаудиогуальхьэ ккэлэеджаккэу джыри зэ реггэдэлүжыкы, кыкклареггэлотыккыжы.

2. Унэмккэ ггэцэккэныр еуплгэккэу: нэбгырэ зытлүщмэ кызэхэаггэуцоггэ рассказхэр кьареггэлүатэх. Сатырхэм арыккэу, зэккэ ккэлэеджаккэу унэмккэ ггэцэккэныр тхэнэу кьашкыжыггэмэ еуплгэккэу.

3. Непэ урокым шаггэцэккэу фэе пшээрылгэхэм ккэлэеджаккэу ащеггэггэуазэх: а) **Тамыггэу «ж» зыхэт хьарыфхэр тыгу кьэдггэккыжыщтыкы** (доскэм теггэпккэггэ хьарыфхэр кьеггэлбэггөх); б) **мы хьарыфхэр зыхэт лурьупчээр зэдггэшлэщт;** г) **тигупсэхэм ахэл нэшэнэшлүхэр зыфэдэхэр нэлүасэ тызыфэхурэм фэтлөтэшбоу зыдггэсэщт.** *Будем учиться рассказывать нашим новым знакомым о хороших качествах наших родных. Джи аудиогуальхьэм шьудэлү, кьыккэшлүотыккыжы.*

4. Аудиогуальхьэм (лөфшл. 1) реггэдэлүх, кыкклареггэлотыккыжы.

5. лөфшлэнэу 2-м моущтэу лөф дареггашлэ: а) лурьупчггэм жьажгэу кьафеджэ; б) лурьупчггэм лэхь-лэхьгэу кьафеджэ, кыкклареггэлотыккыжы.

в) кIэлэеджакIохэр зэкIэхэри зэггусэхэу амакгэ Iоу кырегъаджэх;
г) нэбгырэ зырызэу кырегъаджэх – нахь псынкIэу хэмыукбоу кьеджэрэмкIэ зреггэнэкьокьух.

6. ЦIыфым инэшанэхэр кызырыкIырэ гушыIэхэр пкыггьуацIэмэ яггусэхэу аггэфедэшгунхэм фэггэхьыггэ IофшIэнэу 3-р моуштэу ареггэггэцакIэ: а) гушыIээггусэхэм кырегъаджэх, кызырареггэдзэкIыжыых; б) ащ фэдэ гушыIэхэр зыфэггэхьын плэкIынэу ашIэрэ цIыфхэр агу кьаггэкIыжыынэу арелю; в) янэIуасэхэм, ягупсэхэм ацIэхэр кыдаIохэзэ, гушыIээггусэу кьэтыггэхэр хэтхэу гушыIэухыггэхэр зэхареггэггэуоох. Шгхьадж зэхиггэуоцоггэ гушыIэухыггэр тетрадым дыреггьатхэ.

7. *Ггэпсэфыггьом итакьикь.* («Селюфьтэ синэнэжы...»)

8. Аудиогуальхэм (IофшI. 4) реггэдэлух, кыкIареггэIотыкIыжы.

9. ЗэдэгушыIэггум (IофшI. 4) нэбгырэ тIурытIоу кырегъаджэх.

10. Еж янэIуасэхэм, яIахьылхэм афэггэхьыггэ зэдэгушыIэггү нэбгырэ тIурытIоу кьаггэхьазырынэу унашгю афешIы. Ащ пае такьикьиплI – тфы ареты.

11. Хьазыр хгхэрэм язэдэгушыIэггүхэм адрэ кIэлэеджакIохэр едэлух.

12. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыггэ ггэцэкIэнхэр ареггэшIых.

13. УрокымкIэ зэфгэхьысыжгхэр ареггэшIых.

14. УнэмкIэ ггэцэкIэныр ареты.

Урокэу 18. Самирэ янэжгрэ Алэнэрэ язэдэгушыIэггү

Пишгэрыль шгхьалэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икгулайныггэхэр алэкIэггэхьанхэр:

– хьакIэм пэгушIуатэхэ зыхгукIэ, ащ ралорэ гушыIэхэр кьаIошгүхэу ггэсэггэнхэр;

– зыфэггумэкIхэрэ цIыфхэм япсауныггэ, яIофхэм язьтет кIэупчIэшгүхэу ггэсэггэнхэр – адыггэ зэдэгушыIакIэм нахь пэблаггэ шIыггэнхэр.

2. Адыггэ гушыIэггэпсыкIэм лыгггэплгэггэнхэр – адыгабзэр нахь зэхашIэу ггэсэггэнхэр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпэлэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

свою подругу Алёну ...к кому? (к бабушке). Самирэ инэнэжэрэ Алёнэрэ зэрээдэгущыІэхэрэм шыудэІу. Послушайте разговор бабушки Самiry и ... кого? (Алёны). Помогайте Алёне отвечать бабушке на адыгейском языке, так как она не понимает русского языка.

б) Аудиогуальхьэм регьэдэлух: Алёнэ игушыІэхэм ауж зэпыугьохэр ышызэ, ахэр адыгабзэкІэ кІэлэеджакІохэм кызырарегьэдзэкІыжыых.

6. *Гьэпсэфыгьом итакыкь.* («СеІофытэ синэнэжы...»)

7. Нэнэжымырэ Алёнэрэ язэдэгущыІэгьу джыри зэ кІэлэеджакІохэр еж-ежырэу регьэдэжыых. Алёнэ игушыІэхэр адыгабзэкІэ пэрытх тхьапэм (черновик) тыратхэнхэу унашьо афешы. Зэгос кІэлэеджакІохэм гушыІэухыгьэхэр зэфэдэу зэрадзэкІыгьэхэмэ зэрагьэпшэнхэу арело. ІофшІэнэу 3-р агьэфедэзэ, зарегьэупльэкІужы.

8. Самирэ янэжэрэ Алёнэрэ язэдэгущыІэгьу рольхэмкІэ (адыгабзэкІэ) кыырегьаджэх.

9. ІофшІэнэу 2-м (диалогым) кыхьэгьэщыгьэ гушыІэхэр, гушыІэухыгьэхэр кыхьарегьэтхыкІых.

10. Цыф шэн-нэшанэхэр кызырыкІрэ гушыІэхэр агу раубытэнхэм пае, джэугкІэу «Пшьэхьу цыкІу»-кІэ егьэджэгух (ІофшІэныр 4).

11. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кыщытыгьэ гьэцэкІэнхэр арегьэшых.

12. УрокымкІэ зэфэхьысыжыхэр арегьэшых.

13. УнэмкІэ гьэцэкІэныр ареты.

Урокэу 19. Сэтэнай письмэ кыфэкІуагь

Пигьэрыль шьхьаІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икьулайныгьэхэр аІэкІэгьэхьанхэр:

– Іахьылныгьэр кьэзыгьэлъэгьорэ приставкэхэр агьэфедэхэзэ, ягупсэхэм яшэн-нэшанэхэм афэгьэхьыгьэ кьэІотэн зэрашышгьурэр нахьышлу шыгьэныр;

– Іахьылныгьэр кьэзыгьэлъэгьорэ приставкэхэр агьэфедэхэзэ, ягупсэхэм яшэн-нэшанэхэм афэгьэхьыгьэ зэдэгущыІэгьу зэрашышгьурэр нахьышлу шыгьэныр.

2. ЕджэнымкІэ яІэпэлэсэныгьэ хэгьэхьогьэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныгээ хэгээхьоггээнэр.

5. Текст кызырыкIоу янэлосэ гушылэ нэмыкI зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

6. Урокым пшээрылэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зылэкламыггэкIэу, ар зэрээшIуахыштым пыггээлыггээнхэр.

Аггэпытэжыырэ гушылэхэр: цыфым инэшэнэшIүхэр кызырыкIырэ гушылэхэр.

ГушылэкIэхэр : **кыпфэсэггэхьы, кысфэггэхьы.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сыд уикгэбар? Тиунаггэо исурэт кыпфэсэггэхьы. Ори шьуунаггэо исурэт кысфэггэхьы.**

Урокым иггусэ IэпыIэггүхэр: табличкэхэу цыфым ишэн-нэшанэхэр кызырыкIырэ гушылэхэр зытетхаггэхэр.

Урокым икIуакI

1. АдыгабзэкIэ гушылэнхэм кIэлэеджакIохэр тыриггэпсыхьанхэм ыкIи блэкIыггээ урокым щызэраггэшIэггээ типовой фразэхэр аггэпытэжыныным апае, мыщ фэдэ упчIэхэр аретых:

Мадинат, уинэнэжгэ сыдэу щыт? Анзор, пшы иIофхэр сыдэу щытых? Кьантемыр, уятэжгэ сэлам фабэ сфехыжгэ.

2. УнэмкIэ ггээцэкIэныр еуплгэкIу: сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэм зэкIэхэм унэмкIэ ггээцэкIэныр тхэнэу кьашIыжыггэмэ еуплгэкIу.

3. ЕджэнымкIэ кIэлэеджакIохэм яIэпэлэсэныггээ хэгээхьоггээнэм, зыфэггумэкIырэ цыфхэм япсауныггээ, яIофхэм язытет зэрэкIэупчIэшгүхэрэр ггэпытэггээнэм афэггэхьыггээ IофшIэнэу I-р кIэлэеггэаджэм моушгтэу зэхещэ: а) IофшIэным кыгггэуцурэ пшээрылэым зы кIэлэеджакIохэм ащыщ горэ кыреггэаджэ; б) Аудиогуальхьэм регггэдэлүх; в) гушылгүхыггээ пэпчгэ регггэдэлүх, кыкIарегггэIотыкIыжы; г) кIэлэеджакIохэр ежгэ-ежгырэу амакгэ мыIэтыггэу пысьмэм регггэаджэх; д) анахь кIэлэеджэкIо гупкIэмэ ащыщ горэ кыреггэаджэ; е) гурыт кьулайныгггэхэр зилэ кIэлэеджакIохэм ащыщ горэ кыреггэаджэ; ж) кIэлэеджэкIо хыбгэйхэм ащыщ горэ кыреггэаджэ.

4. Аужырэ еджакIор пысьмэм кьеджгэфэ, адрэхэм IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышчытыггээ ггээцэкIэнхэр арегггэшIых.

5. *Ггэпсэфыггэом итаккыкь.*

6. Цыфым ишэн-нэшанэхэр кызырыкIырэ гушылэхэр нахь пытэу агу раубытэнхэм фэггэхьыггээ IофшIэныр (2) арегггэггэцакIэ:

а) точкэхэм ачыпIэкIэ ищыкIэггэ гушыIэхэр хаггэуцожьхээ, зэдэгушыIэггум нэбгырэ тIурытIоу кьеджэнхэу зыкьяггэхьазырынэу кIэлэеджакIохэм унашьо афешы. IофшIэнэу 1-м итекст аггэфедэн зэрэфаер ареIо ыкIи зыкьяггэхьазырынэу такыкьитIу-щы ареты; б) хьазырэу зызылгыггэжьхэрэр апэ кыыреггэаджэ, етIанэ зигуггэуелIыныггэ нахь макIэхэм гушыIэр ареты.

7. IофшIэнэу 2-р кьин кьызышымыхьурэ кIэлэеджакIохэм IофшIэнхэмкIэ тетрадым кьыщытыггэ IофшIэн тедзэхэр ареггэггэцакIэх.

8. ЦIыфым ишэн-нэшанэхэр кьызэрыкIырэ гушыIэхэр Данэ иписьмэ (IофшI. 1) кьыхареггэггэщых. А гушыIэхэр зытетхггэ табличкэхэр кIэлэеггэаджэм доскэм кьыпелггэ. Хьарыфылггэм елгытыггэу (по алфавиту) гушыIэхэр зэкIэлгыкIохэу кIэлэеджакIохэм кьыпареггэальггэ, зэкIэ зэггусэхэу джыри зэ гушыIэхэм кьареггэаджэжыхь.

9. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр ареггэшIых.

10. УнэмкIэ гьэцэкIэныр ареты.

Урокэу 20. Джыри зы унаггэо исурэт

Пишэрылггэ шьхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икьулайныггэхэр аIэкIэггэхьанхэр:

– Iахьылныггэр кьэзэрыкIырэ гушыIэ зэхэлггэхэу кьыкIэIотыкIыжыггэ шьуашэ зиIэхэр (ны-тыхэр, ...) аггэфедэхээ, ежэ ягупсэхэм, янэIуасэхэм кьазэрэтегушыIэшгухэрэр нахьышIу шыггэныр.

2. Iахьылныггэр кьэзыггэлггэггэрэ приставкэхэр зэраггэфедэшгурэр автоматизмэм нэггэсыггэныр.

3. ГушыIэр зэрзэхэтымкIэ ушэтынхэр яггэшIынхэр: адыгабзэм ихабзэхэр нахь зэхашIэхэу гьэсэггэнхэр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

5. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

6. Текст кьызэрыкIоу янэлосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едэIухэмэ, зэрэщыггэу кьагурыIоныр.

6. Урокым пишэрылггэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкламыггэкIэу, ар зэрзэшIуахьщтым пыггэлгыггэнхэр.

Аггэтытэжырэ гушыIэхэр: Iахьылныггэр кьызэрыкIырэ гушыIэхэр.

ГушыIакIэхэр: зэIахьылныггэр кьызэрыкIырэ гушыIэхэр (зэшых, зэшыпхьух, зэш-зэшыпхьух).

Жабзэм ищысэхэр: **Сянэжь-сятэжьхэр Гуых. Алырэ Къэпльанрэ зэшы.**

Урокым игъусэ ЁпыІэгъухэр: гушыІэухыгъэу зэрагъашІэхэрэм ящысэ ЁпыІэгъухэр.

Урокым икІуакІ

1. УнэмкІэ гъэцэкІэным иуплбэкІункІэ кІэлэегъаджэм урокыр къызэІуехы: яныбджэгъухэм (япшъэшъэгъухэм) афатхыгъэ письмэхэм нэбгырэ зытІущ къарегъаджэ. Сатырхэм арыкІозэ, кІэлэеджакІохэр зэкІэхэри урокым фэхазырхэмэ еуплбэкІу.

2. ГушыІэ зэхэлъэу къыкІэІотыкІыжыгъэ шъуашэ зиІэхэм (янэ-ятэхэр, янэжь-ятэжьхэр) ягъэфедэн нахышІу шІыгъэным ыкІи гушыІакІэм (ыш-ышыпхъухэр) нэІуасэ фэшІыгъэнхэм фэгъэхыгъэ ІофшІэнэу 1-р моуцтэу арегъэгъэцакІэ: а) сурэтхэм арегъэплых; б) сурэтхэм зэкІэхэм ахэтпшъэшъэжыер (Маринэ) къыхарегъэгъэщы; в) сурэтхэм акІэтхэгъэ гушыІэухыгъэхэм къарегъаджэх, къызэрарегъэдзэкІых; г) къыкІэІотыкІыжыгъэ шъуашэ зиІэ гушыІэ зэхэлъхэр къыхарегъэгъэщых; д) кІэлэеджакІохэм ащыц горэм ахэр доскэм къытырырегъатхэх ыкІи Іахылыр зыер къэзыгъэлъэгъорэ приставкэхэр къыхырегъэгъэщых; е) Маринэ игупсэхэр сурэтхэмкІэ зэкІэлъыкІохэу къаригъэлъэгъухэзэ, упчІэу «Хэта мыхэр?» афегъэуцу, упчІэхэм джэуапхэр къарарегъэтыжых. (Мыхэр Маринэ янэ-ятэх. Мыхэр Маринэ янэжь-ятэжьых. Мыхэр Маринэ ыш-ышыпхъух.)

3. КъыкІэІотыкІыжыгъэ шъуашэ зиІэ гушыІэ зэхэлъхэр Іахылныгъэр къызэрыкІхэрэр шъхъэ ыкІи пчъэгъэ зэфэшъхьафхэм арытхэу къалошъухэу гъэсэгъэнхэм фэгъэхыгъэ ІофшІэнэу 2-р арегъэшІы:

КІалэхэр, ІофшІэнэу 2-м шъуеплъ. Ны-тыхэр, ныжъ-тыжъхэр зыхэр шъхъэ ыкІи пчъэгъэ зэфэшъхьафхэм арытхэу дгъэфедэшъоу зыдгъэсэшт. Мы научимся называть в разных лицах чьи родители, бабушки и дедушки. Сэ сыкъеджэшт, шъо къыкІэшъуІотыкІыжышт. Я буду читать, а вы будете за мной повторять.

4. ІофшІэнэу 2-м къыщытыгъэ гушыІэхэр автоматизмэм нэсэу агъэфедэшъухэу ыгъэсэнхэм пае, мышц фэдэ ІофшІэн кІэлэегъаджэм арегъэгъэцакІэ:

а) КІалэхэр, джы «пшьэхъу цыкІукІэ» тыджэгущт. Сэ кьесэгъажьэ: «Сэ сянэ-сятэхэр сикІасэх. Оры, Мадинат, о уянэ-уятэхэр уикІасэха?». (Мы гушыІэхухыгъэ-щысэхэр кІэлэегъаджэм доскэм кьытыретхэх.) Мадинат кьыпедзэ: «Ары, сэ сянэ-сятэхэр сикІасэх. Оры, Къантемыр, о уянэ-уятэхэр уикІасэха?» Джауштэу гушыІэхухыгъэхэр нэбгырэ пэпчъ кьырегъало.

б) Ащ кьыкІэлэкІо мыш фэдэ гушыІэхухыгъэхэр: «Сэ сянэжь-сятэжьхэр Іушых. Оры, Къантемыр, о уянэжь-уятэжьхэр Іушха?».

в) Ащ ыуж арело: «Джы шьэожьыехэр зэкІэхэри зэгъусэхэу пшьэшъэжьыехэм яупчІыщтых. *Теперь все мальчики вместе спросят у девочек:* «Маринэ янэ-ятэхэр ныбжьыкІэха?» Пшьэшъэжьыехэм джэуапыр кьаты: «Ары, Маринэ янэ-ятэхэр ныбжьыкІэх». ЕтІани шьэожьыехэр пшьэшъэжьыехэм яупчІых: «Маринэ янэжь-ятэжьхэр Іушыха?» Пшьэшъэжьыехэм джэуапыр кьаты: «Ары, Маринэ янэжь-ятэжьхэр Іушых».

г) Джы пшьэшъэжьыехэр шьэожьыехэм арегъэупчІых: «Тэ тянэ-тятэхэр ныбжьыкІэх. Шьо шьуянэ-шьуятэхэр ныбжьыкІэха?» Шьэожьыехэм джэуапыр кьатыжьы: «Ары, тэ тянэ-тятэхэри ныбжьыкІэх».

д) Зэшхэр е зэшыпхухэр классым исхэмэ, мыш фэдэ упчІэ кІэлэегъаджэм кІэлэеджакІомэ афигъэуцумэ хьущт: «Мадинатрэ Къантемыррэ янэ-ятэхэр ныбжьыкІэха?»

5. ЯІахьылхэр якІасэхэмэ, ахэр зыпыль Іофхэм, аныбжьыкІэ зыфэдэхэм афэгъэхьыгъэ зэдэгущыІэгъу зэдашышъуным фэзыгъасэхэр ІофшІэнэу 3-р моуштэу арегъэгъэцакІэ: а) аудиогуалъхэм регъэдэлух; б) гушыІэхухыгъэ пэпчъ джыри зэ регъэдэлух, кьыкІарегъэлотыкІыжьы; в) ежь-ежьырэу агукІэ регъаджэх; г) нэбгырэ тІурытІоу амакъэ мылгэшэу регъаджэх; д) амакъэ Іоу нэбгырэ тІурытІоу кьырегъаджэх; е) ежьхэм ягупсэхэм афэгъэхьыгъэ сценкэ нэбгырэ тІурытІоу кьагъэхьазыры; ж) хьазыр хьугъэхэм ясценкэхэр кьашІых.

6. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* («СеІофытэ синэнэжьы...»)

7. ЗэІахьылныгъэр кьызэрыкІырэ гушыІэхэр гъэпсыгъэ зэрэхьухэрэ шыкІэм фэгъэхьыгъэ ІофшІэнэу 4-р зэхарегъэфы:

КІалэхэр, адыгэ гушыІэгъэпсыкІэм ишьэфхэм ащыщ нэІуасэ зыфэтшІыщт. *Мы познакомимся с одним из секретов адыгейского словообразования. Сурэтхэм шьуяплъ, гушыІэхэм шьукъядж.*

Какая часть слова повторяется во всех этих словах? (приставка зэ-). Сурэтхэм арышыхьэггэ кэлэцЫкІухэр сьдэушцгэу зэфышцытыха? Кем приходятся друг другу ребята, изображённые на рисунках? (братья, сёстры, брат и сестра) Как видите, в этих названиях на русском языке нет приставок. Для того, чтобы подчеркнуть, что люди друг другу приходятся кем-либо, к названию родственника адыги прибавляют приставку «зэ-». Шьуепль (доскэм кытыретхэ: шыхэр – братья, зэших – являются братьями друг другу; шыпхухэр – сёстры, зэшыпхух – являются сёстрами друг другу).

8. ГушыІакІэхэм (зэших, зэшыпхух, зэш-зэшыпхух) яІэкІоцІ мэхьанэхэр агу раубытэнхэм пае, ІофшІэнэу 5-р ареггэгьэцакІэ: а) сурэтым (ІофшІ. 4) арышыхьэггэ кэлэцЫкІухэм цІэхэр афареггэурых, ахэр яІахьылныггэхэмкІэ зэрээзэфышцытхэр кьареггэІох; б) гушыІэхухыггэхэр доскэм кытыретхэх, ахэр тетрадым дареггьатхэх; в) гушыІэхэм приставкэу зэ-кьахареггэгьэшы.

9. Непэ нэІуасэ зыфэхьуггэ гушыІэхэм кыыреггьаджэх (ІофшІ. 6), ахэр гушыІалгэм дареггьатхэх.

10. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кышцытыггэ гьэцэкІэнхэр ареггэшых.

11. УрокымкІэ зэфэхьысыжьхэр ареггэшых.

12. УнэмкІэ гьэцэкІэныр (ІофшІ. 7) ареты: а) хырыхыхьэхэр кьашІэнхэу; б) ІофшІэныр зэрэшытыу тхэнэу кьашыхьынэу; в) хырыхыхьэхэмрэ ахэм яджэуапхэмрэ езбырэу кыызэраггэшІэнэу.

Урокэу 21. Сшыпху цыкІу

Пиһэрыль шьхьаІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икьулайныггэхэр аІэкІэггэхьанхэр:

– ягупсэ е янэІосэ ныбжьыкІэхэм янахьыжьыггэ-нахьыкІаггэ аггэунэфышьюу ыкІи кьаІошьюу гьэсэггэнхэр;

– ялэггухэм атхыггэ усэ цыкІухэм яджэнхэр: адыгабзэм ымакьэ дахэу, гоІоу зэрэшытыр зэхяггэшІэныр, ар шІу яггэлгэггьуггэныр, ашыхэм, ашыпхухэм шІульггьуныггэ афыряІэу пІуггэнхэр.

2. Тамыггэу «ц»-м кыыггэпсырэ хьарыф-макьэхэр агу кьэггэкІыжьынхэр, ахэр кыызэраІохэрэр нахьышІу шыггэныр, а макьэхэр зыхэт ІурыІупчьэр кьаІошьюу гьэсэггэнхэр.

3. ЕджэнымкІэ яІэпэІэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Текст кызырыкIоу янIэосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едIухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

6. Урокым пшэзырылгэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIээгъусакIэхэр: **нахьыжъ, нахьыкI, кьуаджэм дэс, кьалэм дэс, шыпху цыкIу, ынэ цыкIухэр.**

Агъэпытэжырэ гушыIэхэр: **джэгуаль, лъэгуандж, дзыо.**

Жабзэм ишысэхэр: **Адам Махьмудэ нахьыжъ (нахьыкI). Сшыпху цыкIу кьуаджэм дэс. Сэ кьалэм сьдэс.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: тамыгъэу «ц» зыхэт буквэхэр зытетхэгъэ карточкэхэр; тетрад тхьапэхэр.

Урокым икIуакI

1. Урокым иплан кIэлээгъаджэм кIэлээджакIохэр нэIуасэ фешIых:

КIалэхэр, непэ тиIофшIэнхэр мышц фэдэщтых. *Сегодня мы будем выполнять следующие работы: а) тамыгъэу «ц»-м кыгыгъэпсырэ хьарыфхэмрэ ахэм кьагъэлыгъэгорэ макъэхэмрэ кIэтыджыкIыжыщтых. Повторим буквы со знаком «ц» и звуки, которые они обозначают; б) а макъэхэр зыхэт IурыIупчъэр зэдгъэшIэщт. Выучим скороговорку с этими звуками; в) унагъом исхэм ащыщэу нахьыжырэ ыкIи нахьыкIэр кьэтIошъоу зыдгъэсэщт. Будем учиться говорить о том, кто в семье старше, а кто младше; г) Оглы Санягът иусэ цыкIу теджэщт.*

2. Фонетическэ зарядкэ арегъэшIы: а) тамыгъэу «ц»-м кыгыгъэпсырэ хьарыфхэу доскэм тегъэпкIагъэхэм кырегъаджэх; б) аудиогуальхьэм регъэдэлх (IофшI. 1), кыкIарегъэIотыкIыжы.

3. Хьарыф-макъэхэр агу раубытагъэхэмэ ыуплэкIуным пае, IофшIэнэу I-м кыщытыгъэ гушыIэхэр хэо-хапкIэу кыIохэзэ, тамыгъэу «ц»-м кыгыгъэпсырэ хьарыфхэу а гушыIэхэм ахэтхэр кьарегъэгъэлыгъэх.

4. Макъэхэр тэрээу, IупкIэу кьаIошъунхэм фэзыгъэсэхэр IурыIупчъэм (IофшI. 2) кIэлээджакIохэр регъэдэлх. ЕтIанэ Iахьэ-Iахьэу регъэдэлх, кыкIарегъэIотыкIыжы, агу раубытэфэ кьарегъаIо.

5. IурыIупчъэр (IофшI. 2) тетрадым дарегъатхэ, тамыгъэу «ц» зыхэт хьарыфхэм акIарегъэгъэтхы.

6. УнэмкIэ гэцэкIэныр еупльэкIу: тетрадхэр зэгуарегъапIох, етIанэ нэбгырэ зырызэу кыгыгэтэджхээ, хырыхыхьэ зырыз кьарегъаIо. Хэмыукъоу зы хырыхыхьэ кьэзыIорэ кIэлэеджакIомрэ ар анахь псынкIэу кьэзышIэрэмрэ фишкэ-очко зырыз ареты. Унашъоу пыльыр: хырыхыхьэу кьаIуагъэр кьыкIэпIотыкIыжь хьуштгэп. ШIэныгъэу яIэхэмкIэ кIэлэеджэкIо хьыбэйхэр кIэлэегъаджэм апэ кыгыгэтэджхэмэ нахь тэрэз, сыда пIомэ мы IофшIэным унашъоу пыльыр агъэцэкIэнкIэ ахэмэ нахь кьин кьашыхьушт.

7. ГушыIакIэхэу «**нахыжь**», «**нахыкI**» зыфиIохэрэм кIэлэеджакIохэр нэIуасэ афэшыгъэнхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 3-р моуштэу арегъэгъэцакIэ: а) сурэтым регъэплыхь ыкIи арелIо: **«Мы шьэожьыхэр зэших. Мыр Махьмуд, мыдрэр Адам. Махьмудэрэ Адамэрэ сыдэуштэу зэфыщытыха? (Махьмудэрэ Адамэрэ зэших.) КIалэхэр, по картинке видно, что Адам и Махмуд разные по возрасту. Я сейчас скажу, кто из них старше, а вы переведите моё предложение: «Адам Махьмудэ нахыжь». КьашьуIо: нахыжь. Давайте исследуем значение этого слова. (КIэлэегъаджэм гушыIэр доскэм кьытыретхэ.) В этом слове две части: «нахь» – более, «жьы» – старый. То есть дословно оно означает «более старый», а по-русски – «старше». А теперь я скажу, кто из братьев младше: Махьмуд Адамэ нахыкI. Повторите: нахыкI; б) сурэтымкIэ кьэIотэн зэхарегъэгъэуцо. Моуштэу арелIо: СурэтымкIэ кьэIотэн зэхэдгъэуцошт. Мы составим рассказ по картинке. Сэ упчIэхэр кьышьыостыщтых, шьо джэуапхэр кьэшьутыщтых. Я буду вам вопросы задавать, а вы будете на них отвечать. Джэуапхэр доскэм тетгхэщтых, тетради дэтгхэщтых. Ответы будем записывать на доске и в тетради. Хэта мыр? (Мыр Адам.) Хэта мыдрэр? (Мыдрэр Махьмуд.) Адамэрэ Махьмудэрэ сыдэуштэу зэфыщытыха? Кем приходятся друг другу Адам и Махмуд? (Адамэрэ Махьмудэрэ зэших.) Хэта нахыжьыр? (Адам нахыжь.) Хэта ныхыкIэр? (Махьмуд нахыкI.); в) кьэIотэным нэбгыритIу – щы кьырегъэджэжьых: апэ нахь кIэлэеджэкIо гупкIэхэр, етIанэ – нахь хьыбэр.**

8. Гъэпсэфыгъом итакьикь. КIэлэеджакIохэр кьегъэтэджих, упражнение зытIуц арегъэшIы, егъэтIысыжьых.

9. ГушыIакIэхэр (**нахыжь, нахыкI**) кIэлэеджакIохэм яжабзэ щыц хьунхэм пае, IофшIэнэу 4-р моуштэу арегъэгъэцакIэ:

Клэлэхэр, мы проведём исследование, какого возраста ученики нашего класса. Я дам на каждую парту по одному листочку. Ученики должны записать на листочке свои имена, сколько им полных лет и месяцев. Например: Кьэрэтэбан Мадинат – 9 лет, 6 месяцев. Затем вы обменяетесь листочками с учениками соседней парты. По записям на листочках вы должны определить, кто старше, а кто младше и записать об этом на этом же листочке, а потом прочитать предложения вслух. Работаете парами. Пара, которая справится с работой хорошо, получит по одному очку на каждого.

10. Оглы Саният иусэ цыкы Юф дарегъашIэ: а) Аудиогуальхэм регъэдэлүх; б) сатыр-сатырзу регъэдлүх, кыкIарегъэЮтыкIыжы; в) амакъзу мылоу ежъ-ежырзу кIэлэеджакIохэр усэм регъаджэх; г) нэбгырэ зырызу кырегъаджэх; д) усэм шыщ гушыIзу е гушыIухыгъзу кызырадзэкIыжын альэкIыштхэр кьарегъаIох; е) усэр сатыр-сатырзу кьафызредзэкIыжы. (Моя сестрэнка. У меня есть сестрэнка. Я с ней дружу. Она живёт в ауле, а я живу в городе. Мне не терпится, когда её встречу. Жду наступления каникул. Мою сестрэнку зовут Заира. Её глазки чёрненькие.) ж) УпчIзу «Тыдэ?» зыфэбгъэуцушт гушыIэхэр кыхарегъэгъэщых (**кьуаджэм, кьалэм**); з) упчIзу «Сыд фэд?» зыфэбгъэуцун плэкIышт гушыIэхэр кыхарегъэгъэщых (**цыкыIу, шIуцIэ**); и) гушыIэм (сестрэнка), гушыIэзэгъусэхэм (живёт в ауле, живу в городе, имя моей сестры, её глазки) ямэхъанэхэр адыгабзэкIэ текстым кыхарегъэгъэщых (**шыпхъу цыкыIу, кьуаджэм дэс, кьалэм сыдэс, сшыпхъу ыцIэр, ынэ цыкыIухэр**); к) усэм ычIэгъ кыщытыгъэ упчIэхэм джэуапхэр кьарарегъэтыжыых.

11. ЮфшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

12. УрокымкIэ зэфэхьысыжхэр арегъэшIых.

13. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: усэ цыкыIур езбырзу кызырагъэшIэнзу.

III. ЕДЗЫГЪОУ «УНЭГЪО ЮФШІЭНХЭР»

Урокэу 22. Унэр зэлуахы

Пишэрыль шхьаІэхэр:

1. Жэрылуабзэм икьулайныгъэхэр аІэкІэгъэхьанхэр:

– гушыІэзэгъусэхэр (**сапэр елъэкІы, джэхашьор епхъэнкІы, шыгъынхэр егыкІых, хьакъу-шыкъухэр етхьакІых**) агъэфедэхээ, унэгъо ІофшІэнэу агъэцакІэхэрэм къатегушыІэшъухэу гъэсэгъэнхэр;

– ящэнэрэшхьэм, зы пчъагъэм ит лыІэсырэ глаголхэм приставкэу «е-», лымыІэсырэ глаголхэм приставкэу «мэ-» къазэрэпыхьэхэрэр ягъэшІэныр;

– лыІэсырэ ыкІи лымыІэсырэ глаголхэр агъэфедэхээ, яунагъохэм ащыц цІыфхэм агъэцэкІэрэ ІофшІэнхэм къатегушыІэшъухэу гъэсэгъэнхэр.

2. ЕджэнымкІэ яІэпэІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. ТхэнымкІэ яІэпэІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. Текст кызырэкІоу янэІосэ гушыІэ нэмыкІ зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщытэу кьагурыІоныр.

5. Урокым пишэрыльэу иІэр кьагурыІоныр ыкІи зыІэкІамыгъэкІэу, ар зэрээшІуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

КладжыкІыжырэ гушыІэхэр: **мэгыкІэ, мэпщэрыхьэ, джанэ, кьабзэу, дэгъоу, шынкІэу.**

ГушыІакІэхэр: **хьакъу-шыкъухэр, мэпхъанкІэ, епхъэнкІы, мэлякІэ, елъэкІы.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сянэ мэгыкІэ. Ащ шыгъынхэр егыкІых.**

Урокым икІуакІ

1. Фонетическэ зарядкэкІэ кІэлэеджакІохэм урокыр рарегъэгъажьэ: блэкІыгъэ урокым щызэрагъэшІэгъэ ІурыІупчьэр зэкІэ зэгъусэхэу кьарегъаІо.

2. УнэмкІэ гъэцэкІэныр еуплэкІу: нэбгырэ пэпчъ усэр кьырегъаІо, оценкэхэр афегъэуцу.

3. Хьарыфэу «о»-р гушыІэм икьежьапІэ щыт зыхьукІэ, ащ кызыреджэхэрэр кІэджыкІыжыгъэным фэгъэхьыгъэ ІофшІэнэу 1-р арегъэшІы: а) аудиогуальхьэм регъэдэлүх; б) Іахьэ-Іахьэу джыри зэ регъэдэлүх, кыкІларегъэІотыкІыжы; в) зэкІэ зэгъусэхэу амакъэ Іоу

кырегъаджэх; г) нэбгырэ зырызэу кырегъаджэх; д) IурыIупчъэр нахъ псынклэу хэмыукъоу кэзыIорэмклэ зэрегъэнэкъокъух.

4. Непэ едзыгъуакIэ зэрэрагъэжьэщтыр арелю. ЕдзыгъуакIэм ычIэ кырегъаджэх, еIанэ упчIэхэр аретых: **Сыд фэдэ IофшIэн лъэпкыыха унагъом шагъэцакIэхэрэр?** Какие виды работ выполняют дома? **Сурэтхэм шыуапль! Ахэм арыт геройхэм сыда ашIэхэрэр?** Чем заняты герои на картинках? **Тыкьежъугъадж.** Давайте прочитаем.

Сурэтхэм акIэтхэгъэ гушыIэзэгъусэхэм кырегъаджэх, кызэрарегъэдзэкIыжьых.

5. ГушыIэзэгъусэхэр кIэлэеджакIохэм яжабзэ щыщ хъунхэм пае, сурэтхэм (IофшI. 2) афэгъэхыгъэ упчIэхэр хэо-хапкIэу аритыхээ (**Нэбзый сыда ышIэрэр? Ным сыда ышIэрэр? Пшъэшъэжьыем сыда ышIэрэр? Дэхашэ сыда ышIэрэр?**), джэуапхэр кыарарегъэтыжьых.

6. ГушыIэзэгъусэхэу нэIуасэ зыфэхъугъэхэр агъэпытэнхэм пае, тхэн IофшIэныр (3) арегъэгъэцакIэ: а) гушыIэзэгъусэхэм яджэнхэу ыкIи точкэмэ ачIыпIэкIэ ахэм ахэбгъэуцожьын фае гушыIэхэм егупшысэнхэу арелю; б) нэбгырэ зырызэу доскэм кыдищхээ, гушыIэзэгъусэ зырыз кытырарегъатхэ (**джанэр кыабзэу егыкIы, хыакъу-шыкъухэр дэгъоу етхыакIы, джэхашъор шынкIэу епхъэнкIы, сапэр егугъузэ елъэкIы**), терадым дарегъатхэх; в) глаголхэр гушыIэзэгъусэхэм зы столбикэу кыхарегъэтхыкIых (**егыкIы, етхыакIы, епхъэнкIы, елъэкIы**); г) глаголхэм приставкэу «е»-р кыхарегъэгъэщы, ыкIэм кыапыхьэрэ мэкъэ зещэу **[ы]** кIарегъэгъэтхы.

7. *Гъэпсэфыгъом итакыкь.* КIэлэеджакIохэр кыегъэтэджих, упражнение зытIуш арегъэшIы, егъэтIысыжьых.

8. ЛыIэсырэ ыкIи лымыIэсырэ глаголхэр зэрээтекIхэрэр кыагуригъэIоным пае, IофшIэнэу 4-р арегъэгъэцакIэ: а) рамкэм дэт глаголхэм кыарегъаджэх; б) зы гушыIэ лъапсэ зиIэ глаголхэр кыхарегъэгъэщых; в) глаголэу кыхагъэщыгъэхэр зэрээтекIхэрэм лъегъаплъэх; г) рамкэм дэт правилэм (IофшI. 3) кырегъаджэх, кыагурыIуагъэмэ яупчIы; д) лымыIэсырэ шыуашэм, еIанэ лыIэсырэ шыуашэм итэу глаголхэр кыIохээ, ахэр хэтхэу гушыIэхыгъэхэр зэхарегъэгъэуцох; е) лыIэсырэ глаголэу тетрадым датхагъэхэм (уцугъоу б – б) ятIонэрэ столбикэу лымыIэсырэ глаголхэр кыгуарегъэгъатхэх; ж) лыIэсырэ

глаголхэм яприставкэ (мэ-) кыхареггэгъэщы, ыкIэм кьапыхьэрэ мэкъэ зещэу [э] кIареггэгъэтхы.

9. Унагъом шагъэцэкIэрэ Иофыгъохэм кьатегушыIэшгухэу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ ИофшIэнэу 5-р кIэлэеджакIохэм ареггэгъэцакIэ: а) аудиогуальхэм реггэдэлух; б) гушыIэхыгъэ пэпчэ джыри зэ реггэдэлух, кыкIареггэгъэIотыкIыжы; в) амакъэ Ио нэбгырэ зытIущ текстым кыреггэаджэ; в) упчIэхэм кьариггэаджэхэзэ, ахэмэ джэуапхэр кьарареггэгъэтыжыых (IофшI. 6).

9. ИофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыгъэ гъэцэкIэнхэр ареггэгъэшых.

10. УрокымкIэ зэфэхьысыжхэр ареггэгъэшых.

11. УнэмкIэ гъэцэкIэныр аргеты.

Урокэу 23. Тэ тэгыкIэ. Тэ шыгъынхэр тэгыкIых

Пшгъэрыль шгъэIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икьулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– лыIэсырэ ыкIи лымыIэсырэ глаголхэр (**гыкIэн, гыкIын**) шгъхэ ыкIи пчгэгъэ зэфэшгъафхэм арытхэу аггэфедэхэзэ, гушыIэхыгъэхэр зэхагъэуцошгухэу гъэсэгъэнхэр;

– лыIэсырэ ыкIи лымыIэсырэ глаголхэр (**гыкIэн, гыкIын**) шгъхэ ыкIи пчгэгъэ зэфэшгъафхэм арытхэу аггэфедэхэзэ, зэдэгущыIэгъухэр зэдашIышгухэу гъэсэгъэнхэр.

2. Тамыгъэу «г»-м кыггэпсырэ хьарыф-макгэхэр агу кьэггэкIыжыгъэнхэр, ахэр кызэраIохэрэр нахьышIу шыггэныр, а макгэхэр зыхэт IурыIупчгэр кьаIошгэу гъэсэггэнхэр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэггэхьоггэныр.

4. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэггэхьоггэныр.

5. Текст кызэрыкIоу янэIосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшгъэрыльгэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыггэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыггэллыггэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэггусакIэхэр: **гыкIэн, гыкIын, нэпэ сэгыкIэ, кьабзэу огыкIэ, палор егыкIы, джинхэр шгьогыкIых.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэ сэр-сэрэу сэгыкIэ. Сыда бгыкIырэр? Сишыгъынхэр сэгыкIых.**

Урокым иггусэ IэпыIэгъухэр: тамыгъэу «г» зыхэт буквэ зэхэлхэр.

Урокым иклуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэIэ урокыр кIэлэеджакIохэм кызылуарегъэхы: зрагъэшIэгъэ IурыIупчъэхэр къарегъаIох.

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплъэкIу: къатхыгъэ расказхэм нэбгырэ зытIуш къарегъаджэ. Сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ урокым фэхъазырхэмэ еуплъэкIу.

3. Тамыгъэу «г»-м кыгъэпсырэ хъарыф-макъэхэр агу кыгъэкIыжыгъэным, ахэр кызыраIохэрэр нахышIу шIыгъэным фэгъэхыгъэ IофшIэнхэу 1-мрэ 2-мрэ моуштэу арегъэгъэцакIэх: а) тамыгъэу «г»-м кыгъэпсырэ хъарыфхэу доскэм тегъэпкIагъэхэм (е таблицэу ахэр зэрытхагъэм) къарегъаджэх; б) аудиогуальхъэм (IофшI. 1) регъэдэIух, кыкIарегъэIотыкIыжы; в) IофшIэнэу 1-м кышытыгъэ гушыIэхэр хэтхэу гушыIэхыгъэхэр зэхарегъэгъэуцох, къарегъаIох; г) IурыIупчъэм (IофшI. 2) жъажъэу къафеджэ; д) Iахъэ-Iахъэу къафеджэзэ, кыкIарегъэIотыкIыжы; е) «пшъэхъу» шIыкIэм тетэу кIэлэеджакIохэр зырызэу кырегъаджэх; ж) хэмыукъоу нахь псынкIэу къеджэрэмкIэ зэрегъэнэкъокъух; з) IурыIупчъэр зы нэбгырэ доскэм кытырырегъатхэ, адрэхэм тетрадхэм адарегъатхэ, тамыгъэу «л» зыхэт хъарыфхэм акIарегъэгъэтхы. Сатырхэм арыкIозэ, хэукъоныгъэхэр хамышIыхъэхэу кIэлэеджакIохэм атхымэ еуплъэкIу.

4. Глаголэу «**гыкIэн**», «**гыкIын**» зыфиIохэрэр шъхъэхэмкIэ ыкIи пчыагъэхэмкIэ зэрэзэхъокIхэрэр ягъэшIэгъэным фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 3-р арегъэгъэцакIэ: а) адыгабзэкIэ къэIогъэ гушыIэхэм кIэлэегъаджэр къяджэзэ, ахэр кIэлэеджакIохэм кыкIарегъэIотыкIыжыых, урысыбзэкIэ ямэхъанэхэм ежь-ежьырэу агукIэ еджэнхэу ареIо; б) глаголэу «**гыкIэн**»-ыр шъхъэхэмкIэ зэрэзэокIырэм, наречиехэр кыдамыIохэу, джыри зэ кырегъэдджэжыых; в) нэбгыритIу-шы джыри зырызэ джа дэдэм кырегъэдджэжыых; г) джаш фэдэу глаголэу «**гыкIын**» зыфиIорэм Iоф дарегъашIэ; д) нэкIубгъоу 48-м тет правилэм джыри зэ кырегъэдджэжыых, къарегъэIотэжы.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ*. КIэлэегъаджэм доскэр тIоу егошы. Зы лъэныкъом – «ГыкIэхэрэр» (стирающие вообще), ятIонэрэ лъэныкъом – «Зыгорэ зыгыкIыхэрэр» (стирающие что-либо) къатыретхэх. КIэлэеджакIохэр кыегъэтэдджых, партхэм азыфагу зэуж итхэу купитIоу адегъэуцох. Зы купым цIэу «**ГыкIэхэрэр**», ятIонэрэ купым цIэу «**Зыгорэ зыгыкIыхэрэр**»

афеусы. КІэлэегъаджэм гушыІээгъусэхэр къѐлох. ГушыІээгъусэм лъыІэсырѐ е лъымыІэсырѐ глаголѐу хѐтым елъытыгъѐу, купым апѐ ит кІэлѐеджаклор доскѐм ыбгъуитІу яз ечъалІѐ, ынѐлу классым къыфѐгъѐзагъѐу къѐуцу. Псынклѐу ыкІи тѐрѐзѐу ар зыгъѐцкІѐрѐ кІэлѐеджаклѐм кІэлѐегъаджѐм очко-фишкѐ реты. Фишкѐ нахыбѐ къѐзыхырѐ купыр текІуагъѐкІѐ алытѐ.

ГушыІѐм икІѐух мѐкъѐзещѐм тѐлункІѐзѐ (делая упор), мыщ фѐдѐ гушыІээгъусѐхэр кІэлѐегъаджѐм къыІохѐмѐ хъушт: **непѐ сѐгыкІѐ, майкѐр сѐгыкІы, къабзѐу огыкІѐ, хъѐдѐныр огыкІы, дѐгъѐоу мѐгыкІѐ, палор егыкІы, сабынкІѐ тѐгыкІѐ, джанѐр тѐгыкІы, бѐрѐ шъогыкІѐ, джинсхѐр шъогыкІых, ренѐу мѐгыкІѐх, шыгъынхѐр агыкІых.**

6. ЛъыІэсырѐ ыкІи лъымыІэсырѐ глаголхѐр (**гыкІѐн, гыкІын**) шъхъѐ ыкІи пчъѐгъѐ зѐфѐшъхъафхѐм арытхѐу агъѐфедѐхѐзѐ, зѐдѐгушыІѐгъухѐр зѐдашъышъухѐу гъѐсѐгъѐнхѐм пас, ІѐфшІ. 4-р моуштѐу арегъѐгъѐцакІѐ: а) аудиогуальхъѐм регъѐдѐІух; б) гушыІѐухыгъѐ пѐпчъ регъѐдѐІух, къыкІарегъѐІотыкІыжы; в) диалогым (ІѐфшІ. 5) рольхѐмкІѐ къырегъаджѐх; г) кІэлѐеджакІѐу фаехѐм Нѐбзырѐ Пырацѐрѐ язѐдѐгушыІѐгъу сценкѐу къарегъѐшІы.

7. Глаголхѐу **«гыкІѐн»** ыкІи **«гыкІын»** автоматизмѐм нѐсѐу агъѐфедѐшъѐу гъѐсѐгъѐнхѐм фѐгъѐхыгъѐ ІѐфшІѐнѐу 6-р «пшъѐхъу» шІыкІѐм тетѐу арегъѐгъѐцакІѐ: упчІѐхѐр зѐфагъѐуцуужхѐзѐ, ахѐм яджѐуапхѐр зѐратыжыых.

8. ІѐфшІѐнхѐмкІѐ тетрадым къыщытыгъѐ гъѐцѐкІѐнхѐр арегъѐшІых.

9. УрокымкІѐ зѐфѐхысыжыхѐр арегъѐшІых.

10. УнѐмкІѐ гъѐцѐкІѐныр ареты.

Урокѐу 24. Тѐ тѐтхъакІѐ. Тѐ хъакъу-шыкъухѐр тѐтхъакІых

Пишѐрыль шъхъаІѐхѐр:

1. ЖѐрыІуабзѐм икъулайныгъѐхѐр аІѐкІѐгъѐхъанхѐр:

– лъыІэсырѐ ыкІи лъымыІэсырѐ глаголхѐр (**тхъакІѐн, тхъакІын**) шъхъѐ ыкІи пчъѐгъѐ зѐфѐшъхъафхѐм арытхѐу агъѐфедѐхѐзѐ, гушыІѐухыгъѐхѐр зѐхагъѐуцошъухѐу гъѐсѐгъѐнхѐр;

– хъакъу-шыкъухѐм ацІѐхѐр къыдаІохѐзѐ, ахѐр зытхъакІыхѐрѐ къаІотѐшъѐу гъѐсѐгъѐнхѐр.

2. Глаголым иблэҕыгъэ уахътэ гъэпсыгъэ зэрэхьурэ шыкІэр ягъэшІэныр, блэҕыгъэ уахътэм ит глаголхэр текстым кыщашІэжыыху гъэсэгъэнхэр.

3. ЕджэнымкІэ яІэпІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. ТхэнымкІэ яІэпІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Текст кызырэыкІоу янэІосэ гушыІэ нэмыкІ зыхэмытым едІухэмэ, зэрэщытэу кыагурыІоныр.

5. Урокым пшъэрылэу иІэр кыагурыІоныр ыкІи зыІэкІамыгъэкІэу, ар зэрэзэшІуахыщтым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГушыІакІэхэр, гушыІэзэгъусакІэхэр: **тхыакІэн, тхыакІын, лагъэхэр сэтхыакІых.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэ непэ сэтхыакІэ. Сэ хыакъу-шыкъухэр сэтхыакІых.**

Урокым игъусэ ІэныІэгъухэр: хыакъу-шыкъухэм ясурэтхэр зытешІыхьэгъэ карточкэхэр.

Урокым икІуакІ

1. Фонетическэ зарядкэкІэ кІэлэеджакІохэм урокыр парегъэгъажьэ: урокхэу 22-рэ 23-рэ кыащытыгъэ ІурыІупчъэхэр кыарегъаІох.

2. УнэмкІэ гъэцэкІэныр еуплэҕкІу: кыатхыгъэ гушыІэхыгъэхэм нэбгырэ зыщыплІ кыарегъаджэх. Сатырхэм арыкІозэ, зэкІэ кІэлэеджакІохэм унэмкІэ гъэцэкІэныр кыашІыжыгъэмэ еуплэҕкІу.

3. Непэ урокым итемэрэ, ащ щызэшІуахын фэе Іофыгъохэм япланрэ кІэлэеджакІохэр нэІуасэ афешІых:

Тинепэрэ урок итемэ мыщ фэд: «Тэ тэтхыакІэ. Тэ хыакъу-шыкъухэр тэтхыакІых». *Тема сегодняшнего урока такая: «Мы моем. Мы моем посуду».* **Тинепэрэ урок иплан мыщ фэд:** а) глаголхэу «тхыакІэн» ыкІи «тхыакІын» язэокІыкІэ зэдгъэшІэшт. *Будем учить спряжение глаголов «тхыакІэн» и «тхыэкІэн»;* б) глаголхэу «тхыакІэн» и «тхыэкІэн» хэтхэу гушыІэхыгъэхэр зэхэдгъэуоцштых. *Будем составлять предложения с глаголами «тхыакІэн» и «тхыакІын»;* в) хыакъу-шыкъухэм ацІэхэр зэдгъэшІэштых. *Выучим названия домашней утвари, посуды и столовых приборов;* г) хыакъу-шыкъухэр зыфэдэхэр кыэтІотэшъоу зыдгъэсэшт. *Будем учиться описывать посуду;* д) блэҕыгъэ уахътэм ит глаголхэр гъэпсыгъэ зэрэхьухэрэр зэдгъэшІэшт.

Выучим образование прошедшего времени глагола; е) унагъом исхэр зэдлэжъхээ хьакъу-шыкъухэр зэратхьаклхэрэр къэтлотэшьюу зыдгъэсэщт. Будем учиться рассказывать, как члены семьи дружно моют посуду.

4. Глаголхэу «**тхьаклэн**» ыкли «**тхьаклын**» тэрэзэу агъэфедэшъухэу клэлэеджаклохэр гэсэгъэнхэм клэлэегъаджэм Иоф дешлэ: а) Глаголхэр зэрээзетеклхэрэм лъегъаплъэх: ахэр зэрээзеклхэрэ шыклэм къафеджээ къыкларегъэлотыкыжы (Иофшл. 1). б) Лыиэсырэ ыкли лымыэсырэ глаголхэм афэгъэхыгыэ правилэр (н. 48) агу къегъэкыжы, ищыклагъэ хьумэ, ащ джыри зэ къырегъэдджыых. в) Клэлэеджаклохэр зэклэхэри зэгъусэхэу глаголхэр зэрээзеклхэрэм джыри зэ къырегъаджэх. г) Глаголхэр зэрээзеклхэр (дополнениехэр ямыгъусэхэу) тетрадым дарегъатхэ:

тхьаклэн – мыть вообще	тхьаклын – мыть что-либо
сэ сэтхьаклэ	сэ сэтхьаклы
о отхьаклэ	о отхьаклы
ар мэтхьаклэ	ащ етхьаклы
тэ тэтхьаклэ	тэ тэтхьаклы
шьо шьотхьаклэ	шьо шьотхьаклы
ахэр мэтхьаклэх	ахэм атхьаклы

5. Глаголхэу «**тхьаклэн**» ыкли «**тхьаклын**» клэлэеджаклохэм яжабзэ шагъэфедэшъухэу гэсэгъэнхэм фэгъэхыгыэ Иофшлэнэу 2-р арегъэгъэцаклэ: гушылуухыгъэхэр зэклэлъыклохэу къызэрариггэдзеклхээ, ахэр доскэм къытырарегъатхэх, етланэ тетрадым дарегъатхэх.

6. Хьакъу-шыкъухэм ацлэхэм нэлуасэ афешых (Иофшл. 3): сурэтхэр аригъэльэгъухээ, е ахэр интерактивнэ доскэм къытырыригъадзэхээ, ахэм ацлэхэр келох ыкли клэлэеджаклохэр зеклэ зэгъусэхэу гушылаклэхэр къыкларегъэлотыкыжыых: **Мыхэр хьакъу-шыкъух. Мыр шыуан. Шыуаныр хьакъу-шыкъу. Мыр лэгъуп. Лэгъупыр хьакъу-шыкъу. Мыр жьапхьэ. Жьапхьэр хьакъу-шыкъу. Мыр табэ. Табэр хьакъу-шыкъу. Мыр лагъэ. Лагъэр хьакъу-шыкъу. Мыр къашыкъ. Мыр цацэ. Мыр джэмышх. Мыр шайджэмышх.**

7. Хьакъу-шыкъухэм ацлэхэр клэлэеджаклохэм агу раубытэнхэм ыкли ахэр ятеплъэхэмклэ зыфэдэхэр къалошьоу гэсэгъэнхэм фэшл

моуштэу Иоф адешIэ: а) упчIэхэр (н. 54) аретых: **Хьякьу-шыкьухэр сыд фэдэха?** (Хьякьу-шыкьухэр дахэх, дэгьух.) **Каструлыр сыд фэда?** (Каструлыр ины, куу, дахэ.) **Лагьэр сыд фэда?** (Лагьэр хьурай, ины, куу, уцышьо, дахэ.) **Жьапхьэр (табэр) сыд фэда?** (Жьапхьэр (табэр) хьурай, чэндж, плыжы, дахэ.) **Цацэр (джэмышхыр) сыд фэда?** (Цацэр (джэмышхыр) кIыхьэ, плыжы, дахэ.) **Шайджэмышхыр сыд фэда?** (Шайджэмышхыр кIако, плыжы, дахэ.) б) хьякьу-шыкьухэр зырызэу зытешIыхьэгьэ карточкэхэр кIэлэеджакIохэм афегошых, шьхьадж иIэ хьякьу-шыкьум ыцIэ кьырегьаIо ыкIи ар итеплэжIэ зыфэдэр кьырегьэуатэ: **Сэ шыуан (лэгьуп, ...) сиI. Сэ силэгьуп ины, хьурай, куу, хьаплы, дахэ.**

8. *Гьэпсэфыгьом итакьикь.* КIэлэегьаджэм доскэр Iлоу егошы. Зы бгьум «ТхьякIэхэрэр (моющие вообще)», ятIонэрэ бгьум «Зыгорэ зытхьякIыхэрэр (моющие что-либо)» кьатыретхэ. КIэлэеджакIохэр кьегьэтэджих, партхэм азыфагу зэуж итхэу купитIоу адегьэуцох. Зы купым цIэу «ТхьякIэхэрэр», ятIонэрэ купым цIэу «Зыгорэ зытхьякIыхэрэр» афеусы. КIэлэегьаджэм гушыIэзэгьусэхэр кьелох. ГушыIэзэгьусэм лыыIэсырэ е лыымыIэсырэ глаголэу хэтым елытыгьэу купым апэ ит кIэлэеджакIор доскэм ыбгьуитIу яз ечьалIэ, ынэу классым кьыфэгьэзагьэу кьэуцу. ПсынкIэу ыкIи тэрэзу зыгьэцакIэрэм очко-фишкэ реты. Фишкэ нахьыбэ кьэзыхьырэ купыр текIуагьэжIэ алытэ.

КIэлэегьаджэм мыш фэдэ гушыIэзэгьусэхэр кьыIохэмэ хьушт: **непэ сэтхьякIэ, джэхашьор сэтхьякIы, кьабзэу отхьякIэ, хьякьу-шыкьухэр отхьякIых, Нэбзый мэтхьякIэ, лагьэхэр етхьякIых, шинкIэу тэтхьякIэ, партхэр тэтхьякIых, сабынкIэ шьотхьякIэ, кафелыр шьотхьякIы, Дэхашьэрэ Бырабэрэ мэтхьякIэх, кьэзгьагьэхэр атхьякIых.**

9. ГушыIакIэхэр гушыIальэм дарегьатхэх: **хьякьу-шыкьу, шыуан, лэгьуп, жьапхьэ, табэ, лагьэ, кьашыкь, джэмышх, цацэ, шайджэмышх, хьурай, кIыхьэ, куу, чэндж.**

10. Глаголыр блэжIыгьэ уахьтэм зэритыр кьэзыгьэальэгьорэ суффиксым нэлуасэ фешIых: правилэм (н. 55) кьырегьаджэх, кьырегьэIотэжы.

11. БлэжIыгьэ уахьтэм ит глаголхэр текстым кьыхагьэщышьухэу гьэсэгьэнхэм ыкIи лыыIэсырэ ыкIи лыымыIэсырэ глаголхэм ягьэфедэн гьэпытэгьэным апае, ИофшIэнэу 6-р арегьэзгьэцакIэ: а) аудиогуальхьэм регьэдэлүх; б) гушыIэхыгьэ пэпчь регьэдэлүх,

кыкларегьэлотыкыжы; в) амакэа мылгэшэу ежэ-ежырэу кэлэеджаклохэр текстым регьаджэх; г) «пшгэху» шыкIэм тетэу гушыIухыггэа зырызэу кэлэеджаклохэр кырегьаджэх, глаголхэр кыхареггэггэщых, ахэр уахгтэу зэрытхэр кьареггэало, блэкыггэа уахгтэм исуффикс кыхареггэггэщы, гушыIухыггэхэр кызырареггэдзэкыжыых.

12. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыггэа ггэцэкIэнхэр ареггэшIых.

13. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр ареггэшIых.

14. УнэмкIэ ггэцэкIэныр арегты: IофшIэнхэу 4, 7 (Iури тхэнэу).

Урокэу 25. Хьупхгэх ыкIи шынкIых

Пшгэрыль шгхьаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныггэхэр аIэкIэггэхьанхэр:

– лэжэ падежым икIухэу «-мкIэ» хьакбу-шыкыухэм ацIэхэм кьапаггэхгээ, ахэр зэраггэфедэрэ шыкIэхэр кьалошгьухэу ггэсэггэнхэр;

– лыыIэсырэ глаголхэр (**гыкIын, тхьакIын**) шгхгэа ыкIи пчгэггэа зэфэшгхьафхэм арытхэу аггэфедэхгээ, унэггэо IофшIэнхэр зыггэцакIэхэрэм (зэраггэцакIэхэрэм) фэггэхыггэа кьэIотэн кызырарешышгьурэр нахьышлу шыггэныр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпэлэсэныггэа хэггэхгэггэныр.

3. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныггэа хэггэхгэггэныр.

4. Текст кызырареклоу янэлосэ гушыIэ нэмькI зыхгэмытым едэлухэмэ, зэрэггэтыггэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшгэрыльгэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкламыггэкIэу, ар зэрэггэшлуахыггэтым пыггэлгыггэнхэр.

ГушыIаIэхэр, гушыIэзэггусакIэхэр: **кысэгггахгэо, сэгггажгэо, сэгггажгэа, шагум дэггых, Iоф ашIэ, заггэпсэггфы.**

Жабзэм ищысэхэр: **ЖгьапхгэмкIэ кIэнкIэр агггажгэа. Ышырэггышыпхгьурэ шагум дэггых. ЗэкIэми Iоф ашIэ (заггэпсэггфы).**

Урокым иггусэ IэпыIэггьухэр: хьакбу-шыкыухэм ясурэггтхэр зытет картчкэхэр.

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэIэ кIэлэггэаджэм урокыр рареггэгггажгэа: нэкIубггэоу 10-м тет IурыIупчгэр кьареггэало.

3. Непэ урокым итемэрэ, ащ щызэшлуахын фгэ Iофыгггэхэм япланрэ кIэлэеджаклохэр нэлугасэ афешIых:

Тинепэрэ урок итемэ мыш фэд: «Хьупхьэх ыкИи шынкIых». Тема сегодняшнего нашего урока такая: «Трудолюбивы и опрятны». Непэ мыш фэда планкIэ Iоф тшIэцт. Сегодня мы будем работать по следующему плану: а) хьакьу-шыкьухэмрэ зэрэшхэхэрэ Iэмэ-псымэхэмрэ зэрагьэфедэхэрэ шIыкIэхэр кьэтIошбухэу зыдгьэсэцт. Будем учиться рассказывать о том, как используют посуду и столовые приборы; б) сурэтымкIэ кьэIотэн зэхэдгьэуцоцт; в) хырыхыхьэ зэдгьэшIэцт. Выучим загадку.

4. Iофыр зэрагьэцкIэрэ пкьыгьор кьаIо зыхьукIэ, а пкьыгьом ыцIэ кIэухэу -мкIэ е -кIэ кьызэрэпыхьэрэм нэлуасэ фэшIыгьэнхэм фэгьэхьыгьэ IофшIэнэу I-р кIэлэеджакIохэм арегьэшIы: а) кIэлэеджакIохэм зафегьазэ: *КIалэхэр, при приготовлении пицци и при её приёме, мы используем посуду и столовые приборы. Что и для чего используем, мы и будем сейчас учиться рассказывать. Посмотрите картинку упражнения 1 и послушайте, как Пырац рассказывает о том, при помощи чего что он делает: **жъапхьэмкIэ сэгьажьэ, шыуанымкIэ сэгьажьэ, джэмышхымкIэ сэшхэ, кьашыкьымкIэ кьисэгьахьэ. Сьд фэдэ хьакьу-шыкьуха ыкИи Iэмэ-псымэха Пырац ыгьэфедэхэрэр? Какую посуду и какие столовые приборы Пырац использует? (Жъапхьэ, шыуан, джэмышх, кьашыкь.) Какое окончание он прибавлял к названиям предметов, когда говорил, что чем он делает? Давайте прочитаем правило на странице 56.***

Правилэм кьырегьаджэх, кьарегьэIотэжьы.

б) *Теперь поставьте себя на место Пыраца и скажите, чем вы что делаете.*

Рамкэм дэт гущыIэхэр хэтхэу гущыIэзэгьусэхэр зэхарегьэгьэуцох.

в) КIэлэегьаджэм столбикитIоу доскэм кьытыретхэ е интерактивнэ доскэм кьытырырегьадзэ:

Сьд? (Чт?)	СьдымкIэ? СьдкIэ? (Чем? В чём?)
щыуан	щыуанымкIэ, щыуанкIэ
лэгьуп	лэгьупымкIэ, лэгьупкIэ
жъапхьэ	жъапхьэмкIэ, жъапхьэкIэ
табэ	табэмкIэ, табэкIэ
лагьэ	лагьэмкIэ, лагьэкIэ
кьашыкь	кьашыкьымкIэ, кьашыкькIэ

цацэ	цацэмкIэ, цацэкIэ
джэмышх	джэмышхымкIэ, джэмышхкIэ
щайджэмышх	щайджэмышхымкIэ, щайджэмышхкIэ

5. Лэжь падежым итхэу пкыгьуацIэхэр агьэфедэшъухэу гьэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 2-р арегъэгъэцакIэ: гушыIэухыгъэхэр зырызэу кызыраригъэдзэкIэхэзэ, ахэр доскэм кытырарегъатхэх, тетрадым дарегъатхэх, кIэухэу **-мкIэ-р** кыхарегъэгъэщы.

6. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* (Еплъ: Урокэу 24, уцугъоу 8.)

7. ЛыIэсырэ ыкIи лымыIэсырэ глаголхэр кIэлэеджакIохэм зерагъэфедэшъухэрэр нахьышIу шыгъэным пае IофшIэнэу 3-р арегъэгъэцакIэ: а) тетрад тхьэпэ зырыз ареты; б) IофшIэным кытырэ гъэцэкIэныр тхьапэхэм щарегъэшIы; в) партымкIэ игъунэгъурэ ежырырэ атхыгъэхэр зэтефэхэмэ партхэм адэс кIэлэеджакIохэм зерагъапшэх; г) хьазыр хьугъэхэр якъэIотэнхэм кьарегъаджэх.

8. ГушыIэгъэпсынымкIэ лыплъэныгъэхэр арегъэшIых: гушыIэ зэльэпкьэгъухэр доскэм кытыретхэх (пхъэнкIэн, епхъэнкIы, пхъэнкIакIо, пхъэнкIыпхь). ГушыIэхэм зэфэдэу ахэт Iахьыр кыхарегъэгъэщы (пхъэнкI), аргушыIэ лъапсэу зэрэщытыр къаIоным кыфещэх. ГушыIэхэу кызадзэкIыжын альэкIыштхэмкIэ яупчIы. ЯшIошIхэр кызаIуахэхэкIэ, IофшIэнэу 4-м исурэт регъэплъых, ащ ишIыхьагъэ пкыгъом ыцIэ арелo, кыкIарегъэIотыкIыжы: пхъэнкIыпхь.

9. ПхъэнкIыпхьэм фэгъэхьыгъэ зэдэгушыIэгъу кIэлэеджакIомэ адешIы:

КIалэхэр, сыда пхъэнкIыпхьэр зыфэлажьэрэр? Какое назначение у пхъэнкIыпхь? (Поддерживать чистоту.) ПхъэнкIыпхьэм унэр е шагур рагъэдаха? ПхъэнкIыпхь используют как украшение дома или двора, его выставляют напоказ?

КIэлэеджакIохэм яеплъыкIэхэм зядэIухэхэкIэ, арелo:

ПхъэнкIыпхьэм фэгъэхьыгъэу хырыхьыгъэ гъэшIэгъон адыгэхэм яI. У адыгов есть интересная загадка про веник: «Рамыпэс, раусэй». Если перевести смысл этой загадки, то она будет звучать примерно так: «Его не достаивают почёта, его прислоняют к чему-либо». Давайте повторим пословицу: «Рамыпэс, раусэй».

9. ИофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыггэ гэцэцIэнхэр ареггэшIых.

10. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр ареггэшIых.

11. УнэмкIэ гэцэцIэныр ареты: а) хырыхыхьэр (ИофшI. 4) зэраггэшIэнэу. б) ИофшIэнэу 5-р тхэнэу кьашIыжьынэу.

Урокэу 26. Шагубзыухэр тэхуэ

Пшээрьль шхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икзулайныггэхэр алкIэггэхьанхэр:

– унаггом исхэр шагубзыухэм зэралыплгэхэрэм фэггэхьыггэ кьэIотэн ашIышьюу гэсэггэнхэр;

– ямэхьанэкIэ зпыщыт гущыIэхэр аггэфедэхээ, хьакьу-шыкьухэр зыфэдэхэр кьатхыхьашьюу гэсэггэнхэр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

3. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

4. Текст кьызэрыкIоу янэIосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едIухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшээрьльгэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкламыггэкIэу ар зэрэзэшIуахыщтым пыггэлгьгэнхэр.

ГущыIакIэхэр, гущыIээггусакIэхэр: **кIэлгэшью, мэзах, дэи, шхьахын, тальэплгэ, шкьуныр кьешэфы, шкьуныр ареты, чэтгьыр еукьэбзы, ахэм тэдIэпыIэ.**

КIаджыкIыжьырэ гущыIэхэр: **шIои, шагубзыу, чэтгьый, кьазгьыр, псычэтгьыр, тхьачэтгьыр.**

Жабзэм ищысэхэр: Тэ тиунаггьокIэ шагубзыухэр тиIэх. Шагубзыухэм тэ тальэплгэ.

Урокым иггусэ IэпыIэггухэр: шагубзыухэм ясурэтхэр зытешIыхьэггэ картчкэхэр, глаголэу «**хьун**» – содержать, разводить (птицу, скот) изэокIыкIэ зытетхэггэ плакатыр.

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэкIэ урокыр кIэлэеджакIохэм пареггэггажьэ: нэкIубгьоу 31-м тет IурыIупчьэр кьареггало.

2. УнэмкIэ гэцэцIэныр еуплгэкIу: ромашкэм ит хьарыфхэмкIэ (ИофшI. 5) зэхаггэуцоггэ гущыIэ пчьаггэр зыфэдизымкIэ яупчIы: анэхь гущыIэ макIэ зэхэзыггэуцуаггэр апэ кьыреггэдгэ. Аш нахьыбэ зэхэзыггэуцуаггэм кьыхиггэхьожьээ, нахь гущыIабэ

зэхэзыгъэуцуагъэр кыыхагъэщы. ГушыІэу зэхагъэуцон альэкІыштхэр мыхэр арых: **къашыкъ, цацэ, джэмышх, шайджэмышх.** б) ПхъэнкІыпхъэм фэгъэхьыгъэ хырыхыхъэр нэбгырэ пэпчъ кырегъаІо.

3. Непэрэ урокым итемэрэ ащ шызэшІаухын фэе Іофыгъохэм япланрэ кІэлэеджакІохэр нэІуасэ афешІых:

КІалэхэр, тинепэрэ урок итемэ мыщ фэд: «Тэ былымхэр тэхух». Мы содержим домашних животных. Урокым мары шытшІэштыхэр: а) зэпыщыт гушыІэу тшІэхэрэр тыгу **къэдгъэкІыжыщтых, кІэхэр зэдгъэшІэштых.** *Вспомним известные нам слова с противоположными значениями, выучим новые;* б) **щагубзыухэм ящырхэм ацІэхэр зэдгъэшІэштых.** *Выучим названия детёнышей домашних птиц.* в) **щагубзыухэр зэрахъурэ шыкІэр ыкІи ахэм зэралгыплъэхэрэ шыкІэр къэтІотэшъоу зыдгъэсэшт.** *Научимся рассказывать о том, как содержат домашних птиц, и как за ними ухаживают.*

4. ІофшІэнэу 1-р арегъэшІы: скобкэм дэмыт гушыІэхэр зы столбикэу доскэм кытыретхэх, скобкэм дэтхэм къахахыхэзэ, ямэхъанэкІэ ахэм къапыщыт гушыІэхэр къапатхэнхэу унашъо афешІы. Хъазыр хъурэр доскэм кыдигъэкІызэ, ащ тетхэгъэ гушыІэхэм ямэхъанэхэмкІэ къапыщытхэр къагуарегъатхэх, гушыІэхэр жэрыІоу кызэрарегъэдзэкІых.

5. Зэпыщыт гушыІэхэр нахъ пытэу агу раубытэнхэм пае, ахэр ахэтхэу гушыІэзэгъусэхэр е гушыІэхуыгъэхэр жэрыІоу зэхарегъэгъэуцох.

6. Щагубзыухэм ацІэхэр агу кыгъэкІыжыным ыкІи ахэм ящырхэм ацІэхэр аригъэшІэным пае, мыщ фэдэ ІофшІэн зэхещэ: а) **щагубзыухэм ясурэтхэр зытешІыхьэгъэ карточкэхэр арегъэльэгъу ыкІи яупчІы: «Сыда мыхэр?» (Мыхэр щагубзыух.)** ЕтІанэ щагубзыу пэпчъ кыгъэлягъозэ, упчІэ ареты: **«Сыд фэдэ щагубзыуа мыр?»** (Мыр чэты (къаз, псычэт, тхъачэт); б) ІофшІэнэу 2-м унашъоу пылтым (условие) кырегъаджэх; в) сурэтхэм акІэтхагъэхэм къарегъаджэх; г) шысэу къэтыгъэм кырегъаджэх; г) упчІэр кыкІиІотыкІыжызэ (Къазщырыр, (псычэтщырыр, тхъачэтщырыр) сыдым ия?), джэуапхэр къарегъэтых.

7. Глаголэу **«хъун»** (содержать, разводить (птицу, скот) изэокІыкІэ зытетхэгъэ плакатыр доскэм кытырегъапкІэ е интерактивнэ доскэм кытырегъадзэ:

хьун – содержать, разводить (птицу, скот)	
сэ сэхьу (х)	тэ тэхьу (х)
о охьу (х)	шьо шьохьу (х)
ащ ехьу (х)	ахэм ахьу (х)

Глаголыр зэрээокIырэ шыкIэм кырегъаджэх, тетрадым дарегъатхэ.

8. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ*. а) кIэлэеджакIохэр доскэм кыдешых, нэбгырэ шырыщэу хьураеу анэлухэр зэфэгъэзагъэхэу егъэуцух. Купым шыщ пэпчъ IапэкIэ Iофыр зыгъэцэкIэрэ шьхьэр зы пчъагъэм зэритыр кыгъэльагъозэ, глаголыр зэрехьокIы: «**сэ сэхьу**» – ежъ ыбгъэгъу телэбжы, «**о охьу**» – пэчынатIэу щыт кIэлэеджакIом IапэкIэ фегъэльагъо, «**ащ ехьу**» – зыфимыгъазэу ыбгъукIэ щыт кIэлэеджакIом фегъэльагъо; б) кIэлэеджакIохэр нэбгырэ хырыхэу егошых, буквэу «**П**» кьагъэпсэу нэбгырэ тIурытIоу зэгъуегъэуцох. Нэбгырэ тIурытIоу зэрэщытхэм тетэу IапэкIэ зыфагъэльэгъожьызэ, кьаIо: «**тэ тэхьу**»; кьапэчынатIэу щытхэм афагъэльагъозэ кьаIо: «**шьо шьохьу**», абгъукIэ щытхэм афагъэльагъозэ кьаIо: «**ахэм ахьу**».

9. Щагубзыухэм афэгъэхьыгъэ орэдышьом иль сатыр цIыкIухэу апэрэ классым щызэрагъэшлагъэхэр агу кьегъэкIыжьых, кьарегъаIо:

Тэ щагубзыухэр тиIэх,
Тэ щагубзыухэр тиIэх.
Псычэти, чэти, кьази,
Атакъи ащ ахэт.
Чэтыр Iасэ, кьазыр Iэлы,
Атакъэр дэхэ дэд.
Чэтыр Iасэ, кьазыр Iэлы,
Атакъэр дэхэ дэд!
Былымхэри тэ тиIэх,
Былымхэри тэ тиIэх.
Чэмыхэм, мэлхэм, пчэнхэм
ТынаIэ тэ атет.
Мэлыр шIуцIэ, пчэныр фыжьы,
Тичэмышъ – дэгъу дэд!
Мэлыр шIуцIэ, пчэныр фыжьы,

Тичэмышь – дэгъу дэд!
Щагубзыухэм шкъун ясэты,
Былымхэм мэкъу ясэты.
СыдеIэ сэ синанэ,
СыдеIэ ситэтэжъ.
Чэтыр Iасэ, къазыр Iэлы,
Атакъэр дэхэ дэд!
Мэлыр шIуцIэ, пчэныр фыжбы,
Тичэмышь – дэгъу дэд!

10. Типовой фразэу «...м ищыр ыцIэр ...» автоматизмэм нэсэу къаIошъоу гэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 3-р арегъэшIы: джэуапым ищысэ-схемэ доскэм къытыретхэ (...м ищыр ыцIэр ...), IофшIэным къытырэ упчIэхэм къаригъаджэхэзэ, ахэм джэуапхэр къарарегъэгъэтыжых.

11. Щагубзыухэм зэралыплъэхэрэ шIыкIэм фэгъэхьыгъэ къэIотэн ашIышъуным фэзыгъэсэхэрэ IофшIэнэу 4-р арегъэгъэцакIэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) джыри зэ гушыIэухыгъэ пэпчъ регъэдэлух, къыкIарегъэIотыкIыжы; в) амакъэ мылэшэу ежь-ежьырэу текстым джыри зэ регъэджэжых; г) къыхэгъэщыгъэ гушыIэхэр гушыIалъэм дарегъатхэх; д) нэбгырэ зырызэу текстым къырегъаджэх.

12. IофшIэнхэмкIэ тетрадым къыщытыгъэ гэцэкIэнхэр арегъэшIых.

13. УрокымкIэ зэфэхьысыжыхэр арегъэшIых.

14. УнэмкIэ гэцэкIэныр ареты: Гупсэ ычIыпIэкIэ яунагъо исхэр щагубзыухэм зэралыплъэхэрэ шIыкIэм фэгъэхьыгъэ интервью къатышъоу зыкъагъэхъазырыныр.

Урокэу 27. Тэ былымхэр тэхьух

Пшэрыль шъхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икъулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– былымхэм зэралыплъэхэрэм фэгъэхьыгъэ гушыIээзэгъусэхэмкIэ яжабзэ гэбаигъэныр;

– унагъом исхэм былымхэр зэрахъухэрэм, ахэм зэралыплъэхэрэм къатегушыIэшъухэу гэсэгъэнхэр.

2. ГушыIэм изэхэтыкIэкIэ лыплъэныгъэхэр ягъэшIыгъэнхэр – ягулытэ нахь чан шыгъэныр, адыгабзэр нахь зэхашIэу гэсэгъэнхэр.

-
3. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.
 4. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.
 5. Текст кызырыкIоу янIэосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едIуэхэмэ, зэрэщытIу кIагурыIоныр.
 5. Урокым пшъэрылIэу иIэр кIагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыштым пыгъэлъыгъэнхэр.
ГущыIакIэхэр, гущыIэзэгъусакIэхэр: **шкIэ, шыныэ, чэцIы, кIошпыр, шыкIэ, шы кIар, зэрэунагъоу, мэкIу кIеупкIэ, псы регъашьох.**
Жабзэм ищысэхэр: **Тэ тиунагъокIэ былымхэр тэхьух. Сшынахыжь ахэр псы регъашьох. Сятэ мэкIу кIеупкIэ.**
Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: былымхэм ясурэтхэр зытешIыхьэгъэ карточкэхэр, гущыIэзэгъусэ зэпхыгъэу «псы егъэшьон» (напоить водой) изэокIыкIэ зытетхэгъэ плакатыр.
-

Урокым икIуакI

1. «Щагубзыухэмрэ былымхэмрэ яорэдкIэ» (урокэу 26, уцугъоу 9) кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажьэ.

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплIэкIу: кIагъэхьазырыгъэ рассказыр нэбгырэ зытIушымэ кIарегъэIуатэ.

3. Урокым итемэрэ ипланрэ кIэлэеджакIохэр нэIуасэ афешIы:

КIалэхэр, непэ тиурок итемэ «Тэ былымхэр тэхьух». Темэм изэгъэшIэн мыщ фэдэ планкIэ зэшIотхышт. Мы осуществим изучение темы по следующему плану: а) **ребусхэр зэхэдгъэуцоштых;** б) **гущыIэу «тищагубзыухэр» зэрэзэхэтымкIэ ушэтын тшIышт. Проведём исследование по составу слова «тищагубзыухэр»;** в) **былымхэм зэралъыплIэхэрэ шIыкIэм фэгъэхьыгъэ гущыIэзэгъусэхэмкIэ тижабзэ дгъэбаишт. Обогатим наш словарь словосочетаниями о том, как ухаживают за животными;** г) **былымхэм ящырхэм ацIэхэр зэдгъэшIэштых. Выучим названия детёнышей домашних животных.** д) **Былымхэм фэдэу кIатырэм тыкытегущыIэшьюу зыдгъэсэшт. Научимся рассказывать о том, какую пользу дают домашние животные.**

4. КIэлэегъаджэм кIэлэеджакIохэм тетрад тхьэпэ зырыз ареты ыкIи IофшIэнэу 1-р ежь-ежьырэу агъэцэкIэнэу унашьо афешIы. Апэ хьазыр хьурэр доскэм кыдегъэкIы, ребусэу зэхигъэуцаугъэхэр кытырырегъэшIыхьэх. НэмыкIэу ребусхэр зэхэзгъэуцаугъэ шьIэмэ яупчIы, иверсие кырегъэгъэлыгъо. АдыгабзэмкIэ нахь шIэныгъэ дэгъухэр кIэзыгъэлъэгъуагъэр кIахегъэшы.

Юфшлэным иятлонэрэ уцугъо (б), джащ фэдэу, ежь-ежьырэу агъэцкленэу арело. Зы такыкь-тIу зытешлэклэ, ишлэныгъэхэмклэ нахь хьыбэеу клэлэеджаклохэм ахэтхэр доскэм кыдыщхээ, гушылэу кыыхагъэщыгъэхэр кытырарегъатхэ. Ащ ыуж имыкьурэ гушылэхэр нахь клэлэеджэкло гупклэхэм кыхарегъэгъэхьожьых.

5. Клэлэеджаклохэр ежь-ежьырэу гупшысэшгъухэу ыгъэсэнхэм ыкли гушылээгъусаклэхэр яжабзэ щыщ хъунхэм пае, Юфшлэнэу 2-р моуштэу арегъэгъэцаклэ: а) сурэтхэм арегъэплыхь. б) Гушылээгъусэхэм кьарегъаджэх; в) гушылээгъусэ пэпчъ зэпхьылэн плыэкIышт сурэтхэр кыхарегъэгъэщых; г) гушылээгъусэхэр гушылалэм дарегъатхэх; д) упчлэхэр аритхээ (**Тэтэжым (нэнэжым, клалэм, шьэожьием) сыда ышлэрэр?**), джэупахэр кьарегъэтыжых (Тэтэжым чэмхэм псы ареты. Нэнэжым чэмыр ещы. Клалэм Iэщыр сукъэбзы. Шьэожьием мэлхэм мэкью ареты.); е) джэуапхэр доскэм кытырарегъатхэх, тетрадым дарегъатхэх.

6. Былымхэм ящырхэм ацлэхэр ягъэшлэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ Юфшлэнэу 3-р арегъэгъэцаклэ: а) сурэтхэм арегъэплыхь; б) ахэм арышлыхьэгъэ щырхэм ацлэхэм кьарегъаджэх; в) карточкэхэу щырхэм ясурэтхэр зытетхэр зырызэу афегошых, ежьыри зы кызыфегъанэ, етланэ кьело: «**Сэ шклэ сиI. Оры, Мадинат, сыд фэдэ шыра о уилэр?**». Джауштэу пшлэхэу шьыклэм тетэу зэдэгущылэгъум клэлэеджаклохэр зэклэ хегъэлажэх; г) щысэу кьэтыгъэр ялэубытыплэу, былымхэмрэ ахэм ящырхэмрэ ацлэхэр зэгъусэхэу тетрадым дарегъатхэх. Клэлэегъаджэр сатырхэм арыклозэ, Юфшлэныр тэрэзэу агъэцаклэмэ еуплэкIу.

7. *Гъэпсэфыгъом итакыкь.* Гушылээгъусэу «**псы егъэшъон (ых)**» (поить водой) зыфилорэм изэокIыклэ зытетхэгъэ плакатыр доскэм кытырегъапклэ, ащ клэлэеджаклохэр зэклэ зэгъусэхэу кьырегъаджэх:

псы егъэшъон (-ых)	поить водой (кого-либо)
сэ псы есэгъашьо (х)	тэ псы етэгъашьо (х)
о псы еогъашьо (х)	шьо псы ешьогъашьо (х)
ащ псы регъашьо (х)	ахэм псы рагъашьо (х)

Глагольнэ гушылээгъусэм изэокIыклэ агу раубытэным фэлэжьэрэ джэугулэ зэхещэ. (Еплль: урокэу 26, уцугъоу 8.)

8. Былымхэм зэралбыплгэхэрэ шыкIэм фэггэхьыггэ кьэIотэн кьашышоу гьэсэггэнхэм фэлэжьэрэ IофшIэнэу 4-р ареггэггэцакIэ: а) аудиогуальхьэм реггэдIух; б) гущыIэухыггэ пэгчь реггэдэIух, кьыкIареггэIотыкIыжьы; в) рамкэм дэт гущыIэхэм кьареггэаджэх, ахэр гущыIальэм дареггэатхэх; г) кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэггусэхэу, амакгэ мыльгэшэу текстым кьыреггэаджэх; д) нахь дэггэу кьеджэрэ кIэлэеджакIохэр апэ, ахэм ауж нахь дгэу кьеджэхэрэр зырызэу кьыреггэаджэх; е) упчIэхэм джэуапхэр кьарареггэггэтыжьыкI: **Гупсэ иунаггэ сьд фэдэ былыма иIэхэр? Гупсэ иунаггэ исхэр былымхэм сьдэуцтгэ альыплгэхэрэ? Гупсэ хэта зьдэIэныIэрэр?**

9. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кьыщытыггэ ггэцэкIэнхэр ареггэшIых.

10. УрокымкIэ зэфгэхьысыжьхэр ареггэшIых.

10. УнэмкIэ ггэцэкIэныр ареты.

Урокгэ 28. Сятгжь кьуаджэм щэгсэу

Пиьгэрыль шхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икьулайныггэхэр аIэкIэггэхьанхэр:

– унэггэ псэушхьэхэм фэдэу кьахьырэр, ахэм мэхьанэу яIэр кьаIошгэу гьэсэггэнхэр;

– унэггэ псэушхьэхэм афэггэхьыггэ зэдэггущыIэггэу зэдашышоу гьэсэггэнхэр;

– кьуаджэм шаггэггэIэрэ унэггэ IофшIэнхэм афэггэхьыггэ кьэIотэн зэхаггэуцощгэу гьэсэггэнхэр.

2. IофшIэныр якIасэу, унэггэ IофшIэнхэм ахэлгэжьэнхэ зэрэфар кьагурыIоу гьэсэггэнхэр.

3. Iофыр ггэцэкIаггэ зыщыхьурэ чьыпIэр кьызэрыкIырэ пкьыггэуацIэхэм ькIи уахьтгэу Iофыр ггэцэкIаггэ зыщыхьурэр кьызэрэIоггэ гущыIэхэм кIэухгэу «-м» кьызэрапыхьэрэр кьагурыггэIоныр: яжабзэ грамматическэу зэггэкIуггэу гущыIэхгэу гьэсэггэнхэр.

4. Тамыггэу «л»-м кьыггэпсырэ хьарыф-макгэхэр агу кьэггэкIыжьынхэр, ахэр кьызэраIохэрэр нахьышIу шыггэныр, а макгэхэр зыхэт IурыIупчгэр кьаIошгэу гьэсэггэнхэр.

5. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

6. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

7. Текст кьызэрыкIоу янэггэсэ гущыIэ нэмькI зыхэмьтым едэIухэмэ, зэрэггэтыггэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшъэрылъэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыщтым пыгъэлыгыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIээзгъусакIэхэр: **кIочIэшху, онтэгъу, онтэгъухэр зэрешэх, цы (шэ, лы) къеты.**

Жабзэм ишысэхэр: **Шыр кIочIэшху. Ащ хылыгъэхэр зэрешэх.**

Урокым игъусэ IэтыIэгъухэр: тамыгъэу «л» зыхэт буквэхэр.

Урокым икIуакI

1. «Щагубзыхэмрэ былымхэмрэ яорэдкIэ» (Урокэу 26, уцугъоу 9) кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажэ.

2. УнэмкIэ гъэцкIэныр еуплэкIу: къагъэхъазырыгъэ расказыр нэбгырэ зытIушмэ къарегъэIуатэ.

3. Тамыгъэу «л»-м къыгъэпсырэ хъарыф-макъэхэр агу къэгъэкIыжыгъэнхэм, ахэр къызэралохэрэр нахышIу шIыгъэным фэгъэхыгъэ IофшIэнхэу 1-рэ 2-рэ моуштэу арегъэгъэцкIэх: а) тамыгъэу «л»-м къыгъэпсырэ хъарыфхэу доскэм тегъэпкIагъэхэм (е таблицэу ахэр зыхэтхэм) къарегъаджэх; б) аудиогуалъхъэм (IофшI. 1) регъэдэлух, къыкIарегъэIотыкIыжы; в) IофшIэнэу 1-м къыщытыгъэ гушыIэхэр хэтхэу гушыIэхыгъэхэр зэхарегъэгъэуцох ыкIи къарегъалох; г) IурыIупчъэм (IофшI. 2) жъажэу къафеджэ; д) Iахь-Iахъэу къафеджэ, къыкIарегъэIотыкIыжы; е) «пшъэхъу» шIыкIэм тетэу кIэлэеджакIохэр зырызэу къырегъаджэх; ж) хэмыукъоу нахь псынкIэу къеджэрэмкIэ зэрегъэнэкъокъух; з) IурыIупчъэр зы нэбгырэ доскэм къытырырегъатхэ, адрэхэм тетрадым дарегъатхэ, тамыгъэу «л» зыхэт хъарыфхэм акIарегъэгъэтхы. Сатырхэм арыкIозэ, хэукъоныгъэхэр хамышIыхъэхэу кIэлэеджакIохэм атхымэ еуплэкIу.

4. Унэгъо псэушъхъэхэм фэдэу къахырэр, ахэм мэхъанэу яIэр къалошъоу гъэсэгъэнхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 3-р моуштэу арегъэгъэцкIэ: а) аудиогуалъхъэм регъэдэлух; б) гушыIэхыгъэ пэпчъ регъэдэлух, къыкIарегъэIотыкIыжы; в) зэрээгосхэм тетэу рольхэмкIэ къеджэнхэу зыкъарегъэгъэхъазыры; г) упчIэм (**Былымхэм сыда фэдэу къатырэр?**) джэуап къырарегъэтыжы; д) хъазыр хъухэрэр къыригъаджэхэзэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ диалогым къырегъаджэх.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъыкъ.* ГушыIээзгъусэ зэхэлъэу «**ЧМЫМ МЭКЪУ ЕТЫН**» (дать короле воду) зыфиIорэм изэокIыкIэ зытет плакатыр

доскэм кытырегъапкIэ е интерактивнэ доскэм кытырырегъадзэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэху ащ кыырегъаджэх.

ЧЭМЫМ МЭКЪУ ЕТЫН	дaть кoрoвe сeнo
сэ чэмым мэкъу есэты (чэмхэм мэкъу ясэты)	тэ чэмым мэкъу ятэты (чэмхэм мэкъу ятэты)
о чэмым мэкъу еоты (чэмхэм мэкъу яоты)	шъо чэмым мэкъу ешъоты (чэмхэм мэкъу яшъоты)
ащ чэмым мэкъу реты (чэмхэм мэкъу ареты)	ахэм чэмым мэкъу раты (чэмхэм мэкъу араты)

ГушыIэзэгъусэм изоокIыкIэ агу раубытэным фэлэжьэрэ джэгукIэ зэхещэ. (Еплъ: урокэу 26, уцугъоу 8)

6. Унашъоу пылбым елытыгъэу IофшIэнэу 5-р кIэлэеджакIохэм ежь-ежьырэу арегъэгъэцакIэ. УпчIэхэу «**Тыдэ?**», «**Сыдигъо?**» яджэуап гушыIэхэм кIэхуэу яIэр («-м») кыхарегъэгъэщы.

7. Урокым шызэрагъэгъотыгъэ шIэныгъэхэр агъэфедэшъухуэ гъэсэгъэнхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 6-р жэрыIоу арегъэгъэцакIэ.

8. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кышытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

9. УрокымкIэ зэфэхысыжьхэр арегъэшIых.

10. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: IофшIэнэу 6-р тхэнэу къашIыжьынэу.

Урокэу 29. Цуекъо Джэхъфар. «КъашIэ»

Пишэрыль шъхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икъулайныгъэхэр аIэкIэгъэханхэр:

– адыгэ усакIохэм япроизвeдениeхэм ащыщхэр (Цуекъо Джэхъфар. «КъашIэ») езбырэу ягъэшIэныр;

– зэджагъэхэ текстым информации кыхахышъоу ыкIи ар къаIожышъоу гъэсэгъэнхэр.

2. Адыгабзэм ымакъэ идэхагъэ зэхягъэшIэныр, ар нахышIу ягъэлъэгъуныр.

3. Пычыгъоу «Iэ» зыхэт гышыIэхэмкIэ яжабзэ гъэбаигъэныр.

4. Приставкэу «**мы**»-м мыдэныгъэ шъуашэр кызыэригъэпсырэр шысэхэмкIэ (**дэмышъхьахэу, дамышыхьэхэу**) агурыгъэIогъэныр.

5. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

6. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

7. Текст кызырэкIоу янIэIосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшъэрылъэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыщтым пыгъэлыгыгъэнхэр.

ГущыIакIэхэр, гущыIэзэгъусакIэхэр: **IoфшIапI** – место работы, **IэнатI** – должность, **IэпIэс** – умелый, искусный, **гущыIэжъ** – пословица, **мыIэрыс** – яблоко, **Iэлын** – кольцо, **гущыIэзэгъус** – словосочетание, **гущыIэухыгъ** – предложение, **дэIэпыIэ** – помогает (кому-либо).

КIаджыкIыжырэ гущыIэхэр: **шIои, шагубзыу, чэтжъый, къазщыр, псычэтщыр, тхъачэтщыр.**

Жабзэм ищысэхэр: **Пшъэшъэжъыем янэ IoфшIапIэм щыI. Сшынахыжъ шагум дэт.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: глаголэу «дэIэпыIэн» (помогать, помочь) иззокIыкIэ зытетхэгъэ плакатыр.

Урокым икIуакI

1. «Шагубзыухэмрэ былымхэмрэ яорэдкIэ» (урокэу 26, уцугъоу 9) кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажъэ.

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплъэкIу: кызырадзэкIыгъэ гущыIэухыгъэхэм нэбгырэ зырызэу кьарегъаджэх. Сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэхэри урокым фэхъазырхэмэ еуплъэкIу.

3. Урокым итемэрэ ипланрэ кIэлэеджакIохэр нэлуасэ афешIых:

KIалэхэр, Цуекъо Джэхъфар иусэу «КъашIэ» зыфиIорэр непэ зэдгъэшIэщт. *Сегодня мы выучим с вами стихотворение Джафара Чуяко «КъашIэ» – угадай. Ащ нэмыкIэу мыщ фэдэ IoфшIэнхэр дгъэцэкIэщтых.* *Кроме того, мы проведём следующие виды работ:* а) **ребухэр зэхэдгъэуоцщтых.** *Будем составлять ребусы;* б) **гущыIэ льяпсэу «Iэ»** (рука) **зыхэт гущыIэхэр тыушэтыщтых.** *Исследуем слова с коннем «Iэ»* (рука).

4. Усэм моуштэу Ioф дарегъашIэ:

а) аудиогуальхэм (IoфшI. I) зыIо-зыщэ регъэдэлух; б) сатыр пэпчъ регъэдэлух, кыкIарегъэIотыкIыжы. (Мы IoфшIэныр зыIо-зыщэ кIаригъэшIыкIыжъмэ дэгъу, сыда пIомэ, ямынIэосэ гущыIэу усэм хэтыр бэкIай.) в) ашIэрэ гущыIэу, гущыIэухыгъэу усэм хэтхэр кыхарегъэгъэщых, кызырарегъэдзэкIых; г) усэр сатыр-сатырэу кьафызэредзэкIыжы:

Как ушли на работу,
 Мама и папа еще не пришли.
 Как наелся и вышел,
 Мой старший брат до сих пор во дворе.
 Попробуй ответить на вопрос: не поленившись,
 Кто же подмёл во дворе?
 Отказавшись от детских игр,
 Кто же маме помог?

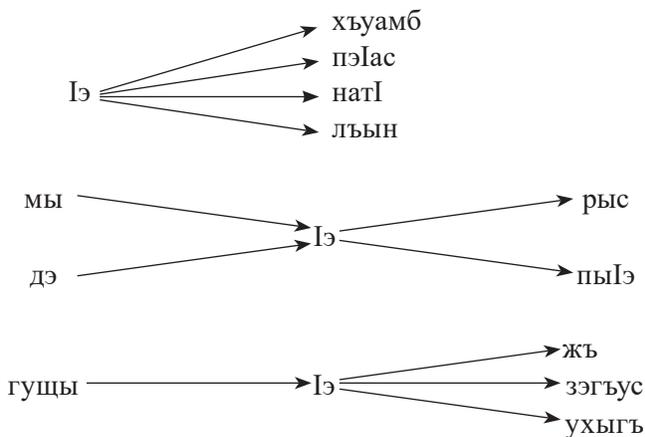
д) амакьэ мыльэшэу кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу усэм кырегъаджэх; е) нэбгырэ зырызэу кIэлэеджакIохэр зэкIэ усэм кырегъаджэх.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* Глаголэу «**дэлэпыIэн**» (помогать, помочь) изэокIыкIэ зытетхэгъэ плакатыр доскэм кытырегъапкIэ е интерактивнэ доскэм кытырегъадзэ ыкIи кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу ащ кырегъаджэх:

дэлэпыIэн	помогать, помочь
Сэ нанэ сыдэлэпыIэ.	Тэ нанэ тыдэлэпыIэ.
О нанэ удэлэпыIэ.	Шъо нанэ шъудэлэпыIэ.
Ар нанэ дэлэпыIэ.	Ахэр нанэ дэлэпыIэх.

ГушыIэзэгъусэм изэокIыкIэ агу раубытэным фэлэжьэрэ джэгукIэ зэхещэ. (Еплъ: урокэу 26, уцугъоу 8) Усэм итекст Iоф даригъэшIэным педзэжьы: а) упчIэхэм (IофшI. 3) къаригъаджэхэзэ, ахэмэ джэуапхэр къарарегъэтыжьых. (Пшьэшъэжьыем янэ IофшIапIэм щыI. Пшьэшъэжьыем ышнахыжь шагум дэт. Пшьэшъэжьыем шагур ыпхъэнкIыгъ. Адрэ кIэлэцIыкIухэр мэджэгух. Сэри сянэ сыдэлэпыIэ.); б) дикторым игъусэхэу, тIо-щэ усэм джыри кырегъаджэх; в) апэрэ сытыриплIыр езбырэу зрагъэшIэнэу такъикъитIу ареты; г) хъазыр хъухэрэм къаригъаIозэ, зэкIэми езбырэу къарегъаIо; д) ятIонэрэ сатыриплIыми джауштэу Iоф дашIэ; е) кIэлэеджакIохэр кыдешых ыкIи хъураеу егъэцух. «Пшьэхъу» шыкIэм тетэу сатыр-сатырэу зы кIэлэеджакIом адрэм кыпидзээ, усэр къарегъаIо; ж) усэр нэмыкI кIэлэеджакIом кырегъажьэ, джаш тетэу джыри зэ усэр къарегъэIожы.

7. IофшIэнэу 4-р моуштэу арегъэгъэцакIэ: а) гушыIэхэм язэхэтыкIэхэм ясхемэхэр доскэм кытырегъапкIэх е кытыретхэх:

б) схемэхэмкIэ гуцыIэхэм къарегъаджэх, ахэм ащыщэу ашIэхэрэр къызэрарегъэдзэкIыжых, амышIэрэ гуцыIэхэр гуцыIалгэм дарегъатхэх.

8. IофшIэнхэмкIэ тетрадым къыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

9. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр арегъэшIых.

10. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: а) гуцыIалгэм датхагъэхэм ащыщэу зыфэе гуцыIэхэр хэтхэу гуцыIэхыгъэ щырыщ къатхыныр; б) усэр (IофшI. 1) езырэу къызэрагъэшIэныр.

Урокхэу 30–34

Мы урокхэр зыфэлажэхэрэр апэрэ илъэсныкьо еджэгъум зэрагъэшIагъэр зэфэхысыжыгъэныр ары.

Урокэу 30-р. ЗыуплэкIужь

Мы урокыр уплэкIун IофшIэнэу кIэлэегъаджэм егъэфедэ.

Урокэу 31-р

уплэкIун IофшIэным хашIыхьэгъэ хэукъоныгъэхэм ягъэтэрэзыжын тырегъэкIуадэ. Уахътэ лые къанэмэ, илъэсныкьом къыкIоцI зэрагъэшIэгъэ Iурыупчэхэр, гуцыIэжъхэр, хырыхыхьэхэр, усэхэр, ордэхэр кIэлэеджакIохэм агу къыгъэкIыжыхэмэ дэгъу.

Урокхэу 32-р, 33-р

Мы урокхэм пшээрълъэу агъэцакIэрэр кIэлэеджакIохэм проект зэхагъэуцошъоу ыкIи проектэу зэхагъэуцуагъэр агъэцэкIэжышъоу, адыгабзэмкIэ шIэныгъэу агъотыгъэхэр шыIэныгъэм цагъэфедэшъухэу гъэсэгъэнхэр, IофшIэныр якIасэу, унагъом исхэм яшIуагъэ арагъэкIын шIоигъоныгъэ яIэу пIугъэнхэр ары.

Урокхэу 32-м, 33-м шIуагъэу ахэлъым нэмыкIэу интеллектуальнэ джэгун шъуашэм иль урокэу 34-м мыщ фэдэ пшээрълъэхэр егъэцакIэх: а) кIэлэеджакIохэм ягузэхашIэ (настроение) къэлэтыгъэныр; б) купэу зэхэтхэу зэдеIэжъхээ, пшээрълъ зыфагъэуцуужыныр ыкIи Iуагъэу зэдашIыгъэр агъэцэкIэшъуныр; в) бзэм изэгъэшIэнкIэ хэхъоныгъэ-тектIоныгъэу ашIыгъэхэм акIэгъэгушIунхэр; г) ягулътэ, яакъыл хэгъэхъогъэныр.

ЯТIОНЭРЭ ИЛЪЭСНЫКЪО ЕДЖЭГЪУР

IV. ЕДЗЫГЪОУ «ЛЪЫТАКIЭ ЗЭТЭГЪАШIЭ»

Урокэу 35. Пкыгыгъохэм 10-м нэсэу якъэпчын

Пишэрыль шъхьаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– Iофыр гъэцэкIагъэ зыщыхурэ чIыпIэр кызыэрыкIырэ приставкэр (щэ-), глаголхэр шъхьэ ыкIи пчъэгъэ зэфэшъхьафхэм арытхэу агъэфедэхэзэ, урокым (еджапIэм) цагъэцэкIэрэ Iофыгъохэм афэгъэхыгъэ зэдэгущыIэгъу зедашIышъуным фэгъэсэгъэнхэр.

2. ПшIым нэсэу пкыгыгъохэм япчъагъэ къаIошъоу гъэсэгъэнхэр.

3. ПкыгыгъоцIэ-пчъэгъэцIэ гущыIэзэгъусэхэр гъэпсыгъэ зэрэхъухэрэ шIыкIэр ягъэшIэгъэныр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхъогъэныр.

5. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхъогъэныр.

5. Урокым пшэрыльэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

ГущыIакIэхэр, гущыIэзэгъусакIэхэр: **тхьапш? зы къэгъагъ, пшэшьэжъыитIу, ..., жъогъуйбгъу, кIэнкIипшI.**

КIаджыкIыжырэ гущыIэхэр: **шIои, къэлэм, кIэнкIэ, мэгущыIэ, ребусхэр къашIых.**

Жабзэм ищысэхэр: **Адыгэбзэ урокым адыгабзэкIэ тыщэгущыIэ. Бырабэ адыгабзэкIэ мэгущыIа? Сыдэу гъэшIэгъона!**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: 1. IофшIэнэу 2-м кыщытыгъэ глаголымрэ пкыгыгъоцIэ-глагол гущыIэзэгъусэмрэ зытетхэгъэ карточкэхэр. 2. КIэлэеджакIохэм япчъагъэ тельытагъэу 1-м щегъэжъагъэу 15-м нэсэу номерхэр зытетхэгъэ фишкэ пшIыкIутф зырыз. 3. ГущыIэзэгъусэу «урокым цыгущыIэн» изэокIыкIэ зытетхэгъэ плакатыр.

Урокым икIуакI

1. ЕдзыгъуакIэм изэгъэшIэн непэ зэрэрагъажьэрэр арело, урокым итемэрэ ипланрэ ащегъэгъуазэх:

КIалэхэр, едзыгъуакIэм изэгъэшIэн непэ етэгъажьэ. Сегодня мы начинаем изучение нового раздела. Едзыгъом ыцIэр «ЛъытакIэ»

зэтэгъашIэ». Раздел называется «Учимся считать». Непэрэ урокым итемэр – « Пкьыгъохэм пшIым нэсэу якъэпчъын». Тема сегодняшнего урока: «Счёт предметов до десяти». Урокыр мыщ фэдэ планкIэ редгъэкIокIышт. Урок будет проходить по следующему плану: а) Iофыр зэрагъэцакIэрэр кьызэрыкIырэ гушыIэхэр – глаголхэр – тыгу кьэдгъэкIыжьыштых. Вспомним слова, обозначающие действия, то есть глаголы; б) Iофыр чIыпIэ гъэнэфагъэ горэм зэрэшыхьурэр кьээзгъэлъэгъорэ приставкэу «щэ-» дгъэфедээ, тызэдэгущыIэшъоу зыдгъэсэшт. Будем учиться беседовать, используя приставку «щэ-», которая обозначает, что действие происходит в конкретном месте.

2. Глаголэу ашIэхэрэр агу кьэгъэкIыжьыгъэнхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 1-р арегъэгъэцакIэ: а) 1-м щегъэжьагъэу 15-м нэсэу номерхэр атетхагъэхэу, фишкэ пшIыкIульф-пшIыкIульф кIэлэеджакIо пэпчъ реты; б) сурэтхэм арегъэплъых; в) джэгукIэу «Латыу» зэрешIэштхэр арелo ыкIи ащ унашъоу пылъхэр кьафелуатэх: «КIалэхэр, мы сурэтхэмкIэ джэгукIэу «латыу» зыфиIорэмкIэ тыджэгущт. По этим картинкам мы поиграем в игру «лото». Ащ пае сурэтхэм зэкIэлъыкIохэу номерхэр кьэлэмкIэ атешьутхэн фае. Для этого вы должны последовательно отметить номерами картинки. Сурэтхэм арышыхьэгъэ персонаж горэм Iофэу ыгъэцакIэрэр сэ кьасIозэ сшIышт. Я буду называть действие, которое выполняет кто-либо из персонажей на картинках. Шъо сурэтыр кьэжьыгъотын икIи ащ иномер кьэшъулон фае. Вы должны найти картинку и назвать её номер. Тэрэзэу ыкIи апэу сурэтыр кьэзыгъотырэм очко-фишкэ есэты. Кто первым правильно назовет номер картинки, тот получит фишку-очко. Унашъоу пылъыр: укъыхэжуукI хьуштгэп. Условие: нельзя выкрикивать; г) кIэлэгъаджэм ироль кIэлэеджэкIо чан горэм реты ыкIи джыри зэ егъэджэгух.

3. Ежь-ежьырэу зэфэхьысыжь ашIыжьышъоу ыгъэсэнхэм пае, IофшIэнэу 2-р моуштэу арегъэгъэцакIэ: а) таблицэм ежь-ежьырэу регъаджэх; б) апэрэ столбикым тет упчIэмрэ ащ иджэуап гушыIэхэмрэ зы кIэлэеджакIо кьарегъаджэ; в) ятлонэрэ столбикым тет упчIэмрэ ащ иджэуап гушыIэхэмрэ нэмыкI кIэлэеджакIо кьарегъаджэ; г) кIэлэеджакIохэм упчIэхэр аритхэзэ, зэфэхьысыжь арегъэшIых: **Апэрэ сатырым тет гушыIэхэр сыд фэдэ упчIа зиджэуапхэр? На какой вопрос отвечают слова в первом столбике?** (Слова в первом

столбике отвечают на вопрос «Сыд ышIэрэр?» – Что делает?) **ЯтIонэрэ сатырым тет гушыIэхэр сыд фэдэ упчIа зиджуапхэр?** *На какой вопрос отвечают слова во втором столбике?* (Слова во втором столбике отвечают на вопрос «Тыдэ шишIэра?» – Где, в каком месте делает?) *Что уточняется во втором столбике, но не называется в первом столбике?* (В первом столбике не называется место, где происходит действие, а во втором столбике уточняется место, где происходит действие.) *Какое окончание имеют слова, указывающие место, где происходит действие?* (Слова, указывающие на место, где происходит действие, имеют окончание -м.)

4. Иофыр гэцэкIагъэ зышыхъурэ чIыпIэр къэзыгъэльэгъорэ гушыIэхэм кIэухэу «-м» къыпагъахъзэ гушыIэнхэм фэзыгъэсэхэрэ гэцэкIэн арегъэшIы: ИофшIэнэу 2-м къышчытыгъэ глаголхэмрэ пкъыгъоцIэ-глагол гушыIэзэгъусэхэмрэ ашыщэу зырыз зытетхэгъэ карточкэхэр кIэлэеджакIохэм аретых, ахэр ахэтхэу гушыIэхуыгъэ тIурытIу зэхагъэуцонэу унашьо афешIы. Хъазыр хъурэм игушыIэхуыгъэхэр къыригъаIохэзэ, ИофшIэным зэкIэхэри хэгъэлажъэх.

5. ЗэрагъэшIэгъэ грамматическэ правилэр яжэрыIуабзэ шамыукъоу гушыIэнхэм фэзыгъэсэхэрэ ИофшIэнэу 3-р арегъэгъэцакIэ: зэрэзэгосхэм тетэу, нэбгырэ тIурытIоу Нэбзыйрэ Пырацэрэ зэраIорэ гушыIэхуыгъэ тIурытIу къызэрадзэкIыжынынэ атырегуашэ. Зы такъикъ-тIу зытешIэкIэ, гушыIэхуыгъэу зэрадзэкIыжыгъэхэмкIэ зэдегъэгушыIэх. ЕтIанэ зэрадзэкIыгъэ гушыIэхуыгъэхэр ИофшIэнэу 4-м шауплъэкIужьы, хэукъоныгъэу ашыгъэхэр къыхагъэщыжъых.

6. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* ГушыIэзэгъусэу «урокым шыгушыIэн» (говорить, разговаривать на уроке) изэокIыкIэ интерактивнэ доскэм къытырырегъадзэ е ар зытетхэгъэ плакатыр доскэм къыпелъэ ыкIи ащ кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу къырегъаджэх.

урокым шыгушыIэн	говорить, разговаривать на уроке
Сэ урокым сыщэгущыIэ.	Тэ урокым тыщэгущыIэ.
О урокым ущэгущыIэ.	Шъо урокым шъуцэгущыIэ.
Ар урокым щэгущыIэ.	Ахэр урокым щэгущыIэх.

ГушыIэзэгъусэм изэокIыкIэ агу раубытэным фэлэжьэрэ джэгукIэ зэхещэ. (Еплъ: урокэу 26, уцугъоу 8.)

7. Пшым нэсэу пкыгьохэм япчъагъэ зэрэхурэр къаюшъоу гъэсэгъэнхэм фэлэжьэрэ ЮфшIэнхэу 5-р, 6-р, 7-р арегъэгъэцакIэх: а) сурэтхэм арегъэплых; б) рамкэм пкыгьоу ишыхъагъэхэм япчъагъэ зыфэдызыр кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу къарегъэлъытэ; в) упчIэхэм (ЮфшI. 5, н. 71) къарегъаджэх. Сурэтым ычIэгъ джэуапхэм ясхемэу къыщытыгъэхэм точкэхэм ачыпIэкIэ ищыкIэгъэ гушыIэхэр харигъэгъэуцожьхэзэ, джэуапхэр къарегъаюх; г) къэлэмхэр пчъагъэ зэрэхурэрэм пшым нэс якъэлъытакIэ къафеджэ (ЮфшI. 6), къыкIарегъэютыкIыжьы; д) пкыгьохэм пшым нэс якъэпчыкIэ гъэпсыгъэ зэрэхурэр шыкIэмкIэ кIэлэеджакIохэм ушэтынхэр арегъэшых: упчIэхэр аритхэзэ, лыплъэныгъэхэр арегъэшых: **Какое числительное стоит перед названием предмета, который мы считаем?** (Только числительное «зы» стоит пред названием предмета, который мы считаем.) **Как пишется числительное «зы»:** слитно с названием предмета, который считаем или отдельно от него? (Числительное «зы» пишется отдельно от названия предмета, который мы считаем.) **Расскажите полностью о правописании числительного «зы».** (Числительное «зы» стоит перед названием предмета, который считаем, и пишется отдельно от него.) **Какие числительные стоят после названия предметов, которые считаем, и пишутся слитно с ними?** (От двух до десяти.) **Какая соединительная гласная буква появляется между названием предметов, которые считаем и числительным?** (Гласная буква и.) **Что происходит с гласной буквой «ы» в конце числительного при счёте предметов от 2-х до 10-ти?** (При счёте предметов от 2-х до 10-ти гласная буква «ы» в конце числительного выпадает.)

8. Правилэу нэгуасэ зыфэхьугъэхэр агъэпытэжьыным пае, кIэлэеджакIохэм упчIэхэр аритхэзэ, сурэтым ишыхъэгъэ къэлэмхэм (ЮфшI. 6) япчъагъэхэр къарегъаю. **(Мыр къэлэм тхъапш хьура?** (Мыр зы къэлэм мэхьу.) **Мыхэр къэлэм тхъапш хьухэра?** (Мыхэр къэлэмищ мэхьух.) **Мыдрэхэр къэлэм тхъапш хьухэра?** (Мыдрэхэр къэлэмих мэхьух.); е) джащ фэдэу, ЮфшIэнхэу 7-м, 8-м пкыгьохэм якъэпчыкIэ щарегъэгъэпытэжьы: сурэтхэм арыт пкыгьохэм ацIэхэр къарегъаюх, ахэм япчъагъэхэм къырегъаджэх (ЮфшI. 8), етIанэ тетрадым дарегъатхэх. ГушыIэхэр зэрэзэхэтхэмкIэ зэхарегъэфых. (Зы шъэожьый, пшъэшъэжьыитIу, бзыуищ,

чэтжыиплI, Iэхьомбитф, кьэлэмих, розибл, ручкий, жьогъуибгъу, кIэнкIипшI.)

9. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кьыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

10. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.

11. УнэмкIэ гъэцэкIэныр тхэн IофшIэнхэр зыдэт тетрадым кьыщашIыжынэу ареIо.

Урокэу 36. Пкьыгъохэм язэкIэлъыкIуакIэ 10-м нэсэу икьэпчын

Пшъэрыль шъхьаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– кьэзыпчырэ пчъэгъацIэхэмрэ зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэмрэ 10-м нэсэу агъэфедэхэзэ, якабинет ит пкьыгъохэм, ясатырхэм атет партхэм япчъагъэхэм, ахэм язэкIэлъыкIуакIэхэм, аныбжь зыфэдиным, зыщеджэхэрэ еджапIэм, классым афэгъэхьыгъэ кьэIотэн ашIышъуным фэгъэсэгъэнхэр.

2. Нэхэе Руслъан иусэу «Сэфэр Iэхъуамбэхэр кьызырилъытэхэрэр» ягъэшIэгъэныр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. ТхэнымкIэ яIэпэIэсныгъэ хэгъэхьогъэныр.

6. Усэм исатырхэм ядэлүхэмэ, амакьэ дашIызэ кьыкIаIотыкIы-жьышъуныр.

5. Урокым пшъэрыльэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыштым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: **ятхьапшэнэрэ? Iэхъуамб, иныжь, шъхьэ, сатыр.**

КIаджыкIыжьэрэ гушыIэхэр: **тхьапш?** 1-м щегъэжьагъэу 10-м нэсэу кьэзыпчырэ пчъэгъацIэхэр.

Жабзэм ищысэхэр: **ТиеджапIэ этажитIоу (щэу, плIэу) зэтет. Сисатыр кIэлэеджэкIо ... тес. СикIэсэ героир яплIэнэрэу (...)** щыт.

Урокым игъусэ IэпыIэгъур: Фразэм ищысэ-схемэу доскэм тетхагъэр: «Сэ сикIэсэ героир я-... нэрэу щыт»

Урокым икIуакIэ

1. Фонетическэ зарядкэкIэ кIэлэегъаджэм урокыр рарегъэгъажьэ: н. 46-м итхэгъэ IурыIупчъэр кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу кьарегъаIо.

2. УнэмкIэ гьэцэкIэныр еупльэкIу: сатырхэм арыкIозэ, зэкIэ урокым фэхьазырхэмэ еупльэкIу.

3. Урокым итемэрэ ипланрэ нэлуасэ афешIых:

КIалэхэр непэ тиурок итемэр: «Пкьыгьохэм 10-м нэсэу язэкIэлыкIуакIэ икьэпчын». Тема нашего сегодняшнего урока: *«Счёт предметов до 10-ти по порядку».* **Тиурок иплан мыщ фэд.** *План нашего урока такой:* а) **Нэхэ Русльан иусэу «Сэфэр Iэхуамбэхэр кьызэрилльытэхэрэр» зэдгьэшIэшт.** *Выучим стихотворение Руслана Нехая «Как Сэфэр считает пальцы»;* б) **пкьыгьохэр 10-м нэсэу язэкIэлыкIуакIэкIэ кьэтльытэшьюу зыдгьэсэшт.** *Научимся называть количественную последовательность предметов до 10-ти.* **Кьэзыпчьырэ пкьыгьуацIэхэр ыкIи зэкIэлыкIокIэ пчьэгьацIэхэр дгьэфедэхээ тиеджапIэ, тикласс афэгьэхьыгьэ кьэлотэн тшIышьюу зыдгьэсэшт.** *Будем учиться рассказывать о своей школе, о своём классе, используя количественные и порядковые числительные.*

4. Нэхэ Русльан иусэ (IофшI. I) Iоф дарегьашIэ: а) аудиогуальхьэм тIо регьэдэлух; б) сатыр пэпчь регьэдэлух, кьыкIарегьэлотыкIыжбы; в) усэм итекст еж-ежьырэу амакьэ мыльэшэу регьаджэх; г) усэм хэт гушыIэу, гушыIэзэгьусэу, гушыIэхухыгьэу кьызэрадзэкIыжбын альэкIыштхэр кьарегьалох; д) пчьэгьацIэхэр зыхэт гушыIэхэр кьыхарегьэгьэших, доскэм кьытырарегьатхэх, тетрадхэм адарегьатхэх. КьыхатхыкIыгьэ гушыIэхэр зэрэзэхтхэмкIэ кьызэхарегьэфых:

Зы + ты = зыт

Мыщ дэжбым пчьэгьацIэу **«зы»**-р гушыIэу зигьусэм пытэу зыкIэтхыгьэр кIэлэеджакIохэм кьафызэхефы:

Вы уже знаете, что числительное «зы» пишется отдельно от названия предмета, который мы считаем. Но это правило имеет исключение. При счёте предмета, название которого состоит из одного открытого слога, то есть слога, заканчивающегося на гласную букву, эта конечная гласная в названии предмета выпадает, и остаётся одна согласная буква, поэтому такие слова пишутся вместе с числительным. Смотрите: **ты** – отец, **зы + ты = зыт** – один отец; **ны** – мать, **зы + ны = зын** – одна мать.

ЕтIанэ гушыIэхэм язэхэфын парегьэдзэжбы: **нэ** + связка **«и»** + **тIу** = **нитIу** – два глаза (здесь в слове **«нэ»** (глаз) выпадает гласная, потому что дальше идёт тоже гласная, которая связывает существительное и числительное.), **шыпхьу** + связка **«и»** + **щы** =

шыпхъуищ – три сестры (при счете предметов у числительного «щы» выпадает конечная гласная буква «ы»), дэпкъ + плы = дэпкъипл – четыре стены, тфы + кIэ (надежное окончание) – на «пять», къаз + хы = къазых – шесть гусей, илъэс + связка «и» + блы = илъэсибл – семь лет, шъхъэ + и = шъхый – восемь голов; нэбгырэ (выпадает конечная гласная «э») + связка «и» + бгъу = нэбгырибгъу – девять человек; е) кIэлэеджакIохэм адэIэпыIээ, усэм исатыр пэпчъ къызэрарегъэдзэкIыжбы:

- 1 – у меня есть 1 отец.
- 2 – у меня есть 2 глаза.
- 3 – у меня есть 3 сестры.
- 4 – у комнаты 4 стены.
- 5 – буду учиться на «5».
- 6 – нам вывели 6 гусей.
- 7 – мне 7 лет.
- 8 – великан восьмиголовый.
- 9 – наша семья состоит из 9 человек.
- 10 – не вынуждаю 10 раз повторять,
Выполняю, что от меня требуют.

ж) усэм ежъ-ежырэу амакъэ мылъэшэу регъаджэх; з) нэбгырэ зырызэу усэм къырегъаджэх.

5. 10-м нэс зэкIэлъыкIокIэ къэлъытэныр арегъашIэ: а) сурэтым (ЮфшI. 2) регъэплъых; б) упчIэхэр (ЮфшI. 3) аретых: **Парт сатыр тхъапша классым итыр? Сколько рядов парт в классе? ШъукъэдаIу: Классым парт сатырищ ит. Сатырхэр къаригъэльэгъухээ, ахэм язэкIэлъыкIуакIэхэмкIэ къелъытэх ыкIи къыкIарегъэлотыкIыжбы: зы сатыр, сатыритIу, сатырищ – парт сатырищ. Классым парт сатырищ ит. Тара апэрэ сатырыр? Где первый ряд? Мары апэрэ сатырыр. КъашъуIо: апэрэ сатыр. Мары апэрэ сатырыр. Тара ятIонэрэ сатырыр? Где второй ряд? КъашъуIо: ятIонэрэ сатыр. Мары ятIонэрэ сатырыр. Тара ящэнэрэ сатырыр? Где третий ряд? КъашъуIо: ящэнэрэ сатыр. Мары ящэнэрэ сатырыр. Апэрэ сатырым парт тхъапша тетыр? Сколько парт в первом ряду? Зы, тIу, щы, плы, тфы. Апэрэ сатырым партитф тет. КъашъуIо: партитф. Апэрэ сатырым партитф тет. ЯтIонэрэ сатырым парт тхъапша тетыр? ЯтIонэрэ сатырым парти... (кIэлэеджакIохэм къаIощтым ежэ) тет. Ящэнэрэ сатырым ... (кIэлэеджакIохэм гушыIэухыгъэр къарегъэухыжбы).**

6. Къэзыпчырэ ыкIи зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр тфым нэсэу къаIошъоу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 2-р арегъэгъэцакIэ: сурэтым регъэплъых, сатырхэр япчъагъэкIэ зэрэзэкIэлъыкIохэрэм апэ къырегъаджэх, етIанэ сатырхэм атет партхэр япчъагъэкIэ зэрэзэкIэлъыкIохэрэм къырегъаджэх.

7. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* КIэлэеджакIохэр къегъэтэджих, упражнение зытIуш арегъэшIы, егъэтIысыжых.

8. Къэзыпчырэ пчъэгъацIэхэмрэ зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэмрэ яжабзэ щагъэфедэшъухэу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 3-р арегъэгъэцакIэ: а) упчIэхэм ежь-ежьырэу арегъаджэх, къызэрарегъэдзэкIыжых; б) упчIэхэм джэуапхэр къаратынкIэ къин къашыху зыхукIэ, ычIэгъыкIэ кIэтхгъэ гушыIухыгъэхэм упчIэмэ яджэуапхэр къыхахынхэу арело. Точкэхэм ачIыпIэкIэ ищыкIэгъэ гушыIэхэр хагъэуцожьхэзэ упчIэхэм яджэуапхэр къарегъаIох; в) джэуап гушыIухыгъэхэр доскэм къытырарегъатхэх, тетрадхэм адарегъатхэх; г) рассказэу зэхагъэуцагъэм нэбгырэ зытIуш къырегъаджэ.

9. ЗэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр гъэпсыгъэ зэрэхурэ шыкIэмкIэ ушэтынхэр арегъэшIых (IофшI.4): а) рамкэ шхъуантIэм итхэгъэ упчIэм ыкIи ащ иджэуап пчъэгъацIэхэм къарегъаджэх. ЕтIанэ упчIэ ареты: «**Что обозначают эти числительные: количество предметов или номер предмета по порядку?**» (Количество предметов.); б) рамкэ фыжым итхэгъэ упчIэм ыкIи ащ иджэуап пчъэгъацIэхэм къарегъаджэх. ЕтIанэ упчIэ ареты: «**А эти числительные что обозначают: количество предметов или номер предмета по порядку?**» (Номер предмета по порядку.); в) ащ ыуж зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр гъэпсыгъэ зэрэхурэ шыкIэхэмкIэ лыплъэныгъэхэр ягъэшIыгъэнхэм пае, упчIэхэр афегъэуцух: **А какое порядковое числительное образуется не так, как все остальные, а по-особому? Кто у нас самый внимательный? (Порядковое числительное «апэр».)**

При помощи какой приставки образуются остальные порядковые числительные? (Остальные порядковые числительные образуются при помощи приставки я-.) **Какая гласная буква выпадает в конце слов, обозначающих количественные числительные при образовании от них порядковых числительных?** (При образовании порядковых числительных в названии количественных числительных выпадает гласная буква «ы», которая заменяется

гласной буквой «э».) **При помощи какого суффикса образуются порядковые числительные от 2-х до 10-и?** (Порядковые числительные от 2-х до 10-и образуются при помощи суффикса **-нэрэ**); г) кээзыпчырэ пчээгъацлэхэм упчлэу афагъэуцурэмрэ зэклэлъыклөклэ пчээгъацлэхэм упчлэу афагъэуцурэмрэ джыри зэ клэлэеджаклөхэм аналэ тырарегъэдзэжы: **Скажите мне ещё раз, на какой вопрос отвечают количественные числительные?** (Количественные числительные отвечают на вопрос «Тхъапш?»); **А на какой вопрос отвечают порядковые числительные?** (Порядковые числительные отвечают на вопрос «Ятхъапшнэрэ?»); д) зэклэлъыклөклэ пчээгъацлэхэм клэлэеджаклөхэр зэклэхэри зэгъусэхэу джыри зэ кьарегъэдзэжы.

10. Зэклэлъыклөклэ пчээгъацлэхэр яжабзэ шагъэфедэшъухэу клэлэеджаклөхэр ыгъэсэнхэм пае, мыщ фэдэ гъэцэклэнхэр клэлэегъаджэм арегъэшых: а) зэклэлъыклөклэ пчээгъацлэ хэтэу гушылэхухыгъэ зырыз зэхагъэуцонэу унашъо афешы. Хьазыр хьурэм игушылэхухыгъэ кьыригъалоэ, клэлэеджаклөхэр зклэ йофшлэнэм хегъэлажэх; б) йофшлэнэу 5-р моуштэу арегъэгъэцаклэ: а) йофшлэнэм унашъоу пылъмрэ упчлэу ащ кыгъэуцурэмрэ клэлэеджаклөхэр регъаджэх; б) джэуапыр кьызэрэптыжыщтым ищысэ аригъэлъэгъуным пае, арело: **«Клалэхэр, сэ сиклэсэ героир зэклэлъыклуаклэмклэ зэрэщытым ипчъагъэ сэ апэрапшлэу кышъослошт. Сначала я скажу, каким по счёту стоит мой любимый герой. Шьукъэдалу ыкли сэ сиклэсэ героир къашъушлэ. Послушайте меня и догадайтесь, который из героев мой любимый: Сэ сиклэсэ героир яенэрэу щыт. Хэта ар? (Ар Сэтэнай.) Гушылэхухыгъэу зэхагъэуцоштым ищысэ-модель доскэм кытыретхэ («Сэ сиклэсэ героир я...-нэрэу щыт»).** Доскэм тетхэгъэ щысэ-модельр ялэпылэгъоу, пчъагъэхэмклэ зэрээклэлъыклөхэрэм тетэу, яклэсэ героир зыдэщытыр зклэ клэлэеджаклөхэм зырызэу кьарегъало. Адрэ клэлэеджаклөхэм а геройхэр кьарегъашлэх: **«Ар Нэбзий, Ар ...(...).»**

11. Йофшлэнхэмклэ тетрадым кьыщытыгъэ гъэцэклэнхэр арегъэшых.

12. Урокымклэ зэфэхысыжь арегъэшых.

13. Унэмклэ гъэцэклэныр ареты: 1. Зэклэлъыклөклэ пчээгъацлэхэр 10-м нэсэу езбырэу зэрагъэшлэныр (Йофшл. 4). 2. Йофшлэнэу 6-р тхэнэу кьагъэцэклэныр.

Урокү 37. Пкыгыгъохэм 30-м нэсэу якъэпчын

Пишэрыль шхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икзулайныгъэхэр аIэIэгъэханхэр:
 - 30-м нэсэу кьалытэшьюу гъэсэгъэнхэр;
 - зэIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр 10-м нэсэу агъэфедэхэзэ, ежьхэм ашъхъэ, шыIэныгъэу зыхэтхэм афэгъэхыгъэ кьэIотэнхэр кызэрашIышъухэрэр гъэпытэгъэныр.
2. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.
3. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.
4. Текст кызэрыкIоу янIэIосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едIухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.
5. Урокым пишэрыльгъу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэIамыгъэIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэльыгъэнхэр.

ГущыIакIэхэр, гущыIэзэгъусакIэхэр: **ныбжь, уныбжь, сыныбжь.**

КIаджыкIыжьырэ гущыIэхэр: **шIои, шагубзы, чэтгъый, къазщыр, псычэтщыр, тхьачэтщыр.**

Жабзэм ищысэхэр: **Ильэс тхьапша уныбжьыр? УиеджапIэ иномер сьд фэда?**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: ГущыIэухыгъэм ищысэ-схемэу «**Ар я...нэрэу щыт. Хэта ар?**»

Урокым икIуакI

1. ЗэIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэм 10-м нэсэу якIэджыкIыжьынкIэ кIэлэегъаджэм урокыр рарегъэгъажьэ: а) кIэлэеджакIохэр зэIэ зэгъусэхэу 10-м нэс кьарегъэльытэ; а) нэбгырэ зырызэу 10-м нэс кьарегъэльытэ.

2. УнэмкIэ гъэцкIэныр еуплгъэIу: кьэIотэнэу кьагъэхьазырыгъэр нэбгырэ зытIушмэ кьарегъэIуатэ. Сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэр зэIэ урокым фэхьазырхэмэ еуплгъэIу.

3. Урокым итемэрэ ипланрэ кIэлэеджакIохэр ащегъэгъуазэх.

4. ЗэIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр зэрашIэхэрэр агъэпытэгъэныным пае, IофшIэнэу 1-р арегъэшIы:

КIалэхэр, IофшIэнэу 1-м исурэтхэм шыуаплъ! Посмотрите на рисунки упражнения 1. Мы сурэтхэм тигеройхэр кьагъэлягъох. На этих рисунках изображены наши герои. Ахэмэ ацIэхэр кьэтэгъугъаIох. Давайте назовём их имена: Нарт, Сэтэнэй, Мальвина, Белоснежка, Нэбзый, Буратино, Пьеро. Тигеройхэр зэIэлъыкIуакIэу зэрэщытхэр кьэIон фэе. Нам нужно

рассказать, в какой последовательности стоят наши герои. Ащ пае моуштэу тыджэгушт. Для этого мы поиграем так: шьуащыщ горэм упчлэ кьеты. Один из вас задаёт вопрос. Упчлэм иджуап хэмыкьюу нахь псынклэу кьэзылорэм фишкэ-очко кьегьахэ. Кто скажет правильный ответ раньше остальных, тот зарабатывает фишку-очко. Сэ кьесэгьажэ. Начинаю я. А героир яплэнэрэу щыт. Хэта ар? (Ар Мальвина.)

Кьялон фэе фразэм ищысэ-моделэу клэлэегьаджэм доскэм кьытыритхагьэр (Ар я...нэрэу щыт. Хэта ар?) ялэпылэгьоу, клэлэеджаклохэм джэгуныр льягьэклуатэ.

5. Клэлэеджаклохэм ягузэхашлэ кьылэтыным ыкли юфшлэн лэпкьэу агьэцаклэрэр зэблихуным апае, Нэхэе Руслэан иусэу «Сэфэр лэхуамбэхэр кьызэриллытэхэрэр» клэлэеджаклохэр зэклэ зэгьусэхэу кьарегьаю.

6. Тхэн юфшлэныр (2) арегьэгьэцаклэ: упчлэхэм кьаригьаджэхэзэ, джэуапхэр кьарегьэтыжыкы: а) джэуапхэр клэлэеджаклохэм ащыщ горэм доскэм кьытырырегьатхэ, адрэхэм тетрадхэм адарегьатхэх. б) Зы нэбгырэ – нэбгыритлу кьэлотэнэу кьагьэхьазырыгьэм кьырегьаджэ.

7. *Гьэпсэфыгьом итакьикь.* Клэлэеджаклохэр доскэм кьыдешых, купитлоу егошых. Зы купыр адрэ купым пэчлынатлэу егьэуцух. Зы купыр – «кьэзыпчьырэ пчьэгьацлэх», адрэ купыр – «зэклэлыклоклэ пчьэгьацлэх». Хэо-хапклэу кьэзыпчьырэ пчьэгьацлэхэмрэ зэклэлыклоклэ пчьэгьацлэхэмрэ клэлэегьаджэм кьелох. Кьылогьэ пчьэгьацлэм (зэклэлыклоклэ е кьэзыпчьырэ) елытыгьэу, ар зыцлэ купым хэт клэлэеджаклохэр алэгушьохэм атеох ыкли кьяло: «**Ар тэры**». Хэукьорэр джэгуным хэклы.

8. Кьэзыпчьырэ пчьэгьацлэхэр 21-м щегьэжьагьэу 30-м нэсэу аригьэшлэным пае, юфшлэнэу 4-р арегьэгьэцаклэ: а) Аудиогуальхьэм регьэдэлух; б) пчьэгьацлэ пэпчь ригьэдэлухэзэ, кьыларегьэлотыкыжыкы; в) клэлэеджаклохэр зэклэ зэгьусэхэу кьырегьаджэх; г) нэбгырэ зырызэу кьырегьаджэх; д) езырэу нэбгырэ зырызэу кьарегьэллытэ.

9. Клэлэеджэкло гупклэхэу темэр дэгьоу зыгурыуагьэхэм охьтэ лые ялэ хьугьэмэ, тхэн юфшлэнхэр зыдэт тетрадым кьыщытыгьэ гьэцэклэнхэр арегьэшлых.

10. Урокымклэ зэфэхьысыжьхэр арегьэшлых.

11. Унэмклэ гьэцэклэныр ареты.

Урокэу 38. Сикабинет фэгъэхьыгъэ расказ

Пшъэрыль шхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икьулайныгъэхэр аIэклэгъэхьанхэр:

– къэзыпчъырэ ыкIи зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр 30-м нэсэу агъэфедэхэзэ, яеджапIэ, якабинет, якласс ис кIэлэеджакIохэм афэгъэхьыгъэ къэIотэн зэрэзехагъэуошъурэр гъэпытэгъэныр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. Текст кызэрыкIоу янIэосэ гушчыIэ нэмыкI зыхэмытым едIухэмэ, зэрэщытэу къагурыIоныр.

5. Урокым пшъэрыльгъэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкламыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыштым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГушчыIаIэхэр, гушчыIээгъусакIэхэр: **кыызгос, сатырым сьтес, шхьангъупчъ.**

КIаджыкIыжьырэ гушчыIэхэр: **ныбжь, уныбжь, сыныбжь, сипшъэшъэгъу, синьбджэгъу.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэ ятIонэрэ сатырым сьтес. Сипшъэшъэгъоу Гупсэ сэ кыызгос.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: пчъэгъацIэхэр (1-м щегъэжьагъэу 30-м нэс) зытетхэгъэ карточкэхэр.

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэIэ кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажьэ: н. 12-м тет IурыIупчъэр къарегъаIо.

2. Къэзыпчъырэ пчъэгъацIэхэр 30-м нэсэу кIарегъэджыкIыжьых: а) кIэлэеджакIохэр зэкIэхэри зэгъусэхэу 30-м нэс къарегъэлъытэ; б) зы сатырым тес кIэлэеджакIохэм 1-м щегъэжьагъэу 10-м нэсэу къалъытэ, адрэ сатырым тесхэм кыпадзэ – 20-м нэсэу къалъытэ, етIанэ ящэнэрэ сатырым тесхэм кыпадзэ ыкIи 30-м нэсэу къалъытэ; в) пчъэгъацIэхэр зырызэу зытетхэгъэ карточкэхэр хэо-хапкIэу аригъэлъэгъухэзэ, кIэлэеджакIохэр ахэм къарегъаджэх.

3. Къэзыпчъырэ ыкIи зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр 30-м нэсэу агъэфедэхэзэ, яеджапIэ, якабинет, якласс ис кIэлэеджакIохэм афэгъэхьыгъэ къэIотэн зэрэзехагъэуошъурэр гъэпытэгъэным фэгъэхьыгъэ IофшIэнхэу 1-рэ 2-рэ моуштыу арегъэгъэцакIэх: а) аудиогуальхэм (IофшIэнхэу 1) регъэдIух; б) гушчыIухыгъэ

пэпчэ ригъэдэлүхээ, кыкларегъэлотыкыжы; в) текстым амакъэ мылгъэшэу ежъ-ежырэу кӀэлэеджакӀохэр регъаджэх; г) нэбгырэ зытӀуц кыырегъаджэ; д) Сэтэнай ирассказ агъэфедзэ ежхэм афэгъэхыгъэ кӀэлэотэн зехагъэуцонэу такыкытӀу-щы уахътэ ареты (ӀофшӀэныр 2); е) хъазыр хъурэм кыыригъэуатэзэ, зэкӀэхэми Ӏоф арегъашӀэ. КӀэлэеджэкӀо хыбэйхэм кӀэлэегъаджэм Ӏоф адешӀэфэкӀэ, гъэцӀэныр кӀын кызыщымыхыгъэ кӀэлэеджэкӀо гупкӀэхэм ӀофшӀэнэу 4-р агъэцӀээнэу унашъо афешӀы. (Мы ӀофшӀэным кӀэлэеджакӀохэм ягулыгътэ хегъахъо ыкӀи ахэр логическэ гупшысакӀэм фегъасэх.)

4. *Гъэпсэфыгъом итакыкы.* ДжэгукӀэу «Кто из какого десятка». КӀэлэеджакӀохэр доскэм кыдешых, купищэу егощых. Куп пэпчэ зыщыщ «десяткэр» арело. Доскэр щэу зэтыреуты ыкӀи десяткэхэр атырегуащэх:

1 – 10	11 – 20	21 – 30
--------	---------	---------

КӀэлэегъаджэм пчъэгъацӀэхэр 1-м щегъэжыагъэу 30-м нэ хэо-хапкӀэу кӀелох. ПчъэгъацӀэу кӀэлэегъаджэм кыӀуагъэр зы купым щыщ кӀэлэеджакӀохэр ащ тefэрэ десяткэр зытетхэгъэ чӀыпӀэм ечӀалӀэх. ГущыӀэм пае, кӀэлэегъаджэм кыӀохэмэ хъуцт пчъэгъацӀэхэр ыкӀи ахэр зэрэзекӀэлъыкӀохэмэ хъуцтыр: 12, 7, 29, 25, 17, 3, 6, 21, 13, 2, 16, 27, 8,

5. ПкыыгъоцӀэ-пчъэгъэцӀэ гущыӀэзэгъусэхэм ятхыкӀэ зэрашӀэрэр гъэпытэгъэным фэгъэхыгъэ тхэн ӀофшӀэныр (3) арегъэшӀы: нэбгырэ зырызэу гущыӀэзэгъусэхэр кыызэрарегъэдзэкӀыжых, доскэм кытырарегъатхэх, тетрадым дарегъатхэх.

6. УнэмкӀэ гъэцӀэныр (ӀофшӀэныр 5) къашӀыжышъуным фегъэхъазырых: точкэхэм ачӀыпӀэкӀэ ищыкӀэгъэ кӀэзыпчырэ е зекӀэлъыкӀокӀэ пчъэгъацӀэхэр хагъэуцожхээ, гущыӀэхыгъэхэм кӀарегъаджэх, пчъэгъацӀэхэр пкыыгуацӀэм пытэу е пымытэу зыкӀатхырэр кызэхарегъэфы.

7. ӀофшӀэнхэмкӀэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцӀээнхэр арегъэшӀых.

8. УрокымкӀэ зэфэхысыжыхэр арегъэшӀых.

9. УнэмкӀэ гъэцӀэныр ареты: ӀофшӀэнэу 5-р тхэнэу.

г) пчъэгъацІэхэу «тІокІитІу» ыкІи «шъэныкъо» зыфиІохэрэр зэрэзэхэт шыкІэхэм альегъаплъэх, къафызэхефых; д) тхылъхэр згуарегъацІохэшъ, 31-м щегъэжьагъэу 50-м нэс зэкІэ зэгъусэхэу къарегъэлъытэ; е) тхылъым хэмыплъэхэу, нэбгырэ зырызэу къарегъэлъытэ.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъыкь*. КІэлэеджакІохэр купитфэу егощых. Доскэр столбикитфэу зэтыреуты, столбик пэпчъ «десятокхэр» кытыретхэх, купхэм атырегуащэх:

1 – 10	11 – 20	21 – 30	31 – 40	41 – 50
--------	---------	---------	---------	---------

КІэлэегъаджэм пчъэгъацІэхэр 1-м щегъэжьагъэу 50-м нэс хэо-хапкІэу кыІохэзэ, пчъэгъацІэу КІэлэегъаджэм кыІуагъэр зые купым шыщ КІэлэеджакІохэр а пчъэгъацІэр зыхэхьэрэ десяткэр зытетхэгъэ чыпІэм ечъалІэх. ГушыІэм пае, КІэлэегъаджэм кыІохэмэ хъушт пчъэгъацІэхэр ыкІи ахэр зэрэзэкІэлыкІохэмэ хъуштыр: 47, 18, 9, 36, 23, 7, 34, 49, 15, 22, 11, 33, 44, 10.

6. Къэзыпчъырэ ыкІи зэкІэлыкІокІэ пчъэгъацІэхэр агъэфедэхэзэ, классэу зэрысхэр, ежъхэм, янэ-ятэхэм ыкІи аш-ашыпхъухэм аныбжъхэр зыфэдизхэр къаІошъоу гъэсэгъэнхэм фэлэжьэрэ ІофшІэнэу 4-р моуцтэу аригъэгъэцакІэмэ хъушт: а) апэрэ упчІэм КІэлэеджакІохэм ащыщ къырегъаджэ; б) КІэлэеджакІо пэпчъ упчІэм джэуап къырырегъэтыжы; в) джэуапыр доскэм КІэлэеджакІохэм ащыщ къытырырегъатхэ, тетрадхэми адарегъатхэ. Сатырхэм арыкІозэ, КІэлэеджакІохэм зэкІэхэм тэрэзэу Іоф ашІэмэ еуплъэкІу; г) ащ къыкІэлыкІорэ упчІэхэм, джащ фэдэу, Іоф адарегъашІэ.

7. Уахътэ къэнэжъмэ, ІофшІэнэу 5-р жэрыІоу арегъэшІы.

8. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкІэнхэр арегъэшІых.

9. УрокымкІэ зэфэхьысыжъхэр арегъэшІых.

10. УнэмкІэ гъэцэкІэныр ареты: ІофшІ. 5-р тхэнэу.

Урокэу 40. Жэнэ Къырымыз. «Лъыталъэ»

Пищэрылъ шъхьалэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икъулайныгъэхэр аІэкІэгъэхьанхэр:

– 10-м щегъэжьагъэу 1-м нэсэу зэкІэкІоужьхэзэ, къалъытэшъоу гъэсэгъэнхэр;

– адыгэ усаклохэм атхыгэзэ произведенийхэм нэлуасэ афэшлыгээнхэр:
яныдэльфыбзэ идэхагэзэ зэхягээшлэныр, ар нахышлу яггэлыгэугээнхэр;

– усэм лупкэу кьеджэшгухэу гээсэгээнхэр.

2. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгэзэ хэггэхьогээнхэр.

3. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгэзэ хэггэхьогээнхэр.

4. Текст кызырыклоу янэIосэ гушчыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщытэу кьагурылоныр.

5. Урокым пшээрылгэу иIэр кьагурылоныр ыкIи зылэкламыггэжкэу, ар зэрэзэшлуахыштым пыггэлыгээнхэр.

ГушылакIэхэр, гушыIээггэусакIэхэр: **гу лгытэ, пшысэ ешIэ, джуап, псынкIэу.**

Жабзэм ищысэхэр: **Пшыситлу ешIэ сэ сятэ. Кьэтэль псынкIэу джуапыр!**

Урокым иггусэ IэпыIэггухэр: пчэггэацIэхэр 1-м щеггэжыаггэу 10-м нэс зытетхэггэзэ карточкэхэр.

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэIэ кIэлэеггэаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм пареггэжыаггэ: н. 37-м итхэггэ Iурылупчээр кьареггэаIо.

2. Урокым иплан кIэлэеджакIохэр нэлуасэ фешIых.

3. УнэмкIэ ггэцкIэныр еуплгэкIу: рассказу кьаггэхьазырыггээр нэбгырэ зытIуш кьареггэIуатэ. Сатырхэм арыкIозэ, ятетрадхэм адэплгэ – кIэлэеджакIохэр зэкIэ урокым фэхьазырхэмэ еуплгэкIу.

4. ПшIым нэс кьареггэлыгэзэ (IофшI. 1). Ащ ыуж 10-м щеггэжыаггэу 1-м нэс кызэкIэкложыхэзэ, кьалгытэшьуным феггасэх: а) карточкэхэу пчэггэацIэхэр зытетхаггэхэр зырызэу кыггэлыаггэохэзэ (10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 4, 3, 2, 1), кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэггусэхэу кьареггэаджэх; б) нэбгырэ зырызэу кьареггэаджэх; в) карточкэхэр имыггусэхэу, кызэкIэкложыкIэм тетэу кьареггэлыгэзэ.

5. Жэнэ Кьырымызэ иусэу «Лгыталгэ» Iоф дареггашIэ: а) аудиогуальхэм (IофшI.1) зытIо-зыщэ реггэдэлүх; б) сатыр пэпчэ риггэдэлүхэзэ, кыкIареггэIотыкIыжы (мы IофшIэныр зытIо-зыщэ кIариггэшIыкIыжымэ дэггэу, сыда Iомэ, ямынэIосэ гушыIэу усэм хэтыр бэкIай); в) ашIэрэ гушыIэу, гушыIэухыггэу усэм хэтхэр кьыхареггэггэщых, кызырареггэдзэкIых; г) усэр сатыр-сатырэу кьафызредзэкIыжы:

Считалка.

Считай, считай, считалка,
Мы будем рассказывать, а ты складывай:
Один и два идут друг за другом,
Четыре и пять идут рядом.
Мы считаем, как можем,
Хоть ты и мал, обрати внимание:
Мой отец знает две сказки,
Моя мать знает семь сказок.
Мой дед всех опережает –
Он рассказывает двести сказок.
Сколько же сказок всего?
Ну-ка, быстро дай ответ!

д) кІэлэеджакІохэр зэкІэ зэгъусэхэу, амакъэ мыльэшэу усэм кырегъаджэх; е) нэбгырэ зырызэу кІэлэеджакІохэр зэкІэ усэм кырегъаджэх.

5. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ*. Еплъ: урокэу 39, уцугъоу 5.

6. Усэм итекст Іоф даригъэшІэным педзэжы: а) кыкІэлъыкІорэ упчІэхэм адыгабзэкІэ джэуапхэр къарарегъэтыжыкы: **КІэлэцІыкІум ятэ пшысэ тхьапша ышІэрэр? КІэлэцІыкІум янэ пшысэ тхьапша ышІэрэр? КІэлэцІыкІум итэтэжъ пшысэ тхьапша ышІэрэр?**

Ащ нэмыкІэу усэм кыгъэуцурэ упчІэм (Пшысэ тхьапша зэпстэур?) урысыбзэкІэ джэуап кыарарегъэтыжы; в) апэрэ сытыриплІыр езбырэу зэрагъэшІэнэу такъикъитІу ареты; г) хъазыр хъухэрэм къаригъаІозэ, зэкІэми езбырэу къарегъаІо; д) ятІонэрэ сатыриплІыми джауштэу Іоф дашІэ; е) кІэлэеджакІохэр кыдешых ыкІи хъураеу егъэцух. «Пшъэхъу» шыкІэм тетэу, сатыр-сатырэу усэр къарегъаІо: кІэлэеджакІохэм ащыщ горэм усэм иапэрэ сатыр кьеІо. Ащ кыгот кІэлэеджакІом кыпедзэ (усэм иятІонэрэ сатыр кьеІо). Джауштэу зы кІэлэеджакІом кыІорэ сатырым кыкІэлъыкІорэ кІэлэеджакІом кыпидзэзэ, кІэхум нэс усэр кьаІо; ж) етІанэ нэмыкІ кІэлэеджакІом усэр кырегъэжъэжы, джащ тетэу джыри зэ усэр кыкІаІотыкІыжы.

7. ГушыІакІэхэу агу раубытэн фаехэр гушыІалъэхэм адарегъатхэх (гу лъыгтэн – заметить, замечать; джэуап – ответ; псынкІэу – быстро; пшысэ – сказка).

8. ПчъэгъацІэ зыхэт гущыІэзэгъусэхэр текстым кыхарегъэгъэщых, кыхарегъэтхыкІых (**пшыситІу, пшысибл, пшысэ шытІу**), ахэр зэрэзэхэтхэмкІэ зэхарегъэфых.

9. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкІэнхэр арегъэшІых.

10. УрокымкІэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшІых.

11. УнэмкІэ гъэцэкІэныр арегъэ: усэр эсбырэу кызырагъэшІэныр.

Урокэу 41. 50-м нэс лытэным игъэпытэн

Пшъэрыль шхьаІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икзулайныгъэхэр аІэкІэгъэхьанхэр:

– къэзыпчырэ пчъэгъацІэхэмрэ (50-м нэс) зэкІэлъыкІокІэ пчъэгъацІэхэмрэ (10-м нэс) зэрагъэфедэшурэр нахьышІу шыгъэныр;

– пкъыгъо зэфэшхьафэу якабинет итхэм, кІэлэеджакІоу якласс исхэм япчыагъэрэ язэкІэлъыкІуакІэрэ кыдаІозэ, къэІотэн зэрашышурэр нахьышІу шыгъэныр.

2. ЕджэнымкІэ яІэпІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. ТхэнымкІэ яІэпІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. Текст кызырэкІоу янэІосэ гущыІэ нэмыкІ зыхэмытым едІухэмэ, зэрэщытэу кыагурыІоныр.

5. Урокым пшъэрыльэу иІэр кыагурыІоныр ыкІи зыІэкІамагыгъэкІэу, ар зэрэзэшІуахыштым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГущыІакІэхэр, гущыІэзэгъусакІэхэр: **ахьщэ, ахьщэ жьгъэй.**

Жабзэм ишысэхэр: **Буратинэ ахьщэ жьгъэитф иІ. Парт пэпчы ручкитІу телъ.**

Урокым игъусэ ІэпыІэгъухэр: пчъэгъацІэхэр (1-м щегъэжьагъэу 50-м нэс) зытетхэгъэ картчкэхэр, ІофшІэнэу 4-м кытырэ упчІэхэм яджэуапхэр зытетхэгъэ тхьапэхэр.

Урокым икІуакІ

1. Фонетическэ зарядкэкІэ кІэлэегъаджэм урокыр кІэлэеджакІохэм рарегъэгъажьэ: н. 46-м итхэгъэ ІурыІупчыр кыарегъаІо.

2. УнэмкІэ гъэцэкІэныр еуплъэкІу: кІэлэеджакІо пэпчы усэр кыырегъаІо, оценкэ фегъэуцу.

3. Непэ урокым щашІэщтым итемэ ыкІи иплан нэІуасэ фешІых:

Непэ тиурок итемэр: «50-м нэс лытэным игъэпытэн». *Тема сегодняшнего урока:* «Закрепление счёта до 50». **Непэ тиурок**

пшээрэлыэу иэр упльэкIун IофшIэным зыфэдгьэхьазырыныр ары. *Целью сегодняшнего нашего урока является подготовка к контрольной работе. Непэ 50-м нэсэу кьэзыпчьырэ пчьэгьацIэхэр ыкIи 10-м нэсэу зэкIэлъыкIокIэ пчьэгьацIэхэр кIэтыджыкIыжыщтых.* *Сегодня мы повторим количественный счёт до 50 и порядковый счёт до 10. СурэтхэмкIэ гушыIэухыгьэхэр зэхэдгьэуоштых.* *Будем составлять предложения по картинкам. Тикласс ис кIэлэеджакIохэр, ит пкьыгьохэр зыфэдизхэр ыкIи ахэм язэкIэлъыкIуакIэхэр кьэтIоштых.* *Расскажем о количестве и будем считать в порядке последовательности учащихся, сидящих за партами, а также предметов в нашем классе. Зы задачэ кьэтшIышт.* *Решим одну задачу.*

3. IофшIэнэу 1-м кьызэритырэм тетэу, джэгукIэу «Пшьэхьу цIыкIукIэ» егьэджэгух.

4. Нэбгырэ зырызэу кьыдищхээ, сатырхэм атет партхэр язэкIэлъыкIуакIэкIэ кьарегьэлъытэх: «**Апэрэ парт, ятIонэрэ парт, ...**»

5. ДжэгукIэу «**Хэта яшэнэрэу (ятфэнэрэу, ...) шытыр?**» (Мы упчIэр кIэлэегьаджэм доскэм кьытыретхэ.) зыфиIорэмкIэ егьэджэгух: кIэлэеджакIохэр кьыдешых ыкIи зэготхэу кьегьэуошх. Жэнэ Кьырымызэ илбьыталъэкIэ лэжьыр харегьэдзы. Лэжьэу хадзыгьэм ынэ кIепхэ. Адрэ кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгьусэхэу лэжьым упчIэ раты, гушыIэм пае: «**Хэта яхэнэрэу шытыр?**» Лэжьыр IэкIэ атеIабээ, яхэнэрэу шытыр кьегьоты ыкIи джэуапыр кьеты: «**Яхэнэрэу шытыр ...** (кIэлэеджакIом ыцIэ кьыреIо)». Ащ ыуж зыцIэ кьыраIуагьэ кIэлэеджакIор лэжь мэхьу. Джауштэу джэгуныр льягьэкIуатэ.

6. IофшIэнэу 3-р арегьэгьэцакIэ: а) сурэтхэм арегьэплых; б) упчIэхэм кьаригьаджэхээ, джэуапхэр кьарегьэтыжых. Джэуапыр кьэзытыжыгьэм ар доскэм кьытырырегьатхэ. Адрэ кIэлэеджакIохэм гушыIэухыгьэр ятетрадхэм адатхэ. КIэлэегьаджэр сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэм хэукьоныгьэхэр амышIыхэу тхэнхэм лъэплъэ.

7. IофшIэнэу 4-р кIэлэеджакIохэм ежь-ежьырэу арегьэшIы. ЕтIанэ тетрадхэмкIэ зэрегьэхьожьхэшь, зым адрэр регьэупльэкIужьы. А IофшIэныр заузыкIэ, кIэлэеджэкIуитIоу партхэм адэс пэпчь джэуап тэрэххэр зытетхэгьэ тхьапэ ареты. Тхьапэм тетхэгьэ джэуапхэм ежьхэм яджэуапхэр парегьэгьапшэх.

8. КІэлэеджэкіо гупкіэхэу, джэуапхэр тэрэзэу кьэзытхыгьэхэм ІофшІэнэу 5-р ашыныу унашьо афешы. Хьазыр хьурэм джэуапыр кьырегьаіо.

9. КьэкІошт урокым упльэкІун ІофшІэн зэрашыщтым кІэлэеджакІохэр щегьэгьуазэх. УнэмкІэ гьэцэкІэныр ареты: ІофшІэнэу 4-м иупчІэхэр агьэфедэхээ, якабинет фэгьэхьыгьэ кьэІотэн тхэнэу кьашыныу ареліо.

Урокэу 42-м

упльэкІун ІофшІэныр щарегьэгьэцакІэ. (ШыкІэу бгьэфедэмэ хьущтым еплъ: урокэу 12).

Урокэу 43-р

хэукьоныгьэхэм ягьэтэрэзыжын фегьэхьы. (ШыкІэу бгьэфедэмэ хьущтым еплъ: урокэу 13).

Урокхэу 44-рэ 45-рэ

проектэу «Тикласс ипрезентацие зэхэтэгьэуцо» зыфІорэм фегьэлажьэх. ІофшІэныр зэрэребгьэкІокІмэ хьущтым ищысэ егьэджен тхылъым кьыщытыгь.

V. ЕДЗЫГЪОУ «УАХЪТЭМ ИЛЪЫТЭН»

Урокэу 46. Чэц-зымафэм нуахътэхэр

Пишэрыль шхьаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– чэц-зымафэм нуахътэхэм ацIэхэр кьаIошгъухэу гъэсэгъэнхэр;

– чэц-зымафэм нохъгэ зэфэшхьафхэм ягъохэм ежхэм агъэцэкIэрэ Iофыгъохэм кьатегушыIэшгъухэу гъэсэгъэнхэр.

2. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэнэгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пишэрыльэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIээгъусакIэхэр: **Сыдигъо? чэц-зымафэм нуахътэхэм ацIэхэр, мафэ, чэшы, сыкъэтэджы, зысэгъэпсэфы, еджапIэм сэкIо, урокхэр къэсэухых, тадэжь сэкIожьы.**

Жабзэм ищысэхэр: **Нэфшгагъом тыгъэр кьыкьокIы. Щэджагъом тадэжь сэкIожьы.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: чэц-зымафэм нуахътэхэр къэзыгъэлыгъорэ сурэтхэр, цифрэхэр (1-м шегъэжьагъэу 6-м нэс) столбикэу зытетхэгъэ карточкэхэр; глаголэу «къэтэджын» изэокIыкIэ зытетхэгъэ плакатыр.

Урокым икIуакI

1. ЕдзыгъуакIэм изэгъэшIэн непэ зэрэрагъажьэрэр арело, урокым итемэрэ ипланрэ ащегъэгъуазэх:

КIалэхэр, едзыгъуакIэм изэгъэшIэн непэ етэгъажьэ. Сегодня мы начинаем изучение нового раздела. Едзыгъом ыцIэр «Уахъгэм илъытэн». Раздел называется «Исчисление времени».

2. Уахътэр зэралытэрэ шыкIэхэм афэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъу кIэлэеджакIохэм адешы:

КIалэхэр, таушгъэу уахътэр кьалытэра? А как исчисляю время? Давайте перечислим способы подсчёта времени, начиная с самого малого: секунды, ... (минуты, часы, сутки, недели, месяцы, года, века). Сегодня мы будем учиться называть время суток. Давайте почитаем, как называется тема сегодняшнего урока. Непэрэ урокым итемэ ыцIэр «Чэц-зымафэм нуахътэхэр». Тема

сегодняшнего урока называется «Времена суток». Давайте скажем: **уахьтэ** – время, **уахьтэхэр** – ... (времена), **чэщ-зымаф** – сутки, **чэщ-зымафэм нуахьт** – время суток, **чэщ-зымафэм нуахьтэхэр** – ... (времена суток).

3. Чэщ-зымафэм нуахьтэхэм ацІэхэм кІэлэеджакІохэр нэІуасэ афешІых: **а) ІофшІэнэу 1-м исурэтхэм шьуяплъ!** *Рассмотрите каждый пейзаж, изображённый на картинках и рядом рисунок с Нэбзыем. Сыда сурэтхэм арытІьягьохэрэр? Что мы видим на этих рисунках?* (Времена суток.) **Тэрэз, мы сурэтхэм чэщ-зымафэм нуахьтэхэр кьагьэІьягьох.** **Чэщ-зымафэм нуахьтэхэм ацІэхэр зэкІэІыкІохэу кьэтэжьугьаІох.** *Давайте назовём время суток последовательно. Вот картина восхода солнца. А рядом у Нэбзыя часы показывают половину восьмого. Что это за время суток? Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахьта ар?* (Ар пчэдыжь.) **Тэрэз, ар пчэдыжь. Пчэдыжьыр чэщ-зымафэм нуахьт. КьэтэІо: Пчэдыжьыр чэщ-зымафэм нуахьт.**

ЯтІонэрэ пейзажым шьуеплъ! *Солнце поднялось высоко в небе. Часы показывают 12 часов 00 минут. Нэбзый возвращается из школы домой. Что это за время суток? Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахьта ар?* (Ар шэджагьу.) **Тэрэз, ар шэджагьу. Шэджагьор чэщ-зымафэм нуахьт. КьашьуІо: Шэджагьор чэщ-зымафэм нуахьт.**

Ящэнэрэ пейзажым шьуеплъ! *Видите, куда падает тень? Солнце стало опускаться к западу. А Нэбзый пообедал, немного отдохнул и сел выполнять домашние задания. Часы показывают 14 часов 30 минут. Что это за время суток? Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахьта ар?* (Ар щэджэгьоуж.) **Тэрэз, ар щэджэгьоуж. Щэджэгьоужыр чэщ-зымафэм нуахьт. КьашьуІо: Щэджэгьоужыр чэщ-зымафэм нуахьт.**

ЯплІэнэрэ пейзажым шьуеплъ! *Здесь мы видим закат солнца. Нэбзый смотрит передачу «Спокойной ночи, малыши». Что это за время суток? Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахьта ар?* (Ар пчыхьэ.) **Тэрэз, ар пчыхьэ. Пчыхьэр чэщ-зымафэм нуахьт. КьашьуІо: Пчыхьэр чэщ-зымафэм нуахьт.**

Ятфэнэрэ пейзажым сыда итІьягьорэр? *Что мы видим на пятом пейзаже? (Тёмное небо и белую луну.) Нэбзый сыда ышІэрэр? (Нэбзый мэчье.) Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахьта ар? Что это за время суток? (Ар чэщы.) Тэрэз, ар чэщы. Чэщыр чэщ-зымафэм нуахьт. КьашьуІо: Чэщыр чэщ-зымафэм нуахьт.*

4. Иофыр гэцэклагэ зышыхуэрэ уахытэр кьатло зыхьуклэ, ар кьызэрэыкырэ гушылэм упчлэу «Сыдигьо?» зэрэфэдгэуцурэр ыкни ащ фэдэ гушылэм клэухэу «-м» кьызэрэпыхьэрэр ягьэшлэгьэным фэгьэхьыгэ Иофшлэнэу 2-р арегьэгьэцаклэ: а) рамкэм иапэрэ столбик итхэгэ упчлэм, етланэ а упчлэм иджэуап гушылэхэм клэлэеджаклохэр «пшьэху шлыкэм» тетэу кьырегьаджэх, гушылэ пэпчь кьызэрарегьэдзэклэ. Етланэ ятлонэрэ столбикым иупчлэрэупчлэм иджэуап гушылэхэмрэ джащ фэдэкьабзэу Иоф адарегьашлэ. Ащ ыуж зэфэхьысыжьхэр арегьэшлых. Ащ пае мыш фэдэ упчлэхэр аретых:

Чем отличаются слова первого столбика от слов второго столбика?

(1. Слова первого столбика отвечают на вопрос «Сыд?», а слова второго столбика отвечают на вопрос «Сыдигьо?». 2. Слова первого столбика не имеют окончаний, а слова второго столбика имеют окончание «-м».)

А что обозначают слова, которые отвечают на вопрос «Сыдигьо?» Аужырэ упчлэм иджэуап клэлэегьаджэм ежь кьетыжы: Слова, отвечающие на вопрос «Сыдигьо?» обозначают время, в которое совершается какое-либо действие, и они имеют окончание -м. В этом нам поможет убедиться упражнение 3. Сначала мы его выполним устно. Нужно закончить предложения, вместо точек вставляя подходящие глаголы. А слова надо выбирать из справки под упражнением. Давайте проверим, знаем ли мы значения всех этих слов. Глагол пэпчь кьыригьаджэхээ, ахэм кьарыклхэрэр кьарегьало, амышлэрэр ареложьы. Ащ ыуж гушылэхуыгьэхэм кьяклурэ гушылэхэр ахаригьэгьэуцожьхээ, гушылэхуыгьэхэм кьырегьаджэх.

5. *Гьэпсэфыгьом итакыкь.* Глаголэу «кьэтэджын» зыфилорэм изэоклыклэ клэлэегьаджэм интерактивнэ доскэм кьытырыгьадзэ. (Ащ фэдэ амал имылэмэ, етлэфклэ кьытыретхэ.) Клэлэеджаклохэр зэклэ зэгьусэхэу ащ кьырегьаджэх, етланэ ахэр доскэм кьыдешых. Глаголым изэоклыклэ агу раубытэным пае, джэгуклэ зэхещэ. (Еплэ: урокэу 26, уцугьоу 8.)

6. Иофшлэнэу 3-р тхэнэу арегьэгьэцаклэ: нэбгырэ зырызэу доскэм кьыдищхээ, гушылэхуыгэ зырызэу кьытырарегьатхэх, охьтэ обстоятельствохэм яклэуххэр кьыхарегьэгьэщых. Адрэ клэлэеджаклохэм тетрадхэм датхэнэу унашьо афешы.

7. Чэц-зымафэм иуахьтэхэм язэклэлъыкIуакIэ агу раубытэным фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 4-р кIэлэеджакIохэм ежь-ежьырэу зэрагъэцэкIэным кIэлээгъаджэр пыль: а) унашьоу пыльым кыырегъаджэх; б) кIэлэеджакIо пэпчъ мышц фэдэ карточкэ реты:

1 –
2 –
3 –
4 –
5 –
6 –

ыкIи арелo: *Вы должны написать рядом с цифрами имена наших героев так, чтобы названия частей суток, написанных у них на трафаретах, соответствовали последовательности времени суток;* в) уахьтэу аритыгъэр (гушыIэм пае, такъикъитIу) зикIыкIэ, ацIэхэр карточкэхэм къатырарегъатхэх ыкIи ахэр кьалехыжьых.

8. IофшIэнэу 5-р зыфэлажьэрэр гушыIэхэу «**мафэ**», «**чэщы**» агу раубытэнхэр ыкIи охьтэ обстоятельством икIэху (-м) ащымыгъупшэу ахэм кьапагъахьээ гушыIэнхэр ары. IофшIэным моуштэу Iоф даригъашIэмэ хьушт: а) гушыIэхуыгъэхэм кыырегъаджэх, кыызэрарегъэдзэкIых; б) гушыIэхуыгъэ имыкъухэр хэо-хапкIэу кыIохэзэ, кIэлэеджакIохэм ахэр кьарегъэхуыжьых; в) ащ ыуж нахь кIэлэеджакIо гупкIэхэр ежь ычIыпIэ ригъэуцохэзэ, джэгуныр лъарегъэгъэкIуатэ.

9. Урокым щызэрагъэшIэгъэ гушыIэхэм зэкIэ зэгъусэхэу джыри зэ кьарегъэдджэых (IофшI. 6), етIанэ ахэр гушыIалъэм дарегъатхэх.

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: гушыIэхэр эзбырэу; IофшIэнэу 7-р тхэнэу.

Урокэу 47. Сыдигъо сыда тшIэрэр?

Пиьэрыль шъхьалэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икъулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– мафэр зэрагъакIорэ шыкIэм фэгъэхьыгъэ кьэлотэн зэхагъэуцошъоу гъэсэгъэнхэр;

– мафэр зэрагьаклорэ шыкIэм фэгъэхьыгъэ упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыIэгъу зэдашышьоу гэсэгъэнхэр;

– охьтэ обстоятельствохэр кызырыкIырэ гушыIэхэм кIэухэу «-м» кыпагъахьэзэ, гушыIэухыгъэхэр зэрэзехагъэуцошьурэр гэпытэгъэныр.

2. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. Текст кызырыкIоу янэлосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

5. Урокым пшьэрылэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыштым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: **кьэтэджы, зетхьакIы, зефапэ, зегъэпсэфы, физзарядкэ ешы, яджэ мэкIожьы, урокхэр егъэцэкIэжьых.**

КIаджыкIыжьырэ гушыIэхэр: **унагъом дэлэныIэ, чэщ-зымафэм иуахьтэхэм ацIэхэр.**

Жабзэм ищысэхэр: **Пчэдыжьым еджапIэм сэкIо. Щэджагъом тадэжь сэкIожьы.**

Урокым игъусэ IэныIэгъухэр: плакатэу «дэкIояпIэ» шыкIэкIэ гушыIэухыгъэхэр зыщыгъэпсыгъэхэр.

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэкIэ кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажьэ: а) IурыIупчъэу нэкIубгъоу 51-м итхагъэр кьарегъало; б) блэкIыгъэ урокым иIофшIэнэу 6-м кышытыгъэ гушыIэхэр интерактивнэ доскэм кытырырегъадзэхэшъ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу кьырегъаджэх.

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплэекIу: кIэлэеджакIо пэпчэ кызыэхигъэуцогъэ гушыIэухыгъэхэм кьарегъаджэх.

3. Непэ урокым щашIэщтым итемэ ыкIи иплан нэIуасэ фешIых: **Непэ тиурок итемэр: «Сыдигъо сыда тшIэрэр?».** Тема сегодняшнего урока: *«Когда что делаем?».* **Мафэр зэрэдгъаклорэ шыкIэм фэгъэхьыгъэ кьэлэотэн зэхэдгъэуцошьоу непэ зыдгъэсэщт.** *Сегодня мы будем учиться рассказывать о том, как мы проводим свой день.* **Мафэр зэрэдгъаклорэм фэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъу зэдэтшышьоуи зыдгъэсэщт.** *Ещё будем учиться беседовать о том, как мы проводим свой день.*

4. Мафэм кыкIоцI кIэлэеджакIохэм агъэцэкIэрэ Iофыгъохэр кызырэыкIырэ гушыIэхэр ягъэшIэным фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 1-р арегъэгъэцакIэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) гушыIэхыгъэ пэпчъ джыри зэ регъэдэлух, кыкIарегъэIотыкIыжы; в) пшъэху шыкIэм тетэу гушыIэхыгъэ пэпчъ кырегъаджэх, кызырарегъэдзэкIыжы.

5. ГушыIакIэхэр зыщагъэфедэрэ IофшIэнэу 2-р арегъэгъэцакIэ: а) IофшIэным кыгъэуцурэ унашъом кIэлэеджакIохэм ащыщ горэ кырегъаджэ; б) апэрэ гушыIэхыгъэм точкэмэ ачыпIэкIэ хэбгъэуцожьын фэе гушыIэм егупшысэнэу арело; в) хъазыр хурэр гушыIэхыгъэм кырегъаджэ, ар доскэм кытырырегъатхэ, охътэ обстоятельством икIэух кыхырегъэгъэщы. Адрэ кIэлэеджакIохэм тетрадхэм адарегъатхэ. Джаш тетэу кыкIэлъыкIорэ гушыIэхыгъэхэм Iоф адашIэ.

6. *Гъэспсфыгъом итакыкъ.* КIэлэеджакIохэр къегъэтэджих, упражнение зытIуш арегъэшIы.

7. Мафэр зэрагъакIорэ шыкIэм фэгъэхьыгъэ упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгушыIэгъу зэдашышъоу гъэсэгъэнхэм фэлэжьэрэ IофшIэнэу 3-р кIэлэеджакIохэм ежь-ежьырэу арегъэгъэцакIэ: а) упчIэу къэтыгъэ пэпчъ иджэуап IофшIэным ычIэгъыкIэ кышытыгъэ справкэм кыхагъэщынэу ыкIи ахэр къалошъоу зыкъагъэхъазырынэу арело. б) хъазыр хурэр кыгъэтэджызэ, упчIэхэр зэкIэлъыкIохэу ареты, джэуапхэр къарегъалох; в) зым упчIэу кытырэм адрэм джэуап кыритыжыызэ, кIэлэеджакIохэр нэбгырэ тIурытIоу зэдегъэгушыIэх. Мыщ дэжъым апэу гушыIэ зэритхэрэр кIэлэеджэкIо гупкIэхэу адрэхэм шысэ афэхъун зыльэкIыщтхэр арых.

8. ГушыIакIэхэр нахъ дэгъоу агу раубытэнхэм пае, IофшIэнэу 4-м кышытыгъэ сурэтхэмкIэ гушыIэхыгъэхэр зэхарегъэгъэуцох. «ДэклояпIэ» (лесенка) шыкIэр ыгъэфедэмэ, гушыIэхыгъэхэм ямэханэ кIэлэеджакIохэм нахъ къагурылошт ыкIи ахэр нахъ дэгъоу агу раубытэщтых; а) кIэлэегъаджэм доскэр кызылэухы, ащ тетхагъэхэм ежь сатыр-сатырэу къяджэзэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу кыкIарегъэIотыкIыжы:

Къэтэджы.

Мальвинэ къэтэджы.

Мальвинэ пчэдыжъым къэтэджы.

Мальвинэ пчэдыжъым жьэу къэтэджы.

МэкЮжы.
Буратинэ мэкЮжы.
Буратинэ ядэжь мэкЮжы.
Буратинэ щэджагъом ядэжь мэкЮжы.

Нарт мэкЮжы.
Нарт ядэжь мэкЮжы.
Нарт щэджагъом ядэжь мэкЮжы.

Буратинэрэ Нартрэ мэкЮжыых.
Буратинэрэ Нартрэ ядэжь мэкЮжыых.
Буратинэрэ Нартрэ щэджагъом ядэжь мэкЮжыых.

б) мы дэдэхэр апэрэшъхэм зы пчъагъэм итэу кьаЮшъоу ыгъэсэнхэм фэшI а шыуашэр доскэм кытыретхэшъ (сыкъэтэджы, тадэжь сэкЮжы), шысэр агъэфедээ, ежъхэм ашъхэ фэгъэхыгъэу «дэкЮапIэ» кьашIынэу арелю. «ДэкЮапIэр» мыщ фэдэн фае:

Сыкъэтэджы.
Сэ сыкъэтэджы.
Сэ жьэу сыкъэтэджы.
Сэ пчэдыжым жьэу сыкъэтэджы.

СэкЮжы.
Сэ сэкЮжы.
Сэ тадэжь сэкЮжы.
Сэ щэджагъом тадэжь сэкЮжы.

9. КIэлэеджакЮхэр зэкIэ зэгъусэхэу джыри зэ гущылэхэм кьарегъэджэжыых, етIанэ гущылалгъэхэм адарегъатхэх.

10. ЮфшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжъхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 48. Тхьамафэм имафэхэр

Пищэрыль шъхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныгъэхэр алэкIэгъэхьанхэр:

– тхьамафэм имафэхэм ацIэхэр ягъэшIэгъэнхэр;

– гушыгзүхыггээхэм ящысэ-модельхэр (**Тхямафэм ... иль. Тхямафэм и... мафэ ыцлэр ...**) ялпылэггүхэу, тхямафэм мэфэ пчъаггэу ильыр, ахэр япчъаггэхэмклэ зэрээкклэлыклогхэрэ шлыклэхэр кьялошшоу гээсэггэнхэр;

– тхямафэм имэфэ гьэнэфаггэхэм аггээцклэрэ лофыггохэр кьялошшоу гээсэггэнхэр;

– охгтэ обстоятельствохэр кызырэлөггэ пкыггюацлэм клэухэу «-м» кызырэпыхэрэр ащымыггупшэу гушыггэхэу гээсэггэнхэр.

2. Тхэнымклэ ялпэлэсэнгыггэ хэггэхбоггэныр.

3. Текст кызырэрыклоу янэлосэ гушыггэ нэмыклэ зыхэмытым едэлүхэмэ, зэрэщыггэу кьягурылоныр.

5. Урокым пшээрылгэу илэр кьягурылоныр ыкли зылккламыггэкклэу, ар зэрээшлуахыштым пыггэлгыггэнхэр.

Гушыггэлэхэр, гушыггээзггусаклэхэр: тхямафэм имафэхэм ацлэхэр, **тхямафэм имаф.**

Кладжыккыжбырэ гушыггэхэр: **кьэтэджы, зетхьяккы, зефанэ, зеггэпсэфы, физзарядкэ ешкы, ядэжэ мэклогжы, урокхэр еггээцккэжыых, унаггом дэлпыггэ.**

Жабзэм ищысэхэр: **Тхямафэм мэфибл иль. Тхямафэм иапэрэ мафэ ыцлэр блыпэ.**

Урокым иггүсэ лэпылэггүхэр: глаголэу «кьэтэджын» зыфилорэм иззоккыккэ зытетхэггэ плакатыр.

Урокым иккыакк

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэклэ клэлээггэаджэм урокыр клэлээдджаклогхэм рареггэггэажэ: а) лурьлупчгэу нэклубггэу 61-м итхаггэр кьяреггэало; б) блэккыггэу урокым илофшлэнэу 5-м кыщытыггэу гушыггэхэр интерактивнэ доскэм кытырыреггэадзэхэшэ, зэкклэхэри зэггүсэхэу ахэм кьяреггэаджэх.

2. Унэмклэ ггээцккэныр еуплгэккы: шххьяддж кызыэхиггэуцоггэу гушыггэхыггэхэм кьяреггэаджэх.

3. Непэ урокым щашлэщтым итемэ ыкли иплан нэлүасэ афешкых:

Непэ тиурок итемэр. «Тхямафэм имафэхэр». *Тема сегодняшнего урока: «Дни недели». Мыщ фэдэ лофшлэнхэр непэрэ урокым щытшкышкытых. Сегодня мы будем выполнять следующие работы: а) тхямафэм имафэхэм ацлэхэр зэдггэшлэщкытых. Выучим названия дней недели; б) тхямафэм имафэхэр япчъаггэхэмклэ зэрээкклэлыклогхэрэр кьэтлошшоу зыдггээсшт. Будем называть*

количественную последовательность дней недели; в) тхъамафэм имэфэ гээнэфагъэхэм дгъэцкIэрэ Iофыгъохэр къэтIошгъухэу зыдгъэсэцт. Будем учиться рассказывать о том, чем мы занимаемся в определённые дни недели.

4. Чэщ-зымафэм иуахътэхэм ацIэхэр автоматизмэм нэсэу къаIошгъоу гэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ джэгукIэкIэ кIэлэеджакIохэр егъэджэгух (IофшI. 1):

а) хырыхыхъэхэр арелох, къарегъашIэх. Хырыхыхъэхэр мышц фэдэхэмэ хьушт:

* **Тыгъэр къыкыокIынэу регъажэ.** *Солнце начинает всходить.* **Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахъта ар зыхьурэр?** *В какое время суток это бывает?* (Нэфшьагъом.) ***Физзарядкэ тэшIы.** **Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахъта ар зытшIэрэр?** *В какое время суток мы это делаем?* (Пчэдыжьым.) ***КIэлэеджакIохэм урокхэр къаухых, ядэжь мэкIожьых.** **Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахъта ар зыхьурэр?** (Щэджагъом.) ***КIэлэеджакIохэм урокхэр агъэцкIэжьых.** **Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахъта ар зыхьурэр?** (Пчыхъэм.) ***ЗэкIэ мэчъых.** *Все спят.* **Чэщ-зымафэм исыд фэдэ уахъта ар зыхьурэр?** (Чэщым.)

5. Чэщ-зымафэм иуахътэхэм ацIэхэр кIэлэеджакIохэм агу раубытагъэмэ иуплэкIуным фэгъэхьыгъэ IофшIэныр (2) арегъэшIы: а) тетрад тхъэпэ ныкыо зырыз ареты, ышьхьагъкIэ шхъадж ыцIэ тырырегъатхэ; б) IофшIэным къытырэ унашъор агъэцкIэнэу уахътэ ареты (такыкыитIу), IофшIэнымкIэ оценкэ зэрафигъэуцуштыр арелю; в) пIальэу аритыгъэр зикIыкIэ, тетрад тхъапэхэр къеугъоижых

6. *Гъэпсэфыгъом итакыкы.* ГушыIэзэгъусэу «къэтэджын» (встать, вставать) изеокIыкIэ интерактивнэ доскэм къытырырегъадзэ е ар зытетхэгъэ плакатыр доскэм къытырегъапкIэ ыкIи ащ кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу къырегъаджэх:

къэтэджын	встать, вставать
сэ сыкъэтэджы	тэ тыкъэтэджы
о укъэтэджы	шъо шгъукъэтэджы
ар къэтэджы	ахэр къэтэджих

ГушыIэзэгъусэм изеокIыкIэ агу раубытэным фэлэжьэрэ джэгукIэ зэхещэ. (Еплъ: урокэу 26, уцугъоу 8.)

7. Тхьамафэм имафэхэм ацлэхэм нэлуасэ афишлынхэм фэлэжьэрэ Иофшлэнэу 3-р арегъэгъэцаклэ: а) аудиогуальхэм реггэдэлух; б) гушылэхыгъэ пэпчэ реггэдэлух, кыклареггэлотыкыжькы; в) клэлэеджаклохэр зэклэ зэгъусэхэу тхьамафэм имафэхэм ацлэхэм кьареггэаджэх; г) нэбгырэ зырызэу кьареггэаджэх; д) упчлэхэр аретых. (**Тхьамафэм иапэрэ (иятлонэрэ, ...) мафэ сыда ыцлэр?**) Мыщ дэжьым джэуапыр кьызэратыщтым ищысэ доскэм кьытыретхэ: **«Тхьамафэм иапэрэ (иятлонэрэ, ...) мафэ ыцлэр блыпэ (гъубдж,)»**. Упчлэхэм джэуапхэр нэбгырэ зырызэу кьырареггэатыжьых.

8. Гушылуэ **«аужырэ»** зыфиорэм клэлэеджаклохэр нэлуасэ фешых:

Клалэхэр, джыри зы гушылаклэ зэдгъэшлэшт. *Мы с вами выучим ещё одно новое слово. Вы уже знаете слово «апэрэ». Что значит это слово? (Первый.) А слово, которое я сейчас скажу, имеет противоположное значение слову «апэрэ».* Доскэм кьытыретхэ:

апэрэ – аужырэ

иапэрэ – иаужырэ

иапэрэ маф – иаужырэ маф

Тхьамафэм иапэрэ мафэ ыцлэр

Тхьамафэм иаужырэ мафэ ыцлэр

Сатырэу доскэм кьытыритхагъэхэм клэлэеджаклохэр кьариггэаджэхэзэ, кьызэрареггэдзэклыжьых. (Аужырэ гушылуэхыгъитлум ащыклэрэ гушылэхэр ахареггэгъэуцожьых.)

9. Тхьамафэм имафэхэм ацлэхэмрэ гушылуэ **«аужырэ»** зыфиорэмрэ гъэпытэжьыгъэнхэм пае, нэклубгъоу 90-м кьышытыгъэ упчлэхэм зырызэу кьафеджэзэ, яджэуапхэр ычлэгъклэ клэтхэгъэ гушылуэхыгъэхэм кьахареггэгъэщых, ахэм кьареггэаджэх, етланэ тхылым хэмыплгэхэу кьареггалох.

10. Охьтэ обстоятельствохэр кьызэрэлоггэ гушылэхэм клэухэу «-м» кьазэрэпыхьэрэр нахь пытэу агу раубытэным фэгъэхыгъэ Иофшлэнхэу 4-р, 5-р, 6-р арегъэгъэцаклэх:

а) урокэу 46-м иуцугъоу 4-м кьышытыгъэ шыклэм тетэу Иофшлэнэу 4-р бгъэцаклэмэ хьушт; б) клэлэеджакло пэпчэ иклэсэ Иофыгъор зиггэзэклэрэ мафэр кьыреггало (Иофшлэнэу 5); в) Иофшлэнэу 6-р тхэнэу ареггэшлы:

а) Гушылуэхыгъэ пэпчэ зы клэлэеджакло кьыреггэаджэ. Упчлэм елытыгъэу, точкэм ычлыплэклэ гушылэм клэухэу хэбгъэуцожьын

3. Непэ урокым шашIэщтым итемэ ыкIи иплан нэIуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «Сыхьатым кыгьэльэгьорэ уахьтэр».

Тема сегоднешнего урока: «Время на часах». Мыщ фэдэ IофшIэнхэр непэрэ урокым шьдгьэцкIэщтых. Сегодня на уроке мы будем выполнять следующие работы: а) **еджэпIэ предмет зэфэшьяфхэр зытиIэ мафэхэр кьэтIошьюу зьдгьэсэщт.** Будем учиться рассказывать о том, в какие дни какие учебные предметы у нас бывают; б) **сыхьатым кыгьэльэгьорэ уахьтэр кьэтIошьюу зьдгьэсэщт.** Будем учиться называть время на часах; в) **мафэм иохьтэ зэфэшьяфхэм тшIэхэрэр кьэтIошьюу зьдгьэсэщт.** Будем учиться рассказывать о том, чем мы занимаемся в разное время дня.

4. IофшIэнэу 1-р ежь-ежьырэу агьэцкIэнэу кIэлэеджакIохэм унашью афешIы: а) IофшIэным иунашью (условие) кIэлэеджакIохэм ащыщ горэ кырегьаджэ; б) гушыIэухыгьэ имыкьухэр шьяадж ежь фэгьэхыгьэу кызырэрригьэкьужьыщтым егупшысэнэу арелю; в) хьазыр хьурэр игушыIэухыгьэхэм кьаригьаджэхэзэ, зэкIэхэри кьегьэгушыIэх.

5. IофшIэнэу 2-р моуштэу аригьэгьэцакIэмэ хьушт: а) ежь-ежьырэу упчIэхэм яджэнхэу икIи джэуапхэр кьатынэу зыкьагьэхьазырынэу арелю; б) джэуапым ишысэ-модельхэр доскэм кытыретхэх. ГушыIэм пае: «_____мрэ _____мрэ адыгабзэр тиI». «_____м, _____м ыкIи _____м» урысыбзэр тиI.»; в) шIоигьоныгьэ зиIэхэр зырызэу кьыдищхэзэ, упчIэхэм яджэуапхэр кьарегьаIох, етIанэ ахэр доскэм кытырарегьатхэх. Адрэ кIэлэеджакIохэм тетрадхэм адарегьатхэх.

6. Ащ ыуж темакIэм изэгьэшIэн рарегьэгьажьэ. Сыхьатым кыгьэльэгьорэ уахьтэр кьалошьюу гьэсэгьэнхэм фэгьэхыгьэ IофшIэнэу 3-р моуштэу арегьэшIы: а) сурэтхэм арышIыхьэгьэ сыхьатхэм кьагьэльэгьорэ уахьтэхэр зыфэдэхэр урысыбзэкIэ кьарегьаIох. б) аудиогуальхьэм тIо-щэ регьэдэлүх; в) сыхьат пэпчь кIэтхэгьэ гушыIэухыгьэхэм зырызэу арегьэдэлүх, кьыкIарегьэIотыкIыжыых; в) сыхьатхэм акIэтхэгьэ гушыIэухыгьэхэм нэбгырэ зырызэу «пшьэхьу» шIыкIэм тетэу кьарегьаджэх; г) щэджэгьоужым кьэкIырэ уахьтэр зэрэхьугьэр зыфэдизыр урысыбзэмрэ адыгабзэмрэ зэтекIыхэу кызырэрэщаIохэрэр кьафызэхефы:

КIалэхэр, как вы сами заметили, время на часах в русском и адыгейском языках называется по-разному. В русском языке при

назывании времени после 12 часов дня к однозначным цифрам на циферблате (1, 2, 3, ...) прибавляется число 10. То есть час дня – это 13 часов, 2 часа дня – это 14 часов и т. д. В адыгейском же языке называются все числа так, как они есть на циферблате, но после 12-ти часов дня уточняется время (послеполуденное ли, вечернее ли или же ночное ли время): **Щэджэгъоужым сыхъатыр 2 хъугъэ. Пчыхэм сыхъатыр 9 хъугъэ. Чэщым сыхъатыр 12 хъугъэ.**

7. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* Глаголэу «къэтэджын» (встать, вставать) изэокIыкIэ интерактивнэ доскэм кытырырегъадзэ е ар зытет плакатыр доскэм кытырырегъапкIэ ыкIи кIэлэеджакIохэр зэкIэхэри зэгъусэхэу кырырегъаджэх:

къэIон	сказать, говорить
сэ къэсэIо	тэ къэтэIо
о къэоIо	шъо къэшъоIо
ащ къэIо	ахэм къаIо

ГушыIзэгъусэм изэокIыкIэ агу раубытэным фэлэжьэрэ джэгукIэ зэхещэ. (Еплъ: урокэу 26, уцугъоу 8.)

8. Сыхъатыр зэрэхъугъэр кызыраIошъурэр гъэпытэгъэным фэгъэхыгъэ IофшIэныр (4) арегъэшIы. Ар моуштэу зэхещэ: а) сыхъатхэм къагъэльэгъорэ уахътэхэм арегъэплых; б) сыхъатыр зэрэхъугъэр зэрагъэшIэнэу фаехэ зыхъукIэ, упчIэу агъэуцурэм кырырегъаджэх; в) упчIэхэр аритхэзэ (**Апэрэ сыхъатыр тхъапш хъугъа? ЯтIонэрэ сыхъатыр тхъапш хъугъа? Ящэнэрэ сыхъатыр тхъапш хъугъа?**), сурэтым ишIыхыгъэ сыхъатхэм уахътэу къагъэльагъохэрэр къарегъаIох:

Апэрэ сыхъатыр 7 хъугъэ. ЯтIонэрэ сыхъатыр 8 хъугъэ. Ящэнэрэ сыхъатыр 10 хъугъэ.

г) чэщ-зымафэм иуахътэу Iофыр гъэцэкIагъэ зыхъурэр къатIо зыхъукIэ, чэщ-зымафэм иуахътэу ар зыщыхъурэр кызырэдатIорэр кIэлэеджакIохэм агурегъаIо. ГушыIэм пае: **Пчэдыжбым сыхъатыр 7-м сыкъэтэджы. Щэджагъом сыхъатыр 12-м тадэжь сэкIожы. Щэджэгъоужым сыхъатыр 3-м футбол секцием сэкIо. Пчыхэм сыхъатыр 9-м сэгъолыжы.**

9. Нэбзыйрэ Пырацэрэ яздэгъушыIэгъу (IофшIэныр 5) Iоф дарегъашIэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) гушыIэухыгъэ

пэпчъ регъэдэлүх, кыкIарегъэлотыкIыжы; в) амакъэ мылгъэшэу ежъ-ежырэу диалогым регъаджэх; г) рольхэмкIэ кырегъаджэх; д) текстым исодержание фэгъэхыгъэ упчIэм иджэуап урысыбзэкIэ кыарегъало.

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 50. ЗэбгъэшIагъэр угу кыгъэкIыжы

Пшъэрыль шхьалэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэханхэр:

– тхьамафэм имафэхэм ацIэхэмрэ сыхьатым кыгъэлгъэорэ уахътэмрэ кыдаIохэзэ, Iофэу агъэцакIэхэрэм къазэрэтегушыIэшухэрэр нахьышIу шыгъэныр;

– янIуасэхэм, ялэгъухэм урамым ащылукIэхэмэ, ахэм зэдэгущыIэгъу адашIышъоу гъэсэгъэнхэр;

– глаголхэр мы уахътэм, къэкIощт ухътэм, блэкIыгъэ уахътэм арытхэу агъэфедэхэзэ, гушыIэшгунхэм фэгъэсэгъэнхэр.

2. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. Текст кызырыкIоу янIэосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едIлүхэмэ, зэрэщытэу кыагурыIоныр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшъэрыльэу иIэр кыагурыIоныр ыкIи зыIэкламыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыштым пыгъэлгыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: **сэгужьо, ащыгъум, бэрэскэжые къэс, ... мэху пэт.**

КIаджыкIыжырэ гушыIэзэгъусэр: **сурэт зыщашIырэ кружокыр.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сыхьатыр пIы мэху пэт. Бэрэскэжые къэс сурэт зыщашIырэ кружокым сэкIо.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: глаголхэу ыкIи глагол гушыIэзэгъусэхэу «Уахътэм илытэн» зыфиIорэ едзыгъомкIэ зэрагъэшIагъэхэр апэрэшхьэм, зы пчъагъэм итхэу зытетхэгъэ плакатыр; глаголэу «еджэн» зыфиIорэм шхьэхэмкIэ ыкIи уахътэхэмкIэ изокIыкIэ зытетхэгъэ плакатыр.

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэкIэ кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъгъажьэ: глаголэу «**кьэтэджын**» зыфиIорэм изэокIыкIэ зытетхгъэ плакатыр доскэм кышеплъэ, кырегъаджэх.

сыкьэтэджы физзарядкэ сэшы зысэтхьакIы зысэфапэ сэшхэ	еджапIэм сэкIо седжэ тадэжь сэкIожьы зысэгъэпсэфы урокхэр сэгъэцэкIэжьых	футбол секцием сэкIо унагъом сьдэлэпыIэ мультифильмэ сеплгы сэгъолыжьы сэчыы
---	---	--

2. УнэмкIэ гъэцкIэныр еуплэкIу: кьатхыгъэ гушыIэухыгъэхэм кIэлэеджэкIо зытIуш кьарегъаджэх. Сатырхэм арыкIозэ, кIэлэеджакIохэр зэкIэ урокым фэхъазырхэмэ еуплэкIу.

3. Непэ урокым шашIэщтым итемэ ыкIи иплан нэIуасэ афешIых:
Непэ тиурок итемэр: «ЗэбгъэшIагъэр угу кьэгъэкIыжь». Тема сегодняшнего урока: «Вспомни изученное».

Мыщ фэдэ IофшIэнхэр непэрэ урокым шьыдгъэцэкIэщтых.
Сегодня мы будем выполнять следующие работы: а) **тхьамафэм имафэхэм ацIэхэмрэ сыхьатым кьыгъэлъэгъорэ уахътэмрэ кьыдатIохэзэ, Iофэу дгъэцакIэхэрэм тыкызыэратегушыIэшгъурэр нахьышIу тшIышт.** Будем совершенствовать наше умение рассказывать о том, какие виды работ мы выполняем в определённые дни недели и в определённое время дня; б) **тинэIуасэхэм, тилэгъухэм урамым ташыIукIэмэ, ахэм зэдэгущыIэгъу адэтшIышъоу зьдгъэсэшт.** Будем учиться беседовать со сверстниками, которых мы встретим на улице; в) **глаголхэр мы уахътэм, кьэкIощт уахътэм, блэкIыгъэ уахътэм арытхэу дгъэфедэхэзэ, тыгушыIэшгъуным зыфэдгъэсэшт.** Будем учиться разговаривать, употребляя глаголы в настоящем, прошедшем и будущем временах.

4. IофшIэнэу 1-р моуштэу арегъэгъэцакIэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) гушыIэухыгъэ пэпчъ рагъэдэлух, кьыкIарегъэIотыкIыжьы; в) диалогым кIэлэеджакIохэр ежь-ежьырэу амакэ мылээшэу регъаджэх; г) рольхэмкIэ кырегъаджэх; д) зэдэгущыIэгъур сценкэу кьарегъэшы.

5. Мы уахътэм, кьэкIощт ухътэм, блэкIыгъэ уахътэм арыт глаголхэр кьаурыIоным ыкIи зэхамыгъэкIокIэнхэм фэзыгъэсэхэрэ

ЮошIэн адегъэцакIэ: а) пэублэ шыуашэм ыкIи охътэ зэфэшхьафхэм арытхэу глаголхэр доскэм кытыретхэх.

Сыд шIэн? (Что делать?)	Сыда сшIэрэр? (Что делаю?)	Сыда сшIагъэр? (Что я сделал?)	Сыда сшIэщтыр? (Что буду делать?)
еджэн – учиться, читать тхэн – писать (вообще) къэтэджын – встать кIон – идти, ходить епльын – смотреть щыIэн – быть, находиться	седжэ сэтхэ сыкъэтэджы сэкIо сепльы сыщыI	седжагъ сытхагъ сыкъэтэджыгъ сыкIуагъ сепльыгъ сыщыIагъ	седжэщт сытхэщт сыкъэтэджыщт сыкIощт сепльыщт сыщыIэщт

б) упчIэм, еIанэ ащ иджэуап глаголхэм столбик-столбикэу къафеджээ, кIэлэеджакIохэм кыкIарегъэлотыкIыжьых; в) столбик пэпчъ атетхэгъэ глаголхэр уахътэу зэрытхэр къарегъаIо; г) блэкIыгъэ уахътэмрэ къэкIощт уахътэмрэ ясуффиксхэр къарегъаIох; д) правилэм (ЮошI. 2) кырегъаджэх, къарегъэIотэжьы.

6. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* КIэлэегъаджэм доскэр столбикищэу зэтыреуты ыкIи охътищмэ ацIэхэр столбикхэм къаретхэх, къафеджэ.

Мы уахът (Настоящее время)	БлэкIыгъэ уахът (Прошедшее время)	КъэкIощт уахът (Будущее время)
-------------------------------	--------------------------------------	-----------------------------------

БлэкIыгъэ ыкIи къэкIощт уахътэхэм арыт глаголхэм суффиксэу яIэхэр джыри зэ къарегъэIожых. КIэлэеджакIохэр командичэу егощых, командэхэм ащыщхэр зым ыуж зыр итэу кыегъэуцух ыкIи арело:

КIалэхэр, каждая команда выступает под определённым временем глагола. Апэрэ командэм ыцIэр (доскэм тетхагъэм телабээ) «Мы уахът», ятIонэрэ командэм ыцIэр «БлэкIыгъэ уахът», ящэнэрэ командэм ыцIэр «КъэкIощт уахът». Я буду называть глаголы в настоящем, в прошедшем и в будущем временах вразброс. Член команды, стоящий первым в строю, услышав глагол в том времени,

название которого носит его команда, должен быстро подбежать к доске и встать возле соответствующего столбика. Победит та команда, члены которой не ошибутся ни разу.

КІэлэегъаджэм кыІошт глаголхэр мыщ фэдэхэмэ ыкІи мыщ фэдэ зэкІэлъыкІуакІэ яІэмэ хьушт: **сеплығы, сеплығы, сеплығышт, седжэ, седжагы, седжэшт, сыкІошт, сыкІуагы, сэкІо, сэджэгу, сьдджэгушт, сьдджэгугы, ськьэтэджы, ськьэтэджыгы, ськьэтэджышт.**

7. БлэкІыгъэ уахътэм ит глаголым суффиксэу **-гы (-гъэ)**, кьэкІошт уахътэм ит глаголым суффиксэу **-шт** зэрЯІэхэр ІофшІэнэу 3-м шагъэпытэжы. Мы ІофшІэныр кІэлэеджакІохэм ежъ-ежырэу аригъэгъэцакІэмэ, шІуагъэ кытышт. КъагурымыІорэ гушыІэхэр гушыІэхуыгъэхэм ахэтхэмэ, кІэлэеджакІохэм аІэ къаІэтын зэрэфитхэр кІэлэеджакІохэм арело. ЗыІэ кьэзыІэтырэ кІэлэеджакІом кІэлэегъаджэр кІэлъырэхъэ, дэІэпыІэ. Уахътэу аритыгъэр зикІыкІэ, гуетныгъэ зыхэмыль кІэлэеджакІохэр ІофшІэным фигъэблынхэм фэшІ, ахэр кыгъэгъэтэдджхээ, гушыІэхуыгъэ зырыз кырегъаджэх, доскэм кытырарегъатхэ, суффиксхэр кыхарегъэгъэщых; точкэхэм ачІыпІэкІэ хагъэуцожыгъэ глаголыр уахътэу зэрытыр ыкІи а уахътэм ит глаголыр кызкІыхахыгъэр кызэхарегъэфы.

8. Мэхъанабэ зиІэ гушыІэхэмкІэ кІэлэеджакІохэм яжабзэ гъэбаигъэным, ягулыгытэ нахъ чан шІыгъэным ыкІи адыгабзэр нахъ зэхашІэу хъунхэм фэІорышІэрэ ІофшІэнэу 4-р арэгъэгъэцакІэ: хырыхыхъэхэм къафеджээ, ахэр къарегъашІэх. (Хырыхыхъэхэм яджэуапхэр мыщ фэдэх: 1. Хы. 2. Еджэ. 3. Тхъаумаф.)

9. Уахътэ кьэнэжымэ, Жэнэ Къырымызэ иусэу «Льыталъэ» (н. 80) зыфиІорэр зэкІэ зэгъусэхэу кырегъаджэх е езбырэу къарегъаІо.

10. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкІэнхэр арэгъэшІых.

11. УрокымкІэ зэфэхысысыжхэр арэгъэшІых.

12. УнэмкІэ гъэцэкІэныр ареты.

Урокэу 51. Сыхъатыр зэрэхъугъэр къэтэлэ

Пшъэрыль шъхьаІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икьулайныгъэхэр аІэкІэгъэхьанхэр:

– типовой фразэу «**Сыхъатыр ...м ыныкьо хъугъэ**» зыфиІорэр агъэфедээ, сыхъатыр зэрэхъугъэ пчъагъэр къаІошшоу гъэсэгъэнхэр;

– Иофыгъо зэфэшъхьафхэр загъэцакIэрэ уахътэхэр кыдаIохэзэ, ямафэ зрагъакIорэр кызыраIотэшбурэр нахьышIу шыгъэныр.

2. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. Текст кызырэыкIоу янэIосэ гущыIэ нэмыкI зыхэмытым едэIухэмэ, зэрэщытэу кьагурыIоныр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшъэрылъэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкламыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыштым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: **тIэкIурэ, еIанэ. сянэ сьдIэпыIэ, телевизорым тIэкIурэ сеплъы, шэджэгъуашхэ сэшIы.**

КIаджыкIыжърэ гушыIэзэгъусэр: **сиурукхэр сэгъэцэкIэжых.**

Жабзэм ищысэхэр: **УрокиплI кьэсэшIы, еIанэ тадэжъ сэкложы.**

Пчыхэм телевизорым тIэкIурэ сеплъы.

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: глаголхэр ыкIи глаголхэр зыхэт гушыIэзэгъусэхэр апэрэшъхэм, зы пчыагъэм охътэ зэфэшъхьафхэм арытхэу зэрытхэгъэ схемэр, столым тетырэ сыхьатыр.

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэIэ кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажъэ: схемэу доскэм пылбагъэм (интерактивнэ доскэм кытыригъэдзагъэм) кьафеджэ, кыкIарегъэIотыкIыжы.

Мы уахът Настоящее время	БлэкIыгъэ уахът Прошедшее время	КьэкIощт уахът Будущее время
мэхъу – становится, есть	хьугъэ	хьушт
9 мэхъу	9 хьугъэ	9 хьушт
сыкъэтэджы	сыкъэтэджыгъ	сыкъэтэджышт
7-м сыкъэтэджы	7- м сыкъэтэджыгъ	7-м сыкъэтэджышт
сэкло	сыкIуагъ	сыкIощт
еджапIэм сыкъэкIо	еджапIэм сыкъэкIуагъ	еджапIэм сыкъэкIощт
Сыхьатыр 8-м еджапIэм сыкъэкIо.	Сыхьатыр 8-м еджапIэм сыкъэкIуагъ.	Сыхьатыр 8-м еджапIэм сыкъэкIощт.

еджапIэм сыщеджэ	еджапIэм сыщеджагъ	еджапIэм сыщеджэшт
12-м нэс еджапIэм сыщеджэ.	12-м нэс еджапIэм сыщеджагъ.	12-м нэс еджапIэм сыщеджэшт
сэkJожыы	сыkJожыыгъ	сыkJожыышт
тадэжъ сэkJожыы	тадэжъ сыkJожыыгъ	тадэжъ сыkJожыышт
сэшIы	сшIыгъэ	сшIышт
щэджэгъуашхэ сэшIы	щэджэгъуашхэ сшIыгъэ	щэджэгъуашхэ сшIышт
зысэгъэпсэфы	зызгъэпсэфыгъ	зызгъэпсэфышт
сэгъэцэkJэжыы	згъэцэkJэжыыгъэ	згъэцэkJэжыышт
сиурокхэр сэгъэцэkJэжыых	сиурокхэр згъэцэkJэжыыгъэх	сиурокхэр згъэцэkJэжыыштых

3. Непэ урокым щашIэщтым итемэ ыкIи иплан нэлуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «Сыхьатыр зэрэхьугъэр къэтэIо». *Тема сегоднешнего урока: «Называем время на часах».*

Мыщ фэдэ IофшIэнхэр непэрэ урокым щыгтшIэщтых. *Сегодня мы будем выполнять следующие работы:* а) будем учиться называть время на часах, когда маленькая стрелка стоит посередине двух цифр, а большая стрелка стоит на цифре «6»; б) **Iофыгъо зэфэшхьафхэр зыдгъэцэkJэрэ уахьтэхэр кыдатIозэ, тимафэ зэрэдгъаkJорэр кызэрэтIотэшьурэр нахьышIу тшIышт.** *Будем совершенствовать наше умение рассказывать о том, как мы проводим день, называя время, когда мы совершаем разные дела.*

3. УнэмкIэ гъэцэkJэныр еуплэжIу: Жэнэ Къырымызэ иусэу «Льыталъэ» зыфIорэр блэkJыгъэ урокым къэзымыIотэгъагъэхэм къарегъэлуатэ.

4. Типовой фразэу «**Сыхьатыр ...м ыныкъо хьугъэ**» агъэфедзэ, сыхьатыр зэрэхьугъэ пчъагъэр къалошъоу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнхэу 1-рэ 2-рэ моуштэу Iоф адарегъашIэ: а) столым тетырэ сыхьатыр кIэлэегъаджэм къештэ, ар 8-м ыныкъом тырегъэуцо ыкIи упчIэ ареты: **КIалэхэр, сыхьатыр тхьапш хьугъа?** (Сыхьатыр 8 хьугъэ.) ЕтIанэ сыхьатыр 8-м ыныкъом тырегъэуцо ыкIи кIэлэеджакIохэм упчIэ афегъэуцу: **Джы сыхьатыр тхьапш хьугъа?** (...). Джэуапыр къатыныр къин

кыащыху зыхуклэ, клэлэггаджэм арело: *Ответ, ребята, вы найдёте в первом упражнении.* Гущылэухыгэр кыареггэгыты, кыареггаджэх. Ащ игьусэу еж клэлэггаджэм доскэм кытыретхэ (**Сыхьатыр 8-м ыныкьо хьугьэ.**), кыареггаджэх. Ащ ыуж яупчлы: *А как мы скажем, сколько времени на часах в упражнении 1?* Еж ылыгь сыхьатыр 7-м ыныкьом тыреггэуцо ыкли упчлэ кеты: **Сыхьатыр тхьапш хьугьэ?** (Сыхьатыр 7-м ыныкьо хьугьэ.) Джаш фэдэу, сыхьатыр 9-м ыныкьом, 10-м ыныкьом, 11-м ыныкьом, 12-м ыныкьом атыриггэуцозэ, упчлэр кыклетотыкыжы, джэуапхэр кыареггэтыжых.

5. Типовой фразэу «**Сыхьатыр ...м ыныкьо хьугьэ**» аггэфедзэ, мафэм кыклетоцл аггэцкларэ юфыгьохэр кыареггадох. Мыщ дэжым уцугьоу 1-м кыщытыггэ таблицэр лэпылэггэу ашлынэу арело.

6. Юфыгьо зэфэшхьафхэр заггэцкларэхэр уахтэхэр кыдалохэзэ, ямафэ зраггаклорэм кызэрэтегущылэшухэрэр нахьышу шыгэным фэггэхыггэ юфшлэнэу 3-м иггэцклен рареггэггажэ: а) аудиогуальхэм реггэдэлх; б) джыри зэ реггэдэлх, кыклареггэлотыкыжы; в) текстым еж-ежырэу амакэ мылгэшэу реггаджэх; г) зклэ зэггусэхэу кыареггаджэх; д) нэбгырэ зылущ зырызэу кыареггаджэ.

7. *Ггэпсэфыггом такакь.* Еплэ: урокэу 50, уцугьоу 6. (Мыщ дэжым уцугьоу 1-м кыщытыггэ схемэм хэт глаголхэр клэлэггаджэм ыггэфедэхэмэ, нахь ишлуаггэ кэклот.)

8. Юфшлэнэу 4-м унашюу кытырэм тетэу, ар клэлэеджаклохэм еж-ежырэу ареггэггэцкларэ. Клэлэеджаклохэм аклэлырыхьэзэ, зищыклаггэ хьурэм лэпылэггэу фэху. Хьазыр хьурэр ытхыггэм кыриггаджэзэ, зклэхэри юфшлэным хеггэлажэх.

9. Юфшлэнхэмклэ тетрадым кыщытыггэ ггэцкленхэр ареггэшых.

10. Урокымклэ зэфэхьысыжхэр ареггэшы.

11. Унэмклэ ггэцкленыр ареты.

Урокэу 52. Хырыхыхьэхэр зэтэггашлэх

Пищэрыль шхьалэхэр:

1. Жэрылуабзэм икьулайныггэхэр алэклэггэхьанхэр:

– сыхьатыр (уахтэр) кыдалозэ, мафэм кыклетоцл аггэцкларэ

Юфыгьохэм кызэрэтегущылэшухэрэр автоматизмэм нэггэсыггэныр;

– усэ шьуашэм иль хырыхыхьэхэр ягъэшлэгъэнхэр – адыгабзэм идэхагъэ, илупкIагъэ зэхягъэшлэныр.

2. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. Усэм исатырхэм ядэIухэмэ, дикторхэр кызыреджэхэрэм тетэу амакъэ дашIызэ, лупкIэу кыкIаIотыкIыжьышьоу гъэсэгъэнхэр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшьэрылъэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыщтым пыгъэльгыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIээзгъусакIэхэр: **пчыхьэшъхьап, пчыхьэшъхьапэм мэгъолыжьы, нэфшьагъом къэтэджыжьы, хьурэябз, пльыжьыбз.**

КIаджыкIыжьрэ гушыIэхэр: **Iэгуау, хьурай.**

Жабзэм ищысэхэр: **Iэгуаоп, ау хьурэябз.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: глаголхэр ыкIи глагол гушыIээзгъусэхэр охьтэ зэфэшъхьафхэм, апэрэшъхьэм ыкIи яIтIонэрэшъхьэм, зы пчъагъэм арытхэу зэрытхэгъэхэ схемэр, столым тетырэ сыхьатыр.

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэкIэ кIэлэегъаджэм урокыр кIэлэеджакIохэм рарегъэгъажьэ. Еплъ: урокэу 51, уцугъоу 1.

2. Непэ урокым шашIэщтым итемэ ыкIи иплан нэIуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «Хырыхыхьэхэр зэтэгъашIэх».

Тема сегодняшнего урока: «Учим загадки». Непэ тиурок мыш фэдэ пшьэрылъхэр шыщызэшIотхыщтых: а) сыхьатыр кьыдатIозэ мафэм кьыкIоцI дгъэцэкIэрэ Iофыгъохэм тыкьызэратегушыIэшъухэрэр автоматизмэм нэдгъэсыщт; б) усэ шьуашэм иль хырыхыхьэхэр зэдгъэшIэщтых – адыгабзэм идэхагъэ тыльыплъэщт. Сегодня мы будем осуществлять следующие задачи: а) научимся до автоматизма рассказывать о том, чем мы занимаемся в течение дня, при этом называть время на часах; б) выучим загадки, сказанные в стихотворной форме – прислушаемся к красоте звучания адыгской речи.

3. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплъэкIу: кьагъэхьазырыгъэ кьэIотэнхэр кIэлэеджэкIо зытIушмэ кьарегъэIуатэ.

4. Классым пылъэгъэ сыхьатым фигъэльагъозэ, кIэлэеджакIохэм яупчIы: **Сыхьатыр тхьапш хьугъа?**

5. ИофшIэнэу 2-р агъэцэкIэшъуным фэзыгъэхъазырхэрэ таблицэхэм къарегъаджэх:

сыкъэтэджыгъ	укъэтэджыгъ	шъукъэтэджыгъ
еджапIэм сыкIуагъ	еджапIэм укIуагъ	еджапIэм шъукIуагъ
урокхэр къэсыухыгъэх	урокхэр къэуухыгъэх	урокхэр къэшъуухыгъэх
урокхэр згъэцэкIэжыгъэх	урокхэр бгъэцэкIэжыгъэх	урокхэр жъугъэцэкIэжыгъэх
телевизорым сепллыгъ	телевизорым уепллыгъ	телевизорым шъуепллыгъ
пшысэ седжагъ	пшысэ уеджагъ	пшысэ шъуеджагъ
сыгъолыжыгъ	угъолыжыгъ	шъугъолыжыгъ

сыкъэтэджышт	укъэтэджышт	шъукъэтэджышт
еджапIэм сыкIошт	еджапIэм укIошт	еджапIэм шъукIошт
урокхэр къэсыухыщтых	урокхэр къэуухыщтых	урокхэр къэшъуухыщтых
урокхэр згъэцэкIэжыщтых	урокхэр бгъэцэкIэжыщтых	урокхэр жъугъэцэкIэжыщтых
телевизорым сепллыщт	телевизорым уепллыщт	телевизорым шъуепллыщт
пшысэ седжэшт	пшысэ уеджэшт	пшысэ шъуеджэшт
сыгъолыжыщт	угъолыжыщт	шъугъолыжыщт

6. ИофшIэнхэу 2-рэ 3-рэ моуштэу Иоф адарегъашIэ: а) упчIэхэм къафеджэзэ, кIэлэеджакIохэм ахэм джэуапхэр къарарегъэтыжыых. б) нэбгырэ тIурытIоу зэдэгущыIэгъу къагъэхъазырынэу унашъо афешIы ыкIи ащ ищыкIэгъэ охътэ гъэнэфагъэ ареты. (Мыщ дэжыым кIэлэеджэкIо хъыбэйхэм кIэлэеджэкIо чанхэр аригъэгъусэхэмэ, шIуагъэ кытыщт.); в) уахътэу аритыгъэр зикIыкIэ, кIэлэеджакIохэм къагъэхъазырыгъэ зэгущыIэгъухэр къарегъэшIых.

7. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* КIэлэеджакIохэр къегъэтэджих, упражнение зытIушч арегъэшIы ыкIи егъэтIысыжыых.

8. ИофшIэнэу 2-м кытырэ упчIэхэм кIэлэеджакIо пэпчъ ежъ иджуапхэр тетрадым дитхэнэу унашьо афешIы. Хьазыр хьурэр икьэлотэн кыригъаджээ, зэкIэхэри кьегъэгущыIэх.

9. Хырыхыхьэхэм (ИофшI. 4) моуштэу Иоф адарегъашIэ: а) апэрэ хырыхыхьэм иаудиогуальхьэ регъэдэлух; б) хырыхыхьэр сатыр-сатырэу кьафызэредзэкIыжы:

Ранним вечером ложится,

На рассвете встаёт.

Где его видно, там и светло,

И само оно светится.

в) гушыIэу, гушыIэхыгъэу кьагурыIохэрэр кьыхарегъэгъэщых; г) гушыIэхыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кьыкIарегъэIотыкIыжы; д) амакьэ мыльэшэу ежъ-ежьырэу регъаджэх; е) зэкIэ зэгъусэхэу кьырегъаджэх; ж) нэбгырэ зырызэу кьырегъаджэх.

ЯтIонэрэ хырыхыхьэми джащ фэдэкъабзэу Иоф дарегъашIэ. Ар моуштэу зэудзэкIымэ хьушт:

Оно не мяч, но круглое.

Оно круглое и очень красное.

Целый день оно в пути,

Поднимается высоко в небе.

Как оно называется?

Кто скажет?

Кто первым его отгадает?

10. ИофшIэнхэмкIэ тетрадым кьыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокхэу 53 – 54. УплъэкIун ИофшIэн

УплъэкIун ИофшIэным игъэцэкIэн, етIанэ ащ хэукъоныгъэу хашIыхьагъэхэм ягъэтэрэзыжыын кIэлэегъаджэм атыригъэкIодэнхэм мы урокитIур тельытагъ. Егъэджен тхыльхэр кIэлэеджакIохэм кьаIихыхэу, гъэцэкIэнэу кьэтыгъэхэр тхьапэхэм атетхагъэхэу аритхэмэ, едзыгъом епхыгъэ лексическэ ыкIи грамматическэ материалэу ахэм зэрагъэшIагъэр ашъхьэ кьызэринагъэр ыкIи ар зэрагъэфедэшьурэр нахъ шыпкъэныгъэ хэльэу кIэлэегъаджэм ыуплъэкIун ыльэкIышт.

Урокэу 55. Жэнэ Къырымыз, Тхъабысымэ Умар. Орэдэу «Сыхъат»

Мы урокым пшъэрылъ шъхьалэу ыкIи кIэху гухэлъэу иIэр Жэнэ Къырымызэ кIэлэцIыкIухэм апае ытхыгъэ произведениехэм ащыщэу «Сыхъат» зыфиIорэр ягъэшIэгъэныр, ягузэхашIэ (настроение) къэIэтыгъэныр, орэдкъэIонымкIэ ясэнаушыгъэ хэгъэхьогъэныр, адыгабзэм имагъэхэм ядэхагъэ зэхягъэшIэныр, ар шIу ягъэлъэгъуныр ары.

Орэдым изэгъэшIэнкIэ шIыкIэу бгъэфедэ хъуштхэр урокхэу 29-м, 40-м, 52-м щыгъэфедагъэхэр арых. Усэм исатырхэр урысыбзэкIэ зэрэзэбдзэкIыштыр мыш фэдэн ылъэкIышт:

Цыкы-сыкы (тик-так),
Цыкы-сыкы,

Слышно от него. (Мыш дэжым урысыбзэм текIэу «сыхъат» (часы) зыфиIорэ гушыIэр зы пчъагъэм итэу адыгабзэм зэрэшагъэфедэрэр кIэлэеджакIохэм къафызэхэфыгъэн фae.)

Как будто у него есть ноги –
Крутится он (ходит по кругу) без остановки.

Цыкы-сыкы,
Цыкы-сыкы,
Его усы крутятся,
Всегда показывая нам время,
Крутится без остановки.

Стоит ли он на столе – цыкы-сыкы,
Висит ли он – цыкы-сыкы,
Как будто у него есть ноги,
Крутится без остановки.

Цыкы-сыкы,
Цыкы-сыкы,
Даёт нам знать время идти в школу.
Часиками мы довольны.
Крутится без остановки.
Цыкы-сыкы,
Цыкы-сыкы.

Урокэу 56. Илъэсыр зэрээхэт мазэхэр

Пишэрыль шхьаІэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныггэхэр аІэкІэггэхьанхэр:

– илъэсым имазэхэм аІэхэр яггэшІэггэнхэр;

– илъэсыр зэрээхэт мээ пчъаггэр къаІошшоу ггэсэггэнхэр;

– илъэсым имазэхэр япчъаггэхэмкІэ зэрээкІэлъыкІохэрэр къаІошшоу ггэсэггэнхэр.

2. ТхэнымкІэ яІепэлэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

3. Текст къызэрыкІоу янэлосэ гущыІэ нэмыкІ зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу къагурыІоныр.

4. ЕджэнымкІэ яІепэлэсэныггэ хэггэхьоггэныр.

5. Урокым пишэрыльэу иІер къагурыІоныр ыкІи зыІэкІамаыггэкІэу, ар зэрээшІуахыщтым пыггэлъыггэнхэр.

ГущыІакІэхэр: **мазэхэм аІэхэр, мээпчъ.**

КІаджыкІыжырэ гущыІэхэр: зэкІэлъыкІокІэ пчъэггэаІэхэр.

Жабзэм ищысэхэр: **Илъэсым мээ 12 илъ. Илъэсым имазэхэм аІэхэр: щылэ маз,**

Урокым иггусэ ІэтыІэггухэр: илъэсыр зэрээхэтым исхем.

Урокым икІуакІ

1. Жэнэ Къырымызрэ Тхьабысымэ Умаррэ атхыггэ орэдэу «Сыхьат» зыфІорэм иггэпытэжынкІэ кІэлэеггэаджэм урокыр рареггэггэжъэ: а) аудиогуальхьэм (орэдышшом илъэу) реггэдэлух; б) зыІо-зыщэ аудиогуальхьэм дыреггэжъыух; в) аудиогуальхьэр имыггусэу орэдыр зыІо-зыщэ къареггэІожьы.

2. Непэрэ урокым итемэрэ урокым икІэлух гухэлхэмрэ кІэлэеджакІохэр ащеггэггэуазэх:

КІалэхэр, непэрэ урокым итемэр: «Илъэсыр зэрээхэт мазэхэр». *Тема сегодняшнего урока: «Месяцы в году». Мазэхэм аІэхэр зэдггэшІэггэщытх, илъэсым имазэхэр япчъаггэхэмкІэ зэрээкІэлъыкІохэрэ шыкІэр къэтІошшоу зыдггэсэщт. Мы выучим названия месяцев, будем учиться называть порядковую последовательность месяцев друг за другом.*

3. НэкІубггэу 101-м ишыхьэггэ сурэттым кІэлэеджакІохэр реггэплъых ыкІи упчІэхэр аретых: **Бырабэрэ Нартрэ тыдэ щыІэха?** (Бырабэрэ Нартрэ урокым чІэсых.) **Урокым итемэр сыда?** (Урокым итемэр: «Илъэсыр зэрээхэт мазэхэр»). **Доскэм**

сыда пылгагээр? *Что висит на доске?* (На доске висит календарь.)
Ары, доскэм мээпчъ пылгагъ. КъашуЮ: мээпчъ. Доскэм мээпчъыр къыпелъэ, джыри зэ къеЮжыы: Мыр мээпчъ. Мыхэр илъэсым имазэхэр арых. Мэээ тхъапша илъэсым ильыр? Сколько месяцев в году? (12.) Къэтэлъытэ: 1, 2, ..., 12. Илъэсым мэээ 12 илъ. Илъэсым имазэхэм сыда ацІэхэр? Тыкъеджэ: щылэ маз, мэзай, ..., тыгъэгъаз. Схемэр интерактивнэу доскэм къытырырегъадзэ:

**ИЛЬЭС
 МАЗЭ
 (ИЛЬЭСЫР МЭЗЭ 12 МЭХЪУ)
 илъэсым имазэхэм ацІэхэр**

щылэ маз	мэзай	гъэтхапэ	мэлы- лъфэгъу	жъоны- гъуакІ	мэкъуогъу	бэдзэогъу	шы- шьхъэЮ	Юоныгъу	чъэпыогъу	шэкЮгъу	тыгъэгъаз
----------	-------	----------	------------------	------------------	-----------	-----------	---------------	---------	-----------	---------	-----------

илъэсым илъэхъанхэр

кЫмаф	гъатхэ	гъэмаф	бжыхъэ
-------	--------	--------	--------

Схемэм къафеджэ, къыкІарегъэЮтыкІыжыы.

4. НэЮасэ зыфэхъугъэ гущыІэхэр текстым хэтхэу къашІэжыышъунхэм ыкІи язэдэгущыІэгъухэм ахэр цагъэфедэжыышъунхэм фэзыгъэсэхэрэ ЮофшІэнэу 1-р арегъэгъэцакІэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) гущыІэхыгъэ пэпчъ регъэдэлух, къыкІарегъэЮтыкІыжыы; в) амакъэ мылъэшэу ежъ-ежырэу диалогым регъаджэх; г) нэбгырэ тІурытЮу диалогым рольхэмкІэ къырегъаджэх.

5. Мазэхэм ацІэхэр агу раубытэнхэм фэгъэхыгъэ ЮофшІэнэу 2-р арегъэшы: гущыІэ пэпчъ регъэдэлух, къыкІарегъэЮтыкІыжыы. (Мы ЮофшІэныр зытЮ-зыщэ кІарегъэшІыкІыжыы.)

6. Мазэхэм ацІэхэм экІэлъыкІохэу схемэмкІэ къыригъаджэхэзэ, ахэр доскэм къытырарегъатхэх, пычыгъо-пычыгъоу аригъэгощхэзэ къагуарегъатхэх, тетрадхэми адарегъатхэх. **(Щылэ маз – щы-лэ маз, мэзай – мэ-зай, мэлылъфэгъу – мэ-лы-лъфэгъу, гъэтхапэ – гъэт-ха-пэ, жъоныгъуакІ – жъо-ны-гъуакІ, мэкъуогъу – мэ-къу-огъу, бэдзэогъу – бэ-дзэ-огъу, шышьхъэЮ – шы-шьхъэЮ,**

Юныгъу – Ю-ныгъу, чъэпыогъу – чъэ-пы-огъу, шэклогъу – шэ-клогъу, тыгъэгъаз – ты– гъэ–гъаз.)

7. Мазэхэм ацлэхэр агъэпытэжьыным ыкIи купым дырагъаштэу Юф ашлэшьюу гъэсэгъэнхэм афэшI джэгукIэу «Хэт исатыр нахь дэгъоу кыIошта?» зыфилорэмкIэ (ЮфшI. 3) егъэджэгух.

8. Мазэхэм ацлэхэр нахь пытэу агу раубытэным фэгъэхьыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых: а). **Мазэхэм ацлэхэу пычыгъуитIоу зэхэтхэр кьаIох.** Скажи названия месяцев, состоящих из 2-х слогов. б). **Мазэхэм ацлэхэу пычыгъуищэу зэхэтхэр кьаIох.** Скажи названия месяцев, состоящих из 3-х слогов. в). **Мазэхэм ацлэхэу суффиксэу «-гъу» зыхэтхэр кьаIох.** Скажи названия месяцев, в которых есть суффикс «-гъу». г) *Внутри названий месяцев найди знакомые тебе слова. (Пэ, мэлы, мэкьу, бадзэ, шы, тыгъэ.)*

9. Уахътэ кьанэмэ, ордэу «Сыхъатыр» джыри зэ кьарегъэложьы.

10. ЮфшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 57. Мазэмэ ацлэхэм ямэхъан

Пшъэрыль шъхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныгъэхэр аIэкIэгъэхъанхэр:

– ильэсыр зэрэзэхэт мазэхэм япчъагъэ, язэкIэлъыкIуакIэ фэгъэхьыгъэ упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыIэгъу зэдашIышьюу гъэсэгъэнхэр;

– мазэхэм ацлэхэр гъэпсыгъэ зэрэхъухэрэмкIэ ушэтынхэр ягъэшIыгъэнхэр – адыгабзэр нахь зэхашIэу гъэсэгъэнхэр.

2. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшъэрыльэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахыщтым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГущыIакIэхэр, гущыIэзэгъусакIэхэр: мээ 12-оу зэхэт, ильэсым иапэрэ (иятIонэрэ, ...) маз.

КIаджыкIыжьырэ гущыIэхэр: мазэхэм ацлэхэр.

Жабзэм ищысэхэр: **Ильэсыр мээ 12-оу зэхэт. Ильэсым иапэрэ (иятIонэрэ, ...) маз ыцIэр щылэ маз (мэзай, ...).**

Урокым игъусэ IэпыIэгъур: а) гущыIэхыгъэ-щысэу «**Ильэсым иапэрэ (иятIонэрэ, ...) маз ыцIэр щылэ маз (мэзай, ...)**»; б) табличкэхэу мазэхэм ацлэхэр зырызэу зытетхагъэхэр.

Урокым иклуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэIэ кIэлээгъаджэм урокыр кIэлээджакIохэм рарегъэгъажьэ (IофшI. 1).

2. Орэдэу «Сыхьатыр» кьарегъало.

3. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еупльэкIу: кIэлээджакIо пэпчъ мазэхэм ацIэхэр кьырегъало, хэукъоныгъэу хашIыхьагъэм-хамышIыхьагъэм елытыгъэу оценкэхэр афегъэуцу.

4. Непэ урокым шашIэцтым итемэ ыкIи иплан нэлуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «Мазэмэ ацIэхэм ямэхьан». *Тема сегодняшнего урока: «Лексическое значение названий месяцев».*

Мыщ фэдэ IофшIэнхэр непэрэ урокым шыгIэцтых. *Сегодня на уроке мы будем выполнять следующие работы: а) ильэсыр зэрээзэхэт мазэхэм япчъагъэ, язэкIэлъыкIуакIэ фэгъэхьыгъэ упчIэ-джэуапэу зэхэт зэдэгъушыIэгъу зэдэтишIышъоу зыдгъэсэцт. Будем учиться беседовать о том, сколько месяцев в году и называть их порядковый номер; б) мазэхэм ацIэхэр гъэпсыгъэ зэрэхъухэрэмкIэ ушэтынхэр тшIыцтых. Проведём исследования по образованию названий месяцев.*

5. Схемэм (епль: урокэу 5б, уцугъоу 3) кьырегъаджэх.

6. Ильэсым имазэхэм япчъагъэхэмкIэ язэкIэлъыкIуакIэ кьалошъоу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ IофшIэнэу 3-рарегъэгъэцэкIэ: а) зэкIэлъыкIокIэ пчъэгъацIэхэр 12-м нэсэу кьарегъалох. б) IофшIэным кьытырэ упчIэм джэуап кьызэрептыцтым ищысэ доскэм кьытыретхэ е интерактивнэ доскэм кьытырырегъадзэ: «Ильэсым иапэрэ (иятIонэрэ, ...) мазэ ыцIэр шылэ маз (мэзай, ...)»; в) чэзыу-чэзыоу зэрээзэкIэлъыкIохэрэм тетэу, упчIэхэр кIэлээджакIохэм аретых, шысэу доскэм кьытыритхагъэр яIэпыIэгъоу, джэуапхэр кьарегъэтых; г) «пшъэхъу» шIыкIэм тетэу кIэлээджакIохэр зэдегъэгъушыIэх: апэрэ кIэлээджакIом апэрэ упчIэр къеты, ащ кьыгосым джэуапыр кьеIо, ящэнэрэ кIэлээджакIом ятIонэрэ упчIэр къеты, кьыкIэлъыкIорэм джэуапыр кьеIо. Джауцтэу упчIэхэр зэкIэ аухыфэ, кIэлээджакIохэр зэдэгъушыIэх.

6. Тхэн гъэцэкIэныр (IофшI. 4) кIэлээджакIохэм ежь-ежьырэу арегъэгъэцэкIэ: къэтыгъэ гушыIэхыгъэхэм ямэхьанэхэмкIэ тэрэхэр кьыхагъэщынхэшъ, тыратхыкIынхэу унашъо афешIы.

Хьазыр хьурэр ытхыггэм кыреггаджэ, адрэхэм ИофшЭныр тэрээу ашыггэмэ, зауплэкужы.

7. *Гъэпсэфыггэм итакыкь.* Джэгукиэу «Ильэсым имазэхэр язэкЛэлыкЛуакЛэкЛэ зэхэкЛокЛэггэх» (Последовательность месяцев в году перепуталась): КЛэлэеджакЛохэр доскэм кыдешых ыкЛи зэбггодэтхэу кьеггэуцух. Табличкэу мазэхэм ацЛэхэр зытетхаггэхэр язэкЛэлыкЛуакЛэкЛэ укыуаггэхэу аретых ыкЛи арело: *«Каждый из вас в роли определённого месяца в году. Вы должны встать так, чтобы показать правильную последовательность месяцев в году. Постарайтесь это сделать так, чтобы не перепутать ничего и не обидеть свой месяц. Я сейчас включу музыку, и каждый из вас должен успеть занять своё место, пока музыка будет звучать».*

8. Мазэхэм ацЛэхэм язэхэтыкЛэкЛэ ушэтынхэр ареггэшЛых (ИофшЭнхэу 5, 6): а) мазэхэм ацЛэхэу суффиксэу «-ггьу»-м кыгыггэпсыхэрэр КЛэлэггаджэм доскэм кытыретхэх

мэлыльфэггьу
мэккуоггьу
бэдззоггьу
Юныггьу
чъэпыоггьу
шэкЛоггьу

ыкЛи КЛэлэеджакЛохэм упчЛэ ареты: *В чём похожи названия этих месяцев? (В названиях всех этих месяцев есть суффикс «-ггьу».) А вы знаете, какое смысловое значение имеет суффикс «-ггьу» в этих словах? Суффикс «-ггьу» в этих словах обозначает время или период, сезон, когда происходит какое-либо явление в природе: **мэлыльфэггьу** – время появления ягнят; **мэккуоггьу** – время косить сено; **бэдззоггьу** – сезон, когда в природе много мух; **Юныггьу** – время уборки урожая; **чъэпыоггьу** – время первых заморозков; **шэкЛоггьу** – сезон охоты;* б) гушчыЛэхэмрэ ахэм ямэхьанэхэмрэ кьареггаджэх; в) ребусхэм кьареггаджэх.

9. УрокымкЛэ зэфэхьысыжхэр ареггэшЛых.

10. ИофшЭнхэмкЛэ тетрадым кышчытыггэ гэцэкЛэнхэр ареггэшЛых.

11. УнэмкЛэ гэцэкЛэныр ареты.

12. Уахьтэ кьанэмэ, орэдэу «Сыхьатыр» джыри зэ кьареггаало.

Урокэу 58. Илъэсым иуахътэхэр

Пшээрылъ шхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икзулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– илъэсым иуахътэхэм ацIэхэр ягъэшIэгъэнхэр;

– илъэсым иохътэ зэфэшхьафхэм чIыопсым, ящылэныгъэ кыхэхьухьэрэ хьугъэ-шагъэхэм кьатегушыIэшъухэу гъэсэгъэнхэр – ягулътэ хэгъэхьогъэныр.

2. ТхэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

3. ЕджэнымкIэ яIэпэIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшээрылъэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахышттым пыгъэлъыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: илъэсым иуахътэхэм ацIэхэр; **ос чьыI, чьыг быраб, жьыбгъэ лъэш, ошъогу нэгъыф, ошх жъгъэй.**

КIаджыкIыжсьырэ гушыIэхэр: мазэхэм ацIэхэр.

Жабзэм ищысэхэр: **Илъэсыр охътиплIэу зэхэт. Чьыг бырабэхэр Мыекъуапэ кышхэкIых. Бжыхъэм жьыбгъэ лъэшхэр кьепшхэ.**

Урокымигъусэ IэпыIэгъухэр: Карточкэу илъэсым иохътэ зэфэшхьафхэм чIыопсым кышыхьурэ хьугъэ-шагъэхэр зытешIыхьагъэхэр.

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэIэ кIэлэегъаджэм урокыр кIэлээджакIохэм рарегъэгъажьэ: илъэсыр зэрэзэхэтым исхемэ (еплъ: урокэу 56, уцугъоу 3) кырегъаджэх.

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплъэкIу: мазэхэм ацIэхэр кIэлээджакIохэм зырызэу кьарегъаIох.

Непэ урокым щашIэшттым итемэ ыкIи иплан нэIуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «Илъэсым иуахътэхэр». *Тема сегодняшнего урока: «Времена года». Мыщ фэдэ IофшIэнхэр непэрэ урокым щытшIэштых. Сегодня мы будем выполнять следующие работы:* а) **Илъэсым иуахътэхэм ацIэхэр зэдгъэшIэштых.** *Вьучим названия месяцев в году;* б) **илъэсым иохътэ зэфэшхьафхэм чIыопсым, тищылэныгъэ кыхэхьухьэрэ хьугъэ-шагъэхэм такъытегушыIэшъоу зыдгъэсэшт.** *Будем учиться рассказывать о явлениях, происходящих в природе, в нашей жизни в разные времена года.*

4. Мазэхэм ацIэхэм IэкIоцI мэхьанэу яIэхэм езыгъэгупшысэхэрэ ыкIи бзэр нахь зэхашIэу зыгъасэхэрэ IофшIэнэу 1-р арегъэгъэцакIэ:

«пшьэхъу» шЫкІэм тетэу хырыхыхьэхэм кьаригьаджэхээ, ахэр кьарегьашІэх.

5. Ильэсым иуахьтэхэм ацІэхэр ягьэшІэгьэнхэм фэгьэхьыгьэ ІофшІэнэу 2-р моуштэу арегьэшІы: сурэтхэм арегьэплыхь ыкІи упчІэ афегьэуцу: «**Сурэтхэм сыда арытлгагьохэрэр? Что мы видим на картинках?**» (Времена года.) Тэрэз, **мы сурэтхэм ильэсым иуахьтэхэр кьагьэлгагьох.** КьашьуІо: ильэсым иуахьт – время года. **Ильэсым иуахьтэхэм сыда ацІэхэр? Ильэсым иуахьтэхэм ацІэхэр ...** (сурэтхэм акІэтхагьэхэм кьарегьаджэх) **гьатхэ, гьэмаф, бжыхьэ, кЫмаф.** ГушыІакІэхэр зытІо-зыщэ кьыкІарегьэІотыкІыжыхь, етІанэ яупчІы: **Сыд фэда гьатхэр (гьэмафэр, бжыхьэр, кЫмафэр)?** Джэуапэу кьатхэрэм ядэІу. Ащ ыуж кьыкІэлъыкІорэ ІофшІэныр (2) арегьэгьэцакІэ: а) апэрэ столбикым тет гушыІэхэм кьарегьаджэх, кьызэрарегьэдзэкІыжыхь; б) ятІонэрэ столбикым тет гушыІэхэм кьарегьаджэх, ямэхьанэхэм анаІэ тырарегьадзэ; в) столбикитІумэ атет гушыІэхэу зимэхьанэхэмкІэ кьызэкІухэрэр зэрагьэгьусэхээ, гушыІэзэгьусэхэр зэхарегьэгьэуцох; г) гушыІэзэгьусэу зэхагьэуцагьэхэр ильэсым ильэхьанэу нахь зэпхьылІэн плъэкІыштхэм егупшысэнхэу ыкІи кьалонэу унашьо афешІы; д) мыш фэдэ гушыІэзэгьусэхэр доскэм кьытырарегьатхэх, етІанэ тетрадым дарегьатхэх: **ос чьыІ, чьыг быраб, уц гьожь, жьыбгьэ лъэш, оцх жьгьэй, ошьогу нэгьыф;** е) гушыІэзэгьусэу атхыгьэхэр ахэтхэу гушыІэхыгьэхэр зэхарегьэгьэуцох ыкІи арегьэтхых. Ахэр мыш фэдэнхэ альэкІышт: **КЫмафэм ос чьыІэ кьесы. Чьыг бырабэхэр Мыекьуапэ кьыщэкІых. Бжыхьэм уцыр гьожьы мэхьу. Бжыхьэм жьыбгьэ лъэшхэр кьепшэх. КЫмафэм ошьогур нэгьыф. Гьатхэм оцх жьгьэйхэр кьещых.**

6. *Гьэпсэфыгьом итакьикь. Карточкэ* иныІохэу ильэсым иохьтэ зэфэшьяфхэм чЫопсым кьыхэхьухьэрэ хьугьэ-шагьэхэр кьэзыгьэльэгьорэ сурэтхэр (ос кьесы; пцел быраб; уц гьожь; жьыбгьэм чьыгыр лъэшэу егьэсысы; оцх жьгьэй кьыхедзы; ошьогу нэгьыф) кІэлэеджакІохэм зырызэу аригьэальэгьухээ, гушыІэзэгьусэхэр кьелох икІи кьыкІарегьэІотыкІыжыхь: **ос чьыІ, чьыг быраб, уц гьожь, жьыбгьэ лъэш, оцх жьгьэй, ошьогу нэгьыф.**

5. Урокым пшъэрылъэу илэр къагурылоныр ыкIи зылэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыщтым пыгъэлыгыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIээгъусакIэхэр: пчэгy, шыгу (ышыгу), къутам (къутэмшъэ), жъуагъо, къэшIэты (къышъэшIэты), гур къелэты.

КIаджыкIыжъырэ гушыIэхэр: мазэхэм, илъэсым иуахътэхэм ацIэхэр.

Жабзэм ищысэхэр: Ёлкэ шхъуантIэр пчэгум ит. Ышыгу жъуагъор къышъэшIэт.

Урокым игъусэ IэпыIэгъухэр: ГушыIэхыгъэ-щысэу «Илъэсым иапэрэ (иятIонэрэ, ...) мазэ ыцIэр шылэ маз (мэзай, ...)».

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэкIэ кIэлэеджакIохэм урокыр парегъэгъажъэ: илъэсым имазэхэм ацIэхэмрэ блэкIыгъэ урокым шызэрагъэшIагъэ гушыIээгъусэхэмрэ (ос чыI, чыг быраб, уц гъожъ, жыбгъэ лъэш, ошч жъгъэй, ошъогу нэгъыф) интерактивнэ доскэм къытырырегъадзэх ыкIи къарегъаджэх.

2. УнэмкIэ гъэцэкIэныр еуплъэкIу: кIэлэеджакIохэм къашIыгъэ сурэтхэр доскэм къытырегъапкIэх. КIэлэеджакIо пэпчэ ежэ исурэт фэгъэхыгъэу къыгъэхъазырыгъэ рассказыр къырегъэуатэ.

3. Урокым итемэрэ икIэх гухэлъхэмрэ кIэлэеджакIохэр нэуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «ИлъэсыкIэр къытфэсыгъ». *Тема сегодняшнего нашего урока: «К нам пришёл Новый год». Гухэлъ шхъаIэу тиурок илэхэр мыщ фэдэх. Основные идеи нашего урока таковы:* а) илъэсым иохътэ зэфъшхъафхэм чIыонсым къыхэхъухъэрэ хъугъэ-шIагъэхэм тыкъызэратегушыIэшъурэр дгъэпытэщт. Будем закреплять наши умения рассказывать о явлениях, происходящих в природе в разные времена года; б) Мырзэ Дзэпщ иусэу «ИлъэсыкIэр къытфэсыгъ» зыфиIорэм нэуасэ зыфэтшIыщт, ащ IупкIэу тыкъеджэшъоу зыдгъэсэщт. Познакомимся со стихотворением Дзепша Мирзы «К нам пришёл Новый год», научимся выразительно его читать; в) мазэхэм ацIэхэм яIэкIоцI мэхъанэхэм джыри зэ тягупшысэщт. Ещэ раз подумаем над лексическими значениями названий месяцев.

4. Илъэсым иуахътэхэм ацIэхэу кIэлэеджакIохэм зэрагъэшIагъэхэр гъэпытэжыгъэнхэм фэгъэхыгъэ IофшIэнэу 1-м игъэцэкIэн моушътэу зэхещэ: а) апэрэ упчIэм кIэлэеджакIохэм ащыщ горэ къырегъаджэ. Джэуапыр зэрэгъэпсыгъэн фаем ищысэ-IэпыIэгъу гушыIэхыгъэр

доскэм кытыретхэ (**Ильэсым нуахытэхэм мыхэр ацлэх: щылэ маз, ...**) Клэлэеджаклохэр зэклэхэри зэгъусэхэу гушылуухыгъэм кырегъаджэх, мазэхэм ацлэхэр зеклэ кьарегъало. Етланэ клэлэеджугуитлу-щымэ упчлэм иджэуап кыкларегъэлотыкыжы. б) Ятлонэрэ упчлэм нэмыкI клэлэеджакло горэ кырегъаджэ ыкIи джэуапым ищысэ доскэм кытыретхэ: **Джыдэдэм ... (гыатхэ)**. Зэклэхэри зэгъусэхэу джэуапыр кьарегъало. Етланэ нэбгырэ зырызэу кьарегъало. в) Ящэнэрэ упчлэм иджэуап джащ фэдэу Иоф дарегъашлэ (**Ктымэфэ мазэхэм ацлэхэр: ..., ..., ...**)

5. Ильэсым иохытэ зэфэшхыафхэм ягъом чыопсым кыыхэхыхьэрэ хьугъэ-шлагъэхэм кызыратегушылэшхуэхэрэргъэпытэгъэным фэгъэхыгыэ Иофшлэнэу 2-р клэлэеджаклохэм ежь-ежьырэу арегъэгъэцаклэ. Сатырхэм арыклозэ, зеклэ клэлэеджаклохэм тэрэзэу агъэцаклэмэ еуплэклу, ищыклагъэ зыхьуклэ, лэпылэгъу афэхьу. Зеклэ хьазыр зыхьухэклэ, зы нэбгырэ Иофшлэнэу ыгъэцэклагъэм кырегъаджэ, адрэхэм тэрэзэу атхыгъэмэ арегъэуплэклужы.

6. Мырзэ Дзэпщ иусэу «ИльэсыкIэр кытфэсыгъ» зыфиорэм мыш фэдэ шыкIэхэмкIэ Иоф дарегъашлэ: а) аудиогуальхьэм зытло-зыщэ регъэдэлух; б) янэлосэ гушылуэу текстым хэтхэр кыхарегъэгъэщых; в) ямынэлосэ гушылэхэмрэ гушылэзэгъусэхэмрэ доскэм кьафытыретхэх е интерактивнэ доскэм кытырырегъадзэх (**пчэгү** – центр, середина; **пчэгүм ит** – в центре стоит; **кьутам** – ветка, **кьутэмишхэ** – сто веток; **ёлкэм пыт** – висит на ёлке; **шыгу** – верхушка, **ёлкэм ышыгу** – верхушка ёлки; **жьюагъо** – звезда, **кьэшлэты** – сверкает; **ышыгу жьюагъор кьыщэшлэты** – на её (ёлки) верхушке сверкает звезда; **дэхагъэ** – красота, **идэхагъэ** – её (ёлки) красота; **гур кьелэты** – поднимает настроение), кырегъаджэх, гушылалгъэм дарегъатхэх.

7. *Гъэпсэфыгъом итакыкь*. Еплъ: урокэу 58, уцугъоу 6.

8. Усэм Иоф дашлэным паублэжы: а) усэр сатыр-сатырэу кьафызредзэкIы:

К нам пришёл Новый год

Зелёная ёлка стоит в центре,
На ёлке висит сто веток.
На её верхушке сверкает звезда.
Её красота поднимает настроение.
На ёлке полно игрушек,

На столе полно еды.
На дворе выпал снег –
К нам пришёл Новый год.

б) сатыр пэпчъ регъэдэлүх, кыкларегъэлотыкыжы (тло-щэ); в) амакъэ мыльшэу, ежъ-ежырэу усэм регъаджэх; г) зэкIэ зэгъусэхэу кырегъаджэх; д) нэбгырэ зырызэу кырегъаджэх; д) блэкIыгъэ уахътэм ит глаголхэр текстым кыхарегъэгъэщых, ахэр кIэлэегъаджэм доскэм кытыретхэх, блэкIыгъэ уахътэм исуффиксхэр кыхарегъэгъэщых.

9. Усэр агу раубытэным Iоф дарегъашIэ. IофшIэныр моуштэу зэхещэ: а) усэр сатыр зырызэу кIэлэеджакIохэм атырегуащэ ыкIи шъхъадж исатыр ыгу риубытэнэу арелo; б) нэбгырэ пэпчъ ыгу риубытэгъэ сатырым зэкIэлъыкIуакIэмкIэ ипчъагъэ кырегъаIо: «Сэ апэрэ (ятIонэрэ, ...) сатырыр зэзгъэшIагъэ»; в) доскэм кыдешыхэшъ, хъураеу анэлүхэр пчэгум фэгъзагъэхэу яусэ сатырхэр зэрээкIэлъыкIохэрэм тетэу егъэуцух. ЕтIанэ зым адрэм кыпидзээ, усэм исатырхэр зытIо-зыщэ къарегъаIох; г) кIэлэеджакIохэр егъэтIысыжых. Усэм исатырхэмкIэ зэрегъэхъожых, ахэр агу рарегъэубытэх. Хъазырхэу залокIэ доскэм кыдешыхэшъ, ыпэкIэ зэрашIыгъэм фэдэу усэр къарегъаIо. Сатырхэр зэкIэ кIэлэеджакIохэм зэкIэми зэрагъашIэфкIэ, джауштэу IофшIэныр лъагъэкIуатэ.

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: IофшI. 6-р; усэр езбырэу.

Урокэу 60. Бэрэтэрэ Хьамид. «Гъатхэу сигушIуагъу»

Пищэрыль шъхъаIэхэр:

1. Жэрыуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– гъатхэм чIыопсым кыхэхъухьэрэ хьугъэ-шIагъэхэм къатегушыIэ-шгухэу гъэсэгъэнхэр;

– Бэрэтэрэ Хьамидэ иусэу «Гъатхэу сигушIуагъу» зыфиIорэм нэIуасэ фэшIыгъэнхэр, усэм IупкIэу къеджэнхэмкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхъогъэныр.

2. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхъогъэныр.

3. Усэм исатырхэм ядэлүхэмэ, дикторхэр кызэреджэхэрэм тетэу амакъэ дашIызэ, IупкIэу кыкIаIотыкыжышъоу гъэсэгъэнхэр.

4. ЕджэнымкIэ яIэпэлэсэныгээ хэггэхьоггэныр.

5. Урокым пшээрылэу иIэр кьагурыIоныр ыкIи зыIэклIамыггэкIэу, ар зэрээшIуахыштым пыггэлгыггэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIзээггусакIэхэр: **чыг шьхьап, осыф Iатэу, губгьо, дэнэ бггэгоу, гушIуаггьу, гуггьатхь.**

КIаджыкIыжьырэ гушыIэхэр: мэжью, кьеггэжью, мэщты, кьеггэщты, ошх кьещхы, жьыбггэ кьепшэ.

Жабзэм ищысэхэр: **КIымафэм ос кьесы. Ггьатхэм осыр мэжью. Ггьатхэм кьеггэжью. Ггьэмафэм бзыухэр кьэбыбыжых. Бжыхэм ошгьогур нэггьыф.**

Урокым иггьусэ IэныIэггьухэр: Ггьатхэм исурэт зытешIыхггэггэ картин. Бэрэтэрэ Хьамидэ ипортрет.

Урокым икIуакI

1. БлэкIыггэ урокым иячэнэрэ IофшIэн иггьусэ аудиогуальхьэм джыри зэ реггэдэлужыхы, етIанэ джыри зэ кьафытыреггэуцожьышь, кьыдареггало.

2. УнэмкIэ ггэцэкIэныр еуплгэкIу: усэр езбырэу кIэлэеджакIохэм зэкIэхэм зырызэу кьареггало, оценкэхэр афеггэуцух.

3. Непэрэ урокым итемэрэ игухэлхэмрэ арело:

а) ильэсым ильэхьанэу ггьатхэм чIыопсым кьыхэхьухьэрэ хьуггэ-шIаггэхэм тыкьатегушыIэшгьоу зыдггэсэшт; б) Бэрэтэрэ Хьамидэ иусэу «Ггьатхэу сигушIуаггьу» зыфиIорэм нэлүасэ зыфэтшIышт, усэм IупкIэу тыкьеджэнымкIэ тиIэпэлэсэныггэ хэдггэхьошт.

4. IофшIэнэу 1-м унашгьоу кьытырэм кIэлэеджакIохэм ащыц горэ кьыреггьаджэ. ЕтIанэ ильэсыр зэрээхэт мазэхэм ясхемэ доскэм кьытырыреггьадзэ. (Еплгь: урокэу 56.) Ащ ыуж кIэлэеджакIохэм упчIэхэр ареты: **Ггэтхэ мазэхэм сыда ацIэхэр?** (Ггэтхэ мазэхэм ацIэхэр ггэтхьапэ, мэлыльфэггьу, жьоныггьуакI.) **Джыдэдэм итыр сыд фэдэ маза?** (Джыдэдэм итыр мэлыльфэггьу жьоныггьуакI.)

5. Ггьатхэм инэшанэхэр кьызыIотыкIырэ гушыIэухыггэхэр зэхаххэмэ е кьяджэхэмэ, кьашIэжхэу ггэсэггэнхэм фэггэхьыггэ IофшIэнэу 2-р арэггэггэцакIэ: а) гушыIэухыггэхэм зэкIэлгыкIохэу кьариггьаджэхэзэ, ахэм зигуггьу кьащышIыггэ хьуггэ-шIаггэхэр ильэсым иуахгтэу кьызыщыхьухэрэр кьареггало; б) ггьатхэм фэггэхьыггэ гушыIэухыггэхэр кьыхареггэтхыкIых. (**Мэжью.**)

Къегъэжъу. Уцхэр къэкIых. Ошьогур шхъуантIэ. Бзыухэр къэбыбыжыхь. Хатэхэр агъэIыстэх.)

6. *Гъэпсэфыгъом итакъикъ.* ДжэгукIэу «Илъэсым иуахътэ къашIэ» зыфиорэмкIэ зэрэджэгущтхэр кIэлэеджакохэм арело. Доскэм къыдешых, купиплIэу егощых ыкIи илъэсым иуахътэхэм ацIэхэр аретых (афеусых): купэу «Гъатхэ», купэу «Гъэмаф», купэу «Бжыхъ», купэу «КIымаф». ДжэгукIэм унашьоу пылъхэр къафелуатэ:

Я буду говорить предложения, характеризующие разные времена года. Члены соответствующей группы должны отреагировать, хлопнув в ладоши.

IoфшIэнэу 2-м къыщытыгъэ гушыIэухыгъэхэм, ахэр зэрээкIэлъыкохэрэм тетэу къэуцупIэхэр ышIыхээ, кIэлэегъаджэр къяджэ. Хэукъорэр джэгуным хэкIы.

7. Бэрэтэрэ Хъамидэ иусэу «Гъатхэу сигушIуагъу» зыфиорэм (IoфшIэныр 3) Ioф дарегъашIэ: а) аудиогуальхъэм зытIo-зыщэ регъэдэлух; б) гушыIакIэхэр доскэм къытыретхэх, къырегъаджэх, гушыIалгъэм дарегъатхэх: **шъхъапэ** – верхушка (Мыщ дэжыым Мырзэ Дзэпщ иусэ (урокэу 59, IoфшIэнэу 3) къыхатхыкIыгъэ гушыIэу мы гушыIэм исинонимыр (**шыгу**) агу къегъэкIыжы.); **чыг шъхъап** – верхушка дерева; **Iатэ** – куча, **осыф Iатэу** – белоснежной кучей (похожий на белоснежную кучу); **губгъо** – поле; **мэзы** – лес; **губгъуи мэзи** – и поле, и лес; **зыкъелэты** – поднимается; **бгъэгу** – грудь; **дэнэ бгъэгую** – шёлковой грудью (здесь: в небе, похожем на шёлковаую грудь); **пцIашхъу** – ласточка, **пцIэшхъожый** – маленькая ласточка, **гушIуагъу** – радость; **угушIуагъу** – ты – радость; **гугъатх** – ласкающий сердце, **угугъатх** – ты ласкаешь сердце; в) аудиогуальхъэм джыри зэ регъэдэлужыхь; г) сатыр-сатырэу усэр къафызэредзэкIы.

Хамид Беретарь.

Весна – моя радость

Белая-белая верхушка дерева
Словно белоснежная гора снега в огороде.
Просыпаются поля и леса,
Поднимается зелёная трава.
В чистой шёлковой груди неба
Порхает птичка – ласточка.

Как же, как же, ты моя весна,
Ты радостна, и как ласкаешь сердце!

д) сатыр-сатырзу усэм регъэдэлүх, кыкларегъэлотыкыжы; е) аудиогуальхэм кIэдэлүкIыхээ, усэм кыдырегъаджэх; ж) ежь-ежьыруу зытло-зыщэ регъаджэх; з) нэбгырэ зырыззу кырегъаджэх; и) гъэтхэ чIыопсым идэхагъэ усакIом кызырегъэлыагъорэм лыгыгэплъэгъэнхэм пае, IофшIэнэу 4-р арегъэшIы: зэкIэлъыкIохэу упчIэхэм кырегъаджэх, джэуапхэр кырегъэтых. **(1. Чыгы шъхьанэр осыф Iатэм фэдэу фыжы. 2. Уцыр шъхьантIэ. 3. ПцIашхьор огум щэбзэрабзэ. 4. Гъатхэр – дахэ, гушIуагъу, гугъатхь.)**

8. Усэр агу раубытэным Iоф дашIэ: а) усэр сатыр-сатырзу кIэлэеджакIохэм атырегуащэ ыкIи шъхьадж исатыр ыгу риубытэнэу унашъо афешIы; б) доскэм кыдешыхэшъ, ясатырхэр зэрээкIэлъыкIохэрэм тетэу зэбгъодэтхэу хъураеу егъэуцух. Зым адрэм кыпидзээ, шъхьадж исатыр къеIо. СатырхэмкIэ зэхъожыхэшъ, IофшIэныр лыагъэкIуатэ.

9. Гъатхэм инэшанэхэр кызыраIошъурэр нахышIу шIыгъэным фэгъэхыгыгъэ IофшIэным (5) моуцтэу Iоф дашIэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлүх; б) гуцыIэхыгыгъэ пэпчъ регъэдэлүх, кыкларегъэлотыкыжы; в) гъатхэм исурэт кIэлэегъаджэм доскэм кыпелъэ (интерактивнэ доскэм кытырырегъадзэ). СурэтымкIэ къэлотэн жэрыIоу кызыхарегъэгъэуцо.

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: усэр (IофшI. 3) езбырзу е IофшIэнэу 6-р тхэнэу.

Урокэу 61. Гъэмафэр

Пишэрыль шъхьалэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икбулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:

– гъэмафэм фэгъэхыгыгъэ сатыр цыкIүхэр ягъэшIэгъэныр – илъэсым иохъгэ зэфэшъхьафхэм чIыопсым кыхэхъухьэрэ хьугъэ-шIагъэхэм альпылъэшъухэу, аш идэхагъэ гухахъо хагъуатэу гъэсэгъэнхэр;

– гъэмафэр зэрагъакIорэ шIыкIэм кытегушыIэшъухэу гъэсэгъэнхэр.

2. Лымыкlotэрэ глаголэу «**нигопэн**» шхъэ зэфэшхьафхэм, мы уахътэм арытэу агъэфедэшьюу гэсэггьэнхэр.

3. ТхэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. Текст кызырыкloу янэлосэ гушыIэ нэмыкI зыхэмытым едэлухэмэ, зэрэщытэу кьагурыloныр.

5. ЕджэнымкIэ яIэпэлэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшьэрылэу иIэр кьагурыloныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыщтым пыгъэлгыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: **шIу сэлъэгъу; сигуап, тхьагъо, тхьагъош-тхьагъо; шIагъо.**

КIаджыкIыжырэ гушыIэхэр: **уахътэ, охътэ дах.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэ гэмафэр шIу сэлъэгъу. Сэ гэмафэр сикIас. Гэмафэр охътэ тхьагъу. Гэмафэр сэ сигуап. Гэмафэр сыдэу шIагъуа!**

Урокым игъусэ IэныIэгъур: Илэсым имазэхэмрэ илэсым нуахътэхэмрэ ясхем.

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэIэ кIэлэеджакIохэм урокыр пареггъажьэ:

Бэрэтэрэ Хьамидэ иусэу «Гьатхэр сигушIуагъу» зыфиIорэм иаудиогуальхъэ (урокэу 60, IофшI. 6) кьафытырегъэуцо. Зэ зедэлухэхэкIэ, джыри зэ кьытырелъхьажышъ, аудиогуальхъэм кIэдэлукIыхэзэ, кьыдеджэх.

2. УнэмкIэ гэцэкIэныр еуплэкIу: гьатхэм фэгъэхьыгъэ кьэлотэн зэхэзыгъэуцагъэр ащ кьырегъаджэ, усэр езбырэу зэзыгъэшIагъэм кьырегъэлуатэ.

3. Урокым итемэрэ икIэух гухэлхэмрэ кIэлэеджакIохэр нэлуасэ афешIых:

Непэ тиурок итемэр: «Гэмафэр». *Тема нашего сегодняшнего урока: «Лето». Гухэлъ шхьалэу тиурок иIэхэр мыщ фэдэх. Основные идеи нашего урока таковы: а) илэсым нуахътэу гэмафэм чIыопсым кьыхэхьухьэрэ хьугъэ-шIагъэхэм тыкьатегушыIэшьюу зыдгъэсэшт. Будем учиться рассказывать о явлениях, происходящих в природе в летнее время. Гэмафэр зэрэдгъакIорэ шыкIэм тыкьатегушыIэшьюу зыдгъэсэшт. Будем учиться рассказывать о том, как мы проводим лето.*

4. Илъэсыр зэрэзэхэт мазэхэм ацІэхэмрэ илъэсым иуахтэхэм ацІэхэмрэ схемэмкІэ (епль: урокэу 56, уцугъоу 3) кІарегъэджыкІыжы. Ащ фэші мыщ фэдэ упчІэхэр афегъэуцух: **Илъэсыр мээ тхъапш хъура? Илъэсым имазэхэм сыда ацІэхэр? Илъэсым иуахтэхэр тхъапш хъухэра? Илъэсым иуахтэхэм сыда ацІэхэр? Гьэтхэ мазэхэм сыда ацІэхэр? Гьэмэфэ мазэхэм сыда ацІэхэр? Бжыхъэ мазэхэм сыда ацІэхэр? КІымэфэ мазэхэм сыда ацІэхэр?**

5. Джымэ Заремэ иусэ цІыкІу Іоф дашІэ: а) аудиогуальхъэм регъэдэлух; б) сатыр пэпчъ регъэдэлух, кыкІарегъэІотыкІыжы; в) гущыІакІэхэр доскэм кытыретхэх:

шІу сэльэгъу – люблю; **игопэн** – быть приятным; **уахтэ** – время, **охтэ дах** – прекрасное время; **тхъагъо** – блаженство, благодатно, **тхъагъошъ-тхъагъо** – блаженственно, блаженственный; **шІагъо** – прелестно, прелестный;

г) гущыІэхэм къафеджэ, кыкІарегъэІотыкІыжы; д) зэкІэ зэгъусэхэу гущыІэхэм къарегъаджэх; е) гущыІэхэр гущыІалъэм дарегъатхэх; ж) аудиогуальхъэм джыри зэ регъэдэлужы. з) амакъэ мыльэшэу усэ цІыкІум регъаджэх; и) нэбгырэ зырызэу кырегъаджэх; к) усэр агу раубытэным Іоф дарегъашІэ. АщкІэ шыкІэу бгъэфедэмэ хъуштым еплъ: урокэу 60, уцугъоу 8.

Лето

Я люблю лето,
Мне приятно это прекрасное время.
Тепло-тепло,
Какое блаженство,
Как прелестно это лето,
Как прелестно.

6. ЛымыкІотэрэ глаголэу «**игопэн**» шхъэ зэфэшхъафхэм мы уахтэм арытэу агъэфедэшъуным фэзыгъэсэхэрэ ІофшІэнхэу 2-р, 3-р арегъэшІых: а) глаголыр шхъэхэмкІэ зэрээокІырэ шыкІэм кІэлэегъаджэр къафеджэ (ІофшІ. 1); б) кІэлэеджакІохэр зэкІэ зэгъусэхэу кырегъаджэх; в) нэбгырэ зырызэу кырегъаджэх; г) тхылъым хэмыплэхэу, зэкІэхэри зэгъусэхэу къарегъаІо; д) ІофшІэнэу 3-м кышытыгъэ гущыІухыгъэхэр кызырарегъэдзэкІых, доскэм кытырарегъатхэх, тетрадхэм адарегъатхэх.

7. Гъэмафэм фэгъэхьыгъэ къэІотэн къашІышъоу гъэсэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ ІофшІэнэу 4-р арегъэгъэцакІэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) гущыІэухыгъэ пэпчъ регъэдэлух, кыкІа регъэІотыкІыжы; в) амакъэ мылгъэшэу, ежъ-ежырэу текстым регъаджэх; г) зэкІэ зэгъусэхэу кырегъаджэх; д) Нэбгырэ зырызэу кырегъаджэх; е) Сати ычІыпІэкІэ нахъ кІэлэеджэкІо гупкІэхэм рассказыр къарегъэІотэжы.

8. Гъэмафэм фэгъэхьыгъэ гущыІэухыгъэхэр интерактивнэ доскэм кытырырегъадзэх, кІа регъэджыкІыжыых:

Сэ гъэмафэр шІу сэлъэгъу.

Сэ гъэмафэр сикІас.

Гъэмафэр охътэ тхъагъу.

Гъэмафэр сэ сигуап.

Гъэмафэр сыдэу шІагъуа!

9. ІофшІэнхэмкІэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкІэнхэр арегъэшІых.

10. УрокымкІэ зэфэхьысыжыхэр арегъэшІых.

11. УнэмкІэ гъэцэкІэныр ареты.

Урокэу 62. Бжыхъэр

Пицъэрылъ шгъхьаІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икыулайныгъэхэр аІэкІэгъэхьанхэр:

– гущыІэухыгъэм ищысэ-модель (Гъатхэм ыуж ...р къэкІы.) агъэфедзэ, илгъэсым илгъэхьанхэр зэрэзэкІэлъыкІохэрэ шыкІэр къалошъоу гъэсэгъэнхэр;

– бжыхъэм чІыопсым кыхэхъухъэрэ хъугъэ-шІагъэхэм альыплгъэшъухэу ыкІи къалошъухэу гъэсэгъэнхэр;

– бжыхъэм исурэтхэм афэгъэхьыгъэ упчІэ-джэуапэу зэхэт зэдэгущыІэгъу зэдашІышъоу гъэсэгъэнхэр;

– Мырзэ Дзэпщ иусэу «Илгъэсыр гошчыгъэ охътиплІэу» зыфІорэм нэІуасэ фэшІыгъэнхэр.

2. Глаголхэр мыдэныгъэ шъуашэм итхэу агъэфедэшъухэу гъэсэгъэнхэр.

3. ТхэнымкІэ яІэпэІэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

4. Усэм исатырхэм ядэІухэмэ, дикторхэр кызыреджэхэрэм тетэу амакъэ дашІызэ, ІупкІэу кыкІаІотыкІыжышъоу гъэсэгъэнхэр.

5. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгээ хэггэхьоггэныр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэггусакIэхэр: **кээбыбыжых, бзыухэр кээбыбыжых, бэрэ кьещхы, еджапIэм пэхьяжых, чьыIэ, жьоркь, псыхьом зыщаггэпскIы, ошIу, хьотыр зрехьэ, псынжы, оял.**

Жабзэм ищысэхэр: **KIэлэцIыкIухэм псыхьом зыщаггэпскIы. KIэлэцIыкIухэр ос IашкIэ ешIэх. Бжыхьэм бзыухэр кьыблэм мэбыых. Бжыхьэм кIэлэеджакIохэр еджапIэм пэхьяжых.**

Урокым икIуакI

1. Фонетическэ зарядкэIэ урокыр рареггэггьяжэ: урокэу бI-м кьышытыггээ усэ сатыр цыкIухэм джыри зэ ареггэдэлуужых, етIанэ ахэм акIэдэлуIхэзэ кьыдареггэIох.

2. УнэмкIэ гьэцэкIэныр еуплэекIу: Сати ирассказ нэбгырэ зытIушмэ кьареггэлуатэ.

3. Урокым итемэрэ икIэх гухэлхэмрэ нэлуасэ афешIых. (Пшгэрэуль шьхьаIэхэм япл.)

4. Илгэсым иуахьтэхэр сурэтхэмкIэ кьашIэжыхьэху ыггэсэнхэм пае, IофшIэнэу 1-р ареггэшIы: а) сурэтхэм ареггэплгы; б) IофшIэным кьытырэ унашьом кIэлэеджакIохэм ащыц горэ кьыреггэаджэ; в) илгэсым иуахьтэу сурэтхэм кьаггэлыаггэохэрэр кьареггэIох; (Апэрэ сурэтым кьыггэлыаггэорэр бжыхьэ. ЯтIонэрэ сурэтым кьыггэлыаггэорэр кIымаф. Ящэнэрэ сурэтым кьыггэлыаггэорэр гьатхэ. ЯплIэнэрэ сурэтым кьыггэлыаггэорэр гьэмаф.)

5. Илгэсым иуахьтэхэр зэрээкIэлгыкIохэрэ шIыкIэр кьаIошгьоу гьэсэггэнхэм фэггэхьыггэ IофшIэнэу 2-р ареггэггэцакIэ: а) IофшIэным унашгьоу кьытырэм кьафеджэ; б) джэуапыр зэрэггэпсыштым ищысэ кIэлэеджакIохэм ащыц горэ кьыреггэаджэ, кьызэрэреггэдзэкIыжы, етIанэ гушыIэухыггэр зэкIэми кьыкIареггэIотыкIыжы; в) гушыIэухыггэр тетрадым дареггэатхэ, ар синтаксическэу зэрээхэтымкIэ зэхареггэфы. (**KIымафэм ыуж гьатхэр кьэжIы.**)

г) адрэ кьэтыггэ гушыIэухыггэхэм точкэхэм ачIыпIэкIэ кьыкIурэ гушыIэхэр хариггэггэуцожьхэзэ, доскэм кьытырареггэатхэ, етIанэ тетрадхэм адареггэатхэ.

б) Бжыхьэм кьыхэхьухэрэ хьуггэ-шIаггэхэр кьызыIотыкIырэ гушыIэухыггэхэр кьэтыггэхэм кьыхаггэщышгунхэм фзыггасэхэрэ IофшIэнэу 3-р аеггэшIы: а) IофшIэным кьытырэ унашьом кьыреггэаджэх; б) «пшгэхьу» шIыкIэм тетэу гушыIэухыггэм

11. УрокымкIэ зэфэхьысыжьхэр арегъэшIых.
12. УнэмкIэ гэцэкIэныр ареты.

Урокэу 63. Ильэсым иуахьтэхэм якIэджыкIыжьын

Пшьэрыль шьхьалэхэр:

1. Жэрыуабзэм икьулайныгъэхэр аIэкIэгъэхьанхэр:
 - ильэсым иуахьтэхэм афэгъэхьыгъэу зэрагъэшIагъэмкIэ зэфэхьысыжьхэр ягъэшIыгъэнхэр: ахэм янэшанэхэм къазэрэтегушыIэшъухэрэр нахьышIу шIыгъэныр;
 - ильэсым ильэхьанхэм ащыцэу агу рихьырэр ыкIи зыфырихьырэр къаIошъоу гъэсэгъэнхэр.
2. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.
3. Усэм исатырхэм ядэлухэмэ, дикторхэр къызэреджэхэрэм тетэу амакэ дашIызэ, IупкIэу къыкIаIотыкIыжьышъоу гъэсэгъэнхэр.
4. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.
5. Урокым пшьэрылгъэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрэзэшIуахьщтым пыгъэльыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIэзэгъусакIэхэр: **пцэжьый, пцэжьые ешэ, пкIашьгъэхэр, пкIашьгъэхэр къетэкъохыжьых, зэмышьогъу.**

КIаджыкIыжьырэ гушыIэхэр, гушыIэзэгъусэхэр: **къэбыбыжьых, бзыухэр къэбыбыжьых, зегъэпскIы, сыгу рехьы (сыгу рихьырэн), шIу сэльэгъу (шIу слъэгъурэн).**

Жабзэм ищысэхэр: **Бжыхьэм пкIашьгъэхэр къетэкъохыжьых. Гъатхэм уцхэр къэкIых. Бжыхьэм дунаир зэмышьогъу.**

Урокым икIуакI

1. Лексикэ-фонетическэ зарядкэкIэ урокыр рарегъэгъажьэ: Мырзэ Дзэпщ иусэу блэкIыгъэ урокым щызэрагъэшIагъэм джыри зэ регъэдэлужьых, етIанэ ащ кIэдэлукIхэзэ къыдарегъаIо; б) усэм щыщ гушыIэхэр шьхьафэу къарегъаIох. (Еплъ: урокэу 62, уцугъоу 9 – 6.)

2. УнэмкIэ гэцэкIэныр еуплъэкIу: Мырзэ Дзэпщ иусэ нэбгырэ зырызэу зэкIэ къырегъаджэх. Къызэреджагъэхэм елытыгъэу оценкэхэр афегъэуцух.

3. Урокым итемэрэ икIэух гухэлъхэмрэ нэIуасэ афешIых. (Пшьэрыль шьхьалэхэм яплъ.)

4. КIэлэеджакIохэм ягузэхашIэ (настроение) къыIэтыным пае, IофшIэнэу I-р моуцтэу арегъэшIы:

а) КИалэхэр, иногда случается так, что на уроках на вопрос учителя ученики дают ответ, не очень хорошо подумав, и попадают впросак. Вот об одном таком смешном случае мы сейчас и слушаем маленький рассказ; б) аудиогуалъхьэм регъэдэлүх; в) текстур кызырарегъэдзэкIыжы; в) гушыIэухыгъэ пэпчъ регъэдэлүх, кыкIарегъэIотыкIыжы; г) текстым ежъ-ежырэу регъаджэх; д) рольхэмкIэ (кIэлэегъаджэр, шъэожьыер, авторыр) кырегъаджэх.

5. ГушыIэхэу «кыбыбыжыых», «пцэжые ешэ», «зегъэлскIы» кыгурэIомэ ыуплэкIуным пае, IофшIэнэу 1-р арегъэгъэцакIэ: а) сурэтхэм арегъэплых, ахэм арышыхыгъэ героихэм ацIэхэр кыарегъалох; б) IофшIэным унашъоу кытырэм кIэлэеджакIохэр ежъ-ежырэу регъаджэх; в) сурэтхэм ачIэгъ кIэтхгъэ гушыIэухыгъэхэм арегъаджэх, гушыIэухыгъэ пэпчъ зэхылыгъэ сурэтыр кыарегъало.

6. *Гъэспэфыгъом итакыкь.* (Еплъ: урокэу 60, уцугъоу 6.)

7. Илъэсым иуахътэхэм янэшэнэ шъхьалэхэр кызыIотыкIырэ гушыIэухыгъэхэм яджэхэмэ, ахэр зыфэгъэхыгъэ уахътэр кыашIэжъэу гъэсэгъэнхэм пае, IофшIэнэу 3-р кIэлэеджакIохэм ежъ-ежырэу тхэнэу арегъэгъэцакIэ. Сатырхэм арыкIозэ, зищыкIагъэ хьурэм кIэлэегъаджэр дэлэпыIэ.

8. ЖэрыIуабзэм ищысэу зэрагъэшIагъэхэр агъэфедэхэзэ, илъэсыр зэрэзэхэтым фэгъэхыгъэ зэфэхысыжъ арегъэшIы (IофшIэныр 4): зы кIэлэеджакIом упчIэу кытырэм кыкIэлъыкIорэ кIэлэеджакIом джэуап кырытыжызы, пшъэхъу шыкIэм тетэу Iоф арегъэшIэ. Мыщ дэжыым упчIэхэм яIэн альэкIышт джэуап зэфэшъафхэр кыарегъало – мыдэныгъэ шыуашэр зэрагъэфедэшъурэр егъэпытэжы.

9. Уахътэ кыанэмэ, IофшIэнэу 5-р арегъэшIы: кIэлэеджакIо пэпчъ ежъ ыгу рихырэ джэуапхэр кыхетхыкIых. Уахътэр имыкъумэ, мы IофшIэныр унэм кыщагъэцкIэжыныу арегъо.

10. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

11. УрокымкIэ зэфэхысыжыхэр арегъэшIых.

12. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты: уплэкIун гъэцэкIэным зыкыфагъэхъазырынэу.

Урокхэу 64, 65. УплэкIун IофшIэн

Урокхэу 53-рэ 54-рэ зэрэзэхэшагъэхэм фэдэу мы урокхэр кIэлэегъаджэм зэхыщэхэмэ хъушт.

VI. ЕДЗЫГЪОУ «АДЫГЭМЭ ЯШУФЭС ЗЭХЫКІЭХЭР»

Урокэу 66. Шуфэсыр ныбжым елытыгь

Пшьэрыль шхьаІэхэр:

1. ЖэрыІуабзэм икбулайныгьэхэр аІэкІэгьэхьанхэр:

– адыгэхэм ясэлам зэхыкІэхэм ащыщхэр ягьэшІэгьэныр – адыгэ этикет хабзэхэм нэлуасэ афэшІыгьэнхэр;

– Нэхэе Руслбанрэ Нэхэе Аслбанрэ атхыгьэ оредэу «Дахэу гушыІэ» зыфилорэр ягьэшІэгьэныр – адыгэ усаклохэм, композиторхэм япроизведениехэр ягьэшІэгьэнхэр – адыгэ культурэм иІахьэхэм нэлуасэ афэшІыгьэнхэр – шхьэкІэфэныгьэ ахэльэу, чІыопсым фэсакьыхэу пІугьэнхэр.

3. ТхэнымкІэ яІэпІэсэныгьэ хэгьэхьогьэныр.

4. Текст кьызэрыклоу ямынэосэ гушыІэ зытІуш зыхэтым едэлухэмэ, текстыр кьызытегушыІэрэр кьагурыІоу гьэсэгьэнхэр.

5. ЕджэнымкІэ яІэпІэсэныгьэ хэгьэхьогьэныр.

5. Урокым пшьэрыльэу иІэр кьагурыІоныр ыкІи зыІекІамыгьэкІэу, ар зэрэзешІахыштым пыгьэльыгьэнхэр.

ГушыІакІэхэр, гушыІээзгьусакІэхэр: **шьябэ, шьябэу, мэ ІэшІу, набгьо.**

КІаджыкІыжырэ гушыІэхэр, гушыІээзгьусэхэр: **шІу, тхьяуегьэпсэу, пчэдыжь, мафэ.**

Жабзэм ищысэхэр: **Сэлам алейкум! Тхьэм шІу уельэгьу! ШІу зышІэрэр ош фэдэ кІал!**

Урокым икІуакІ

1. Адыгэ гушыІэхэм яІекІоцІ мэхьанэхэм, язэхэтыкІэхэм алгыгьэплъэгьэнхэм ыкІи яныдэльфыбзэ нахь зэхашІэу гьэсэгьэнхэм фэгьэхьыгьэ ІофшІэн кІэлэеджакІохэм афызэхещэ:

а) кІэлэегьаджэр урокым чІахьэу кІэлэеджакІохэм сэлам зарихыхэкІэ, доскэм кьытыретхэ: «**Шьуймафэ шІу!**» (**Шьуйпчэдыжь шІу!**). Шуфэсым кьырегьаджэх, етІанэ улчІэ ареты: *Кто дословно переведёт это приветствие? Ушэтын арегьэшІы: Давайте попробуем разобрать по составу слова в этом приветствии.*

Найдите корни в этих словах (**мафэ** – день; **шлу** – добро). Гушылэ льяпсэхэр кэлэггаджем тамыгэклэ кыхегэунэфыкых, етланэ игушылэ льягэклуатэ: *А что значит приставка «шъуи»? (Ваш, ваше, ваша.) Кто теперь переведёт дословно наше приветствие? (Да будет ваше утро (ваш день) добрым!)*

А сегодня мы выучим новое слово «шлүфэс», что означает приветствие». А словосочетание «шлүфэс зэхыклэ» означает «вид, способ приветствия». Къашьюло: шлүфэс, шлүфэс зэхыклэ. Непэ тиурок итемэр: «Адыгэхэм яшлүфэс зэхыклэхэр. Виды приветствия у адыгов».

2. Адыгэхэм яшлүфэс зэхыклэхэм нэлуасэ афешых (Юфшлэныр 1):

а) **джы адыгэхэм шлүфэс зэхыклэу ялэхэм тыкъяджэшт.** Сейчас мы читаем, какие виды приветствия есть у адыгов. Рамкэм дэт правилэм къыреггаджем, къареггэЮтэжыы;

б) **джы зэлукаггэхэм аныбжь елытыггэу адыгэхэм сэлам зэрэзэрахырэ шыклэм тыкъеджэшт ыкли зэдгэшлэшт.** Теперь мы читаем и выучим, как адыги приветствуют друг друга в зависимости от возраста встретившихся. **Непэрэ урокым итемэ тыкъежггаджем.** Давайте читаем, как называется тема сегодняшнего урока. (**Шлүфэсыр ныбжьым елытыггэ.**);

в) апэрэ сурэтым реггэплых, ащ ишыхггэ цыфхэм аныбжьхэм аналэ тырареггадзэ ыкли арело: **«Тэтэжхэм ясэлам зэхыклэ тежггэдэлу».** Сурэтым епхыггэ аудиопыльхэм реггэдэлух;

г) гушылэхыггэ пэпч реггэдэлух, къыкареггэЮтыкыхы. А Юфшлэныр зытло-зыщэ ареггэшы.

Джащ фэдэу, адрэ сурэтхэми сэлам зэхыклэу ахэм яггусэхэми Юф адареггашлэ.

3. Ныбжьым елытыггэу адыгэхэм сэлам зэрэзэрахырэ шыклэхэр агу раубытэным фэггэхыггэ Юфшлэныр (3) ареггэггэцаклэ: кэлэеджэкло тлурьтлоу сценкэхэр атырегуащэ, зыкъаггэхъазырынэу уахгтэ (зы такыккэ) ареты. Хъазыр хухэрэр рольхэмклэ къыриггаджемэхэ, зэклэ Юфшлэным хеггэлажггэ. Мыщ дэжыым шлүфэсыр къзыхырэм ыныбжь зыфэдэр маккэклэ (интонациеклэ) къаггэлэггэным кэлэггаджемэр льяплэ.

4. Орэдым изэггэшлэн Юф дареггашлэ. Кэлэггаджем шыклэу ыггэфедэхэмэ хуштхэр урокэу 55-м иапэрэ Юфшлэн шыггэфедэггэхэм афэдэх.

Усэм исатырхэр моуштэу зэбдзэкЫжьхэмэ хьушт:

Разговаривай мягко,
Мой малыш.
Красивое слово
Учись понимать.

Припев: Так как от него исходит аромат,
Его принимают радуясь.
Красивое слово
Слышит каждый.

Гнёзда с деревьев
Ты не сбивай.
Если бабушка идёт,
Дорогу ей уступай.

Кто младше тебя,
Тому протягивай руку.
Пытаясь его напугать, никогда
Не поднимай на него руку.

Разговаривай красиво,
Мой малыш.
Учись понимать
Красивое слово.

Урокэу 67. Шуфэсыр чэщ-зымафэм иуахьтэ елытыгы

Пиъэрыль шьхьаIэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икьулайныгьэхэр аIэкIэгьэхьанхэр:

– адыгэхэм ясэлам зэхькIэхэм иягьэшIэн лыгьэкIотэгьэныр – чэщ-зымафэм иуахьтэ елытыгыгьэу сэлам зэрэзэрахьрэ шькIэр ягьэшIэгьэныр;

– жьыгьэм яшIуагьэ зэрэрагьэкIын альэкIышт шькIэм фэгьэхьыгьэ сценкэ кьагьэшIыныр: гукIэгьу ахэльэу, гулытэныгьэ яIэу гьэсэгьэнхэр – адыгэ културэм иIахьэхэм нэIуасэ афэшIыгьэнхэр – шьхьэкIэфэныгьэ ахэльэу гьэсэгьэнхэр.

3. ТхэнымкIэ яIэпIэсэныгьэ хэгьэхьогьэныр.

4. Текст кьызэрыкIоу ямынэIосэ гущыIэ зытIущ зыхэтым едэIухэмэ, кьызтегушыIэрэр кьагурыIоу гьэсэгьэнхэр.

5. ЕджэнымкIэ яIэпIэсэныгъэ хэгъэхьогъэныр.

5. Урокым пшъэрылъэу иIэр къагурыIоныр ыкIи зыIэкIамыгъэкIэу, ар зэрээшIуахыштым пыгъэлыгыгъэнхэр.

ГушыIакIэхэр, гушыIээгъусакIэхэр: **хьалыгъу, тIысыпIэ, хьалыгъу къэсхьышт (къыпфэсхьышт), шысыгу.**

КIаджыкIыжырэ гушыIэхэр, гушыIээгъусэхэр: **тучан, шIу, тхьауегъэпсэу, пчэдыж, мафэ, чэшы, пчыхьэ.**

Жабзэм ишысэхэр: **Сэ хьалыгъу къыпфэсхьышт. Чэщ рэхьат къыокIу (къышъокIу)! Сэлам лые хьурэп.**

Урокым игъусэ IэпыIэгъур: **ГушыIэжыр (Сэлам лые хьурэп.)** зытетхэгъэ плакатыр.

Урокым икIуакI

1. Нэхэе Руслъанрэ Нэхэе Аслъанрэ атхыгъэ орэдэу «Дахэу гушыIэ» зыфиорэмкIэ кIэлэеджакIохэм урокыр къызэIуарегъэхьы: а) аудиогуальхьэм джыри зэ регъэдIужыхьы; б) аудиогуальхьэм кIэдIукихэзэ къыдарегъаIо; в) зэкIэ зэгъусэхэу ежъ-ежырэу къарегъаIо.

2. Непэрэ урокым итемэрэ ипшъэрылъхэмрэ кIэлэеджакIохэм арIо.

3. Чэщ-зымафэм иуахьтэ елбытыгъэу узыIукиIэрэм сэлам зэрэпхын фаем езыгъэгупшысэхэрэ IофшIэнхэу 1-р, 3-р арегъэшIыхьы: IофшIэнэу 1-м къыщытыгъэ гушыIэухыгъэхэм къарегъаджэх, сэлам зэхыкIэхэм ащыщэу джыдэдэм агъэфедэн фаер къыхарегъэгъэщы.

4. Джэуапэу къатыгъэр тэрэмэ къэзыушыхьатырэ правилэм (IофшIэныр 3) кIэлэеджакIохэм ащыщ горэ къырегъаджэ, етIанэ нэмыкI кIэлэеджакIо горэм къырегъэIотэжы.

5. Уахьтэм елбытыгъэу адыгэхэм шIуфэс зэрэзэрахырэ шIыкIэхэр къызшытыгъэ IофшIэным (4) иаудиогуальхьэ регъэдIуэх. Мы IофшIэныр зэрэбгъэцакIэмэ хьущтым еплъ: урокэу бб, уцугъоу 4.

6. Ащ ыуж сценкэм (IофшIэнэу 2) Iоф дарегъашIэ: а) аудиогуальхьэм регъэдIуэх; б) гушыIэухыгъэ пэпчъ регъэдIуэх, къыкIарегъэIотыкIыжы; в) амакэ мыльэшэу кIэлэеджакIохэр ежъ-ежырэу регъаджэх; г) глаголхэр къыхарегъэгъэщых, ахэр уахьтэу зэрытхэр къарегъаIох, къызэрарегъэдзэкIыхьы; д) диалогым ычIэгъкIэ къыщытыгъэ упчIэмкIэ яшIошIэхэр къарегъаIох; е) рольхэмкIэ къеджэнхэу зыкъагъэхьазырынэу уахьтэ ареты; ж) хьазыр хьухэрэп

кыыригъаджэхээ, зэкIэ IофшIэным хегъэлажьэх; з) тхылъым дэмыплъэхэу сценкэр къашIынэу зыкъагъэхъазырынэу уахътэ ареты; и) хъазырэу зызылпытэжьхэрэм сценкэр къарегъэшIы.

7. ГушыIэжьым (IофшIэнэу 5) нэIуасэ фешIых: ар зытетхгъэ плакатыр доскэм къафытырегъапкIэ е интерактивнэ доскэм кыытырегъадзэ, кыырегъаджэх; б) гушыIэжьым урысыбзэкIэ мэхъанэу иIэр къарегъэгъоты (IофшIэнэу 5), кыырегъаджэх.

8. IофшIэнхэмкIэ тетрадым кыыщытыгъэ гъэцэкIэнхэр арегъэшIых.

9. УрокымкIэ зэфэхысыжьхэр арегъэшIых.

10. УнэмкIэ гъэцэкIэныр ареты.

Урокэу 68. Джыри зы илъэс еджэгъу кIуагъэ

Пицъэрылъ шъхъалэхэр:

1. ЖэрыIуабзэм икъулайныгъэхэр аIэкIэгъэхъанхэр:

– илъэсым кыыкIоцI зэрагъэшIагъэмкIэ зэфэхысыжьхэр шIыгъэнхэр – адыгабзэм изэгъэшIэнкIэ хахъоу ашIыгъэхэм ащыгъэгушIукIыгъэнхэр, нахышIоу ашIэным фэгъэблыгъэнхэр.

Урокым икIуакI

1. ГушыIэжьэу «Сэлам лые хъурэп» зыфиIорэр зытет плакатыр доскэм кыыпельэ е интерактивнэ доскэм кыытырегъадзэ, кыырегъаджэх. ЕтIанэ пехыжьы, нэбгырэ зырызэу гушыIэжьыр къарегъало.

2. Чэщ-зымафэм иуахътэ елытыгъэу, сэлам тэрэзэу зэрахышъурэр ыуплэкIуным фэшI, мыщ фэдэ унашъохэр аретых ыкIи арегъэгъэцэкIэх: а). **ЗэкIэ шъузэгъусэу сэлам кыысэшъух. Все вместе поприветствуйте меня.** (Уимафэ (уипчэдыжь) шIу, Назрэт Кимовна (____ ____)! б). **Джы нэкIубгъоу 123-м ишIыхъагъэ тиныбджэгъухэм шъуяплъ ыкIи сэлам яшъух. А теперь посмотрите на наших друзей, нарисованных на странице 123, и поприветствуйте их.** (Шъуимафэ (шъуипчэдыжь) шIу, тиныбджэгъухэр!) КIэлэегъаджэм джэуап къетыжьы: «**Тхъашъуегъэпсэу, тиныбджэгъухэр!**»

3. IофшIэнэу 3-м Iоф дарегъашIэ: а) аудиогуальхэм регъэдэлух; б) гушыIэхыгъэхэм зырызэу арегъэдэлух, кыыкIарегъэIотыкIыжьых; в) текстым глаголхэр кыыхарегъэгъэщых, ахэр уахъгъэу зырызтхэр

кыарегъао, кызэрарегъэдзэкIыжых; г) гущыIээгъусэу доскэм тетхагъэхэм кыарегъаджэх, кызэрарегъэдзэкIыжых. (Ильэс еджэгъу, дэгъоу зэдгъэшIагъэ, нахь дэгъоу зэдгъэшIагъэ, лыытакIэ зэдгъэшIагъэ, шъэныкъом нэс, нэIуасэ тыфэхъугъ, адыгэ шхынхэр, сэлам зэхыкIэхэр, ильэс еджэгъу, кьэкIощт ильэсым, кьэкIощт ильэс еджэгъум, адыгабзэм теджэшт, бжыхьэм нэс.); д) кIэлэеджакIохэр зэкIэ зэгъусэхэу, амакъэ мыльэшэу текстым кыарегъаджэх; е) упчIэхэм джэуапхэр кыарегъэтыжых:

Мы ильэс еджэгъум адыгабзэр сыдзуштэу зэдгъэшIагъа? Сыд фэдэ темэха зэдгъэшIагъэхэр? Сыда джыри зэдгъэшIагъэр? (ЛыытакIэ зэдгъэшIагъэ. Адыгэ шхынхэм ацIэхэр зэдгъэшIагъэх. Адыгэхэм ясэлам зэхыкIэхэр зэдгъэшIагъэх. Адыгэ гущыIэжъхэр зэдгъэшIагъэх. Хырыхыхьэхэр зэдгъэшIагъэх. IурыIупчъэхэр зэдгъэшIагъэх. Усэхэр зэдгъэшIагъэх. Орэдхэр зэдгъэшIагъэх.)

4. Хырыхыхьэу, IурыIупчъэу, гущыIэжъэу ильэс еджэгъум кыкIоцI зэрагъэшIагъэхэр интерактивнэ доскэм кытыригъадзэхэу е плакатым тетхагъэхэу кыаригъэджэжъхэмэ дэгъу.

ХЫРЫХЫХЬЭХЭР

АщкІэ кІэнкІэ агъажэ. АщкІэ хыалыгъу агъажэ. АщкІэ лы агъажэ. АщкІэ макарон ашхы. АщкІэ шаир зэлашІэ. АщкІэ лэпсыр лагъэм рагъахэ.

Пчыхэшьхьапэм мэгъолыжьы,
Нэфышъагъом кьэтэдджыжьы.
Зыщальэгъурэм щынэф,
Ежы ренэу зэпэнэф.

Ігуаоп, ау хьурэябз.
Хьурэябзэуи плыжьыбз.
Мэфэ реным гъогу тет,
Огу лъагэм зыщелэт.
Сыд ащ ыцІэр?
Хэт кылошта?
Хэты апэ ар кышІэцта?

Цыкы-сыкы,
Цыкы-сыкы,
Чэши мафи ар кьекІокы.
Сыд ар?

А мазэмкІэ ильэсыр кырегъажэ.
А мазэр гъатхэм фэгубжы. А мазэр гъатхэм «ып».
А мазэм шына цыкІухэр мэлхэм кьафэхух.
А мазэм мэкъу еох. А мазэм бадзэхэр хьоих.

Ильэсым иуахьтэ кьашІэ: а) Бзыухэр кьэбыбыжьых. б) Ощххэр бэрэ кьещых. в) КІэлэеджакІохэр еджапІэм пэхъажьых. г) Ос кьесы, чыІэ. д) Псыхьом зыщагъэпскы. е) КІэлэеджакІохэм загъэпсэфы. ж) КІэлэцыкІухэр ос ІашкІэ ешІэх.

ГУЩЫПЭЖЪХЭР

Тхылгыр шІэныгъэм иІункыбз. ШІэныгъэ лые щыІэп. Сэлам лые хьурэп.

ГУРЫШУПЧЪЭХЭР

Адэ ачъэр адэмычъэу атечъыгъа – апэ ит?!

Бэджим бэджэхъ ыухъытыгъ. Бэджим бадзэ кыубытыгъ.

Шъэныкъорэ къяшъумгъаюу, кышъуаюрэр шIэхэу шъушIэ.

Мыекъуапэ ызыкъуапэ чъыгэшхохэр кыщэкIых. Зы чыгае ызыкъуапэ мышкIу джадэхэр кыпэкIэх.

Хъарет хъупхъэм тыфэраз: рэхъат, шынкIы, тхэнкIэ Iаз.

Жанэ лIыжъым ибжъэ цIыкIухэр ябжъэ матэ дэбыбэжъых.

Цыер сфэшIумэ сэуплэкIу. Цыфмэ аIо: лъэшэу къекIу.

Цухэр цумпэм хэлъэдагъэх.

Отыча, оща, обзэгъуа о узыфаер, ныбджэгъур?

Ныбгъур набгъом кыильэтыгъ.

Лымафэрэ Аслъанрэ блэрыблэ нэрыплъэм иплъагъэх.

5. Орэдэу зэрагъэшIагъэхэр агу къегъэкIыжъых, къарегъаIох.

6. Илъэс еджэгъур дэгъоу зэраухыгъэмкIэ афэгущIо, гъэпсэфыгъо мафэхэр гъэшIэгъонэу, чэфэу агъэкIонэу, дэгъоу загъэпсэфынэу афэлъаIо, адыгабзэр зыщамыгъэгъупшэнэу, нахъыбэрэ ащ рыгущыIэнхэу унашъо афешIы.

Асиет Юнусовна Каратабан

**Методическое пособие для учителя к учебнику
«Адыгейский язык учу с удовольствием! Третий класс»**

Корректор: С.А. Шафижева

Подписано в печать 21.06.2016 г. Формат 60x84/16.

Печать офсетная. Усл. печ. л. 10,38.

Тираж 100 экз. Заказ № 135. ООО «Качество»,
385000, г. Майкоп, ул. Крестьянская, 221/2, тел.: (8772) 57-09-92.